

1. AINEVALDKOND „KEEL JA KIRJANDUS“

Sisukord:

- 1.1. Üldalused 1
- 1.2. Eesti keel 6
- 1.3. Kirjandus 29

1. 1. Üldalused

1.1.1. Keele- ja kirjanduspädevus

Põhikooli lõpetaja:

- 1) väärtustab keelt kui rahvuskultuuri kandjat ja avaliku suhtluse vahendit;
- 2) teadvustab keeleoskust õpioskuste alusena ning identiteedi osana;
- 3) omandab põhiteadmised keelest ja saavutab õigekirjaoskuse;
- 4) väljendab end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult, arvestades kultuuris välja kujunenud keelekasutustavasid;
- 5) kuulab, loeb ja kirjutab mõtestatult eri liiki tekste ning esitab teavet eri viisidel;
- 6) kasutab asjakohaselt erinevaid suhtluskanaleid ning suudab leida, kriitiliselt hinnata ja kasutada meedias ja internetis pakutavat teavet;
- 7) väärtustab nii rahvuskirjandust kui ka teiste rahvaste kirjandust, nii oma rahva pärimuskultuuri ja traditsioone kui ka kultuurilist mitmekesisust;
- 8) tajub kirjandusteost kui kunstiteost, mõistab selle kunstilisi väärtusi;
- 9) loeb eakohast väärtkirjandust, kujundades kirjanduse kaudu oma kõlbelisi tõekspidamisi ning rikastades mõtte- ja tundemaailma;
- 10) suudab kujundada ja väljendada isiklikku arvamust ning tunnustab ja arvestab teiste inimeste arvamust;
- 11) oskab õppida, hangib teavet eri allikatest, kasutab sõna- ja käsiraamatuid.

1.1.2. Ainevaldkonna õppeained

Ainevaldkonna kohustuslikud õppeained on eesti keel ja kirjandus. Eesti keelt õpitakse 1.- 9. klassini, kirjandust 5.- 9. klassini.

Eesti keele ja kirjanduse nädalatundide jaotumine kooliastmeti.

I kooliaste

Eesti keel – 20 tundi (vaba tunni ressursist 1 tund)

II kooliaste

Eesti keel - 12 nädalatundi (vaba tunni ressursist 1 tund)

Kirjandus - 4 nädalatundi

III kooliaste

Eesti keel - 6 nädalatundi

Kirjandus - 6 nädalatundi

1.1.3. Ainevaldkonna kirjeldus

Keel on rahvuskultuuri ja rahvusliku identiteedi kandja ning tema valdamine kõnes ja kirjas on inimese mõtlemisvõime kujunemise, vaimse arengu ning sotsialiseerumise alus ja eeldusi. Eesti keele hea valdamine on eduka õppimise eeldus kõigis õppeaineis. Ainevaldkonna õppeained toetavad eeskätt õpilase emakeele- ja kirjanduspädevuse ning kommunikatiivsete oskuste arengut. Ainevaldkonna õppeainetes omandatakse keele- ja kirjandusteadmisi ning erinevaid lugemise, kirjutamise ja suhtlemise kogemusi. Teadmiste ning kogemuste alusel kujuneb õpilasest teadlik, aktiivne ja vastutustundlik lugeja, kirjutaja ning suhtleja.

Ainevaldkonna õppeained toetavad ka õpilase identiteedi ja enesetunnetuse kujunemist ning kultuurilist ja sotsiaalset arengut.

1.1.4. Üldpädevuste kujundamine ainevaldkonna õppeainetes

Kultuuri- väärtuspädevus	Kõlbeliste ja esteetilis-emotsionaalsete väärtuste ja kultuuriväärtuste kujundamine loetavate ilukirjandus- ja aimetekstide alusel.
	Keel kui rahvuskultuuri kandja.
	Keeleoskus kui inimese identiteedi tähtis osa.
	Funktsionaalse kirjaoskuse väärtustamine
	Teadlik kriitiline suhtumine teabeallikatesse, sh meediasse
Sotsiaalne ja kodanikupädevus	Õpilase maailmapildi avardamine
	Ettekujutuse loomine inimsuhetest, kaaslaste ideede tunnustamine ja teistega arvestamine.
	Koostööoskuste kujundamine paaris- ja rühmatöö käigus.
	Olusid arvestava eetilise suhtluse kujundamine suuliste ja kirjalike eri laadi ülesannete kaudu.
Enesemääratlus- pädevus	Meedia- ja kirjandustekstidest kui ka õpilaste igapäevaelust lähtuvate eakohaste probleemide arutamine, seisukohavõtu ja lahenduste otsimine
	Positiivse minapildi loomine.
	Õpilaste eripärade ja annete väljatoomine loovülesannete ja erinevate õpiolukordade kaudu.
Õpipädevus	Kuulamis- ja lugemisoskuse arendamine
	Eri liiki tekstide mõistmine.
	Fakti ja arvamuse eristamine.
	Teabe hankimine eri allikatest ja selle kriitiline kasutamine
	Eri liiki tekstide koostamine.
	Oma arvamuse kujundamine ja sõnastamine.
Suhtluspädevus	Suulise ja kirjaliku suhtluse oskuse kujundamine.
	Suhtluspartneri arvestamine.
	Sobiva käitumisviisi valimine.
	Oma seisukohtade esitamise ja põhjendamise oskuse ning suhtlemise kujundamine diskuteerimise ja väitluse kaudu.
Ettevõtlikkus- pädevus	õpilaste osalemine projektides, mis eeldavad õpilaste omaalgatust ja aktiivsust ning keele- ja kirjandusteadmiste rakendamist ning täiendamist eri allikatest
	Ettevõtlikkuse ja vastutustunde kujundamine igapäevaelust lähtuvate eakohaste probleemide arutamise ja lahenduste otsimisega.
Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus	Matemaatikapädevuse vajalikkuse käsitlemine erinevates elu- ja tegevusvaldkondades.
	Teabegraafika või muu visuaalse info lugemisoskuse arendamine.
	Mõõtühikute teisendamise kaudu arvutusoskuse edendamine.
	Teadusliku teabe eristamine ilukirjanduslikust ja populaarteaduslikust.
	Tehnoloogiliste abivahendite kasutamine tekstide loomisel, korrigeerimisel ja esitamisel.

1.1.5. Lõiming teiste ainevaldkondadega

Võõrkeel	Võõrkeelte grammatilist süsteemi tundma õppides on toeks emakeeletundides omandatud keelemõisted.
	Võõrsõnade õppimine soodustab võõrkeelte õppimist.
	Väliskirjanduse autorite ja teostega tutvumine tekitab huvi võõrkeelte õppimise vastu
	Õpitavas võõrkeeles kirjutavate autorite teoste lugemine ja arutamine süvendab huvi õpitava keele maa, selle kultuuri ning kirjanduse originaalkeeles lugemise vastu.
Matemaatika	Eesti keele ja kirjanduse tundides arendatav lugemisoskus soodustab õppetekstide ja tekstülesannete mõistmist.
	Arvsõnade õigekirja õppimine toetab korrektse matemaatilise kirjaoskuse omandamist.
	Heade õpitulemuste ja korrektse keelekasutuse saavutamine eeldab, et ka matemaatikatundides töötatakse tekstiga õppesisu või -ülesande mõistmise nimel.
	Kirjalikes töödes nõutakse elementaarsete õigekirjanõuete järgimist.
Loodusained	Õppe- ja teabetekstide mõistmine eeldab samuti head lugemisoskust ja tekstitööd.
	Õpilane peab õppima õigesti kirjutama kohanimesid ning loodusnähtuste ja loodusobjektide nimetusi.
	Looduslased tekstid eesti keele õppekirjanduses ning loetavas ilukirjanduses aitavad loodust tundma õppida ja väärtustada..
	Loodusainetes omandatud sõnavara ning teadmised soodustavad kirjandusteoste looduskirjelduste mõistmist, kujutluspiltide teket ja emotsionaalset mõju lugejale
Sotsiaalsained	Ilukirjandusteoste lugemine ja analüüs toetavad maailmapildi kujunemist, ajaloosündmuste ja arengu mõistmist ning ühiskonnaelus ja inimsuhetes orienteerumist.
	Kirjandustekste valides ja käsitledes peetakse silmas ühiskonnaelus olulisi valdkondi: väärtused ja kõlblus; suhted kodus ja koolis; omakultuur ja kultuuriline mitmekesisus; kodanikuühiskond ja rahvussuhted.
	Sotsiaallaineid õppides omandatud teadmised toetavad ajaloost, ühiskonna arengust ja toimimisest ning inimesest kirjandusteostes kajastatud ühiskonnaelu probleemide ja inimsuhete mõistmist.
	Keeletundides õpitakse riikide, ühenduste, organisatsioonide, ajalooliste isikute, ajaloosündmuste nimetuste õigekirja norme; Neid kinnistatakse konkreetsete näidete põhjal ajaloo- ja ühiskonnatundides.
	Arutlusoskust ning info hankimise, tõlgendamise ja kasutamise oskust arendatakse nii ainevaldkonna kui ka sotsiaallainete õppes sisult erinevate tekstidega töötades.
Kunstiained	Kirjandusteose analüüs seostatuna illustratsioonide vaatlusega soodustab kunsti väljendusvahendite eripära mõistmist.
	Reklaami terviklik käsitlemine keeleõppes eeldab ka visuaalsete komponentide eritlemist ja analüüsi, mida võiks teha koostöös kunstiõpetajaga
	Kirjandusteose käsitlemise illustreerimine vastava ajastu muusikaga soodustab arusaamist muusika emotsionaalsest mõjust ning kunstilistest väljendusvahenditest
	Kirjanduse ja muusikaõpetuse ühisosa on (rahva)laul, selle tekst ja

	esitamine, mis eeldab aineõpetajate koostööd
Kehaline kasvatus	Elukogemuste saamine meedia ja kirjandustekstide valiku kaudu.
	Väärtustava eluhoiaku kujundamine plakateid ja esitlusi koostades.
	Tervislike eluviiside propageerimine väitluse kaudu.
	Eluliste olukordade dramatiseerimine ja rollimängudes kajastamine.
Tehnoloogia	Tehnoloogia rakendamisega kaasnevate võimaluste ja ohtude hindamine.
	Tehnilisi vahendeid kasutades ohutus- ning intellektuaalomandi kaitse nõuete järgimine.

1.1.6. Läbivad teemade rakendamise võimalusi.

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	Arendatakse õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, suutlikkust oma arvamust kujundada ja väljendada ning probleeme lahendada.
	Eneseanalüüsiks vajaliku sõnavara kujundamine.
	Eneseanalüüsi tulemuste kasutamine tulevase haridustee ja tööelu planeerimisel.
	Õppetegevus võimaldab õpilasel märgata oma ainespetsiifilisi kalduvusi ning arendada loomevõimeid.
	Vahetu kokkupuutumine töömaailmaga (ainevaldkonnaga seotud ametite tutvustamine jm)
	Dokumentide koostamine tööle kandideerimiseks ja õpingute jätkamiseks.
Keskkond ja jäkusuuulik areng Tervis ja ohutus	Taotletakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, keskkonnateadlikuks, vastutustundlikuks ning tervist ja turvalisust väärtustavaks inimeseks. Arengusuundumisi toetatakse teemakohaste tekstide, sh meediatekstide valiku ja analüüsi ning neis tõstatatud probleemide üle arutlemisega suulises ja kirjalikus vormis
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	Ühiskonna probleemide märkamine ja neile lahenduste otsimine.
Kultuuriline identiteet	Õpilastes kujuneb arusaam endast, teadmine oma juurtest, eesti keele erikujudest (nt Mulgi, Võru, Setu, Kihnu murre)
	Õpitakse lugu pidama endast ja oma rahvast, teiste rahvaste tekstide abil kujundatakse arusaam kultuuride erinevustest, aga ka tõdemus inimkonna kultuurilisest ühisosast
Teabekeskkond	Eri allikatest (sh internetist) teabe hankimine, selle kriitiline hindamine ja kasutamine nii keeleteadmiste ning õppeteemakohaste teadmiste laiendamiseks kui ka tekstiloomes.
Tehnoloogia ja innovatsioon	Õpiülesannete lahendamiseks kasutatakse teadlikult infoühiskonna võimalusi.
	Õpilasi suunatakse alternatiivseid lahendusi otsima, oma ideid ellu rakendama.
Väärtused ja kõlblus	Ainevaldkonna õppeainetele eriomased teemad, mida käsitletakse läbivalt ilukirjandust ning kultuuriteemalisi teabetekste lugedes ja analüüsides, nende üle arutledes ning nende põhjal kirjutades
	Õpilaste kujundamine kõlbelisteks isiksusteks, kes teavad ja tunnustavad üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi.
	Kujundatakse julgust astuda välja taunimisväärtsete tegude ja hoiakute vastu.

1.1.7. Hindamise alused.

Hindamisel lähtutakse kooli õppekava üldosas olevast hindamise korraldusest ja hindamise kriteeriumidest.

Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste (esituste) ning kirjalike tööde alusel, arvestades teadmiste ja oskuste vastavust taotletavatele õpitulemustele. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute või numbriliste hinnetega.

Hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi suuliste vastuste (sh esituste) ning kirjalike tööde alusel, arvestades teadmiste ja oskuste vastavust ainekavades taotletavatele õpitulemustele; õpilaste individuaalseid iseärasusi ja mõtlemistasandite arengut. Hoiakutele (nt huvi, tähtsuse mõistmine, väärtustamine, vajaduste arvestamine, kokkulepitud reeglite järgimine) antakse hinnanguid.

Eesti keel.

I kooliastmes hinnatakse õpilase:

- 1) suulist keelekasutust, s.o kõnelemist ja kuulamist,
- 2) lugemist, s.o lugemistehnikat, teksti mõistmist ja vabalugemist,
- 3) kirjutamist, s.o kirjatehnikat, õigekirja ja kirjalikku tekstiloomet.

II ja III kooliastmes hinnatakse õpilase:

- 1) suulist ja kirjalikku suhtlust,
- 2) tekstide vastuvõttu,
- 3) tekstiloomet,
- 4) tekstide õigekeelsust.

Kirjandus

II kooliastmes (5., 6. klass) hinnatakse:

- 1) teoste lugemist ning tutvustamist,
- 2) jutustamist,
- 3) tekstide tõlgendamist ja analüüsi, kirjandusliku kujundi mõistmist,
- 4) teksti esitust ja omaloomingut.

III kooliastmes hinnatakse õpilase:

- 1) iseseisvat lugemist ja eri viisidel jutustamist,
- 2) teksti tõlgendamist, analüüsi ja mõistmist,
- 3) teksti esitust ja omaloomingulisi töid.

-

1.1.8. Füüsiline õppekeskkond

Keele ja kirjanduse valdkonna ainete õpe toimub:

- 1) klassis, kus saab mööblit ümber paigutada liikumistegevusteks (nt dramatiseeringud, õppemängud) ning rühmatööks;
- 2) kooli raamatukogus ning väljaspool kooli vastavalt kooli õppekavas sätestatule.

Kool võimaldab:

- 1) klassiruumis kasutada õigekeelsussõnaraamatuid ja võõrsõnade leksikoni;
- 2) kasutada info- ja kommunikatsioonitehnoloogia õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid, sealhulgas veebisõnaraamatuid.

1.2. EESTI KEEL

1.2.1. I kooliaste

Eesti keele õppe- ja kasvatuseesmärgid I kooliastmes

3. klassi lõpetaja:

- 1) mõistab suulisi ja kirjalikke küsimusi ning vastab nendele, kasutades kõnes ja kirjas sobivaid lühivastuseid ning terviklauseid;
- 2) kasutab kirjutades õigeid tähekujusid ja -seoseid ning kirjutab loetava käekirjaga;
- 3) oskab sihipäraselt vaadelda ja nähtut kirjeldada ning märkab erinevusi ja sarnasusi;
- 4) kirjeldab eesmärgipäraselt eset, olendit ja olukorda;
- 5) jutustab endast ja lähiümbruses toimunut;
- 6) kuulab mõtestatult eakohast teksti;
- 7) loeb õpitud teksti selgelt, ladusalt ja õigesti ning saab sellest aru, mõistab lihtsat plaani, tabelit, diagrammi ja kaarti;
- 8) loeb eakohast ilu- ja aimekirjandust;
- 9) kirjutab õpitud keelendite piires õigesti;
- 10) jutustab ja kirjutab küsimuste, pildi, pildiseeria, märksõnade või kava abil;
- 11) töötab tekstiga õpetaja juhiste alusel.

1. klass

Õppetundide maht 245 tundi õppeaastas (7 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Suuline keelekasutus	
Õpilane: ▪ eristab häälikuid (asukoht ja järjekord sõnas), täishääliku pikkusi; ▪ toimib õpetaja ja kaaslaste suulise juhendi järgi; ▪ kuulab õpetaja ja kaaslaste esituses lühikest eakohast teksti, mõistab kuuldud lause, jutu sisu; ▪ teab, et sõnadel on lähedase või vastandtäheendusega sõna ja nimetab neist mõningaid; ▪ väljendab end suhtlusolukordades arusaadavalt: palub, küsib, tänab, vabandab; ▪ jutustab suunavate küsimuste toel kuuldust, nähtust, loetust; ▪ vastab küsimustele, kasutades sobivalt täislauseid ja lühivastuseid; ▪ annab küsimustele toetudes arusaadavalt edasi õppeteksti, lugemispala, pildiraamatu, filmi ja teatrietenduse sisu; ▪ avaldab arvamust kuuldu, vaadeldu ja loetu kohta, märkab erinevusi ja sarnasusi ning kirjeldab neid; ▪ mõtleb loole alguse ja lõpu;	Kuulamine ▪ Helide, häälte ja häälikute eristamine (asukoht ja järjekord sõnas), hääliku pikkuse eristamine, põhirõhk täishääliku pikkusel. ▪ Õpetaja ja kaaslaste kuulamine ning suulise juhendi järgi toimimine. Õpetaja ja kaaslaste ettelugemise kuulamine. Kuuldu ja nähtu kommenteerimine. Kõnelemine ▪ Hääldus- ja intonatsiooniharjutused. Häälduse harjutamine, hääle tugevuse kohandamine olukorrale. ▪ Töö lähedase tähendusega sõnaga, sõnatähenduse selgitamine ja täpsustamine. ▪ Sobivate kõnetuste (palumine, küsimine, keeldumine, vabandust palumine, tänamine) valik suhtlemisel ▪ Lihtlauseliste küsimuste moodustamine, küsimuste esitamine ja neile vastamine. ▪ Eri teemadel vestlemine sõnavara rikastamiseks, arutamine paaris ja väikeses rühmas. ▪ Jutustamine kuulatu, nähtu, läbielatu, loetu, pildi, pildiseeria, etteantud teema põhjal; aheljutustamine. ▪ Esemete, nähtuste, tegelaste jms võrdlemine, ühe-kahe tunnuse alusel rühmitamine. ▪ Eneseväljendus dramatiseeringus ja rollimängus. ▪ Tuttava luuletuse, dialoogi peast esitamine.

▪ esitab peast luuletuse või lühiteksti.	
Lugemine (lugemistehnika, teksti mõistmine, vabalugemine)	
Õpilane: ▪ loeb õpitud teksti ette õigesti, selgelt ja sobiva ▪ intonatsiooniga; ▪ töötab tekstiga eakohaste juhiste alusel; ▪ mõistab häälega või endamisi (vaikse häälega või huuli liigutades) lugedes loetu sisu; ▪ mõtleb jutule alguse või lõpu; ▪ on lugenud mõnda lasteraamatut, nimetab nende pealkirja ja autoreid, annab loetule emotsionaalse hinnangu (lõbus, tõsine, igav ▪ vastab suulistele ja lühikestele kirjalikele küsimustele loetu kohta; ▪ teab nimetada mõnd lastekirjanikku.	▪ Raamatu/teksti üldine vaatlus: teksti paigutus, sisukord, õppeülesannete esitus. ▪ Trükitähtede (nii suurte kui väikeste) tundma õppimine. Tähtedest sõnade ja sõnadest lausete lugemine. Silpidest sõnade moodustamine. ▪ Lugemistehnika arendamine õpetaja juhendite järgi (õige hääldus, ladusus, pausid, intonatsioon, tempo, oma lugemisvea parandamine, kui sellele tähelepanu juhitakse). Lugemistehniliselt raskete sõnade ja sõnaühendite lugema õppimine. ▪ Oma ja õpetaja käekirjalise teksti lugemine klassitahvlilt ja vihikust. ▪ Jutustava ja kirjeldava teksti ning teabeteksti (õpilaspäevik, kutse, õnnitlus, saatekava, tööjuhend, raamatu sisukord) lugemine. ▪ Sõna, lause, teksti sisu mõistmine. Teksti sisu ennustamine pealkirja, piltide, üksiksõnade jm alusel. Loole lõpu mõtlemine. Tegelaste iseloomustamine. Küsimustele vastamine, millele vastus on tekstis otsesõnu kirjas. ▪ Üksikute tingmärkide (õppekirjanduse tingmärgid), skeemide, kaartide lugemine õppekirjanduses, nende tähenduse tabamine. ▪ Luuletuste ilmekas (mõtestatud) lugemine. Riimuvate sõnade leidmine õpetaja abiga. ▪ Tekstiliikide eritamine: jutt, muinasjutt, luuletus, mõistus. ▪ Kirjandustekstid: liisusalm, muinasjutt, mõistus, luuletus, piltjutt, vanasõna, jutustus, näidend. ▪ Loetud raamatu autori, kunstniku (illustraatori), tegelaste nimetamine, loetust jutustamine. Loetule emotsionaalse hinnangu andmine (lõbus, tõsine, igav jne). ▪ Huvipakkuva raamatu leidmine kooli või kodukoha raamatukogust täiskasvanu abiga.
Kirjutamine	
Õpilane: ▪ kasutab õigeid kirjutamisvõtteid, teab, kuidas väikesi ja suuri kirjatähti kirjutatakse ning sõnas õigesti seostatakse; ▪ kirjutab tahvlilt ära; ▪ täidab tahvlinäidise järgi õpetaja abiga õpilaspäevikut, paigutab näidise järgi tööd vihikulehele, varustab töö kuupäevaga; ▪ koostab näidise järgi kutse; ▪ eristab häälikut, tähte, täis- ja kaashäälikut, sõna, lauset;	Kirjatehnika ▪ Kirja eelharjutused. Kirjutamine pliiatsi ja kriidiga, joonistähtede kirjutamine. Õige pliiatsihoid ja kirjutamisasend istudes ja seistes (tahvli juures). Väikeste kirjatähtede õppimine. Suurte kirjatähtede õppimine (vajadusel 2.klassis). Tähtede seostamine. ▪ Tahvlile, vihikusse ja õpilaspäevikusse kirjutamine. Töö vormistamine näidise järgi, töö puhtus, käekirja loetavus. Teksti ära kiri tahvlilt, õpikust. Kirjalik tekstiloome ▪ Tarbeteksti kirjutamine näidise järgi: kutse, õnnitlus (kujundamine näidise järgi). ▪ Jutu kirjutamine pilditäiendusena (pildi allkiri, kahekõne

- kirjutab omasõnade algusesse <i>k</i>, <i>p</i>, <i>t</i>; - kirjutab õigesti lühemaid (kuni 2-silbilisi) sõnu ja lauseid; - teab, et lause lõpeb punktiga; - teab, et lause alguses, inimeste, loomade, oma kodukoha nimes kasutatakse suurt algustähte; - kirjutab õigesti oma nime.	jms). Jutule lõpu kirjutamine. Loovtöö kirjutamine (pildi, pildiseeria, küsimuste järgi). Lünkumberjutustuse kirjutamine. Õigekiri - Häälik, sõna, lause, tekst. Tähed ja tähestik, võõrtähtede vaatlus. Häälikute märkimine kirjas. Sõna ja lause ladumine ja kirjutamine. - Täis- ja kaashäälikud. Täishäälikuühendi vaatlus. Täishääliku pikkuse eristamine ja õigekiri, kaashääliku pikkusega tutvumine. Sulghäälik (<i>k</i>, <i>p</i>, <i>t</i>) omasõnade alguses. <i>i</i> ja <i>j</i> ning <i>h</i> sõna alguses seoses tähtede õppimisega. - Suur algustäht lause alguses, inimese- ja loomanimeses. - Liitsõna vaatlus (moodustamine). - Sõnade lõpu õigekiri – <i>d</i> ja <i>-vad</i> (mitmus) ning <i>-b</i> (tegusõna 3. pööre) õigekirjaga tutvumine. - Tutvumine jutustava (väit-), küsi- ja hüüdlausega. Lause lõpumärgid: punkt, (küsi- ja hüüumärgi vaatlemine). Koma lauses (teksti vaatlus). - Oma kirjutusvea parandamine õpetaja abiga. - Etteütlemise järgi sõnade ja lausete kirjutamine (15–20 sõna lihtlausestena).
--	---

2. klass

Õppetundide maht 245 tundi õppeaastas (7 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Suuline keelekasutus	
Õpilane: - eristab täis- ja suluta hääliku pikkusi; - kuulab õpetaja ja kaaslaste eakohast teksti ning toimib saadud sõnumi kohaselt õpetaja abil; - vastab küsimustele, kasutades sobivalt täislauseid ja lühivastuseid; - koostab kuuldu põhjal lihtsama skeemi ja kaardi õpetaja abil; - kasutab kõnes terviklauseid; - teab ja leiab vastandtäheendusega sõnu ning õpetaja abil ka lähedase tähendusega sõnu; - väljendab arusaadavalt oma soove ja kogemusi väikeses ja suures rühmas; vestleb oma kogemustest ja loetust; - annab õpetaja abil edasi lugemispala, õppeteksti, filmi ja teatrietenduse sisu; - oskab suhtlusolukordades küsida, paluda, selgitada,	Kuulamine - Hääliku pikkuste eristamine, põhirõhk suluta kaashäälikul. - Õpetaja ja kaaslaste suulise mitmeastmelise juhendi meeldejätmise ja selle järgi toimimine. - Õpetaja etteloeatud ainetekstist oluliste mõistete leidmine ja lihtsa skeemi koostamine õpetaja juhendamisel. - Kaaslaste ettelugemise kuulamine ja hinnangu andmine ühe aspekti kaupa (õigsus, pausid ja intonatsioon mõtte toetajana). Kõnelemine - Sõnatäheenduste selgitamine ja täpsustamine aktiivse sõnavara laiendamiseks. - Kuuldud jutu ümberjutustamine; pikema dialoogi jälgimine, hinnangud tegelastele ja sisule. - Hääldus- ja intonatsiooniharjutused. Eneseväljendus dramatiseeringus ja rollimängus. Kõne eri nüansside (tempo, hääletugevus, intonatsioon) esiletoomine dramatiseeringus jm esituses. - Kõnelemine eri olukordades (telefonitsi, rühma esindajana), rollimängud. - Nii enese kui ka teiste tööde tunnustav kommenteerimine. - Oma arvamuse avaldamine (raamatu, filmi jm) kohta ja selle põhjendamine. Arutlemine paaris ja rühmas: oma

keelduda, vabandust paluda, tänada; - koostab õpetaja abil jutu pildiseeria, pildi või küsimuste toel; mõtleb jutule alguse või lõpu; - vaatleb ja kirjeldab nähtut, märkab erinevusi ja sarnasusi õpetaja suunavate küsimuste toel; - esitab peast luuletust või lühiteksti.	suhtumise väljendamine, nõustumine ja mittenõustumine, ühiste seisukohtade otsimine. - Sündmuse, isiku, looma, eseme kirjeldamine tugisõnade, skeemi, tabeli abil. - Mõtete väljendamine terviklausetena. Küsimuste moodustamine, küsimuste esitamine ja neile vastamine. - Eri meeleoluga luuletuste (aastajaad, laste elu) mõtestatud peast esitamine.
Lugemine (lugemistehnika, teksti mõistmine, vabalugemine)	
Õpilane: - loeb nii häälega kui ka endamisi ladusalt ja teksti mõistes; - loeb õpitud teksti ette õigesti, selgelt ja sobiva intonatsiooniga; - töötab tekstiga eakohaste juhiste alusel; - vastab suulistele ja lühikestele kirjalikele küsimustele loetu kohta; - eristab kirjalikus tekstis väidet, küsimust, palvet, käsku ja keeldu; - tunneb ära jutustuse, luuletuse, mõistatuse, näidendi ja vanasõna; - kasutab õpiku sõnastikku õpetaja abiga sõnade leidmiseks algustähe järgi; - on lugenud mõnda lasteraamatut ja oskab kõneleda raamatust; - teab nimetada mõnd lastekirjanikku.	- Lugemistehnika arendamine õpetaja juhendite järgi: oma lugemisvea parandamine, kui sellele tähelepanu juhitakse, sobiva intonatsiooni kasutamine. Lugemistehniliselt raskete sõnade ja sõnaühendite lugema õppimine. - Kahekõne lugemine, intonatsiooni ja tempo valik saatelause alusel ja partnereid arvestades. - Eri liiki lühitekstide (teade, kiri, ajakirja rubriik, sõnastik) mõistev lugemine. Oma ja õpetaja käekirjalise teksti lugemine klassitahvlilt ja vihikust. - Raamatu/teksti üldine vaatlus: teksti paigutus, sisukord, õppeülesannete esitus. Üksikute tingmärkide (õppekirjanduse tingmärgid, liiklusmärgid jms), skeemide, kaartide ja tabelite lugemine õppekirjanduses ning lasteraamatutes. - Teksti sisu aimamine pealkirja, piltide, üksiksõnade jm alusel. - Tekstist õpitavate keelendite, samuti sünonüümide, otsese ja ülekantud tähendusega sõnade jms leidmine. Õpiku sõnastiku kasutamine. - Tekstis küsimuse, palve, käsu ja keelu äratundmine. - Loetud jutustuse ja muinasjutu kohta kava koostamine (teksti jaotamine osadeks); skeemi/kaardi koostamine õpetaja abiga. Loetu põhjal teemakohastele küsimustele vastamine (ka siis, kui vastus otse tekstis ei sisaldu). Loole alguse ja lõpu mõtlemine. Tegelaste iseloomustamine. - Luuletuste ilmekas (mõtestatud) esitamine. Riimuvate sõnade leidmine õpetaja abiga. - Tekstiliikide eristamine: jutustus, luuletus, näidend, mõistatus, vanasõna. - Kirjandustekstid: rahvaluuleline liisusalm, muinasjutt, mõistatus, luuletus, piltjutt, vanasõna, jutustus, näidend, muistend. - Loetud raamatu tutvustamine ja soovitamine. Vajaliku teose otsimine kooli või kodukoha raamatukogust autori ja teema järgi täiskasvanu abiga.
Kirjutamine	

Õpilane: ▪ kasutab kirjutades õigeid väikeste ja suurte kirjatähtede tähekujusid ja seoseid; ▪ kirjutab tahvlilt või õpikust ära; ▪ täidab iseseisvalt õpilaspäevikut ja kujundab vihikut, paigutab näidise järgi tööd vihikulehele, kirja joonelisele lehele, varustab töö kuupäevaga; ▪ koostab õpetaja abiga kutse, õnnitluse ja teate; ▪ kirjutab loovtöö ning ümberjutustuse pildiseeria, tugisõnade ja küsimuste abil; ▪ eristab häälikut, tähte, täis- ja kaashäälikut, silpi, sõna, lauset, täishäälikuühendit; ▪ kirjutab õigesti sulghääliku omasõnade algusesse ja omandatud võõrsõnade algusesse; ▪ märgib kirjas õigesti täishäälikuid; ▪ teab peast võõrtähtedega tähestikku; ▪ alustab lauset suure algustähega ja lõpetab punkti või küsimärgiga; ▪ kasutab suurt algustähte inimeste ja loomade nimedes, tuttavates kohanimedes; ▪ kirjutab õigesti sõnade lõppu ▪ -d (mida teed?), -te (mida teete?), ▪ -sse (kellesse? millesse?), ▪ -ga (kellega? millega?), -ta (kelleta? milleta?); ▪ kirjutab etteütlemise järgi õpitud keelendite ulatuses sisult tuttavat teksti ja kontrollib kirjutatut näidise järgi (20–25 sõna lihtlausetena).	Kirjatehnika ▪ Suurte ja väikeste kirjatähtede kordamine. ▪ Kirjutamise tehnika arendamine: ühtlane kirjarida, õiged tähekujud ja seosed nii väikestel kui suurtel kirjatähtedel. ▪ Näidise järgi kirjatöö paigutamine vihiku lehele, kirjapaberile; kuupäeva kirjutamine. Kirjalik tekstiloome ▪ Kutse, õnnitluse ja teate koostamine õpetaja abiga. ▪ Tekstilähedase ümberjutustuse kirjutamine küsimuste ja tugisõnade toel. ▪ Loovtöö skeemi, kaardi toel; fantaasialugu. Jutu ülesehitus: alustus, sisu ja lõpetus; jutule alguse ja lõpu kirjutamine. Omakirjutatud teksti üle kaaslasega arutlemine. Õigekiri ▪ Varasemale lisanduvalt keeleteadmised: täishäälikuühendi õigekiri, suluta kaashääliku pikkus ja õigekiri; ▪ <i>k, p, t s-i</i> ja <i>h</i> kõrval; <i>i</i> ja <i>j</i> silbi alguses, <i>h</i> sõna alguses. ▪ Silbitamine, poolitamise üldpõhimõtted. ▪ Lauseliik ja lõpumärk (jutustav <i>e</i> väit- ja küsilause). Koma kasutamine liitlauses kirjutamisel <i>et, sest, aga, kuid</i> puhul. ▪ Suur algustäht oma kooli ja tuttavates kohanimedes. ▪ Sõnade lõpu õigekiri –<i>d</i> (mida teed?), –<i>te</i> (mida teete?), –<i>sse</i> (kellesse? millesse?), –<i>ga</i> (kellega? millega?), –<i>ta</i> (kelleta? milleta?). <i>ma, sa, ta, me, te, nad</i> õigekiri. ▪ Etteütlemise järgi kirjutamine õpitud keelendite ulatuses (20–25 sõna lihtlausetena). ▪ Kirjavea parandamine, kui veale tähelepanu juhitakse; kirjavea vältimine, kui veaohtlikule kohale tähelepanu juhitakse.
---	--

3. klass

Õppetundide maht 210 tundi õppeaastas (6 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Suuline keelekasutus	
Õpilane: ▪ kuulab mõtestatult eakohast teksti, toimib saadud sõnumi või juhendite järgi;	Kuulamine ▪ Hääliku pikkuste eristamine, põhirõhk sulghääliku pikkusel. ▪ Pikema suulise juhendi meeldejätmise ja selle järgi

▪ oskab suhtlusolukordades küsida, paluda, selgitada, keelduda, vabandust paluda, tänada; ▪ avaldab arvamust kuuldu, vaadeldu ja loetu kohta, märkab erinevusi ja sarnasusi ning kirjeldab neid; ▪ annab küsimuste toel arusaadavalt edasi õppeteksti, lugemispala, pildiraamatu, filmi ja teatrietenduse sisu; koostab kuuldu/loetu põhjal skeemi/kaardi; ▪ jutustab loetust ja läbielatud sündmusest; jutustab pildiseeria, tugisõnade, märksõnaskeemi ja küsimuste toel; ▪ mõtleb loole alguse ja lõpu; ▪ leiab väljendamiseks lähedase ja vastandtäheendusega sõnu; ▪ esitab peast luuletuse või lühiteksti.	toimimine. Kaaslase ja õpetaja juhtnööride kuulamine, nende järgi toimimine. ▪ Ettelugemise kuulamine. Kaaslase ettelugemise hindamine ühe aspekti kaupa (õigsus, pausid ja intonatsioon mõtte toetajana). Kuuldu ning nähtu kommenteerimine. Fakti ja fantaasia eristamine. ▪ Õpetaja etteloeatud ainetekstist oluliste mõistete leidmine ning lihtsa skeemi koostamine. ▪ Kuuldu (muinasjutt, lühijutt lapse elust, proosa-, luule ja ainetekst), nähtu (lavastus, film) sisu ümberjutustamine. Dialoogi jälgimine, hinnangud tegelastele ja nende ütlustele. Kõnelemine ▪ Hääldus- ja intonatsiooniharjutused. Selge häälduse jälgimine teksti esitades. Kõne eri nüansside (tempo, hääletugevuse, intonatsiooni) esiletoomine dramatiseeringus jm esituses. ▪ Sobivate kõnetuste (palumine, küsimine, keeldumine, vabandust palumise, tänamise) valik suhtlemisel. Suuline selgitus, kõnetus- ja viisakusväljendid, teietamine ja sinatamine. ▪ Kõnelemine eri olukordades: vestlus tundmatuga, sh telefonitsi, klassi/kooli esindamine, võistkonda kutsumine, koostegevusest loobumine jms. ▪ Sõnavara arendamine: sõnatäheenduse selgitamine ja täpsustamine, aktiivse sõnavara laiendamine, lähedase ja vastandtäheendusega sõna leidmine. Eri teemadel vestlemine sõnavara rikastamiseks, arutamine paaris ja väikeses rühmas. ▪ Oma arvamuse avaldamine, nõustumine ja mittenõustumine, ühiste seisukohtade otsimine, kaaslase arvamuse küsimine. ▪ Mõtete väljendamine terviklausetena ja sobiva sõnastusega (sõnavalik, mõtte lõpuleviimine). Küsimuste moodustamine ja esitamine ning neile vastamine. ▪ Jutustamine kuuldu, nähtu, läbielatu, loetu, pildi, pildiseeria ja etteantud teema põhjal; aheljutustamine. ▪ Sündmuste, isiku, looma, eseme jm kirjeldamine tugisõnade, skeemi ning tabeli abil. Eneseväljendus dramatiseeringus ja rollimängus erisuguste meeleolude väljendamiseks. ▪ Tuttava luuletuse ja dialoogi ilmikas (mõtestatud) esitamine. ▪ Nii enese kui ka teiste tööde tunnustav kommenteerimine õpetaja juhiste alusel.
Lugemine	
Õpilane: ▪ loeb nii häälega ja kui endamisi ladusalt ja teksti mõistes; ▪ loeb õpitud teksti ette õigesti, selgelt ja sobiva intonatsiooniga; ▪ töötab tekstiga eakohaste juhiste alusel;	Lugemistehnika Teksti mõistmine Vabalugemine. • Raamatu/teksti üldine vaatlus: teksti paigutus, sisukord, õppeülesannete esitus. Teksti ülesehitus: pealkiri, teksti osad (lõigud, loo alustus, sisu, lõpetus). ▪ Lugemistehnika arendamine õpetaja juhendite järgi (õige

- vastab suulistele ja lühikestele kirjalikele küsimustele loetu kohta; - eristab kirjalikus tekstis väidet, küsimust, palvet, käsku, keeldu; - tunneb ära jutustuse, luuletuse, näidendi, muinasjutu, mõistatuse, vanasõna, kirja; - mõistab tabeleid, diagramme, skeeme ja tingimärke; - on lugenud läbi vähemalt 10 eesti ja väliskirjaniku teost, kõneleb loetud raamatutest; - on lugenud läbi vähemalt neli eesti ja väliskirjaniku teost, kõneleb loetud raamatutest; - teab nimetada mõnd lastekirjanikku.	hääldus, ladusus, pausid, intonatsioon, tempo; oma lugemisvea parandamine, kui sellele tähelepanu juhitakse). - Ladus ja automatiseerunud lugemine. Oma ja kaaslaste lugemistehnika hindamine õpetaja juhiste alusel. Oma ja õpetaja käekirjalise teksti lugemise klassitahvlilt ja vihikust. - Jutustava ja kirjeldava teksti ning tarbe- ja teabeteksti (õpilaspäeviku, kutse, õnnitluse, saatekava, tööjuhendi, raamatu sisukorra, sõnastiku, teate, eeskirja, retsepti, õpikuteksti, teatmeteose teksti, ajalehe- ja ajakirja ning muu meediateksti) lugemine. - Üksikute tingimärkide (õppekirjanduse tingimärgid, liiklusemärgid jms), skeemide, kaartide ja tabelite lugemine õppekirjanduses, lasteraamatutes ning lasteajakirjanduses. - Sõna, lause ning teksti sisu mõistmine. Tekstis küsimuse, palve, käsu ja keelu äratundmine. Teksti sisu ennustamine pealkirja, piltide ja üksiksõnade järgi. - Töö tekstiga: tekstist õpitavate keelendite, sünonüümide, otsese ja ülekantud tähendusega sõnade leidmine. Õpiku sõnastiku iseseisev kasutamine. - Teksti jaotamine osadeks ning tekstiosade pealkirjastamine. Loetava kohta kava, skeemi, kaardi koostamine. Loetu põhjal teemakohastele küsimustele vastamine. Loole alguse ja lõpu mõtlemine. Teksti teema ja peamõtte sõnastamine, tegelaste iseloomustamine. - Jutustavate luuletuste ja proosateksti mõtestatud esitamine. Riimuvate sõnade leidmine. Kahekõne lugemine, intonatsiooni ja tempo valik saatelause alusel ning partnereid arvestades. - Loetud raamatust jutustamine, loetule emotsionaalse hinnangu andmine ja raamatust lühikokkuvõtte tegemine. Vajaliku raamatu leidmine iseseisvalt. - Tekstiliikide eristamine: muinasjutt, mõistatus, vanasõna, luuletus, jutustus, näidend, kiri - Kirjandus: folkloorne lastelaul, liisusalm, jutustus, muinasjutt, muistend, luuletus, kahekõne, näidend, sõnamänguline tekst, piltjutt, mõistatus, vanasõna.
Kirjutamine Õpilane: - kasutab kirjutades õigeid tähekefusid ja -seoseid, kirjutab loetava käekirjaga; - kirjutab tahvlilt ja õpikust õigesti ära; paigutab teksti korrektselt paberile, vormistab vihiku/õpilaspäeviku nõuetekohaselt; - eristab häälikut ja tähte, täis- ja kaashäälikut, häälikuühendit, silpi, sõna, lauset; - eristab lühikesi, pikki ja ülipikki	Kirjatehnika - Kirjutamise tehnika süvendamine, oma loetava käekirja kujundamine, kirjutamise kiiruse arendamine. - Kirjutamisvilumuse saavutamine (õiged tähekefusid ja proportsioonid, loetav käekiri, ühtlane kirjarida, kirjatöö nõuetekohane väljendus, töö vormistamine). - Teksti ärakiri tahvlilt ja õpikust. Kirjutatu kontrollimine õpiku ja sõnastiku järgi. Oma kirjavea parandamine. Etteütlemise järgi kirjutamine. Tahvlile, vihikusse ja õpilaspäevikusse kirjutamine. Tarbeteksti kirjutamine näidise järgi: kutse, ümbrik. Õigekiri - Tähestiku järjekord. Täis- ja kaashäälikuühendi õigekiri.

täis- ja suluta kaashäälikuid; - kirjutab õigesti asesõnu; - märgib õpitud sõnades õigesti kaashäälikuühendit; kirjutab õigesti sulghääliku omandatud oma- ja võõrsõnade algusse; - märgib kirjas õigesti käänd- ja pöörsõnade õpitud lõppe ja tunnuseid; - teab peast võõrtähtedega tähestikku, kasutab lihtsamat sõnastikku ja koostab lihtsaid loendeid tähestik- järjestuses; - kirjutab suure algustähega lause alguse, inimese- ja loomanimed ning õpitud kohanimes; - piiritleb lause ja paneb sellele sobiva lõpumärgi; - kirjutab etteütlemise järgi sisult tuttavat teksti ja kontrollib kirjutatut näidise järgi (30–40 sõna); - koostab kutse, önnitluse, teate ning kirjutab eakohase pikkusega ümberjutustusi ja teisi loovtöid küsimuste, tugisõnade, joonistuse, pildi, pildiseeria, märksõnaskeemi või kava abil	Täis- ja suluta kaashääliku pikkuse kordamine, sulghääliku pikkuse eristamine ja õigekiri. <i>k, p, t s-i ja h</i> kõrval. <i>i ja j</i> õigekiri (v.a võõrsõnades ja tegijanimedes). <i>h</i> sõna alguses. Sulghäälik oma- ja võõrsõnade alguses. - Suur algustäht lause alguses, inimese- ja loomanimedes, tuntumates kohanimes. - Väike algustäht õppeainete, kuude, nädalapäevade, ilmakaarte nimetustes. Poolitamise harjutamine. Liitsõna. - Nimi-, omadus- ja tegusõna. Ainsus ja mitmus. Sõnavormide moodustamine küsimuste alusel. Mitmuse nimetava ning sse-lõpulise sisseütleva, kaasaütleva ja ilmaütleva käände lõpu õigekirjutus. - Olevik ja minevik. Pöördelõppude õigekirjutus. Erandliku õigekirjaga ase- ja küsisõnad (ma, sa, ta, me, te, nad, kes, kas, kus). - Väit- (jutustav), küsi- ja hüüdlause. Lause lõpumärgid. Koma kasutamine lootelus; <i>et, sest, vaid, kuid, aga, siis, kui</i> puhul; sidesõnad, mis koma ei nõua. - Etteütlemise järgi kirjutamine õpitud keelendite ulatuses (30–40 sõna). Oma kirjavea iseseisev leidmine. - Sõnavara: lähedase ja vastandtähendusega sõna. Sõna ja tema vormide õigekirja ning tähenduse omandamine ja täpsustamine. Kirjalik tekstiloome - Lausete laiendamine ja sidumine tekstiks. - Tarbeteksti (ajaleheartikli, teate, nimekirja jne) kirjanek. - Ümberjutustuse kirjutamine tugisõnade, skeemi, kaardi või kava toel. - Loovtöö kirjutamine (vabajutt, jutt pildi, pildiseeria, küsimuste, skeemi, kaardi või kava toel, fantaasialugu). Jutu ülesehitus: alustus, sisu, lõpetus. - Sündmusest ja loomast kirjutamine. - Jutule alguse ja lõpu kirjutamine. - Kirja kirjutamine. - Omakirjutatud teksti üle kaaslasega arutamine.
---	--

1.2.2. II kooliaste

Eesti keele õppe- ja kasvatuseesmärgid II kooliastmes

6. klassi lõpetaja:

- 1) tunneb õpitud tekstiliike ning nende kasutamise võimalusi;
- 2) oskab teha kuuldust ja loetust kokkuvõtet nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 3) oskab koostada õppetööks ja eluks vajalikke tekste ning neid korrektselt vormistada;
- 4) tunneb esinemise ettevalmistuse põhiastmeid ja esineb suuliselt;
- 5) suhtleb eesmärgipäraselt ja valib kontekstile vastava suhtluskanali, kuulab eesmärgistatult;
- 6) tunneb eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid;
- 7) oskab kasutada ÕSi ja interaktiivseid õigekeelsusallikaid.

4. klass

Õppetundide maht 210 tundi õppeaastas (6 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
<i>Suuline ja kirjalik suhtlus</i>	
Õpilane: - kuulab mõtestatult eakohast teksti, toimib saadud sõnumi või juhendite järgi; - oskab juhendamise abil olukorrale vastava suhtluskanali valida; - esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi ning avaldab arvamust; - lahendab lihtsamaid probleemülesandeid paaris- ja rühmatöös; - kasutab sõnastikke ja teatmeteoseid; - esitab peast luuletuse või rolliteksti;	- Hääliku pikkuste eristamine. - Kaasõpilase ja õpetaja eesmärgistatud kuulamine. Kuuldu põhjal tegutsemine, kuuldu kohta arvamuse esitamine.. - Õpetaja ettelugemise järel (ainealane tekst, lõikhaaval) oluliste mõistete ja seoste leidmine. Kuuldud tekstist lühikokkuvõtte sõnastamine. Kuuldud teabe rühmitamine skeemi, märksõnade jm alusel. - Tekstide kriitiline kuulamine (fakti ja fantaasia eristamine jms). Lavastuse, kuuldu proosa-, luule- ja ainetekstide sisu ümberjutustamine. - Sõnavara avardamine ja täpsustamine, töö sõnastikega. Keelekasutus erinevates suhtlusolukordades: koolis, avalikus kohas, eakaaslastega, täiskasvanutega suheldes, suulises kõnes ja kirjalikus tekstis. - Vestlus etteantud teema piires. Küsimustele vastamine, esitus, tutvustus. Erinevate käitumisviiside ja koostöövormide võrdlemine. Oma arvamuse avaldamine, seisukoha põhjendamine, kaaslaste arvamuse küsimine. Lisateabe otsimine. - Dialoogi ja dramatiseeringu koostamine ja esitamine. Pantomiim. Rollimäng. - Kaasõpilaste töödele hinnangu andmine ja tunnustuse avaldamine. Klassivestlus, diskussioon.
<i>Teksti vastuvõtt</i>	
Õpilane: - loeb ja mõistab eakohaseid õpi- ja elutabelisi ning huvivaldkondade tekste; - otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse; - vastab teksti põhjal koostatud küsimustele tekstinäidete või oma sõnadega, koostab teksti kohta küsimusi; - leiab tekstist vajalikku infot; - tunneb õpitud tekstiliike ja nende kasutamise võimalusi; - tutvustab loetud kirjandusteose sisu ja tegelasi ning kõneleb loetust;	- Eesmärgistatud lugemine, kuulamine, vaatamine. - Tööjuhendi lugemine. Tarbe- ja õppetekstide mõtestatud lugemine (reegel, juhend, tabel, skeem, kaart jm). - Sõna, lause ning teksti sisu mõistmine. Kujundlik keelekasutus (piltlik väljend). Teksti sisu ennustamine pealkirja, piltide, remarkide, üksiksõnade jm alusel. Enne lugemist olemasolevate teemakohaste teadmiste ja kogemuste väljaselgitamine, oma küsimuste esitamine ning uute teadmiste vastu huvi äratamine (mida tean, mida tahaksin teada). - Kirjandustekstid: kunstmuinasjutt, tõsielujutt eakaaslastest, loomateemaline ilukirjanduslik ja aimejutt, seiklusjutt, näidend, rahvaluule, värsslugu, vanasõnad ning kõnekäänud. - Kirjandusteksti süžee, sündmuste toimumise koht ja aeg ning tegelased. Tegelaste käitumise motiivide analüüs. - Luuletuse mõtestatud lugemine (meeleolu, laad). - Kirjanduse eri liike ja žanre esindavad tekstid õppe - kirjandusse ja vabalugemiseks valitakse eesti ja väliskirjanike loomingust, arvestades järgmisi

	teemavaldkondi: <i>Väärtused ja kõlblus.</i> - Enesehinnang. Ausus enese ja teiste vastu. Iseenda ning teiste vajadused ja huvid. Arusaamine heast ja halvast. Õiglus ja ebaõiglus. Kiiduväärne ja taunitav. Erinevus teistest. Minu hobid ja huvid. Minu tervis ja tulevik. Rikkuse ja vaesusega seotud probleemid. Kohustused ja vastutus. Üksiolek ja hirmud. <i>Kodus ja koolis.</i> - Perekond. Kodu turvalisus. Vägivald kodus. Armastus oma kodu ja koduste vastu. Suhted vanemate, kasuvanemate ning vanavanematega. Suhted õdede, vendade, teiste lähisugulastega. Poiste ja tüdrukute suhted. Sallivus teistsuguste inimeste suhtes. Abivajaja ja aitaja. Nohiklikkus ja tõrjutus. Piir oma ja vööra vahel. Piir lubatu ja lubamatu vahel. <i>Omakultuur ja kultuuriline mitmekesisus.</i> - Rahvuskultuuri eripära ja olulisus rahvale. Matkamine kodukohas ning reisimine kaugetes maades. Kultuuride mitmekesisus. Erinevate rahvaste uskumused ja tavad. Käitumine eri kultuuriruumides. Külalislahkus. Lugupidav suhtumine teistesse kultuuridesse ja inimestesse. Kultuuriinimesed kui eesti rahvuskultuuri tutvustajad ja hoidjad. <i>Mängiv inimene.</i> - Ringmängud ja mängulust. Sõnamängud. Teatri võlumaailm. Leidlik probleemide lahendamine. Iluelamused. Loominguline koostöö. Mängult ja päriselt. Põhjendatud ja põhjendamata riskid <i>Keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng.</i> - Minu osa looduse hoidmisel. Austav suhtumine elus- ja eluta loodusesse. Hädasolija aitamine. Lemmikloomad ning vastutus nende eest. Aastaaegade omanäolisus. <i>Kodanikuühiskond ja rahvussuhted.</i> - Minu juured. Seos mineviku, oleviku ja tuleviku vahel. Traditsioonid ja sündmused, mis tagavad järjepidevuse. Suhtumine keelde. Kodupaiga keel. Suhted teiste rahvustega <i>Teabekeskkond, tehnoloogia ja innovatsioon.</i> - Avastamisrõõm ja õpikogemused. Tänapäevased teabe otsimise ja edastamise võimalused. Internet kui silmaringi avardaja ning infoallikas. Internet kui ohu allikas. Käitumine suhtlusportaalides. Film ja foto kui hetke ning ajaloo jäädvustajad.
<i>Tekstiloomed</i>	
Õpilane: - jutustab, kirjeldab ning arutleb suuliselt ja kirjalikult; - avaldatakse viisakalt ja olukorrast	- Raamatust kokkuvõtte ning raamatu kohta lugemissoovituse kirjutamine. - Jutustamine. Oma elamustest ja juhtumistest jutustamine

lähitudes arvamust sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suuliselt kui ka kirjalikult; ▪ vormistab kirjalikud tekstid korrektselt; ▪ kirjutab eesmärgipäraselt loovtöid ja kirju; ▪ leiab juhendamise abil tekstiloomeks vajalikku teavet;	ning kirjutamine. ▪ Luuletuse kirjutamine. ▪ Protsesskirjutamine: suuline eeltöö, kava ja mõttekaardi koostamine, teksti kirjutamine, viimistlemine, toimetamine, avaldamine, tagasiside saamine.
Õigekeelsus ja keelehoole	
Õpilane: ▪ tunneb eesti keele häälikusüsteemi, sõnaliikide tüüpuhte; ▪ märgib sõnades õigesti kaashäälikuühendit; ▪ kirjutab sulghääliku omandatud oma- ja võõrsõnade algusse; ▪ pöörab tegusõnu olevikus; ▪ moodustab ainsust ja mitmust, olevikku ja minevikku; ▪ poolitab sõnu (õpitud reeglite piires); ▪ moodustab ja kirjavahemärgistab lihtlauseid ja lihtsamaid liitlauseid; ▪ rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes ning tekste analüüsides ja hinnates; ▪ kirjutab suure algustähega isiku ja kohanimed ja väikese algustähega õppeainete, kuude, nädalapäevade, ilmakaarte nimetused; ▪ tunneb ära liitsõna; ▪ oskab kasutada veebi- ja pabersõnaraamatut sõna tähenduse ja õigekirja kontrollimiseks;	Üldteemad ▪ Eesti keel teiste keelte seas. ▪ Teised Eestis kõneldavad keeled. Häälikuõpetus ja õigekiri ▪ Tähestik. Täis- ja kaashäälikud. Suluga ja suluta häälikud. Helilised ja helitud häälikud. Võõrtähed ja -häälikud. Täis- ja kaashäälikuühend. ▪ Kaashäälikuühendi õigekiri. g, b, ds-i kõrval, hõigekiri. ▪ I ja j õigekiri (tegijanimi). Tutvumine gi- ja ki-liite õigekirjaga. ▪ Silbitamine ja poolitamine (ka liitsõnades). ▪ Õppetegevuses vajalike võõrsõnade tähendus, hääldus ja õigekiri. ▪ Nimi ja nimetus. Isiku- ja kohanimed, ametinimetused ja üldnimetused. ▪ Õigekirja kontrollimine sõnaraamatutest (nii raamatu - kui ka internetivariandist). Sõnavaraõpetus ▪ Sünonüümid. Antonüümid. ▪ Liitsõnamoodustus: täiend- ja põhisõna, liitsõna tähendusvarjund. Vormiõpetus ja õigekiri ▪ Tegusõna. Tegusõna ajad: olevik, lihtminevik. Tegusõna pööramine ainsuses ja mitmuses. ▪ Käändsõna. Käändsõnade liigid: nimisõna, omadussõna, asesõna. ▪ Nimisõnade kokku- ja lahkukirjutamine. ▪ Arvsõnade õigekiri. Rooma numbrite kirjutamine. Lauseõpetus ja õigekiri ▪ Lause. Lause laiendamise lihtsamaid võimalusi. ▪ Lihtlause. Lihtlause kirjavahemärgid. ▪ Küsi-, väit- ja hüüdlause lõpumärgid ja kasutamine. ▪ Otsekõne ja saatelause. Muud õigekirjateemad ▪ Algustähe õigekiri: nimi, nimetus, isiku- ja kohanimed, ametinimetused.

5. klass

Õppetundide maht 105 tundi õppeaastas (3 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
<i>Suuline ja kirjalik suhtlus</i>	
Õpilane: - oskab juhendamise abil olukorrale vastava suhtluskanali valida; - leiab koos partneri või rühmaga vastuseid lihtsamatele probleemülesannetele, kasutades sobivalt kas suulist või kirjalikku keelevormi; - esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi ning avaldab arvamust;	- Keelekasutus erinevates suhtlusolukordades: koolis, avalikus kohas, eakaaslastega, täiskasvanutega suheldes, suulises kõnes ja kirjalikus tekstis. - Kaasõpilase ja õpetaja eesmärgistatud kuulamine. Kuuldu põhjal tegutsemine, kuuldu kohta arvamuse esitamine. - Suuline aramusavaldus etteantud teema piires, vastulausele reageerimine, seisukohast loobumine. - Küsimustele vastamine, esitlus ja tutvustus. - Väite põhjendamine.
<i>Teksti vastuvõtt</i>	
Õpilane: - tunneb õpitud tekstiliike ja nende kasutamise võimalusi; - loeb ja mõistab eakohaseid õpi- ja elutarbelisi ning huvivaldkondade tekste; - valib juhendamise toel oma lugemisvara;	- Eesmärgistatud lugemine, kuulamine, vaatamine, kokkuvõtte tegemine, kuuldu konspekteerimine. - Visuaalselt esitatud info (foto, joonise, graafiku) põhjal lihtsamate järelduste tegemine, seoste leidmine. - Tarbe- ja õppetekstide mõtestatud lugemine (reegel, juhend, tabel, skeem, kaart, saatekava jne). - Trükised (raamat, ajaleht, ajakiri), nendes orienteerumine ja vajaliku teabe leidmine.
<i>Tekstiloom</i>	
Õpilane: - jutustab, kirjeldab, arutleb suuliselt ja kirjalikult; - vormistab kirjalikud tekstid korrektselt; - esineb suuliselt, võtab sõna, koostab ning peab lühikese ettekande;	- Loetule, nähtule või kuuldule hinnangu andmine nii kirjalikult kui ka suuliselt. Lühiettekande esitamine. - Kirjeldamine: sõnavalik, oluliste ja iseloomulike tunnuste esitamine. Kirjelduse ülesehitus: üldmulje, detailid, hinnang. Esem, olendi, inimese kirjeldamine. - Autori suhtumine kirjeldatavasse ja selle väljendamine. - Jutustamine. Oma elamustest ja juhtumustest jutustamine ning kirjutamine. Jutustuse ülesehitus. Ajalis-põhjuslik järgnevus tekstis. Sidus lausestus. - Otsesõne jutustuses. Minavormis jutustamine. - Arutlemine. Põhjuse ja tagajärje eristamine.
<i>Õigekeelsus ja keelehoole</i>	
Õpilane: - tunneb eesti keele häälikusüsteemi, sõnaliikide tüüpjuhte ja lihtvormide kasutust; - järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhireegleid; - moodustab ja kirjavahemärgistab lihtlauseid, sh koondlauseid, ja	Üldteemad Eesti keel teiste keelte seas. Teised Eestis kõneldavad keeled. Sugulaskeeled ja sugulasrahvad. Häälikuõpetus ja õigekiri - Tähestik. - Täis- ja kaashäälikud. - Suluga ja suluta häälikud. Helilised ja helitud häälikud. - Täis- ja kaashäälikuühend. Kaashäälikuühendi õigekiri. - Silbitamine ja poolitamine (ka liitsõnades).

lihtsamaid liitlauseid; ▪ rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes ning tekste analüüsides ja hinnates;	Sõnavaraõpetus ▪ Liitsõnamoodustus: täiend- ja põhiosa, liitsõna tähendusvarjund. Liitsõna ja liitega sõna erinevused. ▪ Sõnavara avardamine ja täpsustamine. ▪ Sõna tähenduse leidmine sõnaraamatutest (nii raamatukui ka internetivariandist). Vormiõpetus ja õigekiri ▪ Sõnaliigid: tegusõnad, käandsõnad ja muutumatud sõnad. ▪ Tegusõna. Tegusõna ajad: olevik, lihtminevik. Jaatava ja eitava kõne kasutamine. Tegusõna pööramine ainsuses ja mitmuses. Tegusõna oleviku- ja minevikuvormi kasutamine tekstis. ▪ Käandsõna. Käandsõnade liigid: nimisõna, omadussõna, arvsõna, asesõna. ▪ Käänamine. Käänded, nende küsimused ja tähendus. Õige käände valik sõltuvalt lause kontekstist. ▪ Ainsus ja mitmus. ▪ Nimisõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Lauseõpetus ja õigekiri ▪ Lause. Alus ja öeldis. Lause laiendamise lihtsamaid võimalusi. ▪ Korduvate lauseliikmete kirjavahemärgistamine koondlauses. ▪ Koondlause kasutamine tekstis. ▪ Lihtlause. Lihtlause kirjavahemärgid. ▪ Küsi-, väit- ja hüüdlause lõpumärgid ja kasutamine. Muud õigekirjateemad Algustäheõigekiri: nimi, nimetus ja pealkiri. Isiku- ja kohanimed.
---	--

6. klass

Õppetundide maht 105 tundi õppeaastas (3 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
<i>Suuline ja kirjalik suhtlus</i>	
Õpilane: ▪ valib juhendamise toel suhtluskanali; ▪ peab sobivalt telefoni- ja mobiilivestlusi, kirja- ja meilivahetust; ▪ võtab loetut ja kuuldut lühidalt kokku nii suulises kui ka kirjalikus vormis. ▪ leiab koos partneri või rühmaga vastuseid lihtsamatele probleemülesannetele, kasutades sobivalt kas suulist või kirjalikku keelevormi;	▪ Seisukoha põhjendamine paaris- või rühmatöö ajal ning kõnejärg. ▪ Kaaslase täiendamine ja parandamine. ▪ Kaasõpilaste töödele hinnangu andmine ja tunnustuse avaldamine. ▪ Klassivestlus, diskussioon. ▪ Telefonivestlus: alustamine, lõpetamine. ▪ Suhtlemine virtuaalkeskonnas: eesmärgid, võimalused, ohud, privaatsus ja avalikkus. ▪ E-kiri.

▪ esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi ning avaldab arvamust; ▪ oskab oma seisukohta põhjendada ja vajaduse korral sellest taganeda;	
Teksti vastuvõtt	
Õpilane: ▪ tunneb õpitud tekstiliike ja nende kasutusvõimalusi; ▪ loeb ja mõistab eakohaseid õpi- ja elutarbelisi ning huvivaldkondade tekste; ▪ võrdleb tekste omavahel, esitab küsimusi ja avaldab arvamust ning teeb tekstist lühikokkuvõtte; ▪ kasutab töös tekstidega õpitud keele- ja tekstimõisteid;	▪ Raadio- ja telesaadete eripära, vormid ning liigid. ▪ Trükiajakirjandus: pressifoto, karikatuur, pildiallkiri. ▪ Reklaam: sõnum, pildi ja sõna mõju reklaamis, adressaat, lastele mõeldud reklaam. ▪ Tarbetekstide keel: kataloogid, kasutusjuhendid, toodete etiketid. ▪ Skeemist, tabelist, kuulutusest, sõiduplaanist, hinnakirjast andmete kirjanepäev ja seoste esiletoomine.
Tekstiloomine	
Õpilane: ▪ leiab juhendamise toel tekstiloomeks vajalikku teavet; ▪ tunneb kirjutamiseks ja esinemiseks valmistumise põhietappe; ▪ kirjutab eesmärgipäraselt loovtöid ja kirju; ▪ avaldab viisakalt ja olukohaselt oma arvamust ja seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suuliselt kui ka kirjalikult; ▪ kasutab tekste luues ja seostades omandatud keele- ja tekstimõisteid ;	▪ Protsesskirjutamine: suuline eeltöö, kava ja mõttekaardi koostamine, teksti kirjutamine, viimistlemine, toimetamine, avaldamine, tagasiside saamine. ▪ Kirjandi ülesehitus. Sissejuhatus, teemaarendus, lõpetus. Mustand. ▪ Oma vigade leidmine ja parandamine. ▪ Lisateabe otsimine. ▪ Alustekst, selle edasiarenduse lihtsamad võtted. ▪ Visuaalsed ja tekstilised infoallikad ning nende usaldusväärsus. ▪ Erinevatest allikatest pärit info võrdlemine, olulise eristamine ebaolulisest. ▪ Teksti loomine pildi- ja näitmaterjali põhjal. ▪ Fakt ja aramus. ▪ Uue info seostamine oma teadmiste ja kogemustega. ▪ Kiri, ümbriku vormistamine.
Õigekeelsus ja keelehoole	
Õpilane: ▪ tunneb eesti keele häälikusüsteemi, sõnaliikide tüüpjuhte ja lihtvormide kasutust, järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhireegleid; ▪ moodustab ja kirjavahemärgistab lihtlauseid, sh koondlauseid ja lihtsamaid lihtlauseid; ▪ oskab kasutada veebi- ja pabersõnaraamatut sõna	Üldteemad ▪ Kirjakeel, argikeel ja murdekeel Häälikuõpetus ja õigekiri ▪ g, b, d s-i kõrval. h õigekiri. I ja j õigekiri (tegijanimed ja liitsõnad). gi- ja ki-liite õigekiri. ▪ Sulghäälik võõrsõna algul ja sõna lõpus, sulghäälik sõna keskel. ▪ f-i ja š õigekiri. ▪ Õppetegevuses vajalike võõrsõnade tähendus, hääldus ja õigekiri.

tähenduse ja õigekirja kontrollimiseks; rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes, tekste analüüsides ja hinnates.	- Silbitamine ja poolitamine (ka liitsõnades). - Õigekirja kontrollimine sõnaraamatutest (nii raamatust kui ka internetivariandist). Sõnavaraõpetus - Kirjakeelne ja kõnekeelne sõnavara, uudissõnad, murdesõnad, släng. - Sünonüümid, antonüümid, homonüümid, nende kasutamine. - Sõnavaliku täpsus erinevates tekstides. - Igapäevaste võõrsõnade asendamine omasõnadega ja vastupidi. - Liitsõna ja liitega sõna erinevused. - Sõna tähenduse leidmine sõnaraamatutest (nii raamatu- kui ka internetivariandist). Vormiõpetus ja õigekiri - Nimisõnade kokku- ja lahkukirjutamine. - Omadussõna käänamine koos nimisõnaga. lik- ja ne-liiteliste omadussõnade käänamine ja õigekiri. Omadussõnade võrdlusastmed. Võrdlusastmete kasutamine. Omadussõnade tuletusliited. Omadussõnade kokku- ja lahkukirjutamine (ne- ja line-liitelised omadussõnad). - Arvsõnade õigekiri. Rooma numbrite kirjutamine. Põhi- ja järgarvsõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Kuupäeva kirjutamise võimalusi. Arvsõnade käänamine. Põhi- ja järgarvsõnade kirjutamine sõnade ja numbritega, nende lugemine. Arvsõnade kasutamine tekstis. - Asesõnade käänamine ja kasutamine. - Sõnaraamatute kasutamine käändsõna põhivormide kontrollimiseks. Lauseõpetus ja õigekiri - Liitlause. Lihtlause sidumine liitlauseks. Sidesõnaga ja sidesõnata liitlause. Kahe järjestikuse osalausega liitlause kirjavahemärgistamine. - Otsekõne ja saatelause. Saatelause otsekõne ees, keskel ja järel. - Otsekõne kirjavahemärgid. Otsekõne kasutamise võimalusi. - Üte ja selle kirjavahemärgid. Muud õigekirja teemad - Algustäheõigekiri: ajaloosündmused; ametinimetused ja üldnimetused; perioodikaväljaanded; teoste pealkirjad. - Üldkasutatavad lühendid. Lühendite õigekiri, lühendite lugemine.
---	--

1.2.3. III kooliaste

Eesti keele õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes

9. klassi lõpetaja:

- 1) tuleb toime eesti kirjakeelega tavasuhtluses ja avalikult esinedes ning edasi õppides;

- 2) suhtleb eesmärgipäraselt ja valib sobiva suhtluskanali, väljendub kõnes ja kirjas asjakohaselt ning selgelt;
- 3) järgib kirjutades eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid;
- 4) kuulab ja loeb arusaamisega eri liiki tekste, teeb kuuldu ja loetu põhjal järeldusi ning avaldab arvamust, vahendab loetut ja kuuldut suuliselt ning kirjalikult;
- 5) tunneb tekstiliike ja nende kasutusvõimalusi ning oskab eesmärgipäraselt eri liiki tekstide koostamiseks ja esitamiseks valmistuda;
- 6) koostab eri liiki tekste ja vormistab need korrektselt;
- 7) avaldab arvamust põhjendatult ja keeleliselt korrektselt;
- 8) mõistab eesti keele tähtsust rahvuskultuuris ning hea keeleoskuse vajalikkust;
- 9) hindab meediast ja internetist leitud asjakohast teavet kriitiliselt ning kasutab seda sihipäraselt;
- 10) kasutab sõna- ja käsiraamatuid ning leiab õigekeelsusabi internetiallikatest.

7. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
<i>Suuline ja kirjalik suhtlus</i>	
Õpilane: ▪ oskab oma seisukohti väljendada ning sõnastab vajaduse korral eriarvamuse; ▪ esitab kuuldu ja loetu põhjal küsimusi, teeb järeldusi ning annab hinnanguid; ▪ oskab kuuldu ja loetu nii suulises kui ka kirjalikus vormis kokku võtta; ▪ oskab nii suhtlust kui ka teemasid algatada, arendada, tõrjuda ja katkestada; ▪ oskab eakohastel teemadel arutleda ja probleemülesandeid lahendada ning osaleb diskussioonides; ▪ kasutab asjakohaseid suulise ja kirjaliku suhtlemise tavaid ja võimalusi.	▪ Suhtlusolukord, selle komponendid, suhtluspartnerid. Erinevates suhtlusolukordades osalemine. Suhtlusolukorra ja -partneri arvestamine. Suulise suhtlemise tavad eesti keeles: pöördumine, tervitamine, suhtlemise lõpetamine. Telefonivestlus. ▪ Suhtlemine rühmas, sõna saamine, kõnejärje hoidmine. Rühmatöö ajal arvamuse avaldamine ja põhjendamine. Diskussioon. Kompromissi leidmine ning kaaslaste oeldu/tehtu täiendamine ja parandamine. Kaaslaste tööle põhjendatud hinnangu andmine. Suulise arutelu tulemuste kirjalik talletamine. Kuuldust ja loetust kokkuvõtte tegemine ning asjakohaste küsimuste esitamine. ▪ Meilivahetus, meili kirjutamine ja keelevahendite valik. Veebisuhtluse eesmärgid, võimalused ja ohud. Veebipõhised suhtluskanalid: jututoad, blogid, kommentaarid. Veebis kommenteerimine. Keeleviisakus ja -väärikus. Anonüümsuse mõju keelekasutusele. Aktuaalse meediateksti kommenteerimine. Loetu kirjalik ja suuline vahendamine.
<i>Teksti vastuvõtt</i>	
Õpilane: ▪ tunneb peamisi tekstiliike, nende põhijooni ning kasutamise võimalusi; ▪ loeb ja kuulab sihipäraselt, kriitiliselt ning arusaamisega nii oma huvivaldkondade kui ka õpi- ja elutarbelisi tekste; ▪ teab, et teksti väljenduslaad oleneb teksti kasutusvaldkonnast, liigist ja autorist; ▪ suudab kasutatud keelevahendite kohta järeldusi teha ning märkab	▪ Peamised tekstiliigid (tarbe-, teabe- ja meediažanrid), nende eesmärgid ning keelekasutus. Eri liiki tekstide lugemine ja võrdlemine. ▪ Tarbetekstidest olulise info leidmine ning selle põhjal järelduste tegemine. ▪ Teabetekstide (õpikutekst, populaarteaduslik tekst) eesmärk, tunnused ja ülesehitus. Sõnalise teksti seostamine pildilise teabega (foto, joonis, skeem). Pilttekstide ja teabegraafika lugemine ning tõlgendamine. ▪ Kõne kuulamine ning märkmete tegemine. Kõnest olulise teabe ja probleemide leidmine ning kokkuvõtte tegemine. Konspekterimine. Kõne põhjal küsimuste esitamine. ▪ Veebist teabe otsimine ning teabeallikate ja info kriitiline

kujundlikkust mõjutusvahendina; ▪ seostab omavahel teksti, seda toetavat tabelit, pilti ja heli; ▪ oskab tekste võrrelda; osutab, mis tekstis on arusaamatuks jäänud; ▪ suudab teksti kohta küsimusi ja vastuväiteid esitada, arvamust avaldada, teksti vahendada ja kokku võtta, kommenteerida, tõlgendada ning oma kogemuse ja mõtetega seostada; ▪ kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid teksti tõlgendamisel, seoste loomisel ning tekstile reageerides.	hindamine. Teabe talletamine ning süstematiseerimine. ▪ Meediatekstide põhiliigid ja tunnused: uudislugu, aramuslugu, intervjuu, reportaaž, kuulutus. Uudise ülesehitus ja pealkiri. Aramusloo ülesehitus ja pealkiri. Peamised keelelised mõjutamisvõtted. Kriitiline lugemine. Fakti ja arvamuse eristamine. Meedia olemus ja eesmärgid tänapäeval. Põhilised meediakanalid. Televisioon ning raadio: avalik-õiguslikud ja erakanalid. Meediaeetika kesksed põhimõtted. Sõnavabaduse põhi- mõtte ning selle piirangud. Kvaliteetajakirjandus ja meelelahutuslik meedia. Reklaamtekst, reklaamtekstide eesmärk ja tunnused. Avalik ja varjatud mõjutamine.
Tekstiloom	
Õpilane: ▪ leiab tekstiloomeks vajalikku teavet raamatukogust ja internetist, valib kriitiliselt teabeallikaid ning osundab neid sobivas vormis; ▪ tunneb kirjutamiseks ja esinemiseks valmistumise etappe; ▪ oskab suuliselt esineda (tervitab, võtab sõna, koostab ning peab lühikese ettekande ja kõne); ▪ oskab eesmärgipäraselt kirjutada, eri liiki tekste (referaat, kirjand, kommentaar, aramusavaldus, elulugu, avaldus, seletuskiri) korrektselt vormistada ning suuliselt esitada; ▪ seostab oma kirjutise ja esinemise sündmuse või toiminguga eesmärgiga, vahendab kuulnud ja loetud tekste sobiva pikkuse ja täpsusega, viidates allikale; ▪ põhjendab ning avaldab viisakalt ja asjakohaselt arvamust ja seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suuliselt kui ka kirjalikult; ▪ oskab kasutada omandatud keele- ja tekstimõisteid nii tekste luues kui ka seostades.	▪ Teabe leidmine, reprodutseerimine ning seostamine konkreetse teema või isikliku kogemuse piires. ▪ Alustekstide (meedia- ja teabetekstid) põhjal kirjutamine: refereerimine, arutlemine. Teabeallikatele ja alustekstidele viitamise võimalused. ▪ Kõneks valmistumine, kõne koostamine ja esitamine. Kõne näitlikustamine. Ettekande koostamine ning esitamine. ▪ Uudise kirjutamine: materjali kogumine, infoallikad, vastutus avaldatu eest. Uudise pealkirjastamine. ▪ Intervjuu tegemine: valmistumine, küsitlemine, kirjutamine, toimetamine ja vormistamine. ▪ Arvamuse kirjutamine: seisukoha kujundamine käsitletava probleemi kohta, selle põhjendamine. ▪ Teksti liigendamise. Arutlusteema leidmine ja sõnastamine isikliku kogemuse või alustekstide põhjal. Teksti pealkirjastamine. Tekstilõik ja selle ülesehitus: väide, põhjendus, järeldus. Teksti sidusus. ▪ Kirja kirjutamine ja vormistamine, keelevahendite valik. ▪ Suhtluseesmärkide kaudu sobivate keelendite valimine kõnelemisel ja kirjutamisel. Kirjaliku ja suulise keelekasutuse eripära. ▪ Teksti keeleline toimetamine: sõnastus- ja lausestusvigade parandamine. Keeleteadmiste rakendamine töös tekstidega. Keelekujundite kasutamine tekstiloomes: konteksti sobivad ja sobimatud kujundid. ▪ Kirjalike tööde vormistamise ja teksti arvutitöötuse põhimõtted.
Õigekeelsus ja keelehoole	
Õpilane: ▪ väärtustab eesti keelt ühena Euroopa ja maailma keeltest ning	Üldteemad ▪ Kirjakeel ja kõnekeel. Eesti keele erikujud (vastavalt kooli asukohale ja/või õpilase päritolule).

tajub eesti keele eripära, suhestab keeli teadlikult, tajub nende erinevusi; ▪ järgib eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid, oskab leida õigekirjajuhiseid internetiallikatest ning sõna- ja käsiraamatutest, kasutab arvuti õigekirjakorrektorit; ▪ tuleb eesti kirjakeelega toime tavasuhtluses ja avalikult esinedes ning edasi õppides; ▪ teab eesti keele häälikusüsteemi, sõnaliike ja -vorme ning lauseehituse peajooni, tunneb keelendite stiiliväärtust, kasutab ja mõistab tekstis keelendeid; ▪ teab õpitud tekstiliikide keelelisi erijooni, kasutab tekste koostades tavakohast ülesehitust ning vormistust; ▪ teab suulise ja kirjaliku kõne erijooni ning eristab kirjakeelt kõnekeelest; ▪ teab eesti kirjakeele arengu etappe ja eesti keele murdeid.	▪ Oskussõnavara. ▪ Keelesugulus, soome-ugri ja indoeuroopa keeled. Eesti keele eripära ning võrdlus teiste keeltega. ▪ Eesti keele olulisemad sõna- ja käsiraamatud, keelealased internetiallikad. Sõnaraamatute kasutamine sõnade õigekirja, õigehäälduse, õige muutmisviisi, tähenduse ning stiilivärvingu leidmiseks. Häälikuõpetus ja õigekiri ▪ Häälikute liigitamine. Kaashäälikuühendi põhireegli rakendamine liitega sõna- ja käsiraamatutes, kaashäälikuühendi õigekirja erandid. Veaohtliku häälikuõigekirjaga sõnad. ▪ Silbitamine, pikk ja lühike silp. Poolitamine, sealhulgas võõrsõnad ja nimed. ▪ Õigehääldus: rõhk ja välde. Välte ja õigekirja seosed. ▪ Omasõnad ja võõrsõnad. Veaohtlike võõrsõnade õigekiri. Õigekeelsussõnaraamatust (nii interneti- kui ka raamatuvariandist) õigekirja ning õigehäälduse kontrollimine. Sõnavaraõpetus ▪ Sõna ja tähendus. Sõnastuse rikastamine: sünonüümide tähendusvarjundid, homonüümid ja veaohtlikud paronüümid. ▪ Keelendite stiilivärving, seda mõjutavad tegurid. Fraseologismid, nende stiilivärving. ▪ Sõnavara täiendamise võimalused: sõnade tuletamine ja liitmine ning tehissõnad. Sagedamini esinevad tuletusliited. Vormiõpetus ja õigekiri ▪ Sõnaliigid: tegusõnad, käandsõnad (nimi-, omadus-, arv- ja asesõnad) ning muutumatud sõnad (määr-, kaas-, side- ja hüüdsõnad). Sõnaliikide funktsioon lauses. ▪ Tegusõna pöördelised vormid: pööre, arv, aeg, kõneviis, tegumood. Tegusõna vormide kasutamise lauses. Tegusõna käandelised vormid. Tegusõna astmevaheldus: veaohtlikud tegusõnad ja sõnavormid; õige pöördetavade leidmine õigekeelsussõnaraamatust. Vormimoodustus tüüpsõna eeskujul. Liit-, ühend- ja väljendtegeusõna. Tegusõnade kokku- ja lahkukirjutamine. ▪ Käandsõnad. Käänetevahelised seosed. Veaohtlikud käändevormid. Käandsõna astmevaheldus: veaohtlikud käandsõnad ja sõnavormid. Vormimoodustus tüüpsõna eeskujul. Omadussõna võrdlusastmed: veaohtlikud sõnad. Käandsõnade kokku- ja lahkukirjutamine. ▪ Numbrite kirjutamine: põhi- ja järgarvud, kuupäevad, aastad, kellaajad. ▪ Muutumatud sõnad. Määr- ja kaassõnade eristamine. Lauseõpetus ja õigekiri ▪ Lause. Lause suhtluseesmärgid. ▪ Liht- ja liitlause. Liitlause õigekiri. Liitlause osalause ühendamise võimalused; ▪ Otsekõne, kaudkõne ning tsitaat. Muud õigekirjateemad ▪ Algustäheõigekiri
--	--

	Arvuti keelekorrektori kasutamine.
--	--

8. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Suuline ja kirjalik suhtlus	
Õpilane: - oskab oma seisukohti väljendada ning sõnastab vajaduse korral eriarvamuse; - esitab kuuldu ja loetu põhjal küsimusi, teeb järeldusi ning annab hinnanguid; - oskab kuuldu ja loetu nii suulises kui ka kirjalikus vormis kokku võtta; - oskab nii suhtlust kui ka teemasid algetada, arendada, tõrjuda ja katkestada; - oskab eakohastel teemadel arutleda ja probleemülesandeid lahendada ning osaleb diskussioonides; - kasutab asjakohaseid suulise ja kirjaliku suhtlemise tavasid ja võimalusi.	- Suhtlusolukord, selle komponendid, suhtluspartnerid. Erinevates suhtlusolukordades osalemine. Suhtlusolukorra ja -partneri arvestamine. Suulise suhtlemise tavad eesti keeles: pöördumine, tervitamine, suhtlemise lõpetamine. Telefonivestlus. - Suhtlemine rühmas, sõna saamine, kõnejärje hoidmine. Rühmatöö ajal arvamuse avaldamine ja põhjendamine. Diskussioon. Kompromissi leidmine ning kaaslaste õeldu/tehtu täiendamine ja parandamine. Kaaslaste tööle põhjendatud hinnangu andmine. Suulise arutelu tulemuste kirjalik talletamine. Väitlus, väitluse reeglid. Kuuldust ja loetust kokkuvõtte tegemine ning asjakohaste küsimuste esitamine. - Meilivahetus, meili kirjutamine ja keelevahendite valik. Veebisuhtluse eesmärgid, võimalused ja ohud. Veebipõhised suhtluskanalid: jututoad, blogid, kommentaarid. Veebis kommenteerimine. Keeleviisakus ja -väärikus. Anonüümsuse mõju keelekasutusele. Aktuaalse meediateksti kommenteerimine. Loetu kirjalik ja suuline vahendamine.
Teksti vastuvõtt	
Õpilane: - tunneb peamisi tekstiliike, nende põhijooni ning kasutamise võimalusi; - loeb ja kuulab sihipäraselt, kriitiliselt ning arusaamisega nii oma huvivaldkondade kui ka õpi- ja elutabelisi tekste; - teab, et teksti väljenduslaad oleneb teksti kasutusvaldkonnast, liigist ja autorist; - suudab kasutatud keelevahendite kohta järeldusi teha ning märkab kujundlikkust mõjutusvahendina; - seostab omavahel teksti, seda toetavat tabelit, pilti ja heli; - oskab tekste võrrelda; osutab, mis tekstis on arusaamatuks jäänud; suudab teksti kohta küsimusi ja vastuväiteid esitada, arvamust avaldada, teksti vahendada ja kokku võtta, kommenteerida, tõlgendada ning oma kogemuse ja mõtetega	- Peamised tekstiliigid (tarbe-, teabe- ja meediažanrid), nende eesmärgid ning keelekasutus. Eri liiki tekstide lugemine ja võrdlemine. - Tarbetekstidest olulise info leidmine ning selle põhjal järelduste tegemine. - Teabetekstide (õpikutekst, populaarteaduslik tekst) eesmärk, tunnused ja ülesehitus. Uurimuse eesmärk ning ülesehitus. Sõnalise teksti seostamine pildilise teabega (foto, joonis, skeem). Pilttekstide ja teabegraafika lugemine ning tõlgendamine. - Kõne kuulamine ning märkmete tegemine. Kõnest olulise teabe ja probleemide leidmine ning kokkuvõtte tegemine. Konspekterimine. Kõne põhjal küsimuste esitamine. - Veebist teabe otsimine ning teabeallikate ja info kriitiline hindamine. Teabe talletamine ning süstematiseerimine. - Peamised keelelised mõjutamisvõtted. Kriitiline lugemine. Fakti ja arvamuse eristamine.

seostada; ▪ kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid teksti tõlgendamisel, seoste loomisel ning tekstile reageerides.	
Tekstiloom	
Õpilane: ▪ leiab tekstiloomeks vajalikku teavet raamatukogust ja internetist, valib kriitiliselt teabeallikaid ning osundab neid sobivas vormis; ▪ tunneb kirjutamiseks ja esinemiseks valmistumise etappe; ▪ oskab suuliselt esineda (tervitat, võtab sõna, koostab ning peab lühikese ettekande ja kõne); ▪ oskab eesmärgipäraselt kirjutada, eri liiki tekste (referaat, kirjand, kommentaar, aramusavaldus, elulugu, avaldus, seletuskiri) korrektselt vormistada ning suuliselt esitada; ▪ seostab oma kirjutise ja esinemise sündmuse või toiminguga eesmärgiga, vahendab kuulnud ja loetud tekste sobiva pikkuse ja täpsusega, viidates allikale; ▪ põhjendab ning avaldab viisakalt ja asjakohaselt arvamust ja seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suuliselt kui ka kirjalikult; ▪ oskab kasutada omandatud keele- ja tekstimõisteid nii tekste luues kui ka seostades.	▪ Teabe leidmine, reprodutseerimine ning seostamine konkreetse teema või isikliku kogemuse piires. ▪ Alustekstide (meedia- ja teabetekstid) põhjal kirjutamine: refereerimine, arutlemine. Teabeallikatele ja alustekstidele viitamise võimalused. ▪ Kõneks valmistumine, kõne koostamine ja esitamine. Kõne näitlikustamine. Ettekande koostamine ning esitamine. ▪ Uudise kirjutamine: materjali kogumine, infoallikad, vastutus avaldatu eest. Uudise pealkirjastamine. ▪ Intervjuu tegemine: valmistumine, küsitlemine, kirjutamine, toimetamine ja vormistamine. ▪ Arvamuse kirjutamine: seisukoha kujundamine käsitletava probleemi kohta, selle põhjendamine. ▪ Kirjandi kirjutamise eeltöö: mõtete kogumine, kava koostamine, mustandi kirjutamine. Kirjandi teema ja peamõte. Kirjandi ülesehitus. Teksti liigendamine. Arutlusteema leidmine ja sõnastamine isikliku kogemuse või alustekstide põhjal. Teksti pealkirjastamine. Tekstilõik ja selle ülesehitus: väide, põhjendus, järeldus. Lõikude järjestamise põhimõtted ja võimalused. Teksti sidusus. ▪ Kirja kirjutamine ja vormistamine, keelevahendite valik. Tarbetekstide koostamine ja vormistamine: elulookirjeldus, seletuskiri, avaldus, taotlus. ▪ Suhtluseesmärkide kaudu sobivate keelendite valimine kõnelemisel ja kirjutamisel. Kirjaliku ja suulise keelekasutuse eripära. Teksti keeleline toimetamine: sõnastus- ja lausestusvigade parandamine. Keeleteadmiste rakendamine töös tekstidega. Keelekujundite kasutamine tekstiloomes: konteksti sobivad ja sobimatud kujundid. ▪ Kirjalike tööde vormistamise ja teksti arvutitöötamise põhimõtted.
Õigekeelsus ja keelehoole	
Õpilane: ▪ väärtustab eesti keelt ühena Euroopa ja maailma keeltest ning tajub eesti keele eripära, suhestab keeli teadlikult, tajub nende erinevusi; ▪ järgib eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid, oskab leida õigekirjajuhiseid internetiallikatest ning sõna- ja käsiraamatutest, kasutab arvuti õigekirjakorrektorit;	Üldteemad ▪ Kirjakeel ja kõnekeel. Eesti keele erikujud (vastavalt kooli asukohale ja/või õpilase päritolule). ▪ Eesti keele olulisemad sõna- ja käsiraamatud, keelealased internetiallikad. ▪ Sõnaraamatute kasutamine sõnade õigekirja, õigehäälduse, õige muutmiseviisi, tähenduse ning stiilivärvingu leidmiseks. Häälikuõpetus ja õigekiri ▪ Häälikute liigitamine. Kaashäälikuühendi põhireegli rakendamine liitega sõnades, kaashäälikuühendi õigekirja erandid. Veaohtliku häälikuõigekirjaga sõnad.

- tuleb eesti kirjakeelega toime tava suhtluses ja avalikult esinedes ning edasi õppides; - teab eesti keele häälikusüsteemi, sõnaliike ja -vorme ning lauseehituse peajooni, tunneb keelendite stiiliväärtust, kasutab ja mõistab tekstis keelendeid; - teab õpitud tekstiliikide keelelisi erijooni, kasutab tekste koostades tavakohast ülesehitust ning vormistust; - teab suulise ja kirjaliku kõne erijooni ning eristab kirjakeelt kõnekeelest;	- Omasõnad ja võõrsõnad. Veaohtlike võõrsõnade õigekiri. Õigekeelsussõnaraamatust (nii interneti- kui ka raamatu-variantist) õigekirja ning õigehäälduse kontrollimine. Sõnavaraõpetus - Sõna ja tähendus. Sõnastuse rikastamine: sünonüümide tähendusvarjundid, homonüümid ja veaohtlikud paronüümid. - Keelendite stiilivärving, seda mõjutavad tegurid. Fraseologismid, nende stiilivärving. Vormiõpetus ja õigekiri - Sõnaliigid: tegusõnad, käandsõnad (nimi-, omadus, arv- ja asesõnad) ning muutumatud sõnad (määr-, kaas-, side- ja hüüdsõnad). Sõnaliikide funktsioon lauses. - Tegusõna pöördelised vormid. Tegusõna vormide kasutamine lauses. Tegusõna käandelised vormid. Õige pöördvormi leidmine õigekeelsussõnaraamatust. Vormimoodustus tüüpsõna eeskujul. Liit-, ühend- ja väljend-tegusõna. - Käändsõnad. Vormimoodustus tüüpsõna eeskujul. - Muutumatud sõnad. Lauseõpetus ja õigekiri - Lause. Lause suhtluseesmärgid. - Lauseliikmed: öeldis, alus, sihitis, määrus ja öeldistäide. Täiend. Korduvate eri- ja samaliigiliste lauseliikmete ning täiendite kirjavahemärgistamine, koondlause. Lisandi ja ütte kirjavahemärgistamine ning kasutamine lauses. - Liht- ja liitlause. Lihtlause õigekiri. Rindlause. Rindlause osalause ühendamise võimalused, rindlause kirjavahemärgistamine. Põimlause. Pea- ja kõrvallause. Põimlause õigekiri. Segaliitlause. - Lauselühend. Lauselühendi õigekiri. Lauselühendi asendamine kõrvallausega. - Liht- ja liitlause sõnajärg. - Otsekõne, kaudkõne ning tsitaat. Otsekõnega lause muutmine kaudkõneks. Muud õigekirjateemad - Algustäheõigekiri: nimi, nimetus ja pealkiri. Isikud ja olendid. Kohad ja ehitised. Asutused, ettevõtted ja organisatsioonid, riigid ja osariigid. Perioodikaväljaanded. Teosed, dokumendid ja sarjad. Ajaloosündmused. Üritused. Kaubad. - Tsitaatsõnade märkimine kirjas. Võõrnimede õigekiri ja vormimoodustus. - Arvuti keelekorrektori kasutamine.
---	--

9. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
--------------	----------

Suuline ja kirjalik suhtlus	
Õpilane: - oskab oma seisukohti väljendada ning sõnastab vajaduse korral eriarvamuse; - esitab kuuldu ja loetu põhjal küsimusi, teeb järeldusi ning annab hinnanguid; - oskab kuuldu ja loetu nii suulises kui ka kirjalikus vormis kokku võtta; - oskab nii suhtlust kui ka teemasid algatada, arendada, tõrjuda ja katkestada; - oskab eakohastel teemadel arutleda ja probleemülesandeid lahendada ning osaleb diskussioonides; - kasutab asjakohaseid suulise ja kirjaliku suhtlemise tavasid ja võimalusi.	- Suhtlusolukord, selle komponendid, suhtluspartnerid. Erinevates suhtlusolukordades osalemine. Suhtlusolukorra ja -partneri arvestamine. Suulise suhtlemise tavad eesti keeles: pöördumine, tervitamine, suhtlemise lõpetamine. Telefonivestlus. - Suhtlemine rühmas, sõna saamine, kõnejärje hoidmine. Rühmatöö ajal arvamuse avaldamine ja põhjendamine. - Diskussioon. Kompromissi leidmine ning kaaslaste öeldu/tehtu täiendamine ja parandamine. Kaaslaste tööle põhjendatud hinnangu andmine. Suulise arutelu tulemuste kirjalik talletamine. - Väitlus, väitluse reeglid. Kuuldust ja loetust kokkuvõtte tegemine ning asjakohaste küsimuste esitamine. - Meilivahetus, meili kirjutamine ja keelevahendite valik. - Veebisuhtluse eesmärgid, võimalused ja ohud. Veebipõhised suhtluskanalid: jututoad, blogid, kommentaarid. Veebis kommenteerimine. Keeleviisakus ja -väärikus. Anonüümsuse mõju keelekasutusele. Aktuaalse meediateksti kommenteerimine. Loetu kirjalik ja suuline vahendamine.
Teksti vastuvõtt	
Õpilane: - tunneb peamisi tekstiliike, nende põhijooni ning kasutamise võimalusi; - loeb ja kuulab sihipäraselt, kriitiliselt ning arusaamisega nii oma huvivaldkondade kui ka õpi- ja elutabelisi tekste; - teab, et teksti väljenduslaad oleneb teksti kasutusvaldkonnast, liigist ja autorist; - suudab kasutatud keelevahendite kohta järeldusi teha ning märkab kujundlikkust mõjutusvahendina; - seostab omavahel teksti, seda toetavat tabelit, pilti ja heli; - oskab tekste võrrelda; osutab, mis tekstis on arusaamatuks jäänud; suudab teksti kohta küsimusi ja vastuväiteid esitada, arvamust avaldada, teksti vahendada ja kokku võtta, kommenteerida, tõlgendada ning oma kogemuse ja mõtetega seostada; - kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid teksti tõlgendamisel, seoste loomisel ning tekstile reageerides.	- Peamised tekstiliigid (tarbe-, teabe- ja meediažanrid), nende eesmärgid ning keelekasutus. Eri liiki tekstide lugemine ja võrdlemine. - Tarbetekstide (juhend, elulookirjeldus, avaldus, seletuskiri) eesmärk, tunnused ja ülesehitus. Tarbetekstidest olulise info leidmine ning selle põhjal järelduste tegemine. - Teabetekstide (õpikutekst, populaarteaduslik tekst) eesmärk, tunnused ja ülesehitus. Uurimuse eesmärk ning ülesehitus. Sõnalise teksti seostamine pildilise teabega (foto, joonis, skeem). Pilttekstide ja teabegraafika lugemine ning tõlgendamine. - Kõne kuulamine ning märkmete tegemine. Kõnest olulise teabe ja probleemide leidmine ning kokkuvõtte tegemine. Konspekterimine. Kõne põhjal küsimuste esitamine. - Veebist teabe otsimine ning teabeallikate ja info kriitiline hindamine. Teabe talletamine ning süstematiseerimine. - Peamised keelelised mõjutamisvõtted. Kriitiline lugemine. Fakti ja arvamuse eristamine. - Meedia olemus ja eesmärgid tänapäeval. Põhilised meediakanalid. Televisioon ning raadio: avalik-õiguslikud ja erakanalid. Meediaeetika kesksed põhimõtted. Sõnavabaduse põhimõte ning selle piirangud. Kvaliteetajakirjandus ja meelelahutuslik meedia. Reklaamtekst, reklaamtekstide eesmärk ja tunnused. Avalik ja varjatud mõjutamine.
Tekstiloom	
Õpilane:	Teabe leidmine, reprodutseerimine ning seostamine

▪ leiab tekstiloomeks vajalikku teavet raamatukogust ja internetist, valib kriitiliselt teabeallikaid ning osundab neid sobivas vormis; ▪ tunneb kirjutamiseks ja esinemiseks valmistumise etappe; ▪ oskab suuliselt esineda (tervitab, võtab sõna, koostab ning peab lühikese ettekande ja kõne); ▪ oskab eesmärgipäraselt kirjutada, eri liiki tekste (referaat, kirjand, kommentaar, aramusavaldus, elulugu, avaldus, seletuskiri) korrektselt vormistada ning suuliselt esitada; ▪ seostab oma kirjutise ja esinemise sündmuse või toiminguga eesmärgiga, vahendab kuulnud ja loetud tekste sobiva pikkuse ja täpsusega, viidates allikale; ▪ põhjendab ning avaldab viisakalt ja asjakohaselt arvamust ja seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suuliselt kui ka kirjalikult; ▪ oskab kasutada omandatud keele- ja tekstimõisteid nii tekste luues kui ka seostades.	konkreetses teemas või isikliku kogemuse piires. ▪ Alustekstide (meedia- ja teabetekstid) põhjal kirjutamine: refereerimine, arutlemine. Teabeallikatele ja alustekstidele viitamise võimalused. ▪ Arvamuse kirjutamine: seisukoha kujundamine käsitletava probleemi kohta, selle põhjendamine. ▪ Kirjandi kirjutamise eeltöö: mõtete kogumine, kava koostamine, mustandi kirjutamine. Kirjandi teema ja peamõte. Kirjandi ülesehitus. Teksti liigendamise. ▪ Jutustava, kirjeldava ja arutleva kirjandi kirjutamine. Arutlusteema leidmine ja sõnastamine isikliku kogemuse või alustekstide põhjal. Teksti pealkirjastamine. Tekstilõik ja selle ülesehitus: väide, põhjendus, järeldus. Lõikude järjestamise põhimõtted ja võimalused. Teksti sidusus. Jutustava, kirjeldava ja arutleva tekstiosa tervikuks sidumine. ▪ Kirja kirjutamine ja vormistamine, keelevahendite valik. Tarbetekstide koostamine ja vormistamine: elulookirjeldus, seletuskiri, avaldus, taotlus. ▪ Suhtluseesmärkide kaudu sobivate keelendite valimine kõnelemisel ja kirjutamisel. Kirjaliku ja suulise keelekasutuse eripära. Teksti keeleline toimetamine: sõnastus- ja lausestusvigade parandamine. Keeleteadmiste rakendamine töös tekstidega. Keelekujundite kasutamine tekstiloomes: konteksti sobivad ja sobimatud kujundid. ▪ Kirjalike tööde vormistamise ja teksti arvutitöötamise põhimõtted.
Õigekeelsus ja keelehoole	▪
Õpilane: ▪ väärtustab eesti keelt ühena Euroopa ja maailma keeltest ning tajub eesti keele eripära, suhestab keeli teadlikult, tajub nende erinevusi; ▪ järgib eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid, oskab leida õigekirjajuhiseid internetiallikatest ning sõna- ja käsiraamatutest, kasutab arvuti õigekirjakorrektorit; ▪ tuleb eesti kirjakeelega toime tava-suhtluses ja avalikult esinedes ning edasi õppides; ▪ teab eesti keele häälikusüsteemi, sõnaliike ja -vorme ning lauseehituse peajooni, tunneb keelendite stiiliväärtust, kasutab ja mõistab tekstis keelendeid; ▪ teab õpitud tekstiliikide keelelisi erijooni, kasutab tekste koostades	Üldteemad ▪ Kirjakeel ja kõnekeel. Eesti keele erikujud (vastavalt kooli asukohale ja/või õpilase päritolule). ▪ Oskussõnavara. Eesti kirjakeele kujunemine. Keele-uuendus ja keele areng: võimalused ja ohud. ▪ Keelesugulus, soome-ugri ja indoeuroopa keeled. Eesti keele eripära ning võrdlus teiste keeltega. ▪ Eesti keele olulisemad sõna- ja käsiraamatud, keelealased internetiallikad. Sõnaraamatute kasutamine sõnade õigekirja, õigehäälduse, õige muutmiseviisi, tähenduse ning stiilivärvingu leidmiseks. Häälikuõpetus ja õigekiri ▪ Häälikute liigitamine. Kaashäälikuühendi põhireegli rakendamine liitega sõnades, kaashäälikuühendi õigekirja erandid. Veaohtliku häälikuõigekirjaga sõnad. ▪ Silbitamine. Poolitamine, sealhulgas võõrsõnad ja nimed. Õigehääldus. ▪ Omasõnad ja võõrsõnad. Veaohtlike võõrsõnade õigekiri. ▪ Õigekeelsussõnaraamatust (nii interneti- kui ka raamatuvariandist) õigekirja ning õigehäälduse kontrollimine.

tavakohast ülesehitust ning vormistust; ▪ teab suulise ja kirjaliku kõne erijooni ning eristab kirjakeelt kõnekeelest; ▪ teab eesti kirjakeele arengu etappe ja eesti keele murdeid.	Sõnavaraõpetus ▪ Sõna ja tähendus. Sõnastuse rikastamine: sünonüümide tähendusvarjundid, homonüümid ja veaohhtlikud paronüümid. ▪ Keelendite stiilivärving, seda mõjutavad tegurid. Fraseologismid, nende stiilivärving. ▪ Sõnavara täiendamise võimalused: sõnade tuletamine ja liitmine ning tehissõnad. Sagedamini esinevad tuletusliited. Vormiõpetus ja õigekiri ▪ Sõnaliigid: tegusõnad, käandsõnad (nimi-, omadus, arv- ja asesõnad) ning muutumatud sõnad (määr-, kaas-, side- ja hüüdsõnad). Sõnaliikide funktsioon lauses. ▪ Tegusõnade kokku- ja lahkukirjutamine. ▪ Käandsõnade kokku- ja lahkukirjutamine. ▪ Numbrite kirjutamine: põhi- ja järgarvud, kuupäevad, aastad, kellaajad. ▪ Muutumatud sõnad. Määr- ja kaassõnade eristamine. Muutumatute sõnade kokku- ja lahkukirjutamise põhireeglid. Lauseõpetus ja õigekiri ▪ Lause. Lause suhtluseesmärgid. ▪ Korduvate eri- ja samaliigiliste lauseliikmete ning täiendite kirjavahemärgistamine, koondlause. Lisandi ja ütte kirjavahemärgistamine ning kasutamine lauses. ▪ Liht- ja liitlause. Lihtlause õigekiri. Rindlause kirjavahemärgistamine. Põimlause õigekiri. Segaliitlause. Lauselühend. Lauselühendi õigekiri. Liht- ja liitlause sõnajärg. ▪ Otsekõne, kaudkõne ning tsitaat. Muud õigekirjateemad ▪ Algustäheõigekiri: nimi, nimetus ja pealkiri. Isikud ja olendid. Kohad ja ehitised. Asutused, ettevõtted ja organisatsioonid, riigid ja osariigid. Perioodikaväljaanded. Teosed, dokumendid ja sarjad. Ajaloosündmused. Üritused. Kaubad. ▪ Tsitaatsõnade märkimine kirjas. Võõrnimede õigekiri ja vormimoodustus. Lühendamise põhimõtted ja õigekiri, lühendite käänamine. ▪ Arvuti keelekorrektori kasutamine.
--	---

1.3. KIRJANDUS

1.3.1. II kooliaste (5. ja 6. klass)

Kirjanduse õppe- ja kasvatuseesmärgid II kooliastmes

6. klassi lõpetaja:

- 1) loeb eakohast eri žanris väärtkirjandust, kujundab selle kaudu oma kõlbelisi tõekspidamisi ning arendab lugejaoskusi;
- 2) loeb ladusalt ja ilmekalt jõukohase keerukusega teksti ning mõistab seda;
- 3) oskab tutvustada loetud teoste sisu ja tegelasi, arutleda tegelassuhete ja probleemide üle, sealhulgas võrrelda tegelaste ning enda väärtushoiakuid ja huvisid;
- 4) oskab teksti- või elamuspõhiselt jutustada ja loetu üle arutleda;
- 5) kirjutab nii jutustavaid kui ka kirjeldavaid omaloomingulisi töid, väljendades end korrektselt;
- 6) oskab vajaliku teavet hankides kasutada eri allikaid, sealhulgas sõnaraamatuid ja internetti.

5. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Lugemine	
Õpilane: ▪ On läbi lugenud vähemalt neli eakohast ja erižanrilist väärtkirjanduse hulka kuuluvat tervikteost (raamatut); ▪ loeb eakohast erižanrilist kirjanduslikku teksti ladusalt ja mõtestatult, väärtustab lugemist; ▪ tutvustab loetud kirjandusteose autorit, sisu ja tegelasi, kõneleb oma lugemismuljetest, -elamustest ja -kogemustest.	▪ Lugemise eesmärgistamine. Lugemiseks valmistumine, keskendumine lugemine. ▪ Lugemistehnika arendamine, häälega ja hääleta lugemine, pauside, tempo ja intonatsiooni jälgimine. ▪ Huvipakkuva kirjandusteose leidmine ja iseseisev lugemine. Lugemisrõõm. ▪ Loetud raamatu autori, sisu ja tegelaste tutvustamine klassikaaslastele. ▪ Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine.
Jutustamine	
Õpilane: ▪ jutustab tekstilähedaselt kavapunktide järgi või märksõnade toel; ▪ jutustab mõttelt sidusa ja tervikliku ülesehitusega loo, tuginedes kirjanduslikule tekstile, tõsielusündmusele või oma fantaasiale; ▪ jutustab piltteksti põhjal.	▪ Tekstilähedane sündmustest jutustamine kavapunktide järgi. ▪ Tekstilähedane jutustamine märksõnade toel. ▪ Aheljutustamine. ▪ Loo ümberjutustamine uute tegelaste ja sündmuste lisamisega. ▪ Iseendaga või kellegi teisega toimunud sündmusest või mälestuspildist jutustamine. ▪ Jutustamine piltteksti (foto, koomiks) põhjal. ▪ Fantaasialoo jutustamine.
Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine	

<i>Teksti kui terviku mõistmine</i>	
Õpilane: ▪ koostab teksti kohta eriliigilisi küsimusi; ▪ vastab teksti põhjal koostatud küsimustele oma sõnadega või tekstinäitega; ▪ koostab teksti kohta sisukava, kasutades väiteid või märksõnu; ▪ leiab lõigu kesksed mõtted; ▪ järjestab teksti põhjal sündmused, määrab nende toimumise aja ja koha; ▪ kirjeldab loetud tekstile tuginedes tegelaste välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib nende omavahelisi suhteid, hindab nende käitumist, lähtudes üldtunnustatud moraalinormidest, võrdleb iseennast mõne tegelasega; ▪ leiab lõigu kesksed mõtted ja sõnastab peamõtte; ▪ arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka igapäevaelust; ▪ otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse;	Teose mõistmist toetavad tegevused: ▪ Mälu- ehk faktiküsimuste ja loovküsimuste koostamine. ▪ Küsimustele vastamine tsitaadiga (tekstilõigu või fraasiga), teksti järgi oma sõnadega ning peast. ▪ Teksti kavastamine: kavapunktid küsi- ja väitlausete ning märksõnadega. ▪ Lõikude kesksete mõtete otsimine. Teksti teema ja peamõtte sõnastamine. Arutlemine mõne teoses käsitletud teema üle. ▪ Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. ▪ Illustratiivsete näidete (nt tsitaadid, iseloomulike detailide) otsimine tekstist. Detailide kirjeldamine. ▪ Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal. Loetu põhjal järelduste tegemine. ▪ Oma mõtete, tundmuste, lugemismuljete sõnastamine. ▪ Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine. Teose/loo kui terviku mõistmine ▪ Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. ▪ Sündmuste järjekord. ▪ Sündmuste põhjuse- tagajärje seosed. ▪ Minajutustaja kui loo edastaja. ▪ Tegelaste probleemi leidmine ja sõnastamine. ▪ Teose sündmustiku ja tegelaste suhestamine (nt võrdlemine) enda ja ümbritseva. ▪ Pea- ja kõrvaltegelaste leidmine, tegelase muutumise, tegelastevaheliste suhete jälgimine, tegelaste iseloomustamine, käitumise põhjendamine. ▪ Tegelasrühmad. Tegelastevaheline konflikt, selle põhjused ja lahendamisteed.
<i>Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse, sh metakeele mõistmine</i>	
Õpilane: ▪ tunneb ära ja kasutab tekstides tuntumaid kõnekujundeid; ▪ seletab õpitud vanasõnade ja kõnekäändude tähendust; ▪ mõtestab luuletuse tähendust, tuginedes enda elamustele ja kogemustele; ▪ seletab õpitud kõnekujundeid, rahvalaulu, muistendi ja	▪ Mõisted: võrdlus, vanasõna, kõnekäänd, muinasjutt, muistend, valm. ▪ Epiteedi ja võrdluse äratundmine ning kasutamine. ▪ Valmi mõistukõnest arusaamine. ▪ Lihtsamate sümbolite seletamine. ▪ Tegelas-kõne varjatud tähenduse mõistmine. ▪ Kõnekäändude ja vanasõnade olemus, nende tähenduse seletamine, selle võrdlev ja eristav seostamine tänapäeva elunähtustega.

muinasjutu olemust oma sõnadega;	▪ Koomilise leidmine tekstist. ▪ Riimide leidmine ja loomine. ▪ Luuletuse rütmi ja kõla tunnetamine. ▪ Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine. ▪ Luuleteksti tõlgendamine.
-	Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine ▪ Rahvalaulu olemus. ▪ Loomamuinasjutu ja imemuinasjutu tüüptegelased ning tunnused (lugu, tegelased, hea võitlus kurjaga jne). ▪ Tekke- ja seletusmuistendi tunnused; Hiiu- ja vägilasmuistendi tunnused. ▪ Seiklusjutu tunnused. ▪ Teose teema ja idee, probleem. ▪ Pea- ja kõrvaltegelane, tüüptegelane. ▪ Luuletuse vorm. Rahvalaulu olemus. ▪ Päevik kui ilukirjandusliku teose vorm. ▪ Animafilmi olemus.
Teksti esitus ja omalooming	
Õpilane: ▪ esitab peast luuletuse, lühikese proosa- või rolliteksti, taotledes esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust; ▪ kirjutab erineva pikkusega erižanrilisi omaloomingulisi töid, sealhulgas kirjeldavas ja jutustavas vormis.	Esitamine ▪ Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele ja mida?) ▪ Esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse ja intonatsiooni valimine; õige hingamine ja kehahoid. ▪ Luuleteksti esitamine peast. ▪ Lühikese proosateksti esitamine (dialoogi või monoloogina). Omalooming ▪ Kirjeldamine: sõnavalik, oluliste ja iseloomulike tunnuste esitamine. ▪ Kirjelduse ülesehitus: üldmulje, detailid ja hinnang. ▪ Esemel, olendi, inimese, tegevuskoha, looduse, tunnete kirjeldamine. ▪ Autori suhtumine kirjeldatavasse ja selle väljendamine. ▪ Jutustamine. Jutustuse ülesehitus. ▪ Ajalis-põhjuslik järgnevus tekstis. ▪ Sidus lausestus. ▪ Otsekõne jutustuses. ▪ Minavormis jutustamine. Õpilased kirjutavad lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid: 1) loomamuinasjutt, imemuinasjutt, tekke- või seletusmuistend, hiiu- või vägilasmuistend, seiklus- või fantaasiajutt, mälestuslugu. 2) jutuke vanasõnade või kõnekäändude põhjal, algustähekordustega naljalugu, luuletus etteantud riimide

	põhjal või iseseisvalt samasisuline jutt luuletuse põhjal. 3) looduskirjeldus, loom- või kirjandusliku tegelase kirjeldus, teose või kujuteldava tegelase päevikulehekül, sündmustiku või tegelasega seotud kuulutus, loo sündmustiku edasiarendus, uus või jätkuv lõpp loole, tegelastevaheline dialoog, kiri mõnele teose tegelasele või tegelasarühmale.
	Kirjandustekstide valik Teemavaldkonnad: ▪ <u>Väärtused ja kõlblus.</u> Enesehinnang. Ausus enese ja teiste vastu. Iseenda ning teiste vajadused ja huvid. Arusaamine heast ja halvast. Õiglus ja ebaõiglus. Kiituväärne ja taunitav. Erinevus teistest. Minu hobid ja huvid. Minu tervis ja tulevik. Rikkuse ja vaesusega seotud probleemid. Kohustused ja vastutus. Üksiolek ja hirmud. ▪ <u>Kodus ja koolis</u> Perekond. Kodu turvalisus. Vägivald kodus. Armastus oma kodu ja koduste vastu. Suhted vanemate, kasuvanemate ja vanavanematega. Suhted õdede, vendade, teiste lähisugulastega. Poiste ja tüdrukute suhted. Sallivus teistsuguste inimeste suhtes. Abivajaja ning aitaja. Nohiklikkus ja tõrjutus. Piir oma ja võõra vahel. Piir lubatu ja lubamatu vahel. ▪ <u>Omakultuur ja kultuuriline mitmekesisus</u> Rahvuskultuuri eripära ja olulisus rahvale. Matkamine kodukohas ning reisimine kaugetes maades. Kultuuride mitmekesisus. Erinevate rahvaste uskumused ja tavad. Käitumine erinevates kultuuriruumides. Külalislahkus. Lugupidav suhtumine teistesse kultuuridesse ja inimestesse. Kultuuriinimesed kui eesti rahvuskultuuri tutvustajad ja hoidjad. ▪ <u>Mängiv inimene</u> Ringmängud ja mängulust. Sõnamängud. Teatri võlumaailm. Leidlik probleemide lahendamine. Iluelamused. Loominguline koostöö. Mängult ja päriselt. Põhjendatud ja põhjendamata riskid. ▪ <u>Keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng</u> Minu osa looduse hoidmisel. Austav suhtumine elus- ja eluta loodusesse. Hädasolija aitamine. Lemmikloomad ning vastutus nende eest. Aastaaegade omanäolisus. ▪ <u>Kodanikuühiskond ja rahvussuhted</u> Minu juured. Seos mineviku, oleviku ning tuleviku vahel. Traditsioonid ja sündmused, mis tagavad järjepidevuse. Suhe keelesse. Kodupaiga keel. Suhted teiste rahvustega. ▪ <u>Teabekeskond, tehnoloogia ja innovatsioon</u> Avastamisrõõm ja õppimiskogemused. Tänapäevased teabe otsimise ja edastamise võimalused. Internet kui silmaringi

	avardaja ning infoallikas. Internet kui ohuallikas. Käitumine suhtlusportaalides. Film ja foto kui hetke ning ajaloo jäädvustajad.
	Terviklikult käsitletavat teost ▪ O.Luts „Kevade“, ▪ Üks vabalt valitud luulekogu Leelo tungla loomingust Lisaks 2-3 raamatut soovituslikest teostest teeb õpetaja. Valik avaldatakse kooli kodulehel. Harri Jõgisalu „Veskiratta Madis“ või „Vennikese ja tema sõprade lood“ Jaan Krossi „Mardileib“ Jaan Rannapi „Viimane valgesulg“, R. Kudu „Pöörane reis“, H. Nõu „Pea suu“, James Krüssi „Timm Thaler ehk müüdnud naer“ Ferenc Molnári „Pal-tänava poisid“, Christine Nöstlinger „Vahetuslaps“, Joanne Kathleen Rowlingi „Harry Potter ja tarkade kivi“ John Ronald Reuel Tolkieni „Kääbik“, . Rahvaluuletekstid. Rahvalaulud: töölaulud, laulud tarkusest ja rumalusest, maagilised laulud, loitsud. „Kalevala“ lood. Looma- ja imemuinasjutud. Tekke- ja seletusmuistendid. Hiiu- ja vägilasmuistendid (Kalevipoeg, Suur Tõll). Piiblilood, erinevate rahvaste müüdid. Tarkuse-, õppimis- ja tööteemalised vanasõnad ning kõnekäänud. Paikkondliku algupäraga rahvaluuletekstid, muistendid. Põhjalikumalt käsitletavat autorid. Sissevaateid Leelo Tungla, Oskar Lutsu ning mõne paikkondlikult tähtsa kirjaniku elu-, tegevus- ja loomingulukku.

6. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Lugemine	
▪ On läbi lugenud vähemalt neli eakohast ja erižanrilist väärtkirjanduse hulka kuuluvat tervikteost (raamatut); ▪ loeb eakohast erižanrilist kirjanduslikku teksti ladusalt ja mõtestatult, väärtustab ilukirjanduse lugemist; ▪ tutvustab loetud kirjandusteose autorit, sisu ja tegelasi, kõneleb oma lugemismuljetest,	▪ Eesmärgistatud ülelugemine. ▪ Oma lugemise jälgimine ja lugemisoskuse hindamine. ▪ Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine. ▪ Huvipakkuva kirjandusteose leidmine ja iseseisev lugemine. Lugemisrõõm. ▪ Loetud raamatu autori, sisu ja tegelaste tutvustamine klassikaaslastele. ▪ Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. ▪ Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks

-elamustest ja –kogemustest;	vajalike ülesannete täitmine.
Jutustamine	
▪ jutustab tekstilähedaselt kavapunktide järgi või märksõnade toel; ▪ jutustab mõttelt sidusa tervikliku ülesehitusega selgelt sõnastatud loo, tuginedes kirjanduslikule tekstile, tõsielusündmusele või oma fantaasiale; ▪ jutustab piltteksti põhjal.	▪ Tekstilähedane sündmustest jutustamine kavapunktide järgi. ▪ Tekstilähedane jutustamine märksõnade toel. ▪ Aheljutustamine. ▪ Loo ümberjutustamine uute tegelaste ja sündmuste lisamisega. ▪ Iseendaga või kellegi teisega toimunud sündmusest või mälestuspildist jutustamine. ▪ Jutustamine piltteksti (foto, illustratsioon, karikatuur, koomiks) põhjal. ▪ Fantaasialoo jutustamine.
Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine	
Teksti kui terviku mõistmine.	
Õpilane: ▪ vastab teksti põhjal koostatud küsimustele oma sõnadega või tekstinäitega; ▪ koostab teksti kohta eri liiki küsimusi. • koostab teksti kohta sisukava, kasutades küsimusi, väiteid või märksõnu; • leiab lõigu kesksed mõtted ja sõnastab peamõtte; • järjestab teksti põhjal sündmused, määrab nende toimumise aja ja koha; • kirjeldab loetud tekstile tuginedes tegelaste välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib nende omavahelisi suhteid, hindab nende käitumist, lähtudes üldtunnustatud moraalnormidest, võrdleb iseennast mõne tegelasega; • arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka igapäevaelust; ▪ otsib teavet tundmatute sõnade	Teose mõistmist toetavad tegevused ▪ Küsimustele vastamine tsitaadiga (tekstilõigu või fraasiga), teksti abil oma sõnadega, peast. ▪ Mälu-ehk faktiküsimuste ja loovküsimuste koostamine. ▪ Teksti kavastamine: kavapunktid küsi- ja väitlausestena, märksõnadena. ▪ Lõikude kesksete mõtete otsimine ja peamõtte sõnastamine. ▪ Teksti teema ja peamõtte sõnastamine. ▪ Arutlemine mõne teoses käsitletud teema üle. ▪ Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. ▪ Illustratiivsete näidete (nt tsitaatide, iseloomulike detailide) otsimine tekstist. ▪ Detailide kirjeldamine. ▪ Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal. ▪ Loetu põhjal järelduste tegemine. ▪ Oma mõtete, tundmuste, lugemismuljete sõnastamine. ▪ Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine. Teose/loo kui terviku mõistmine ▪ Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. ▪ Sündmuste järjekord. ▪ Sündmuste põhjus-tagajärg-seosed. ▪ Minajutustaja kui loo edastaja. ▪ Tegelaste probleemi leidmine ja sõnastamine. Teose sündmustiku ja tegelaste suhestamine (nt võrdlemine) enda ja ümbritsevaga. ▪ Pea- ja kõrvaltegelaste leidmine, tegelase muutumise, tegelastevaheliste suhete jälgimine, tegelaste iseloomustamine, käitumise põhjendamine.

kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse;	▪ Tegelasrühmad. ▪ Tegelastevaheline konflikt, selle põhjused ja lahendamisteed. ▪ Looma- ja imemuinasjutu tüüptegelased.
Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse, sh metakeele mõistmine	
Õpilane: ▪ tunneb ära ja kasutab enda loodud tekstides epiteete ja võrdlusi jt tuntumaid kõnekujundeid. ▪ seletab õpitud vanasõnade ja kõnekäändude tähendust; ▪ mõtestab luuletuse tähenduse iseenda elamustele ja kogemustele tuginedes	▪ Mõisted: võrdlus, vanasõna, kõnekäänd, muinasjutt, muistend, valm. ▪ Epiteedi ja võrdluse äratundmine ja kasutamine. ▪ Lihtsamate sümbolite seletamine. ▪ Tegelaskõne varjatud tähenduse mõistmine. ▪ Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduse seletamine, selle võrdlev ja eristav seostamine tänapäeva elunähtustega. ▪ Koomilise leidmine tekstist. ▪ Riimide leidmine ja loomine. ▪ Luuletuse rütmi ja kõla tunnetamine. ▪ Luuleteksti tõlgendamine. ▪ Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.
Õpilane: • seletab õpitud kõnekujundeid, rahvalaulu, muistendi ja muinasjutu olemust oma sõnadega.	Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine ▪ Hiiu- ja vägilasmuistendi tunnused. ▪ Tekke- ja seletusmuistendi tunnused. ▪ Loomamuinasjutu ja imemuinasjutu tüüptegelased ja tunnused (lugu, tegelased, hea võitlus kurjaga jne). ▪ Vanasõna ja kõnekäänu olemus. ▪ Seiklusjutu ja ajaloolise jutustuse tunnused. ▪ Teose teema ja idee. ▪ Probleemi olemus. ▪ Pea- ja kõrvaltegelane. Tüüptegelane. ▪ Tegelastevahelise konflikti olemus. ▪ Luuletuse vorm: salm ja riim. ▪ Rahvalaulu olemus. ▪ Päevik kui ilukirjandusliku teose vorm. ▪ Animafilmi olemus.
Teksti esitus ja omalooming	
Õpilane: ▪ esitab peast luuletuse, lühikese proosa- või rolliteksti, jälgides esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust.	Esitamine ▪ Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele ja mida?) ▪ Esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse ja intonatsiooni valimine; õige hingamine ja kehahoid. ▪ Luuleteksti esitamine peast. ▪ Lühikese proosateksti esitamine (dialoogi või monoloogina). ▪ Rollimäng, rolliteksti esitamine.
	Omalooming

kirjutab erineva pikkusega eriliigilisi omaloomingulisi töid, sealhulgas kirjeldavas ja jutustavas vormis	- Kirjeldamine: sõnavalik, oluliste ja iseloomulike tunnuste esitamine. - Kirjelduse ülesehitus: üldmulje, detailid, hinnang. Esemel, olendi, inimese, tegevuskoha, looduse, tunnete kirjeldamine. - Autori suhtumine kirjeldatavasse ja selle väljendamine. - Jutustamine. - Jutustuse ülesehitus. - Ajalis-põhjuslik järgnevus tekstis. - Sidus lausestus. - Otsekõne jutustuses. - Minavormis jutustamine. - Õpilased kirjutavad lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid: - loomamuinasjutt, imemuinasjutt, tekke- või seletusmuistend, hiiu- või vägilasmuistend, seiklus- või fantaasiajutt, mälestuslugu. - jutuke vanasõnade või kõnekäändude põhjal, algustähekordustega naljalugu, luuletus etteantud riimide põhjal või iseseisvalt samasisuline jutt luuletuse põhjal. - looduskirjeldus, loom- või kirjandusliku tegelase kirjeldus, teose või kujuteldava tegelase pävikulehekülj, sündmustiku või tegelasega seotud kuulutus, loo sündmustiku edasiarendus, uus või jätkuv lõpp loole, tegelastevaheline dialoog, kiri mõnele teose tegelasele või tegelaserühmale.
	Kirjandustekstide valik Teemavaldkonnad: <u>Väärtused ja kõlblus.</u> Enesehinnang. Ausus enese ja teiste vastu. Iseenda ning teiste vajadused ja huvid. Arusaamine heast ja halvast. Õiglus ja ebaõiglus. Kiiduväärne ja taunitav. Erinevus teistest. Minu hobid ja huvid. Minu tervis ja tulevik. Rikkuse ja vaesusega seotud probleemid. Kohustused ja vastutus. Üksiolek ja hirmud. <u>Kodus ja koolis</u> Perekond. Kodu turvalisus. Vägivald kodus. Armastus oma kodu ja koduste vastu. Suhted vanemate, kasuvanemate ja vanavanematega. Suhted õdede, vendade, teiste lähisugulastega. Poiste ja tüdrukute suhted. Sallivus teistsuguste inimeste suhtes. Abivajaja ning aitaja. Nohiklikkus ja tõrjutus. Piir oma ja võõra vahel. Piir lubatu ja lubamatu vahel. <u>Omakultuur ja kultuuriline mitmekesisus</u> Rahvuskultuuri eripära ja olulisus rahvale. Matkamine kodukohas ning reisimine kaugetes maades. Kultuuride

	mitmekesisus. Erinevate rahvaste uskumused ja tavad. Käitumine erinevates kultuuriruumides. Külalislahkus. Lugupidav suhtumine teistesse kultuuridesse ja inimestesse. Kultuuriinimesed kui eesti rahvuskultuuri tutvustajad ja hoidjad. ▪ <u>Mängiv inimene</u> Ringmängud ja mängulust. Sõnamängud. Teatri võlumaailm. Leidlik probleemide lahendamine. Iluelamused. Loominguline koostöö. Mängult ja päriselt. Põhjendatud ja põhjendamata riskid. ▪ <u>Keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng</u> Minu osa looduse hoidmisel. Austav suhtumine elus- ja eluta loodusesse. Hädasolija aitamine. Lemmikloomad ning vastutus nende eest. Aastaaegade omanäolisus. ▪ <u>Kodanikuühiskond ja rahvussuhted</u> Minu juured. Seos mineviku, oleviku ning tuleviku vahel. Traditsioonid ja sündmused, mis tagavad järjepidevuse. Suhe keelesse. Kodupaiga keel. Suhted teiste rahvustega. ▪ <u>Teabekeskkond, tehnoloogia ja innovatsioon</u> Avastamisrõõm ja õppimiskogemused. Tänapäevased teabe otsimise ja edastamise võimalused. Internet kui silmaringi avardaja ning infoallikas. Internet kui ohuallikas. Käitumine suhtlusportaalides. Film ja foto kui hetke ning ajaloo jäädvustajad.
	Terviklikult käsitletavat teosed E. Raud „Kalevipoeg Astrid Lindgreni „Vennad Lõvisüdamed” või „Röövlitütar Ronja” või „Meisterdetektiiv Blomkvist“ J. Tuulik „Vares“ Lisaks 2-3 raamatut soovituslikest teostest teeb õpetaja. Valik avaldatakse kooli kodulehel. ▪ Harri Jõgisalu „Veskiratta Madis” või „Vennikese ja tema sõprade lood”, ▪ Jaan Krossi „Mardileib”, ▪ Jaan Rannapi „Viimane valgesulg”, ▪ E. Kippel „Meelis”, ▪ R. Kudu „Pöörane reis”, ▪ H. Nõu „Pea suu”, ▪ James Krüssi „Timm Thaler ehk müüdnud naer”, ▪ Christine Nöstlingeri „Vahetuslaps”, ▪ Joanne Kathleen Rowlingi „Harry Potter ja tarkade kivi”, ▪ John Ronald Reuel Tolkieni „Kääbik”, ▪ Mark Twaini „Tom Sawyeri seiklused”, ▪ J. Verne „20 000 ljööd vee all”. Rahvaluuletekstid. Rahvalaulud: töölaulud, laulud tarkusest ja rumalusest,

	maagilised laulud, loitsud. „Kalevala” lood. Looma- ja imemuinasjutud. Tekke- ja seletusmuistendid. Hiiu- ja vägilasmuistendid (Kalevipoeg, Suur Tõll). Piiblilood, erinevate rahvaste müüdid. Tarkuse-, õppimis- ja tööteemalised vanasõnad ning kõnekäänud. Paikkondliku algupäraga rahvaluuletekstid, muistendid. Põhjalikumalt käsitletavat autorid. Sissevaateid Friedrich Robert Faehlmanni, Friedrich Reinhold Kreutzwaldi, Astrid Lindgreni ja ning mõne paikkondlikult tähtsa kirjaniku (J. Tuulik) elu-, tegevus- ja loomingulukku.
--	---

1.3.2. III kooliaste

Kirjanduse õppe- ja kasvatusesmärgid III kooliastmes

Põhikooli lõpetaja:

- 1) väljendab end korrektselt suuliselt ja kirjalikult, jutustab kokkuvõtvalt teoses toimunust, arutleb teoses kujutatu üle ning kirjutab omaloomingulisi töid;
- 2) loeb eakohast eri žanris väärtkirjandust, kujundab selle kaudu oma kõlbelisi tõekspidamisi ning arendab lugejaoskusi;
- 3) mõistab teose lugemisel tekkivate seisukohtade paljusust, väärtustab erinevaid ideid ja kujutamisi viise;
- 4) tõlgendab, analüüsib ja mõistab kirjandusteost kui erinevate lugude ja inimsuhete, elamuste ja väärtuste allikat ning erinevate seisukohtade peegeldajat;
- 5) väärtustab kirjandust kui oma rahvuskultuuri olulist osa ja eri rahvaste kultuuri tutvustajat;
- 6) kasutab vajaliku teabe hankimiseks erinevaid allikaid, nii teatmeteoseid kui ka interneti.

7. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Lugemine ja jutustamine	
Õpilane: ▪ loeb läbi vähemalt 4 eakohast eri žanris väärtkirjandusteost; ▪ loeb kirjandusteksti ladusalt ja mõtestades ning väärtustab lugemist; ▪ oskab tutvustada loetud raamatu autorit, sisu, tegelasi, probleeme ja sõnumit ning võrrelda teost mõne teise teosega; ▪ suudab jutustada loetud teosest kokkuvõtvalt, järgides teksti sisu ja kompositsiooni.	Lugemine ▪ Lugemise iseseisev eesmärgistamine. ▪ Kiire ja aeglane lugemine, ülelibisev ja süvenenud lugemine. ▪ Eesmärgistatud ülelugemine. ▪ Erinevate lugemistehnikate valdamine. ▪ Oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine. ▪ Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine. ▪ Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine. ▪ Loetud raamatu autori, sisu, tegelaste, probleemide ja sõnumi tutvustamine klassikaaslastele, teose võrdlemine mõne teise teosega. ▪ Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. ▪ Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks

	vajalike ülesannete täitmine. Jutustamine ▪ Tekstilähedane jutustamine märksõnade abil. ▪ Loo jutustamine teksti kompositsioonist lähtuvalt, jutustades tegevuse aja ja koha muutmine, uute tegelaste ja sündmuste ja/või eri liiki lõppude lisamine, eri vaatepunktist jutustamine, jutustades tsitaatide kasutamine, kokkuvõtlik jutustamine faabula ja/või süžee järgi. ▪ Teose lugemise ajal ja/või järel tekkinud kujutluspildist jutustamine. ▪ Tutvumine erinevate meedia (raadio, televisioon, internet) jutustamisviisidega.
Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine	
Õpilane: ▪ oskab vastata teksti põhjal fakti-, järeldamis- ja analüüsiküsimustele; ▪ kasutab esitatud väidete tõestamiseks tekstinäiteid ning tsitaate; ▪ kirjeldab teoses kujutatud tegevusaega ja -kohta, määrab teose olulisemad sündmused ning arutleb põhjuse-tagajärje seoste üle; ▪ kirjeldab teksti põhjal tegelase välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib tegelaste suhteid, võrdleb ja hindab tegelasi; ▪ arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka igapäevaelust; ▪ leiab teksti kesksed mõtted, sõnastab loetud teose teema, probleemi ja peamõtte ning kirjutab teksti põhjal kokkuvõtte; ▪ otsib teavet tundmatute sõnade kohta ning teeb endale selgeks nende tähenduse; ▪ tunneb ära ja kasutab tekstides epiteete, metafoore, isikustamist, võrdlusi ja algriimi; ▪ oskab luuletusi lahti mõtestada; ▪ eristab tekstinäidete põhjal rahvaluule lühivorme (kõnekäänd, vanasõna,	Mõisted. ▪ Kõnekäänd, vanasõna, mõistatus, muinasjutt, muistend, regilaul, riimiline rahvalaul. ▪ Eepika, lüürika, dramaatika. ▪ Eepos, romaan, jutustus, novell. ▪ Ballaad, valm, sonett, haiku, vabavärss. ▪ Tragöödia, komöödia. Teksti kui terviku mõistmine. ▪ Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline ja sotsiaalne aspekt. Muutuv ja muutumatu tegelane. Teose käigus tegelasega toimunud muutuste leidmine. Lihtne ja keeruline tegelane. Tegelase suhe iseenda, teiste tegelaste ning ümbritseva maailmaga. Tegelastevahelise põhikonflikti leidmine ja sõnastamine ning suhete analüüs. Tegelaste tegevusmotiivide selgitamine, käitumise põhjuste analüüsimine. Tegelasrühmadevaheline konflikt ja konflikti gradatsioon. Mitme teose peategelaste võrdlemine. Kirjanduslik tegelane ja selle prototüüp. Kirjanduse tüüp tegelasi. ▪ Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. Miljöö kirjeldamine. Tegevuse pingestumine, kulminatsioon ja lahendus. Pöördeliste sündmuste leidmine. Sündmuste põhjuse-tagajärje seoste leidmine. ▪ Ajaloosündmuste ja kirjandusteoses kujutatu seostamine. Ajastule iseloomuliku ainese leidmine teosest. Eesti aja- ja kultuuriloo seostamine. Teksti aja- või kultuuriloolise tähenduse uurimine ▪ Tekstist filmilike episoodide leidmine. Filmi ja kirjandusteose võrdlemine. Teksti mõistmist toetavad tegevused ▪ Küsimuste koostamine: fakti-, järeldamis-, fantaasia-, analüüsi- ja hindamisküsimused. Küsimustele vastamine tsitaadiga, teksti toel oma sõnade või arvamusega, tekstile toetumata. ▪ Teksti kavastamine: kavapunktid väitlauset ja märksõnadena. Kokkuvõtte kirjutamine. Konspekti koostamine. ▪ Teksti kesksete mõtete leidmine. Teose teema ja peamõtte sõnastamine.

mõistatus), rahvalaulu (regilaul ja riimiline rahvalaul) ning rahvajutu (muinasjutt, muistend) liike ning oskab nimetada nende tunnuseid; - oskab seletada õpitud vanasõnade, kõnekäändude ja mõistatuste kujundlikkust ning tähendust; - seletab oma sõnadega eepika, lüürika, draamatika, eepose, romaani, jutustuse, novelli, ballaadi, valmi, haiku, vabavärsi, soneti, komöödia ja tragöödia olemust.	- Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal. Autori hoiaku ja teose sõnumi mõistmine ning sõnastamine. Oma arvamuse sõnastamine, põhjendamine ja kaitsmine. - Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ning tekstinäidete varal. Illustratiivsete näidete leidmine tekstist: tsitaatide otsimine ja valimine, tähenduse kommenteerimine ning valiku põhjendamine. - Probleemi olemuse-põhjuse-tagajärje-lahenduse seoste üle arutlemine. Loetu põhjal järelduste tegemine. - Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine. Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine, kirjandusliku metakeele tundmine - Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduste seletamine. Mõistatuse kui sõnalise peitepildi äraarvamine ja loomine. Mõttekorduste leidmine regilaulust. Rahvalaulu elementide leidmine autoriluulest. - Epiteedi, võrdluse, metafoori, isikustamise, korduse, retoorilise küsimuse ja hüüatuse ning inversiooni tundmine ja kasutamine. Sümbolite seletamine. Allegooria ning allteksti mõistmine. Piltluule kui piltkujundi tõlgendamine. - Sõna-, karakteri- ja situatsioonikoomika leidmine - Luuleteksti tõlgendamine. Autori keelekasutuse omapära leidmine. Teose stiililise eripära kirjeldamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine. - Luule vorm: värss, stroof, erinevad riimiskeemid. Oodi, ballaadi, soneti, haiku ja vabavärsilise luule tunnused. Piltluule. - Rahvaluule liigid ja alaliigid. Regilaul ja riimiline rahvalaul. Muinasjutu tunnused, kompositsioon ja rändmotiivid. Muistendi tunnused. Müüdi tunnused. Kõnekäändu, vanasõna ja mõistatuse olemus. Naljandi ja anekdoodi tunnused. Puändi olemus. Tänapäeva folkloor ehk poploor. - Teksti kompositsioonialemendid: sissejuhatus, sõlmitus, teemaarendus, kulminatsioon, lõpplahendus. - Muutuv ja muutumatu tegelane. Prototüüp. - Ilukirjanduse põhiliigid. Eepika, lüürika ning draamatika tunnused. Eepose, romaani (erinevad liigid), jutustuse, novelli tunnused. Seiklus-, ulme- ja detektiivromaanide tunnused. Reisikirja olemus. - Komöödia, tragöödia ning draama tunnused. Lavastus. Draamatika mõisted: monoloog, dialoog, vaatus, stseen, remark, repliik. Kirjandusteose dramatiseering. - Filmikunsti väljendusvahendid: pilt ja sõna, kaader filmis. Kirjandusteose ekraniseering. - Arvustuse olemus.
<i>Teksti esitus ja omalooming</i>	
Õpilane: esitab peast luule-, proosa- või draamateksti, taotledes esituse ladusust ja selgust ning tekstitäpsust;	Esitus Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele ja mida). Esituse ladusus, selgus ja tekstitäpsus. Esitamiseks kohase sõnavara, tempo ning hääletugevuse valimine. Korrektne kehahoid. Hingamine ja diktsioon. Silmside hoidmine

▪ koostab ja esitab kirjandusteost tutvustava ettekande; ▪ kirjutab tervikliku sisu ja ladusa sõnastusega kirjeldava (tegelase iseloomustus või miljöökirjeldus) või jutustava (muinasjutt või muistend) teksti; ▪ kirjutab kirjandusteose põhjal arutluselementidega kirjandi, väljendades oma seisukohti alusteksti näidete põhjal ning jälgides, et tekst oleks arusaadav, stiil sobiv, vormistus ja õigekiri korrektsed.	kuulaja ning vaatajaga. Miimika ja žestide jälgimine. ▪ Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele, kasutades illustreerivaid katkendeid. Teost tutvustava ettekande koostamine ja esitamine. ▪ Luuleteksti esitamine peast. Lühikese proosateksti esitamine (dialoog või monoloog). Draamateksti esitamine ositi. Instseneeringu esitamine. Omalooming ▪ Õpilased kirjutavad õpetaja valikul lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid: ▪ muistendi, valmi või allegoorilise loo, rahvalaulu, naljandi, mõistatusi, naljaloo kõnekäändude põhjal, seiklusjutu, piltluuletuse, kirja ühelt tegelaselt teisele, tekstis toimunud sündmuste eelloo, loo muudetud vaatepunktiga, puänteeritud loo, mitme teose peategelaste võrdluse, vaadatud filmi põhjal ühelauselise või pikema kokkuvõtte või soovitusel jm; ▪ ulme- või detektiivjutu, haiku, vabavärsilise luuletuse, näidendi, proosa- või luuleteksti dramatiseeringu, tegelase monoloogi, tegelase eluloo, muudetud žanris teksti (nt luuletuse põhjal kuulutuse, uudisest jutustuse), lisatud repliikidega teksti, minavormis loo, detailidega laiendatud loo, võrdluste- ja metafooriderikka teksti, ühest ja samast sündmusest traagilise ning koomilise loo, kirja teose autorile, teostest valitud ja kom-menteeritud tsitaatide kogumiku, tsitaadi (moto) alusel kirjandi, tegelase seletuskirja jm; ▪ muinasjutu, muistendi ja regilaulu, kujundirikka luuletuse, tegelase iseloomustuse või eluloo, tegelaste juhtlauseid, teise ajastusse paigutatud tegevustikuga loo, miljöökirjelduse, kirjandusteose probleemidest lähtuva arutluse, alustekstile sisulise vastandteksti, teatrietenduse, filmi- või kirjandusteose arvustuse jm; ▪ teemamapi või lühiuurimuse tänapäeva kultuurinähtuste või kultuurilooliste isikute kohta.
	Terviklikult käsitletavat teosed ▪ Eduard Bornhöhe „Tasuja”, ▪ Diana Leesalu „Mängult on päriselt”, ▪ Helga Nõu „Kuues sõrm”, „Pea suu!” või muu noorsooromaan, ▪ Katrin Reimuse „Haldjatants”, ▪ Aidi Valliku „Kuidas elad, Ann?” või „Mis teha, Ann?” või „Mis sinuga juhtus, Ann?”, ▪ William Goldingi „Kärbeste jumal”, ▪ omal valikul viie erineva eesti autori luulelooming.
	Põhjalikumalt käsitletavat autorid. Sissevaateid Lydia Koidula, Juhan Liivi, Oskar Lutsu, Kristjan Jaak Petersoni, Hando Runneli ja Marie Underi ning Jaan Tätte elu-, tegevus- ja loominguuloosse.

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Lugemine ja jutustamine	
Õpilane: - loeb läbi vähemalt 4 eakohast eri žanris väärtkirjandusteost; - loeb kirjandusteksti ladusalt ja mõtestades ning väärtustab lugemist; - oskab tutvustada loetud raamatu autorit, sisu, tegelasi, probleeme ja sõnumit ning võrrelda teost mõne teise teosega; - suudab jutustada loetud teosest kokkuvõtvalt, järgides teksti sisu ja kompositsiooni.	Lugemine - Lugemise iseseisev eesmärgistamine. - Kiire ja aeglane lugemine, ülelibisev ja süvenenud lugemine. Eesmärgistatud ülelugemine. Erinevate lugemistehnikate valdamine. - Oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine. - Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine. - Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine. - Loetud raamatu autori, sisu, tegelaste, probleemide ja sõnumi tutvustamine klassikaaslastele, teose võrdlemine mõne teise teosega. - Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. - Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine. Jutustamine - Tekstilähedane jutustamine märksõnade abil. - Loo jutustamine teksti kompositsioonist lähtuvalt, jutustades tegevuse aja ja koha muutmine, uute tegelaste ja sündmuste ja/või eri liiki lõppude lisamine, eri vaatepunktist jutustamine, jutustades tsitaate kasutamine, kokkuvõtlik jutustamine faabula ja/või süžee järgi. - Teose lugemise ajal ja/või järel tekkinud kujutluspildist jutustamine. - Tutvumine erinevate meedia (raadio, televisioon, internet) jutustamisviisidega.
Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine	
Õpilane: - oskab vastata teksti põhjal fakti-, järeldamis- ja analüüsiküsimustele; - kasutab esitatud väidete tõestamiseks tekstinäiteid ning tsitaate; - kirjeldab teoses kujutatud tegevusaega ja -kohta, määrab teose olulisemad sündmused ning arutleb põhjuse-tagajärje seoste üle; - kirjeldab teksti põhjal tegelase välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib tegelaste suhteid, võrdleb ja hindab tegelasi; - arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka	Mõisted. - Kõnekäänd, vanasõna, mõistatus, muinasjutt, muistend, regilaul, riimiline rahvalaul. - Eepika, lüürika, draamaatika. - Eepos, romaan, jutustus, novell. - Ballaad, valm, sonett, haiku, vabavärss. - Tragöödia, komöödia. Teksti kui terviku mõistmine. - Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline ja sotsiaalne aspekt. Muutuv ja muutumatu tegelane. Teose käigus tegelasega toimunud muutuste leidmine. Lihtne ja keeruline tegelane. Tegelase suhe iseenda, teiste tegelaste ning ümbritseva maailmaga. Tegelasvahelise põhikonflikti leidmine ja sõnastamine ning suhete analüüs. Tegelasetegevusmotiivide selgitamine, käitumise põhjuste analüüsimine. Tegelasrühmadevaheline konflikt ja konflikti gradatsioon. Mitme teose peategelaste võrdlemine. Kirjanduslik tegelane ja selle prototüüp. Kirjanduse tüüptegelasi. - Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. Miljöö kirjeldamine. Tegevuse pingestumine, kulminatsioon ja lahendus. Pöördeliste sündmuste leidmine. Sündmuste põhjuse-tagajärje seoste leidmine.

igapäevaelust; ▪ leiab teksti kesksed mõtted, sõnastab loetud teose teema, probleemi ja peamõtte ning kirjutab teksti põhjal kokkuvõtte; ▪ otsib teavet tundmatute sõnade kohta ning teeb endale selgeks nende tähenduse; ▪ tunneb ära ja kasutab tekstides epiteete, metafoore, isikustamist, võrdlusi ja algriimi; ▪ oskab luuletusi lahti mõtestada; ▪ eristab tekstinäidete põhjal rahvaluule lühivorme (kõnekäänd, vanasõna, mõistatus), rahvalaulu (regilaul ja riimiline rahvalaul) ning rahvajutu (muinasjutt, muistend) liike ning oskab nimetada nende tunnuseid; ▪ oskab seletada õpitud vanasõnade, kõnekäändude ja mõistatuste kujundlikkust ning tähendust; ▪ seletab oma sõnadega eepika, lüürika, draamatika, eepose, romaani, jutustuse, novelli, ballaadi, valmi, haiku, vabavärsi, soneti, komöödia ja tragöödia olemust.	▪ Ajaloosündmuste ja kirjandusteoses kujutatu seostamine. Ajastule iseloomuliku ainese leidmine teosest. Eesti aja- ja kultuuriloo seostamine. Teksti aja- või kultuuriloolise tähenduse uurimine ▪ Tekstist filmilike episoodide leidmine. Filmi ja kirjandusteose võrdlemine. Teksti mõistmist toetavad tegevused ▪ Küsimuste koostamine: fakti-, järeldamis-, fantaasia-, analüüsi- ja hindamisküsimused. Küsimustele vastamine tsitaadiga, teksti toel oma sõnade või arvamusega, tekstile toetumata. ▪ Teksti kavastamine: kavapunktid väitlauset ja märksõnadena. Kokkuvõtte kirjutamine. Konspekti koostamine. ▪ Teksti kesksete mõtete leidmine. Teose teema ja peamõtte sõnastamine. ▪ Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal. Autori hoiaku ja teose sõnumi mõistmine ning sõnastamine. Oma arvamuse sõnastamine, põhjendamine ja kaitsmine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ning tekstinäidete varal. Illustratiivsete näidete leidmine tekstist: tsitaatide otsimine ja valimine, tähenduse kommenteerimine ning valiku põhjendamine. ▪ Probleemi olemuse-põhjuse-tagajärje-lahenduse seoste üle arutlemine. Loetu põhjal järelduste tegemine. ▪ Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine. Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine, kirjandusliku metakeele tundmine ▪ Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduste seletamine. ▪ Mõistatuse kui sõnalise peitepildi äraarvamine ja loomine. Mõttekorduste leidmine regilaulust. Rahvalaulu elementide leidmine autoriluulest. ▪ Epiteedi, võrdluse, metafoori, isikustamise, korduse, retoorilise küsimuse ja hüüatuse ning inversiooni tundmine ja kasutamine. Sümbolite seletamine. Allegooria ning allteksti mõistmine. Piltluule kui piltkujundi tõlgendamine. ▪ Sõna-, karakteri- ja situatsioonikoomika leidmine ▪ Luuleteksti tõlgendamine. Autori keelekasutuse omapära leidmine. Teose stiililise eripära kirjeldamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine. ▪ Luule vorm: värss, stroof, erinevad riimiskeemid. Oodi, ballaadi, soneti, haiku ja vabavärsilise luule tunnused. Piltluule. ▪ Rahvaluule liigid ja alaliigid. Regilaul ja riimiline rahvalaul. Muinasjutu tunnused, kompositsioon ja rändmotiivid. Muistendi tunnused. Müüdi tunnused. ▪ Kõnekäändu, vanasõna ja mõistatuse olemus. Naljandi ja anekdoodi tunnused. Puändi olemus. Tänapäeva folkloor ehk poploor. ▪ Teksti kompositsioonialemendid: sissejuhatus, sõlmitus, teemaarendus, kulminatsioon, lõpplahendus. ▪ Muutuv ja muutumatu tegelane. Prototüüp.
---	--

	- Ilukirjanduse põhiliigid. Eepika, lüürika ning dramaatika tunnused. Eepose, romaani (erinevad liigid), jutustuse, novelli tunnused. Seiklus-, ulme- ja detektiivromaaani tunnused. Reisikirja olemus. - Komöödia, tragöödia ning draama tunnused. Lavastus. Dramaatika mõisted: monoloog, dialoog, vaatus, stseen, remark, repliik. Kirjandusteose dramatiseering. - Filmikunsti väljendusvahendid: pilt ja sõna, kaader filmis. Kirjandusteose ekraniseering. - Arvustuse olemus.
Teksti esitus ja omalooming	
Õpilane: - esitab peast luule-, proosa- või draamateksti, taotledes esituse ladusust ja selgust ning tekstitäpsust; - koostab ja esitab kirjandusteost tutvustava ettekande; - kirjutab tervikliku sisu ja ladusa sõnastusega kirjeldava (tegelase iseloomustus või miljöö-kirjeldus) või jutustava (muinasjutt või muistend) teksti; 4) kirjutab kirjandusteose põhjal arutluselementidega kirjandi, väljendades oma seisukohti alusteksti näidete põhjal ning jälgides, et tekst oleks arusaadav, stiil sobiv, vormistus ja õigekiri korrektsed.	Esitus - Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele ja mida). Esituse ladusus, selgus ja tekstitäpsus. Esitamiseks kohase sõnavara, tempo ning hääletugevuse valimine. Korrektne kehahoid. Hingamine ja diktsioon. Silmside hoidmine kuulaja ning vaatajaga. Miimika ja žestide jälgimine. - Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele, kasutades illustreerivaid katekendereid. Teost tutvustava ettekande koostamine ja esitamine. - Luuleteksti esitamine peast. Lühikese proosateksti esitamine (dialoog või monoloog). Draamateksti esitamine ositi. Instseneeringu esitamine. Omalooming - Õpilased kirjutavad õpetaja valikul lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid: - muistendi, valmi või allegoorilise loo, rahvalaulu, naljandi, mõistatusi, naljaloo kõnekäändude põhjal, seiklusjutu, piltluuletuse, kirja ühelt tegelaselt teisele, tekstis toimunud sündmuste eelloo, loo muudetud vaatepunktiga, puänteeritud loo, mitme teose peategelaste võrdluse, vaadatud filmi põhjal ühelauselise või pikema kokkuvõtte või soovitusel jm; - ulme- või detektiivjutu, haiku, vabavärsilise luuletuse, näidendi, proosa- või luuleteksti dramatiseeringu, tegelase monoloogi, tegelase eluloo, muudetud žanris teksti (nt luuletuse põhjal kuulutuse, uudisest jutustuse), lisatud repliikidega teksti, minavormis loo, detailidega laiendatud loo, võrdluste- ja metafooririkka teksti, ühest ja samast sündmusest traagilise ning koomilise loo, kirja teose autorile, teostest valitud ja kommenteeritud tsitaatide kogumiku, tsitaadi (moto) alusel kirjandi, tegelase seletuskirja jm; - muinasjutu, muistendi ja regilaulu, kujundirikka luuletuse, tegelase iseloomustuse või eluloo, tegelaste juhtlaused, teise ajastusse paigutatud tegevustikuga loo, miljöökirjelduse, kirjandusteose probleemidest lähtuva arutluse, alustekstile sisulise vastandteksti, teatrietenduse, filmi- või kirjandusteose arvustuse jm; - teemamapi või lühiuurimuse tänapäeva kultuurinähtuste või kultuurilooliste isikute kohta.
	Terviklikult käsitletavat teosed Eduard Bornhöhe „Vürst Gabriel ehk Pirita kloostri

	viimsed päevad”, ▪ August Kitzbergi „Libahunt”, ▪ Lydia Koidula „Säärane mulk”, ▪ Paulo Coelho „Alkeemik”, ▪ Antoine de Saint-Exupéry „Väike prints” või üks reisikiri omal valikul, ▪ üks Terry Pratchetti romaan või mõni muu mahukas fantaasia- või seiklusromaan omal valikul, ▪ üks Agatha Christie või Arthur Conan Doyle’i või mõne muu autori krimiromaan omal valikul
	Põhjalikumalt käsitletavat autorid. Sissevaateid, Lydia Koidula , August Kitzbergi, Eduard Bornhöhe ja Eduard Vilde elu-, tegevus- ja loominguloosse.

9. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Lugemine ja jutustamine	
Õpilane: ▪ loeb läbi vähemalt 4 eakohast eri žanris väärtkirjandusteost; ▪ loeb kirjandusteksti ladusalt ja mõtestades ning väärtustab lugemist; ▪ oskab tutvustada loetud raamatu autorit, sisu, tegelasi, probleeme ja sõnumit ning võrrelda teost mõne teise teosega; ▪ suudab jutustada loetud teosest kokkuvõtvalt, järgides teksti sisu ja kompositsiooni.	Lugemine ▪ Lugemise iseseisev eesmärgistamine. ▪ Kiire ja aeglane lugemine, ülelibisev ja süvenenud lugemine. Eesmärgistatud ülelugemine. Erinevate lugemistehnikate valdamine. ▪ Oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine. ▪ Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine. ▪ Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine. ▪ Loetud raamatu autori, sisu, tegelaste, probleemide ja sõnumi tutvustamine klassikaaslastele, teose võrdlemine mõne teise teosega. ▪ Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. ▪ Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine. Jutustamine ▪ Tekstilähedane jutustamine märksõnade abil. ▪ Loo jutustamine teksti kompositsioonist lähtuvalt, jutustades tegevuse aja ja koha muutmine, uute tegelaste ja sündmuste ja/või eri liiki lõppude lisamine, eri vaatepunktist jutustamine, jutustades tsitaatide kasutamine, kokkuvõtlik jutustamine faabula ja/või süžee järgi. ▪ Teose lugemise ajal ja/või järel tekkinud kujutluspildist jutustamine. ▪ Tutvumine erinevate meedia (raadio, televisioon, internet) jutustamisviisidega.
Teksti tõlgendamise, analüüsi ja mõistmine	
Õpilane: ▪ oskab vastata teksti põhjal fakti-, järeldamis- ja analüüsiküsimustele; ▪ kasutab esitatud väidete tõestamiseks tekstinäiteid	Mõisted. ▪ Kõnekäänd, vanasõna, mõistatus, muinasjutt, muistend, regilaul, riimiline rahvalaul. ▪ Eepika, lüürika, draamatika. ▪ Eepos, romaan, jutustus, novell. ▪ Ballaad, valm, sonett, haiku, vabavärss.

ning tsitaate; ▪ kirjeldab teoses kujutatud tegevusaega ja -kohta, määrab teose olulisemad sündmused ning arutleb põhjuse-tagajärje seoste üle; ▪ kirjeldab teksti põhjal tegelase valimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib tegelaste suhteid, võrdleb ja hindab tegelasi; ▪ arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka igapäevaelust; ▪ leiab teksti kesksed mõtted, sõnastab loetud teose teema, probleemi ja peamõtte ning kirjutab teksti põhjal kokkuvõtte; ▪ otsib teavet tundmatute sõnade kohta ning teeb endale selgeks nende tähenduse; ▪ tunneb ära ja kasutab tekstides epiteete, metafoore, isikustamist, võrdlusi ja algriimi; ▪ oskab luuletusi lahti mõtestada; ▪ eristab tekstinäidete põhjal rahvaluule lühivorme (kõnekäänd, vanasõna, mõistatus), rahvalaulu (regilaul ja riimiline rahvalaul) ning rahvajutu (muinasjutt, muistend) liike ning oskab nimetada nende tunnuseid; ▪ oskab seletada õpitud vanasõnade, kõnekäändude ja mõistatuste kujundlikkust ning tähendust; ▪ seletab oma sõnadega eepika, lüürika, draamatika, eepose, romaani, jutustuse, novelli, ballaadi, valmi, haiku, vabavärsi, soneti, komöödia ja tragöödia olemust.	▪ Tragöödia, komöödia. Teksti kui terviku mõistmine. ▪ Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline ja sotsiaalne aspekt. Muutuv ja muutumatu tegelane. Teose käigus tegelasega toimunud muutuste leidmine. Lihtne ja keeruline tegelane. Tegelase suhe iseenda, teiste tegelaste ning ümbritseva maailmaga. Tegelastevahelise põhikonflikti leidmine ja sõnastamine ning suhete analüüs. Tegelaste tegevusmotiivide selgitamine, käitumise põhjuste analüüsimine. Tegelasrühmadevaheline konflikt ja konflikti gradatsioon. Mitme teose peategelaste võrdlemine. Kirjanduslik tegelane ja selle prototüüp. Kirjanduse tüüptegelasi. ▪ Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. Miljöö kirjeldamine. Tegevuse pingestumine, kulminatsioon ja lahendus. Pöördeliste sündmuste leidmine. Sündmuste põhjuse-tagajärje seoste leidmine. ▪ Ajaloosündmuste ja kirjandusteoses kujutatu seostamine. Ajastule iseloomuliku ainese leidmine teosest. Eesti aja- ja kultuuriloo seostamine. Teksti aja- või kultuuriloolise tähenduse uurimine ▪ Tekstist filmilike episoodide leidmine. Filmi ja kirjandusteose võrdlemine. Teksti mõistmist toetavad tegevused ▪ Küsimuste koostamine: fakti-, järeldamis-, fantaasia-, analüüsi- ja hindamisküsimused. Küsimustele vastamine tsitaadiga, teksti toel oma sõnade või arvamusega, tekstile toetumata. ▪ Teksti kavastamine: kavapunktid väitlauset ja märksõnadena. Kokkuvõtte kirjutamine. Konspekti koostamine. ▪ Teksti kesksete mõtete leidmine. Teose teema ja peamõtte sõnastamine. ▪ Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal. Autori hoiaku ja teose sõnumi mõistmine ning sõnastamine. Oma arvamuse sõnastamine, põhjendamine ja kaitsmine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ning tekstinäidete varal. Illustratiivsete näidete leidmine tekstist: tsitaatide otsimine ja valimine, tähenduse kommenteerimine ning valiku põhjendamine. Probleemi olemuse-põhjuse-tagajärje-lahenduse seoste üle arutlemine. Loetu põhjal järelduste tegemine. ▪ Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine. Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine, kirjandusliku metakeele tundmine ▪ Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduste seletamine. Mõistatuse kui sõnalise peitepildi äraarvamine ja loomine. Mõttekorduste leidmine regilaulust. Rahvalaulu elementide leidmine autoriluulest. ▪ Epiteedi, võrdluse, metafoori, isikustamise, korduse, retoorilise küsimuse ja hüüatuse ning inversiooni tundmine ja kasutamine. Sümbolite seletamine. Allegooria ning allteksti mõistmine. Piltluule kui piltkujundi tõlgendamine.
--	---

	▪ Sõna-, karakteri- ja situatsioonikoomika leidmine ▪ Luuleteksti tõlgendamine. Autori keelekasutuse omapära leidmine. Teose stiililise eripära kirjeldamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine. ▪ Luule vorm: värss, stroof, erinevad riimiskeemid. Oodi, ballaadi, soneti, haiku ja vabavärsilise luule tunnused. Piltluule. ▪ Rahvaluule liigid ja alaliigid. Regilaul ja riimiline rahvalaul. Muinasjutu tunnused, kompositsioon ja rändmotiivid. Muistendi tunnused. Müüdi tunnused. Kõnekäändu, vanasõna ja mõistatuse olemus. Naljandi ja anekdoodi tunnused. Puändi olemus. Tänapäeva folkloor ehk poploor. ▪ Teksti kompositsioonelemendid: sissejuhatus, sõlmitus, teemaarendus, kulminatsioon, lõpplahendus. ▪ Muutuv ja muutumatu tegelane. Prototüüp. ▪ Ilukirjanduse põhiliigid. Eepika, lüürika ning dramaatika tunnused. Eepose, romaani (erinevad liigid), jutustuse, novelli tunnused. Seiklus-, ulme- ja detektiivromaanide tunnused. Reisikirja olemus. ▪ Komöödia, tragöödia ning draama tunnused. Lavastus. Dramaatika mõisted: monoloog, dialoog, vaatus, stseen, remark, repliik. Kirjandusteose dramatiseering. ▪ Filmikunsti väljendusvahendid: pilt ja sõna, kaader filmis. Kirjandusteose ekraniseering. ▪ Arvustuse olemus.
Teksti esitus ja omalooming	
Õpilane: ▪ esitab peast luule-, proosa- või draamateksti, taotledes esituse ladusust ja selgust ning tekstitäpsust; ▪ koostab ja esitab kirjandusteost tutvustava ettekande; ▪ kirjutab tervikliku sisu ja ladusa sõnastusega kirjeldava (tegelase iseloomustus või miljöökirjeldus) või jutustava (muinasjutt või muistend) teksti; ▪ kirjutab kirjandusteose põhjal arutluselementidega kirjandi, väljendades oma seisukohti alusteksti näidete põhjal ning jälgides, et tekst oleks arusaadav, stiil sobiv, vormistus ja õigekiri korrektsed.	Esitus ▪ Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele ja mida). Esituse ladusus, selgus ja tekstitäpsus. Esitamiseks kohase sõnavara, tempo ning hääletugevuse valimine. Korrektne kehahoid. Hingamine ja diktsioon. Silmside hoidmine kuulaja ning vaatajaga. Miimika ja žestide jälgimine. ▪ Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele, kasutades illustreerivaid katekismideid. Teost tutvustava ettekande koostamine ja esitamine. ▪ Luuleteksti esitamine peast. Lühikese proosateksti esitamine (dialoog või monoloog). Draamateksti esitamine ositi. Instseneeringu esitamine. Omalooming Õpilased kirjutavad õpetaja valikul lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid: 1) muistendi, valmi või allegoorilise loo, rahvalaulu, naljandi, mõistatuse, naljaloo kõnekäändude põhjal, seiklusjutu, piltluuletuse, kirja ühelt tegelaselt teisele, tekstis toimunud sündmuste eelloo, loo muudetud vaatepunktiga, puanteeritud loo, mitme teose peategelaste võrdluse, vaadatud filmi põhjal ühelauselise või pikema kokkuvõtte või soovitusena jm; 2) ulme- või detektiivjutu, haiku, vabavärsilise luuletuse, näidendi, proosa- või luuleteksti dramatiseeringu, tegelase monoloogi, tegelase eluloo, muudetud žanri teksti (nt luuletuse põhjal kuulutuse, uudisest jutustuse), lisatud repliikidega teksti, minavormis loo, detailidega laiendatud loo, võrdluste- ja metafooririkka teksti, ühest ja samast

	sündmusest traagilise ning koomilise loo, kirja teose autorile, teostest valitud ja kom-menteeritud tsitaatide kogumiku, tsitaadi (moto) alusel kirjandi, tegelase seletuskirja jm; 3) muinasjutu, muistendi ja regilaulu, kujundirikka luuletuse, tegelase iseloomustuse või eluloo, tegelaste juhtlaused, teise ajastusse paigutatud tegevustikuga loo, miljöökirjelduse, kirjandusteose probleemidest lähtuva arutluse, alustekstile sisulise vastandteksti, teatrietenduse, filmi- või kirjandusteose arvustuse jm; 4) teemamapi või lühiuurimuse tänapäeva kultuurinähtuste või kultuurilooliste isikute kohta.
	Terviklikult käsitletavat teosed ▪ Sass Henno „Mina olin siin” või mõni muu vabalt valitud uudisproosateos ▪ Andrus Kiviräha „Rehepapp”, ▪ Anton Hansen Tammsaare „Kõrboja peremees”, ▪ üks August Mälgu rannaromaan („Hea sadam“, „Taeva palge all“, „Õitsev meri“) ▪ üks vabalt valitud luulekogu, ▪ Eno Raua „Kalevipoja“ ümberjutustus.
	Põhjalikumalt käsitletavat autorid. Sissevaateid Juhan Liivi, Lennart Meri, Kristjan Jaak Petersoni, Friedrich Reinhold Kreutzwaldi, Anton Hansen Tammsaare ja Marie Underi ning August Mälgu elu-, tegevus- ja loominguloosse.

2. AINEVALDKOND „VÕÕRKEELED“

Sisukord:

2.1. Üldalused	1
2.2. Inglise keel	6
2.3. Saksa keel	13
2.4. Vene keel	26

2.1. Üldalused

2.1.1. Võõrkeelepädevus

Valdkonna pädevus on suutlikkus mõista ja tõlgendada võõrkeeles esitatut, suhelda eesmärgipäraselt nii kõnes kui kirjas, järgides vastavaid kultuuritavasid; mõista ja väärtustada erinevaid kultuure, oma ning teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi.

Põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) omandab keeleoskuse tasemel, mis võimaldab autentses teiskeelses keskkonnas iseseisvalt toimida;
- 2) on võimeline osalema erinevates võõrkeelsetes projektides, jätkama õpinguid emakeelest
- 3) erinevas keeles ning on konkurentsivõimeline tulevases töölus;
- 4) tunneb erinevaid keeli kõnelevaid rahvaid ja nende kultuure;
- 5) mõistab oma ning teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi ning väärtustab neid;
- 6) omandab edasiseks õppimiseks vajalikud oskused, mis suurendavad enesekindlust õppida võõrkeeli ja suhelda võõrkeeltes.

2.1.2. Ainevaldkonna õppeained

Ainevaldkonda kuuluvad A-võõrkeel ja B-võõrkeel. A-võõrkeelena õpitakse inglise keelt. B-võõrkeelena õpitakse saksa või vene keelt. A- ja B-võõrkeele on valinud kool, arvestades kooli võimalusi ning õpilaste soove.

A-võõrkeele õppimist alustatakse I kooliastmes ja B-võõrkeelt II kooliastmes.

Võõrkeelte nädalatundide jaotumine kooliastmeti on järgmine:

I kooliaste (3. klass):

A-võõrkeel, inglise keel – 4 nädalatundi (vaba tunni ressursist 1 tund)

II kooliaste:

A-võõrkeel, inglise keel – 9 nädalatundi (vaba tunni ressursist 2 tundi)

B-võõrkeel, saksa või vene keel – 4 nädalatundi (vaba tunni ressursist 1 tund)

III kooliaste:

A-võõrkeel, inglise keel – 9 nädalatundi

B-võõrkeel, saksa või vene keel – 9 nädalatundi

2.1.3. Ainevaldkonna kirjeldus

Võõrkeeled avardavad inimese tunnetusvõimalusi ning suutlikkust mõista ja väärtustada mitmekultuurilist maailma, arendavad erinevate keeleliste ja mittekeeleliste vahenditega süsteemset mõtlemist ning eneseväljendusvõimalusi. Võõrkeeled arendavad kultuuriteadlikku suhtlusvõimet, andes teadmisi eri maade ja erinevaid keeli kõnelevate rahvaste kohta.

Ainevaldkonda kuuluvate võõrkeelte õppe kirjeldus on üles ehitatud, lähtudes keeleoskustasemete kirjeldustest Euroopa keeleõppe raamdokumendis. Kõigi võõrkeelte õpitulemusi on raamdokumendile toetudes kirjeldatud ühtsetel alustel. Õpitulemused erinevates osaoskustes esitatakse keeleoskustasemete tabelis.

Raamdokumendi ja Euroopa keelemapi põhimõtete rakendamine õppes võimaldab motiveerida õpilasi õppima võõrkeeli, arvestada õppija ealist ning individuaalset eripära, suunata erineva edasijõudmisega õpilasi seadma endale jõukohaseid õpieesmärke ning andma õpilastele objektiivset tagasisidet saavutatud kohta. Kõik see toetab õpimotivatsiooni püsimist ning iseseisva õppija kujunemist.

2.1.4. Üldpädevuste kujundamine ainevaldkonna õppeainetes

Kultuuri- väärtuspädevus	ja	Õpitavaid keeli kõnelevate maade kultuuride tundmaõppimine.
		Kultuurilisest eripärast lähtuvate erinevate väärtussüsteemide mõistmine ja aktsepteerimine (väärtushinnangud, käitumine).
Sotsiaalne kodanikupädevus	ja	Võimalus ennast edukalt teostada ka võõrkeeltes.
		Õpitavat võõrkeelt kõnelevate maade kultuuritausta ja sellest tulenevate käitumisreeglite ning ühiskonnas kehtivate tavade teadmine.
		Erinevad õpitöövormide rakendamine (nt rühmatöö, projektõpe) ning aktiivne osavõtt õpitava keelega seotud kultuuriprogrammidest.
Enesemääratlus- pädevus		Iseendaga ja inimsuhetega seonduvad teemad, mis aitavad õpilastel jõuda iseenda sügavama mõistmiseni (arutlused, rollimängud, muu õpitegevus)
		Oma tugevate ja nõrkade külgede hindamine.
Õpipädevus		Eneserefleksioon ning õpitud teadmiste ja oskuste analüüsimine (nt Euroopa keelemapi põhimõtetest lähtuvalt).
		Erinevate õpistrateegiate rakendamine (nt teabe otsimine võõrkeelsetest allikatest, sõnaraamatu kasutamine).
Suhtluspädevus		Hea eneseväljendus-, teksti mõistmise ja tekstiloomes oskus
		Oskust võrrelda oma ning võõra kultuuri sarnasusi ja erinevusi, mõista ning väärtustada teiste kultuuride ja keelte eripära.
		Olla salliv ning vältida eelarvamuslikku suhtumist võõrapärasesse.
Matemaatika-, loodusteaduste- tehnoloogiaalane pädevus	ja	Suhtluspädevuse raames võõrkeeles arvutamine (nt sisseoste tehes).
		Vastavalt keeleoskuse arengule erinevate elu- ja tegevusvaldkondade tekstide, sh teabegraafika või muul viisil visuaalselt esitatud teabe mõistmine.
		Matemaatikapädevuse vajalikkuse käsitlemine erinevates elu- ja tegevusvaldkondades.
Ettevõtlikkus- pädevus		Õpitakse kasutama tehnoloogilisi abivahendeid eri liiki tekste luues, korrigeerides ja esitades.
		Enesekindluse ja julguse kasvatamine läbi võõrkeeleskuse.
		Toimetulek võõrkeelses keskkonnas avardab õppija võimalusi viia ellu oma ideid ja eesmärke ning loob eeldused koostööks teiste sama võõrkeelt valdavate ea- ja mõttekaaslastega.

2.1.5. Lõiming teiste ainevaldkondadega

Keel ja kirjandus	Võõrkeeleõppes rakendatakse väga palju emakeeles omandatud teadmisi: arendatakse kirjalikku ja suulist eneseväljenduoskust, luuakse tekste ning õpitakse neist aru saada ja need kantakse üle uude kultuurikonteksti.
Matemaatika	Numbrite tundmine ja arvutamine.
	Erinevates alustekstides leiduvate sümbolite, graafikute, tabelite ja diagrammide mõistmise ning tõlgendamise oskuse arendamine.

Loodus- ja sotsiaalsed	Lõiming kujundatakse erinevate teemavaldkondade ja nendes kasutatavate alustekstide ning õppe kaudu.
	Õpilasi juhatakse väärtustama looduslikku mitmekesisust ning vastutustundlikku ja säästvat eluviisi.
	Õpilasi suunatakse ära tundma kultuurilist eripära ja järgima üldtunnustatud käitumisreegleid
	Õpilasi suunatakse kujundama oma arvamust ning olema aktiivne ja vastutustundlik
Kunstiained	Eri maade kultuurisaavutuste tundmaõppimine teemade (nt „Riigid ja nende kultuur”, „Vaba aeg”) ja vahetute kunstielamustega (kino, teater, kontserdid, muusika, näitused, muuseumid jmt).
	Õpilasi suunatakse märkama ja väärtustama erinevaid kultuuritraditsioone ning maailmakultuuri mitmekesisust
Tehnoloogia	Erinevate teemavaldkondade ja nendes kasutatavate alustekstide ning õppe kaudu teadvustatakse tehnoloogia arengusuundumisi
	Arutletakse nt tehnoloogia kasutamisega kaasnevate võimaluste ja ohtude üle või.
	Tutvutakse eri valdkondade teadussaavutustega
Kehaline kasvatus	Tervisliku eluviisi ja kehalise aktiivsuse väärtustamisega. Võõrkeeleõppes (nii nagu kehalises kasvatuseski)
	Salliv suhtumine kaaslastesse, ausa mängu reeglite järgimine ning koostöö.

2.1.6. Läbivate teemade rakendamise võimalusi.

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine „Õppimine ja töö”	Iseseisva õppimise oskuse kujundamine..
	Tulevases tööelus vajalike suhtlus- ja koostööoskuste arendamine
	Eneseanalüüsiks ja enda tutvustamiseks vajaliku sõnavara omandamine.
	Vahetu kokkupuude töömaailmaga.
	Oskus koostada õpinguile ja tööle kandideerimiseks vajalikke dokumente;
Keskkond ja jätkusuutlik areng „Kodukoht Eesti”	Õpilase kujundamine sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ning keskkonnateadlikuks inimeseks, kes hoiab ja kaitseb keskkonda.
	Väärtustades jätkusuutlikkust, on õpilane valmis leidma vastuseid keskkonna- ja inimarengu küsimustele;
Tervis ja ohutus „Mina ja teised”, „Kodu ja lähiümbrus”, „Igapäevaelu. Õppimine ja töö”	Taotletakse õpilase kujunemist vaimselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes järgib tervislikku eluviisi, käitub turvaliselt ning aitab kaasa tervist edendava turvalise keskkonna kujundamisele.
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus „Mina ja teised”, „Igapäevaelu. Õppimine ja töö”, „Kodukoht Eesti”, „Vaba aeg”	Taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähtsust.
	Õpilane tunneb end ühiskonnaliikmena
	Ühiskonnaliikmena toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ning arengusuundadele.
Kultuuriline identiteet „Kodukoht Eesti”, „Riigid ja	Taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumisladi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel.

nende kultuur”	Õpilasel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktika eripärast
	Õpilane väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust ning on salliv ja koostööaldis
Teabekeskond „Igapäevaelu. Õppimine ja töö”, „Riigid ja nende kultuur”, „Vaba aeg“	Taotletakse õpilase kujunemist teabeteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab teabekeskonda
	Õpilane suudab teabekeskonda kriitiliselt analüüsida.
	Õpilane oskab toimida teabekeskonnas oma eesmärkide ja ühiskonnas omaksvõetud kommunikatsioonieetika järgi
Tehnoloogia ja innovatsioon. „Igapäevaelu. Õppimine ja töö”, „Vaba aeg“	Taotletakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja nüüdisaegset tehnoloogiat eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas;
Väärtused ja kõlblus „Mina ja teised”, „Kodu ja lähiümbrus”, „Kodukoht Eestis”, „Igapäevaelu. Õppimine ja töö”, „Riigid ja nende kultuur”, „Vaba aeg“	Taotletakse õpilase kujunemist kõlbeliselt arenenud inimeseks, kes tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

2.1.7. Hindamise alused

Hindamisel lähtutakse kooli õppekava üldosas olevast hindamise korraldusest ja hindamise kriteeriumidest.

Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega.

Õpilane teab, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid

Väärtushinnanguid ja -hoiakuid ning õpioskusi sisaldavate õpitulemuste kohta (nt huvi tundmine, väärtustamine, reeglite järgimine, teatmeallikate kasutamine) antakse tagasisidet. Tagasiside andmisel (sh keeleliste õpitulemustele) kasutatakse kõrvuti õpetaja hinnangutega õpilaste enesehindamist ja kaaslaste antud hinnanguid, võttes vajaduse korral abiks nt Euroopa keelemapi.

	A-võõrkeel	
1. kooliaste	Hinnatakse põhiliselt õpilase kuulatud tekstist arusaamist ja suulist väljendusoskust. Hindamisel kasutatakse sõnalisi hinnanguid, hinnates peamiselt positiivset õpitulemust. Rõhk on sisulisel tagasisidel, mis toob esile õpilase tugevad küljed ja edusammud. Õpilane õpib õpetaja juhendamisel ise oma tööle hinnangut andma. Õppe vältel toob ta koostöös õpetajaga esile: 1) oskused ja teadmised, mis ta on enda arvates hästi omandanud; 2) oskused või teadmised, mille omandamiseks peab ta veel tööd tegema. Enesehinnanguid võib anda emakeeles, kuid õpetaja julgustab õpilast ka võõrkeelt kasutama. Õpetaja jälgib, et kõik õpilased saaksid oma mõtted ja arvamuse välja öelda.	
	A-võõrkeel	B-võõrkeel

2. kooliaste	Kõiki osaoskusi hinnatakse kas eraldi või lõimitult. Igal õppeveerandil saab õpilane tagasisidet kas sõnalise hinnangu või hinde vormis kõigi osaoskuste kohta. Sõnalises hinnangus rõhutatakse eelkõige seda, mida õpilane on hästi teinud. Õpilane õpib koostöös kaaslase ja õpetajaga seadma endale õpieesmärke ning andma hinnangut oma teadmiste ja oskustele. Õpilane annab õpetaja juhendamisel hinnangu õppele ning oma tööle õpitavas võõrkeeles, isegi kui eneseväljendusoskus on piiratud.	Õppe alguses hinnatakse põhiliselt õpilase kuulatud tekstist arusaamist ja suulist väljendusoskust, jõudes õppe edenedes kõigi osaoskuste hindamiseni. Hinnatakse peamiselt positiivset õpitulemust, rõhk on sisulisel tagasisidel. Hindamisel kasutatakse sõnalisi hinnanguid, mis toovad esile õpilase tugevad küljed ja edusammud, ning pannakse hindeid. Õpilane õpib koostöös kaaslase ja õpetajaga seadma endale õpieesmärke ning andma hinnangut oma teadmiste ja oskustele. Õppe algul võib enesehinnanguid anda emakeeles, kuid õpetaja peaks õpilast julgustama ka võõrkeelt kasutama.
3. kooliaste	Hinnatakse kõiki osaoskusi kas eraldi või lõimitult. Igal õppeveerandil saab õpilane tagasisidet kas sõnalise hinnangu või hinde vormis kõigi osaoskuste kohta. Õpilane seab koostöös õpetajaga endale õpieesmärke ning annab oma teadmiste ja oskustele hinnangu. Õpilane annab õpetaja juhendamisel hinnangu õppele ning oma tööle õpitavas võõrkeeles	

2.1.8. Füüsiline õppekeskkond

1. Kool korraldab õppe vajadusel rühmades.
2. Õpe on korraldatud klassis, kus on keeleõppe eesmärkide saavutamist toetav ruumikujundus koos vajaliku õppematerjali, sisustuse ja tehniliste abivahenditega.

2.2. INGLISE KEEL (A-võõrkeel)

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Inglise keele õpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) saavutab iseseisva keelekasutaja taseme, mis võimaldab selles keeles igapäevastes situatsioonides suhelda ning lugeda ja mõista eakohaseid võõrkeelseid originaaltekste;
- 2) huvitub võõrkeelte õppimisest ja nende kaudu silmaringi laiendamisest;
- 3) omandab oskuse märgata ja väärtustada erinevate kultuuride eripära;
- 4) omandab oskuse edaspidi õppida võõrkeeli ning pidevalt täiendada oma keeleoskust;
- 5) huvitub õpitavat keelt kõnelevatest maadest ja nende kultuurist;
- 6) oskab kasutada eakohaseid võõrkeelseid teatmeallikaid (nt teatmeteosed, sõnaraamatud, internet), et leida vajalikku infot ka teistes valdkondades ja õppeainetes.

2.2.1. I kooliaste (3. klass)

Õppetundide maht 140 t õppeaastas (4 tundi nädalas)

Keeleoskuse hea tase 3. klassi lõpus:

Tase A 1.1.

Kuulamine	▪ Tunneb väga aeglaselt ja selgelt sidusas kõnes ära õpitud sõnad ja fraasid; arusaamist toetab pildimaterjal. ▪ Reageerib pöördumistele adekvaatselt (nt tervitused, tööjuhised). ▪ Tunneb rahvusvaheliselt kasutatavaid lähedase hääldusega sõnu (nt hamburger, film, takso, kohv).
Lugemine	▪ Tunneb õpitava keele tähemärke. ▪ Tunneb tekstis ära tuttavad nimed, sõnad (sh rahvusvaheliselt kasutatavad) ja fraasid. ▪ Loeb sõnu, fraase ja lauseid õpitud sõnavara ulatuses; arusaamist võib toetada pildimaterjal.
Rääkimine	▪ Oskab vastata väga lihtsatele küsimustele ning esitada samalaadseid küsimusi õpitud sõnavara ja lausemallide piires. ▪ Vajab vestluskaaslase abi, võib toetuda emakeelele ja žestidele.
Kirjutamine	▪ Tunneb õpitava keele kirjatähti, valdab kirjatehnikat, oskab õpitud fraase ja lauseid ümber kirjutada (ärakiri). ▪ Oskab kirjutada isikuandmeid (nt vihiku peale). ▪ Koostab lühikesi lauseid õpitud mallide alusel.
Grammatika	▪ Kasutab üksikuid äraõpitatud tarindeid ja lausemalle, kuid neiski tuleb ette vigu.

Õpitulemused

3. klassi lõpetaja:

- 1) saab aru lihtsatest igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest;
- 2) kasutab õpitud väljendeid ja lühilauseid oma vajaduste väljendamiseks ning omalähiümbruse (pere, kodu, kooli) kirjeldamiseks;
- 3) reageerib adekvaatselt väga lihtsatele küsimustele ja korraldustele;
- 4) on omandanud esimesed teadmised õpitava keele maast ja kultuurist;
- 5) suhtub positiivselt võõrkeele õppimisesse;
- 6) kasutab esimesi õpioskusi (kordamist, seostamist) võõrkeele õppimiseks;

7) oskab õpetaja juhendamisel töötada nii paaris kui ka rühmas.

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<i>Mina ja teised</i>	
Enese ja kaaslaste tutvustus (nimi, rahvus, sugu, vanus, elukoht jmt).	1, 2, 3, 4, 5, 7
<i>Kodu ja lähiümbrus</i>	
- Pereliikmete tutvustus (nimi, vanus, sugu,) - kodu asukoha lühikirjeldus (riik, linn/maakoht, mõni iseloomustav omadussõna jmt).	1, 2, 5, 6, 7
<i>Kodukoht Eestis</i>	
- Eesti riigi nimi, pealinn, oma rahvus ja keel; - aastaaegade nimetused ja põhilised aastaaegade ilma kirjeldavad omadussõnad (hea/halb ilm, päikseline, vihmane jmt); - kodukohta ümbrust iseloomustav sõnavara (mets, meri, park jmt).	1, 2, 5, 6
<i>Igapäevaelu. Õppimine ja töö.</i>	
- Tavalisemad päevatoimingud kodus ja koolis - Nende tegevustega seotud esemed/vahendid.	1, 2, 3, 5, 6, 7
<i>Vaba aeg</i>	
Lihtsamad tegevused ja eelistused (muusika kuulamine, rattasõit, lemmiktoit jmt).	1, 2, 3, 5, 6, 7

2.2.2. II kooliaste

Õpitulemused

6. klassi lõpetaja:

- 1) saab õpitud temaatika piires aru lausetest ja sageli kasutatavatest väljenditest;
- 2) mõistab olulist õpitud temaatika piires;
- 3) kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;
- 4) tuleb toime teda puudutavates igapäevastes suhtlusolukordades õpitavat keelt emakeelenakõneleajaga;
- 5) teadvustab eakohaselt õpitava maa ja oma maa kultuuri sarnasusi ja erinevusi ning oskab neid arvestada;
- 6) rakendab õpetaja juhendamisel varem omandatud õpioskusi ja -strateegiaid;
- 7) töötab õpetaja juhendamisel iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- 8) seab endale õpieesmärke ning hindab koostöös kaaslaste ja õpetajaga oma saavutusi.

Õppesisu

<i>Mina ja teised</i>
Iseloom, välimus, enesetunne ja tervis, suhted sõpradega ning lähikondsetega, ühised tegevused, viisakas käitumine;
<i>Kodu ja lähiümbrus</i>
Kodu ja koduümbrus, sugulased; pereliikmete ametid; igapäevased kodused tööd ja tegemised;
<i>Kodukoht Eestis</i>

Eesti asukoht, sümboolika ning tähtpäevad; linn ja maa, Eesti loodus, ilm; käitumine looduses;
Riigid ja nende kultuur
Õpitavat keelt kõnelevate riikide sümboolika, tähtpäevad ja kombed, mõningad tuntumad sündmused ja saavutused ning nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad, Eesti naaberriigid;
Igapäevaelu. Õppimine ja töö.
Kodused toimingud, söögikorrad, hügieeniharjumused; turvaline liiklemine, tee küsimine ja juhataamine; poes käik, arsti juures käimine; kool ja klass, koolipäev, õppeained; ametid;
Vaba aeg
Huvid, erinevad vaba aja veetmise viisid.

Keeleoskuse taotletav tase 4. klassi lõpus:

Tase A1.2.

Kuulamine	- Saab aru selgelt hääldatud fraasidest, lausetest ja tuttava situatsiooniga seotud lühikestest dialoogidest. - Mõistab selgelt ja aeglaselt antud juhiseid ning pöördumisi. - Vajab kordamist, osutamist, piltlikustamist vms.
Lugemine	- Loeb lühikesi lihtsaid tekste (nt ürituste kavad, postkaardid, meilid, kuulutused, sildid, teeviidad, lühiankeedid, küsimustikud, -teated, -sõnumid) ja leiab neist vajaliku faktiinfo. - Saab aru lihtsatest kirjalikest tööjuhistest. - Lugemise tempo on väga aeglane, teksti mõistmiseks võib vaja minna korduvat lugemist. - Tekstist arusaamiseks oskab kasutada õpiku sõnastikku.
Rääkimine	- Oskab lühidalt tutvustada iseennast ja oma ümbrust. - Saab hakkama õpitud sõnavara ja lausemallide piires lihtsate dialoogidega; vajab vestluskaaslase abi. - Hääldusvead võivad põhjustada arusaamatusi. - Kõnes esineb kordusi, katkestusi ja pause.
Kirjutamine	- Oskab lühidalt kirjutada iseendast ja teisest inimesest. - Oskab täita lihtsat küsimustikku. - Tunneb õpitud sõnavara õigekirja. - Kasutab lause alguses suurtähte ja lause lõpus õiget kirjavahemärki.
Grammatika	Kasutab küll õigesti mõningaid lihtsaid tarindeid, kuid teeb sageli vigu grammatika põhivaras (nt ajab segi ajavormid või eksib aluse ja öeldise ühildumisel); siiski on enamasti selge, mida ta väljendada tahab

Keeleoskuse taotletav tase 5. klassi lõpus:

Tase A2.1

Kuulamine	- Mõistab lihtsaid vestlusi ning lühikeste jutustuste, teadete ja sõnumite sisu, kui need on talle tuttavatel teemadel, seotud igapäevaste tegevustega ning esitatud aeglaselt ja selgelt. - Vajab kordamist ja selget hääldust
Lugemine	Loeb üldkasutatava sõnavaraga lühikesi tavatekste (nt isiklikud kirjad,

	kuulutused, uudised, juhised, kasutusjuhendid); leiab tekstis sisalduvat infot ja saab aru teksti mõttest. ▪ Lugemise tempo on aeglane. ▪ Tekstist arusaamiseks oskab kasutada koolisõnastikku.
Rääkimine	▪ Oskab lühidalt kirjeldada lähiümbrust, igapäevaseid toiminguid ja inimesi. ▪ Kasutab põhisõnavara ja käibefraase, lihtsamaid grammatilisi konstruktsioone ning lausemalle. ▪ Suudab alustada ja lõpetada lühivestlust, kuid ei suuda seda juhtida. ▪ Kõne on takerduv, esineb hääldusvigu.
Kirjutamine	▪ Koostab õpitud sõnavara piires lähiümbruse ja inimeste kirjeldusi. Kirjutab lihtsaid teateid igapäevaeluga seotud tegevustest (nt postkaart, kutse); koostab lühisõnumeid. ▪ Oskab kasutada sidesõnu ja, ning jt. ▪ Oskab näidise järgi koostada lühikesi tekste, abivahendina kasutab õpiku- või koolisõnastikku
Grammatika	▪ Kasutab küll õigesti mõningaid lihtsaid tarindeid, kuid teeb sageli vigu grammatika põhivaras (nt ajab segi ajavormid või eksib aluse ja öeldise ühildumisel); siiski on enamasti selge, mida ta väljendada tahab.

Keeleoskuse taotletav tase 6. klassi lõpus:

Tase A2.2.

Kuulamine	▪ Suudab jälgida enda jaoks tuttava valdkonna mõttevahetust ning eristada olulist infot. ▪ Saab aru olmesfääris kuulnud üldkeelse suhtluse sisust (nt poes, bussis, hotellis, piletilevis). ▪ Vajab sageli kuuldu täpsustamist.
Lugemine	▪ Loeb lihtsaid tavatekste (nt reklaamid, menüüd, ajakavad, ohuhoiatused) tuttavatel teemadel ja saab aru neis sisalduvast infost. ▪ Suudab mõnikord aimata sõnade tähendust konteksti toel.
Rääkimine	▪ Oskab rääkida oma huvidest ja tegevustest. ▪ Tuleb toime olmesfääris suhtlemisega. ▪ Oskab väljendada oma suhtumist ja eelistusi. ▪ Suudab alustada, jätkata ja lõpetada vestlust tuttavatel teemadel, kuid võib vajada abi. ▪ Kasutab õpitud põhisõnavara ja lausemalle valdavalt õigesti; spontaanses kõnes on vigu. ▪ Kõne on arusaadav, kuigi esineb hääldusvigu ja sõnade otsimist.
Kirjutamine	▪ Oskab kirjutada lühikesi kirjeldavat laadi jutukest oma kogemustest ja ümbritsevast. ▪ Koostab lihtsaid isiklikke kirju. ▪ Oskab kasutada sidesõnu aga, sest, et jt. ▪ Rakendab õpitud õigekirjareegleid (nt algustähe ortograafia, kirjavahemärgid).
Grammatika	▪ Kasutab küll õigesti mõningaid lihtsaid tarindeid, kuid teeb sageli vigu grammatika põhivaras (nt ajab segi ajavormid või eksib aluse ja

	öeldise ühildumisel); siiski on enamasti selge, mida ta väljendada tahab.
--	---

2.2.3. III kooliaste

Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- 1) mõistab endale tuttavale teemal kõike olulist;
- 2) oskab kirjeldada kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmärke ning lühidalt põhjendada ja selgitada oma seisukohti ning plaane;
- 3) oskab koostada lihtsat teksti tuttavale teemal;
- 4) saab õpitavat keelt emakeelena kõnelevate inimestega igapäevases suhtlemises enamasti hakkama, tuginedes õpitava keele maa kultuuritavadele;
- 5) tunneb huvi õpitavat keelt kõnelevate maade kultuurielu vastu, loeb võõrkeelsest eakohast kirjandust, vaatab filme ja telesaateid ning kuulab raadiosaateid;
- 6) kasutab võõrkeelseid teatmeallikaid (nt tõlkesõnaraamatut, internetti) vajaliku info otsimiseks ka teistes valdkondades ja õppeainetes;
- 7) töötab iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- 8) hindab õpetaja abiga oma tugevaid ja nõrku külgi seatud eesmärkide järgi ning kohandab oma õpistrateegiaid.

Õppesisu

I ja II kooliastmes alustatud alateemad jätkuvad osaoskuste arengu põhjal. Neile lisanduvad järgmised alateemad

<i>Mina ja teised</i>
Võimed, tugevad ja nõrgad küljed; inimestevahelised suhted, viisakusreeglid, koostöö ja teiste arvestamine;
<i>Kodu ja lähiümbrus</i>
Perekondlikud sündmused ja tähtpäevad; kodukoha vaatamisväärsused ja nende tutvustamine;
<i>Kodukoht Eesti</i>
Loodus ja looduskaitse; keskkonnahoidlik ja -säästlik käitumine; elu linnas ning maal; Eesti vaatamisväärsused;
<i>Riigid ja nende kultuur</i>
Õpitava keele kultuuriruumi kuuluvad riigid ja nende lühiiseloostus, tuntumate riikide nimed, rahvad, keeled;
<i>Igapäevaelu. Õppimine ja töö.</i>
Tervislik eluviis ja toitumine, suhtlemine teeninduses, turvalisus; õpioskused ja harjumused, edasiõppimine ning kutsevalik; töökohad;
<i>Vaba aeg</i>
Kultuuriline mitmekesisus; kirjandus ja kunst, sport, erinevad meediavahendid ning reklaam

Keeleoskuse taotletav tase 8. klassi lõpus, mis saavutatakse 7. ja 8. klassi jooksul:

Tase B 1.1

Kuulamine	- Saab aru vahetus suhtlussituatsioonis kuuldust, kui vestlus on tuttavalt igapäevaeluga seotud teemal. - Mõistab tele- ja raadiosaadete ning filmide sisu, kui teema on tuttav ja pakub huvi ning pilt toetab heliteksti. - Saab aru loomuliku tempoga kõnest, kui hääldus on selge ja tuttav.
Lugemine	- Loeb ja mõistab mõneleheküljelisi lihtsa sõnastusega faktipõhiseid tekste (nt kirjad, veebiväljaanded, infovoldikud, kasutusjuhendid). - Mõistab jutustavat laadi teksti põhiideed ning suudab jälgida sündmuste arengut. - Suudab leida vajalikku infot teatmeteostest ja internetist. - Oskab kasutada kakskeelseid tõlkesõnastikke.
Rääkimine	- Oskab lihtsate seostatud lausetega rääkida oma kogemustest ja kavatsustest. - Suudab lühidalt põhjendada oma seisukohti. - On võimeline ühinema vestlusega ja avaldama arvamust, kui kõneaine on tuttav. - Kasutab õpitud väljendeid ja lausemalle õigesti; spontaanses kõnes esineb vigu. - Hääldus on selge ja kõne ladus, kuid suhtlust võib häirida ebaõige intonatsioon.
Kirjutamine	- Oskab kirjutada õpitud teemadel lühikesi jutustavat laadi tekste, milles väljendab oma tundeid, mõtteid ja arvamusi (nt isiklik kiri, e-kiri, blogi). Koostab erinevaid tarbetekste (nt teadaanne, kuulutus). - Suhtleb online- vestluses (nt MSN). - Oskab kasutada piiratud hulgal teksti sidumise võtteid (sidesõnad, asesõnaline kordus).
Grammatika	- Oskab üsna õigesti kasutada tüüpkeelendeid ja moodustusmalle. - Kasutab tuttavas olukorras grammatiliselt üsna õiget keelt, ehkki on märgata emakeele mõju. - Tuleb ette vigu, kuid need ei takista mõistmist.

Keeleoskuse taotletav tase 9. klassi lõpus:

Tase B 1.2.

Kuulamine	Saab kuuldust aru, taipab nii peamist sõnumit kui ka üksikasju, kui räägitakse üldlevinud teemadel (nt uudistes, spordireportaažides, intervjuudes, ettekannetes, loengutes) ning kõne on selge ja üldkeelne.
Lugemine	- Loeb ja mõistab mõneleheküljelisi selge arutluskäiguga tekste erinevatel teemadel (nt noortele mõeldud meediatekstit, mugandatud ilukirjandustekstit). - Suudab leida vajalikku infot pikemast arutlevast laadi tekstist. - Kogub teemakohast infot mitmest tekstist. - Kasutab erinevaid lugemisstrateegiaid (nt üldlugemine,

	valiklugemine). Tekstides esitatud detailid ja nüansid võivad jääda selgusetuks.
Rääkimine	▪ Oskab edasi anda raamatu, filmi, etenduse jms sisu ning kirjeldada oma muljeid. ▪ Tuleb enamasti toime vähem tüüpilistes suhtlusolukordades. ▪ Kasutab põhisõnavara ja sagedamini esinevaid väljendeid õigesti; keerukamate lausestruktuuride kasutamisel tuleb ette vigu. ▪ Väljendab ennast üsna vabalt, vajaduse korral küsib abi. ▪ Hääldus on selge, intonatsiooni- ja rõhuvead ei häiri suhtlust.
Kirjutamine	▪ Oskab koostada eri allikatest pärineva info põhjal kokkuvõtte (nt lühiülevaade sündmustest, isikutest). ▪ Oskab kirjeldada tegelikku või kujuteldavat sündmust. ▪ Oskab isiklikus kirjas vahendada kogemusi, tundeid ja sündmusi. ▪ Oskab kirjutada õpitud teemal oma arvamust väljendava lühikirjandi. Oma mõtete või arvamuste esitamisel võib olla keelelisi ebatäpsusi, mis ei takista kirjutatu mõistmist.
Grammatika	▪ Kasutab küll õigesti mõningaid lihtsaid tarindeid, kuid teeb sageli vigu grammatika põhivaras (nt ajab segi ajavormid või eksib aluse ja öeldise ühildumisel); siiski on enamasti selge, mida ta väljendada tahab.

2.3. SAKSA KEEL (B-võõrkeel)

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli B-võõrkeele õpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) saavutab keeleoskuse taseme, mis võimaldab tal igapäevastes suhtlusolukordades toime tulla;
- 2) huvitub võõrkeelte õppimisest ning nende kaudu silmaringi laiendamisest;
- 3) omandab oskuse märgata ja väärtustada erinevate kultuuride eripära;
- 4) tunneb erinevaid võõrkeelte õppimise strateegiaid ning oskab neid iseseisvalt kasutada;
- 5) huvitub õpitavat keelt kõnelevatest maadest ja nende kultuurist;
- 6) oskab kasutada eakohaseid võõrkeelseid teatmeallikaid (nt teatmeteosed, sõnaraamatud, internet), et leida vajalikku infot ka teistes valdkondades ja õppeainetes.

2.3.1. II kooliaste (6. klass)

Keeleoskuse hea tase 6. klassi lõpus:

Tase A 1.2.

Kuulamine	▪ Saab aru selgelt hääldatud fraasidest, lausetest ja tuttava situatsiooniga seotud lühikestest dialoogidest. ▪ Mõistab selgelt ja aeglaselt antud juhiseid ning pöördumisi. ▪ Vajab kordamist, osutamist, piltlikustamist vms.
Lugemine	▪ Loeb lühikesi lihtsaid tekste (nt ürituste kavad, postkaardid, meilid, kuulutused, sildid, teeviidad, lühiankeedid, -küsimustikud, -teated, -sõnumid) ja leiab neist vajaliku faktiinfo. ▪ Saab aru lihtsatest kirjalikest tööjuhistest. ▪ Lugemise tempo on väga aeglane, teksti mõistmiseks võib vaja minna korduvat lugemist. ▪ Tekstist arusaamiseks oskab kasutada õpiku sõnastikku.
Rääkimine	▪ Oskab lühidalt tutvustada iseennast ja oma ümbrust. ▪ Saab hakkama õpitud sõnavara ja lausemallide piires lihtsate dialoogidega; vajab vestluskaaslase abi. ▪ Hääldusvead võivad põhjustada arusaamatusi. ▪ Kõnes esineb kordusi, katkestusi ja pause.
Kirjutamine	▪ Oskab lühidalt kirjutada iseendast ja teisest inimesest. ▪ Oskab täita lihtsat küsimustikku. ▪ Tunneb õpitud sõnavara õigekirja.

	Kasutab lause alguses suurtähte ja lause lõpus õiget kirjavahemärki.
Grammatika korrektsus	Kasutab üksikuid äraõpitud tarindeid ja lausemalle, kuid neiski tuleb ette vigu.

Õpitulemused

6. klassi lõpetaja:

- 1) saab aru igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest;
- 2) kasutab õpitud väljendeid ja lühilauseid oma vajaduste väljendamiseks ning oma lähiümbruse (pere, kodu, kool) kirjeldamiseks;
- 3) reageerib adekvaatselt lihtsatele küsimustele ja korraldustele;
- 4) on omandanud esmased teadmised õpitava keele kultuuriruumist;
- 5) rakendab õpetaja juhendamisel varem omandatud õpioskusi ja -strateegiaid;
- 6) seab endale õpieesmärged ning hindab koostöös kaaslaste ja õpetajaga oma saavutusi;
- 7) töötab õpetaja juhendamisel iseseisvalt, paaris ja rühmas

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<i>Mina ja teised.</i>	
- Enese ja kaaslaste tutvustus (nimi, rahvus, sugu, vanus, elukoht jmt) ning välimuse kirjeldus (kasv, kehaehitus, juuste ja silmade värv jmt); - Enesetunne (nt hea/halb tuju); - Ühised tegevused sõpradega (mis mulle ja mu sõpradele meeldib teha); - Viisakusväljendid (kellele mida ja kuidas öelda, kuidas käituda);	1-3; 5-7
<i>Kodu ja lähiümbrus</i>	
- Pereliikmete ja lähisugulaste tutvustus (nimi, vanus, sugu) ning iseloomustus (amet, tegevusala, huvid); - Kodu asukoha lühikirjeldus (riik, linn/maakoht, mõni iseloomustav omadussõna).	1-3, 5-7
<i>Kodukoht Eestis.</i>	
- Eesti riigi nimi, asukoht, pealinn, oma rahvus, keel; - Linna ja maad iseloomustav põhisõnavara (maja, park, mets, mägi jmt); - Aastaaegade nimetused ja põhilised aastaaegade ilma kirjeldavad väljendid (hea/halb ilm, päikseline, vihmane jmt).	1 - 7
<i>Igapäevaelu. Õppimine ja töö</i>	
- Päevakavajärgsed tegevused kodus, koolis (päevaplaan, kellaajad, õppeained, õppevahendid jmt); - Peamiste söögikordade nimed (hommik, lõuna, õhtu) ja mõned olulisemad söögid-joogid (kohv, tee, võileib, helbed jmt).	1-3, 5-7
<i>Vaba aeg.</i>	
Lemmiktegevused ja eelistused (lugemine, muusika kuulamine, rattasõit, lemmiktoit, lemmikloom jmt).	1-3, 5-7

6. klass

Maht õppetundides 140 t õppeaastas (4 tundi nädalas)

Keeleteadmised

SÕNAJÄRG LAUSES	▪ Sõnajärg lihtlauses. ▪ <i>Satzklammer</i> modaalteguõnade, lahutatava eesliitega teguõnade ja ajavormi <i>Perfekt</i> kasutamise korral: <i>Er will nach Hamburg kommen.</i> <i>Wir fangen um zwei Uhr an.</i> <i>Er hat drei Jahre in Berlin gelebt.</i>
LAUSE	▪ Lihtlause - jaatav, eitav lause, küsi- ja käsklause: <i>Ich suche die Bahnhofstraße.</i> <i>Wann sehen wir uns?</i> <i>Setz dich, bitte!</i> <i>Nimmst du Kaffee oder Tee?</i> ▪ Liitlauseid rinnastavate sidesõnadega: <i>Ich trinke Tee und meine Mutter trinkt Kaffee.</i>
TEGUÕNA PÕÖRAMINE	▪ <i>Präsens</i>; ▪ <i>Perfekt</i>. Kasutatavamad teguõnad; ▪ <i>Präteritum</i>: <i>sein, haben</i> + modaalteguõnad (<i>müssen, können, wollen</i>) 1. ja 3. pöördes; ▪ käskiv kõneviis (2. pööre): <i>Entschuldigen Sie!</i> (püsiväljendina).
TEGUÕNA	▪ Modaalteguõnad: <i>mögen (ich mag, ich möchte), dürfen, können, müssen, wollen</i>; ▪ kasutatavamad lahutatava eesliitega teguõnad; ▪ abiteguõnad: <i>sein, haben</i>.
NIMISÕNA JA ARTIKKEL	▪ Nimisõna sugu, mitmus, käänamine: <i>Nominativ, Akkusativ</i>; ▪ <i>Dativ</i> kindlates väljendites <i>in der Schweiz, am Montag</i>; ▪ määrav ja umbmäärane artikkel, artikli puudumine; eitussõna <i>kein</i>.
OMADUSSÕNA	▪ Omadussõna öeldistäitena ja määrsõnalises kasutuses: <i>Ich bin klug.</i> <i>Er lernt gut.</i>
ASESÕNA	▪ Isikuline asesõna. Käänamine: <i>Nominativ; Akkusativ</i>; ▪ omastav asesõna (<i>mein, dein</i>); ▪ küsiv asesõna <i>Wer? Was? Wie viel?...;</i> ▪ näitav asesõna (<i>der/ das/ die</i>); ▪ umbmäärane asesõna (<i>viele, nichts, etwas, ...</i>) ▪ umbisikuline asesõna <i>es</i> püsiväljendites <i>Wie geht es?</i>
AEGA VÄLJENDAVID EESSÕNAD	▪ Püsiväljendid: <i>am Montag, in der ersten Stunde, 20 vor drei, um fünf Uhr, ...</i>
KOHTA VÄLJENDAVID EESSÕNAD	▪ Püsiväljendid: <i>in Estland, nach Berlin, aus Deutschland, ...</i>

MUUD EESSÕNAD	▪ <i>Ich fahre mit dem Bus.</i> ▪ <i>Das brauche ich für Sport.</i>
ARVSÕNA	▪ Põhiarvsõna (1–100): ▪ <i>Es ist jetzt fünf.</i> ▪ <i>Es kostet drei Euro.</i> ▪ Järgarvsõna: kuupäev: ▪ <i>Heute ist der zwölfte Juli.</i>
SIDESÕNA	▪ Rinnastavad sidesõnad: <i>und, und auch, oder, aber.</i>
SIDUVAD MÄÄRSÕNAD	▪ <i>Zuerst waren wir in Berlin, dann in Dresden.</i>
SÕNATULETUS	▪ Liitsõnade moodustamine: <i>hellblau, Schneemann, Schwimmbad, ...</i> enam kasutatavad tegusõnade liited: <i>mitspielen, ...</i>

2.3.2. III kooliaste

7. klass

Maht õppetundides 105 t õppeaastas (3 tundi nädalas)

Keeleoskuse hea tase 7. klassi lõpus:

Tase A 1-2- A 2.-1.

Kuulamine	▪ Suudab jälgida enda jaoks tuttava valdkonna mõttevahetust ning eristada olulist infot. ▪ Saab aru olmesfääris kuulatud üldkeelse suhtluse sisust (nt poes, bussis, hotellis, piletilevis). ▪ Vajab sageli kuuldu täpsustamist.
Lugemine	▪ Loeb lihtsaid tavatekste (nt reklaamid, menüüd, ajakavad, ohuhoiatused) tuttavatel teemadel ja saab aru neis sisalduvast infost. ▪ Suudab mõnikord aimata sõnade tähendust konteksti toel.
Rääkimine	▪ Oskab rääkida oma huvidest ja tegevustest. Tuleb toime olmesfääris suhtlemisega. ▪ Oskab väljendada oma suhtumist ja eelistusi. ▪ Suudab alustada, jätkata ja lõpetada vestlust tuttavatel teemadel, kuid võib vajada abi. ▪ Kasutab õpitud põhisõnavara ja lausemalle valdavalt õigesti; spontaanses kõnes on vigu. ▪ Kõne on arusaadav, kuigi esineb hääldusvigu ja sõnade otsimist.
Kirjutamine	▪ Oskab kirjutada lühikesi kirjeldavat laadi jutukesi oma kogemustest ja ümbritsevast. ▪ Koostab lihtsaid isiklikke kirju. ▪ Oskab kasutada sidesõnu <i>aga, sest, et</i> jt. ▪ Rakendab õpitud õigekirjareegleid (nt algustähe ortograafia, kirjavahemärgid).
Grammatika korrektsus	▪ Kasutab küll õigesti mõningaid lihtsaid tarindeid, kuid teeb

	sageli vigu grammatika põhivaras (nt ajab segi ajavormid või eksib aluse ja öeldise ühildumisel); siiski on enamasti selge, mida ta väljendada tahab.
--	---

Õpitulemused

- 1) saab õpitavat keelt emakeelena kõnelevate inimestega igapäevases suhtlemises enamasti hakkama, tuginedes õpitava keele maa kultuuritavadele;
- 2) mõistab endale tuttavalt teemal kõike olulist;
- 3) oskab kirjeldada kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmärke ning lühidalt põhjendada ja selgitada oma seisukohti ning plaane;
- 4) kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;
- 5) hangib infot erinevatest võõrkeelsetest infoallikatest;
- 6) on omandanud esmased teadmised õpitava keele maa kultuuriloost;
- 7) teadvustab eakohaselt õpitava maa ja oma maa kultuuri erinevusi ning oskab neid arvestada;
- 8) töötab iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- 9) hindab õpetaja abiga oma tugevaid ja nõrku külgi seatud eesmärkide järgi ning vajaduse korral kohandab oma õpistrateegiaid

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<i>Mina ja teised.</i>	
▪ Huvid ja võimed, ▪ Tugevused ja nõrkused: mida oskan/suudan teha, milles olen tugev/nõrk (sama teiste kohta); iseloomu kirjeldav sõnavara; ▪ kehaosad, kuidas olla terve, kergemad terviseprobleemid (peavalu, palavik jmt); ▪ suhted sõprade ja lähikondlastega: nt sõprus- ja armastussuhted ja nendega seonduvad probleemid	1-4; 8; 9
<i>Kodu ja lähiümbrus</i>	
▪ Kodu, elukoha kirjeldus, kodu/elukoha sõnavara (korter, maja, eri ruumid, oma tuba, sisustus jmt), ▪ Koduümbrus, koduümbrust kirjeldav sõnavara (majad, park, põld, teed, väljakud jmt ▪ sündmuste ja tähtpäevade tähistamine perekonnas ja kodukohas ▪ kodukoha tuntumad vaatamisväärsused ▪ Igapäevased kodused tööd ja tegemised	1-4; 8; 9
<i>Kodukoht Eesti</i>	
▪ Eesti asukoht, lühikirjeldus (riigikord, naaberriigid jmt) ▪ Sümboolika (lipp, rahvuslill ja ,-lind jmt) ▪ Tähtpäevad (jõulud, jaanipäev jmt) ▪ Kultuuritavad (laulu- ja tantsupeod jmt) ▪ Mõned tuntumad Eesti vaatamisväärsused ▪ Linna- ja maaelu kirjeldav sõnavara ▪ Ilmastikunähtused; käitumine ja tegevused looduses eri aastaaegadel ▪ Loodus ja käitumine looduses, looduskaitse	1- 6, 8; 9

▪ Loodusrikkused (mets, puhas õhk, vesi, loomad jmt) ▪ Loodusrikkuste hoidmine linnas ja maal (prügiliigid, materjalid, taaskasutamise võimalused jmt).	
Riigid ja nende kultuur	
▪ Õpitavat keelt kõnelevate riikide sümboolika, tähtpäevad ja kombed; Mõned tuntumad sündmused ja saavutused ning nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; ▪ Õpitava keele kultuuriruumi kuuluvad riigid, nende lühitutvustus (pealinnad, rahvad, keeled, eripära jmt); ▪ Eesti naaberriikide ja tuntumate maailmariikide nimed, rahvad ja keeled.	1-9
Igapäevaelu. Õppimine ja töö.	
▪ Koolitee ja koolipäeva kirjeldus ▪ Koolielu, kooli ja klassi iseloomustav sõnavara, tunniplaan, koolivaheajad ▪ Tee küsimine ja juhatamine (parem/vasak pool, otse jmt), transpordivahendid ▪ Hügieeni- ja toitumisharjumused ning tervislik eluviis, toiduained, tervislik toiduvalik ▪ Sisseostud ja suhtlemine teeninduses (kauplus, turg, transport jmt) ▪ Suhtlemine arsti juures, helistamine Tuntumad ametid, nendega seotud tegevused, edasiõppe võimalused (koolitüübid jmt), kutsevalik.	1 - 4; 8; 9
Vaba aeg	
▪ Huvid (sport, filmid, raamatud, kollektsioneerimine, reisimine jmt); ▪ Erinevad vaba aja veetmise viisid (üksi, sõprade, pereliikmetega jmt), eelistuste põhjendamine ▪ Meediavahendid (ajakirjandus, raadio, televisioon, Internet) ja nende eakohased kasutamisevõimalused; ▪ Meediavahenditest saadav kasu ja võimalikud ohud ▪ Reklaam, erinevate reklaamtekstide mõistmine tarbija seisukohast. ▪ Kultuuriline mitmekesisus, erinevate kultuuride eripära mõistmine ja koosseksisteerimise aktsepteerimine/mõistmine ▪ Erinevad spordialad, kirjanduse-, kunsti- ja muusikaliigid	1- 4; 8; 9

Keeleteadmised

SÕNAJÄRG LAUSES	▪ Sõnajärg kõrvallauses: <i>Ich rufe nicht an, weil ich keine Zeit habe.</i> ▪ Aja- ja kohamääruste järjestus lauses ▪ <i>Ich fahre morgen nach Berlin.</i>
LAUSE	▪ Liitlause: kõrvallause alistavate sidesõnadega <i>weil, dass, wenn:</i> ▪ <i>Wenn es nicht regnet, können wir gehen.</i> ▪ <i>Ich weiß, dass er kommt.</i>

TEGUSÕNA PÕÖRAMINE	▪ <i>Perfekt</i>; ▪ <i>Präteritum</i>. Abi- ja modaaltepusõnad; ▪ <i>Konjunktiv II: haben: Ich hätte gern ...</i> (kindla väljendina.)
TEGUSÕNA	▪ Modaaltepusõna: <i>sollen</i>; ▪ kasutatavamad enesekohased tepusõnad; ▪ kasutatavamate tepusõnade rektsioon
NIMISÕNA JA ARTIKKEL	▪ Käänamine: <i>Dativ</i> ▪ <i>Demonstrativartikel: dieser</i> ▪ <i>Wer ist dieser Mann?</i> ▪ <i>Indefinitartikel: jeder, viele, etwas, was...</i> ▪ <i>Auf dem Fest waren viele Leute.</i>
OMADUSSÕNA	▪ Omadussõna täendina: käänamine määrava ja umbmäärase artikliga: <i>Nominativ, Akkusativ</i>; kasutatavamate omadussõnade kesk- ja ülivõrre
ASESÕNA	▪ Isikuline asesõna: käänamine: <i>Dativ</i>; omastav asesõna; ▪ umbmäärane asesõna <i>man</i>; küsiv asesõna <i>welcher/es/e, was für ein/e</i> (<i>Nominativ, Akkusativ</i>); ▪ umbisikuline asesõna <i>es</i>; ▪ näitav asesõna: <i>dieser</i> (<i>Welcher Stuhl gefällt dir?</i>) – <i>Dieser gefällt mir gut</i>; ▪ siduv asesõna <i>der/ das/ die</i> (<i>Nominativ, Akkusativ</i>).
AEGA VÄLJENDAVALD EESSÕNAD	▪ Enam kasutatavad eessõnad ja eessõnalised väljendid: <i>Ab Montag habe ich wieder mehr Zeit.</i> ▪ <i>Ich mache seit drei Jahren Motorsport.</i> ▪ <i>Was machst du an/ zu Ostern?</i>
KOHTA VÄLJENDAVALD EESSÕNAD	▪ Eessõnad ▪ akkusatiivi ja daativiga (<i>Wechselpräpositionen</i>): ▪ <i>Stell den Wagen vor das Haus. Der Wagen steht vor dem Haus.</i>
MUUD EESSÕNAD	▪ <i>Wir gehen zu Fuß.</i> ▪ <i>Die Jacke ist aus Leder.</i>
ARVSÕNA	▪ Põhi- ja järgarvsõnad, lihtmurrud, kellaaeg, arvsõnad enam kasutatavate mõõtühikutega ▪ <i>Heute haben wir 20 Grad.</i> ▪ <i>Ich bin 1997 geboren.</i> ▪ <i>Ein Viertel vom Kuchen ist noch da.</i> ▪ <i>Der dritte Film hat mir am besten gefallen.</i> ▪ <i>Ich habe gestern zweimal angerufen.</i>
SIDESÕNA	▪ Alistavad sidesõnad: <i>weil, dass, wenn.</i>
SIDUVAD MÄÄRSÕNAD	▪ <i>Ich war krank. Deshalb konnte ich nicht kommen.</i>
SÕNATULETUS	▪ Enam kasutatavad nimi-, omadus- ja tepusõnade tuletusliited: <i>Schwimmer, Verkäuferin, freundlich abfahren¹, anrufen,...</i>

8. klass

Maht õppetundides 105 t õppeaastas (3 tundi nädalas)

3.3.1. Keeleoskuse hea tase 8. klassi lõpus:

Tase A 2-1

Kuulamine	▪ Suudab jälgida enda jaoks tuttava valdkonna mõttevahetust ning eristada olulist infot. ▪ Saab aru olmesfääris kuulatud üldkeelse suhtluse sisust (nt poes, bussis, hotellis, piletilevis). ▪ Vajab sageli kuuldu täpsustamist.
Lugemine	▪ Loeb lihtsaid tavatekste (nt reklaamid, menüüd, ajakavad, ohuhoiatused) tuttavatel teemadel ja saab aru neis sisalduvast infost. ▪ Suudab mõnikord aimata sõnade tähendust konteksti toel.
Rääkimine	▪ Oskab rääkida oma huvidest ja tegevustest. Tuleb toime olmesfääris suhtlemisega. ▪ Oskab väljendada oma suhtumist ja eelistusi. ▪ Suudab alustada, jätkata ja lõpetada vestlust tuttavatel teemadel, kuid võib vajada abi. ▪ Kasutab õpitud põhisõnavara ja lausemalle valdavalt õigesti; spontaanses kõnes on vigu. ▪ Kõne on arusaadav, kuigi esineb hääldusvigu ja sõnade otsimist.
Kirjutamine	▪ Oskab kirjutada lühikesi kirjeldavat laadi jutukesi oma kogemustest ja ümbritsevast. ▪ Koostab lihtsaid isiklikke kirju. ▪ Oskab kasutada sidesõnu <i>aga, sest, et</i> jt. ▪ Rakendab õpitud õigekirjareegleid (nt algustähe ortograafia, kirjavahemärgid).
Grammatika korrektsus	▪ Kasutab küll õigesti mõningaid lihtsaid tarindeid, kuid teeb sageli vigu grammatika põhivaras (nt ajab segi ajavormid või eksib aluse ja öeldise ühildumisel); siiski on enamasti selge, mida ta väljendada tahab.

3.3.4. Õpitulemused

- 1) saab õpitavat keelt emakeelena kõnelevate inimestega igapäevases suhtlemises enamasti hakkama, tuginedes õpitava keele maa kultuuritavadele;
- 2) mõistab endale tuttavatel teemadel kõike olulist;
- 3) oskab kirjeldada kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmärke ning lühidalt põhjendada ja selgitada oma seisukohti ning plaane;
- 4) kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;

- 5) hangib infot erinevatest võõrkeelsetest infoallikatest;
- 6) on omandanud esmased teadmised õpitava keele maa kultuuriloost;
- 7) teadvustab eakohaselt õpitava maa ja oma maa kultuuri erinevusi ning oskab neid arvestada;
- 8) töötab iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- 9) hindab õpetaja abiga oma tugevaid ja nõrku külgi seatud eesmärkide järgi ning vajaduse korral kohandab oma õpistrateegiaid

Keeleteadmised

SÕNAJÄRG LAUSES	- Sõnajärg kõrvallauses: <i>Ich rufe nicht an, weil ich keine Zeit habe.</i> - Aja- ja kohamääruste järjestus lauses <i>Ich fahre morgen nach Berlin.</i>
LAUSE	- Liitlause: kõrvallause alistavate sidesõnadega <i>weil, dass, wenn:</i> <i>Wenn es nicht regnet, können wir gehen.</i> <i>Ich weiß, dass er kommt.</i>
TEGUSÕNA PÖÖRAMINE	<i>Perfekt;</i> <i>Präteritum.</i> Abi- ja modaaltepusõnad; <i>Konjunktiv II: haben: Ich hätte gern ...</i> (kindla väljendina.)
TEGUSÕNA	- Modaaltepusõna: <i>sollen;</i> - kasutatavamad enesekohased tepusõnad; - kasutatavamate tepusõnade rektsioon
NIMISÕNA JA ARTIKKEL	- Käänamine: <i>Dativ</i> <i>Demonstrativartikel: dieser</i> <i>Wer ist dieser Mann?</i> <i>Indefinitartikel: jeder, viele, etwas, was...</i> <i>Auf dem Fest waren viele Leute.</i>
OMADUSSÕNA	Omadussõna täendina: käänamine määrava ja umbmäärase artikliga: <i>Nominativ, Akkusativ;</i> kasutatavamate omadussõnade kesk- ja ülivõrre
ASESÕNA	- Isikuline asesõna: käänamine: <i>Dativ;</i> omastav asesõna; - umbmäärane asesõna <i>man;</i> küsiv asesõna <i>welcher/es/e, was für ein/e (Nominativ, Akkusativ);</i> - umbisikuline asesõna <i>es;</i> - näitav asesõna: <i>dieser (Welcher Stuhl gefällt dir?) – Dieser gefällt mir gut;</i> - siduv asesõna <i>der/ das/ die (Nominativ, Akkusativ).</i>
AEGA VÄLJENDAVALD EESSÕNAD	- Enam kasutatavad eessõnad ja eessõnalised väljendid: <i>Ab Montag habe ich wieder mehr Zeit.</i> <i>Ich mache seit drei Jahren Motorsport.</i> <i>Was machst du an/ zu Ostern?</i>
KOHTA VÄLJENDAVALD	Eessõnad akkusatiivi ja daativiga

EESSÕNAD	<i>(Wechselpräpositionen):</i> ▪ <i>Stell den Wagen vor das Haus. Der Wagen steht vor dem Haus.</i>
MUUD EESSÕNAD	▪ <i>Wir gehen zu Fuß.</i> ▪ <i>Die Jacke ist aus Leder.</i>
ARVSÕNA	▪ Põhi- ja järgarvsõnad, lihtmurrud, kellaaeg, arvsõnad enam kasutatavate mõõtühikutega ▪ <i>Heute haben wir 20 Grad.</i> ▪ <i>Ich bin 1997 geboren.</i> ▪ <i>Ein Viertel vom Kuchen ist noch da.</i> ▪ <i>Der dritte Film hat mir am besten gefallen.</i> ▪ <i>Ich habe gestern zweimal angerufen.</i>
SIDESÕNA	▪ Alistavad sidesõnad: <i>weil, dass, wenn.</i>
SIDUVAD MÄÄRSÕNAD	▪ <i>Ich war krank. Deshalb konnte ich nicht kommen.</i>
SÕNATULETUS	▪ Enam kasutatavad nimi-, omadus- ja tegusõnade tuletusliited: <i>Schwimmer, Verkäuferin, freundlich abfahren², anrufen,...</i>

9. klass

Maht õppetundides 105 t õppeaastas (3 tundi nädalas)

3.3.1. Keeleoskuse hea tase 9. klassi lõpus:

Tase A 2.2.

Kuulamine	▪ Suudab jälgida enda jaoks tuttava valdkonna mõttevahetust ning eristada olulist infot. ▪ Saab aru olmesfääris kuulnud üldkeelse suhtluse sisust (nt poes, bussis, hotellis, piletilevis). ▪ Vajab sageli kuuldu täpsustamist.
Lugemine	▪ Loeb lihtsaid tavatekste (nt reklaamid, menüüd, ajakavad, ohuhoiatused) tuttavatel teemadel ja saab aru neis sisalduvast infost. ▪ Suudab mõnikord aimata sõnade tähendust konteksti toel.
Rääkimine	▪ Oskab rääkida oma huvidest ja tegevustest. Tuleb toime olmesfääris suhtlemisega. ▪ Oskab väljendada oma suhtumist ja eelistusi. ▪ Suudab alustada, jätkata ja lõpetada vestlust tuttavatel teemadel, kuid võib vajada abi. ▪ Kasutab õpitud põhisõnavara ja lausemalle valdavalt õigesti; spontaanses kõnes on vigu.

	▪ Kõne on arusaadav, kuigi esineb hääldusvigu ja sõnade otsimist.
Kirjutamine	▪ Oskab kirjutada lühikesi kirjeldavat laadi jutukesi oma kogemustest ja ümbritsevast. ▪ Koostab lihtsaid isiklikke kirju. ▪ Oskab kasutada sidesõnu <i>aga, sest, et</i> jt. ▪ Rakendab õpitud õigekirjareegleid (nt algustähe ortograafia, kirjavahemärgid).
Grammatika korrektsus	▪ Kasutab küll õigesti mõningaid lihtsaid tarindeid, kuid teeb sageli vigu grammatika põhivaras (nt ajab segi ajavormid või eksib aluse ja öeldise ühildumisel); siiski on enamasti selge, mida ta väljendada tahab.

3.3.1. Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja B-võõrkeeles:

- 1) saab õpitavat keelt emakeelena kõnelevate inimestega igapäevases suhtlemises enamasti hakkama, tuginedes õpitava keele maa kultuuritavadele;
- 2) mõistab endale tuttavalt teemal kõike olulist;
- 3) oskab kirjeldada kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmärke ning lühidalt põhjendada ja selgitada oma seisukohti ning plaane;
- 4) kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;
- 5) hangib infot erinevatest võõrkeelsetest infoallikatest;
- 6) on omandanud esmased teadmised õpitava keele maa kultuuriloost;
- 7) teadvustab eakohaselt õpitava maa ja oma maa kultuuri erinevusi ning oskab neid arvestada;
- 8) töötab iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- 9) hindab õpetaja abiga oma tugevaid ja nõrku külgi seatud eesmärkide järgi ning vajaduse korral kohandab oma õpistrateegiaid

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<i>Mina ja teised</i>	
▪ Huvid ja võimed, ▪ Tugevused ja nõrkused: mida oskan/suudan teha, milles olen tugev/nõrk (sama teiste kohta); iseloomu kirjeldav sõnavara; ▪ kehaosad, kuidas olla terve, kergemad terviseprobleemid (peavalu, palavik jmt); ▪ suhted sõprade ja lähikondlastega: nt sõprus- ja armastussuhted ja nendega seonduvad probleemid	1- 4; 8;9
<i>Kodu ja lähiümbrus</i>	
▪ Kodu, elukoha kirjeldus, kodu/elukoha sõnavara (korter, maja, eri ruumid, oma tuba, sisustus jmt), ▪ Koduümbrus, koduümbrust kirjeldav sõnavara (majad, park, põld, teed, väljakud jmt ▪ sündmuste ja tähtpäevade tähistamine perekonnas ja kodukohas ▪ kodukoha tuntumad vaatamisväärsused ▪ Igapäevased kodused tööd ja tegemised	1- 4; 8;9
<i>Kodukoht Eesti</i>	

▪ Eesti asukoht, lühikirjeldus (riigikord, naaberriigid jmt) ▪ Sümboolika (lipp, rahvuslill ja ,-lind jmt) ▪ Tähtpäevad (jõulud, jaanipäev jmt) ▪ Kultuuritavad (laulu- ja tantsupeod jmt) ▪ Mõned tuntumad Eesti vaatamisväärsused ▪ Linna- ja maaelu kirjeldav sõnavara ▪ Ilmastikunähtused; käitumine ja tegevused looduses eri aastaaegadel ▪ Loodus ja käitumine looduses, looduskaitse ▪ Loodusrikkused (mets, puhas õhk, vesi, loomad jmt) ▪ Loodusrikkuste hoidmine linnas ja maal (prügiliigid, materjalid, taaskasutamise võimalused jmt).	1- 6, 8; 9
Riigid ja nende kultuur	
▪ Õpitavat keelt kõnelevate riikide sümboolika, tähtpäevad ja kombed; Mõned tuntumad sündmused ja saavutused ning nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; ▪ Õpitava keele kultuuriruumi kuuluvad riigid, nende lühitutvustus (pealinnad, rahvad, keeled, eripära jmt); ▪ Eesti naaberriikide ja tuntumate maailmariikide nimed, rahvad ja keeled.	1-9
Igapäevaelu. Õppimine ja töö.	
▪ Koolitee ja koolipäeva kirjeldus ▪ Koolielu, kooli ja klassi iseloomustav sõnavara, tunniplaan, koolivaheajad ▪ Tee küsimine ja juhatamine (parem/vasak pool, otse jmt), transpordivahendid ▪ Hügieeni- ja toitumisharjumused ning tervislik eluviis, toiduained, tervislik toiduvalik ▪ Sisseostud ja suhtlemine teeninduses (kauplus, turg, transport jmt), e ▪ Suhtlemine arsti juures, helistamine ▪ Tuntumad ametid, nendega seotud tegevused, edasiõppe võimalused (koolitüübid jmt), kutsevalik.	1- 4; 8; 9
Vaba aeg	
▪ Huvid (sport, filmid, raamatud, kollektsioneerimine, reisimine jmt); ▪ Erinevad vaba aja veetmise viisid (üksi, sõprade, pereliikmetega jmt), eelistuste põhjendamine ▪ Meediavahendid (ajakirjandus, raadio, televisioon, Internet) ja nende eakohased kasutamisevõimalused; ▪ Meediavahenditest saadav kasu ja võimalikud ohud ▪ Reklaam, erinevate reklaamtekstide mõistmine tarbija seisukohast. ▪ Kultuuriline mitmekesisus, erinevate kultuuride eripära mõistmine ja koosseksisteerimise aktsepteerimine/mõistmine ▪ Erinevad spordialad, kirjanduse-, kunsti- ja muusikaliigid	1-4; 8;9

Keeleteadmised

SÕNAJÄRG LAUSES	- Sõnajärg kõrvallause: <i>Ich rufe nicht an, weil ich keine Zeit habe.</i> - Aja- ja kohamääruste järjestus lauses <i>Ich fahre morgen nach Berlin.</i>
LAUSE	- Liitlause: - kõrvallause alistavate sidesõnadega <i>weil, dass, wenn:</i> <i>Wenn es nicht regnet, können wir gehen.</i> <i>Ich weiß, dass er kommt.</i>
TEGUSÕNA PÖÖRAMINE	<i>Perfekt;</i> <i>Präteritum.</i> Abi- ja modaaltepusõnad; <i>Konjunktiv II: haben: Ich hätte gern ...</i> (kindla väljendina.)
TEGUSÕNA	- Modaaltepusõna: <i>sollen;</i> - kasutatavamad enesekohased tepusõnad; - kasutatavamate tepusõnade rektsioon
NIMISÕNA JA ARTIKKEL	- Käänamine: <i>Dativ</i> <i>Demonstrativartikel: dieser</i> <i>Wer ist dieser Mann?</i> <i>Indefinitartikel: jeder, viele, etwas, was...</i> <i>Auf dem Fest waren viele Leute.</i>
OMADUSSÕNA	Omadussõna täendina: käänamine määrava ja umbmäärase artikliga: <i>Nominativ, Akkusativ;</i> kasutatavamate omadussõnade kesk- ja ülivõrre
ASESÕNA	- Isikuline asesõna: käänamine: <i>Dativ;</i> omastav asesõna; - umbmäärane asesõna <i>man;</i> küsiv asesõna <i>welcher/es/e, was für ein/e</i> (<i>Nominativ, Akkusativ</i>); - umbisikuline asesõna <i>es;</i> - näitav asesõna: <i>dieser</i> (<i>Welcher Stuhl gefällt dir?</i>) – <i>Dieser gefällt mir gut;</i> - siduv asesõna <i>der/ das/ die</i> (<i>Nominativ, Akkusativ</i>).
AEGA VÄLJENDAVALD EESSÕNAD	- Enam kasutatavad eessõnad ja eessõnalised väljendid: <i>Ab Montag habe ich wieder mehr Zeit.</i> <i>Ich mache seit drei Jahren Motorsport.</i> <i>Was machst du an/ zu Ostern?</i>
KOHTA VÄLJENDAVALD EESSÕNAD	- Eessõnad - akkusatiivi ja daativiga (<i>Wechselpräpositionen</i>): <i>Stell den Wagen vor das Haus. Der Wagen steht vor dem Haus.</i>
MUUD EESSÕNAD	<i>Wir gehen zu Fuß.</i> <i>Die Jacke ist aus Leder.</i>
ARVSÕNA	- Põhi- ja järgarvsõnad, lihtmurrud, kellaaeg, arvsõnad enam kasutatavate mõõtühikutega <i>Heute haben wir 20 Grad.</i> <i>Ich bin 1997 geboren.</i>

	▪ <i>Ein Viertel vom Kuchen ist noch da.</i> ▪ <i>Der dritte Film hat mir am besten gefallen.</i> ▪ <i>Ich habe gestern zweimal angerufen.</i>
SIDESÕNA	▪ Alistavad sidesõnad: <i>weil, dass, wenn.</i>
SIDUVAD MÄÄRSÕNAD	▪ <i>Ich war krank. Deshalb konnte ich nicht kommen.</i>
SÕNATULETUS	▪ Enam kasutatavad nimi-, omadus- ja tegusõnade tuletusliited: <i>Schwimmer, Verkäuferin, freundlich abfahren³, anrufen,...</i>

2.4. VENE KEEL (B-võõrkeel)

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli B-võõrkeele õpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) saavutab keeleoskuse taseme, mis võimaldab tal igapäevastes suhtlusolukordades toime tulla;
- 2) huvitub võõrkeelte õppimisest ning nende kaudu silmaringi laiendamisest;
- 3) omandab oskuse märgata ja väärtustada erinevate kultuuride eripära;
- 4) tunneb erinevaid võõrkeelte õppimise strateegiaid ning oskab neid iseseisvalt kasutada;
- 5) huvitub õpitavat keelt kõnelevatest maadest ja nende kultuurist;
- 6) oskab kasutada eakohaseid võõrkeelseid teatmeallikaid (nt teatmeteosed, sõnaraamatud, internet), et leida vajalikku infot ka teistes valdkondades ja õppeainetes.

2.4.1. II kooliaste (6. klass)

Keeleoskuse hea tase 6. klassi lõpus:
Tase A 1.2.

Kuulamine	- Saab aru selgelt hääldatud fraasidest, lausetest ja tuttava situatsiooniga seotud lühikestest dialoogidest. - Mõistab selgelt ja aeglaselt antud juhiseid ning pöördumisi. - Vajab kordamist, osutamist, piltlikustamist vms.
Lugemine	- Loeb lühikesi lihtsaid tekste (nt ürituste kavad, postkaardid, meilid, kuulutused, sildid, teeviidad, lühiankeedid, -küsimustikud, -teated, -sõnumid) ja leiab neist vajaliku faktiinfo. - Saab aru lihtsatest kirjalikest tööjuhistest. - Lugemise tempo on väga aeglane, teksti mõistmiseks võib vaja minna korduvat lugemist. - Tekstist arusaamiseks oskab kasutada õpiku sõnastikku.
Rääkimine	- Oskab lühidalt tutvustada iseennast ja oma ümbrust. - Saab hakkama õpitud sõnavara ja lausemallide piires lihtsate dialoogidega; vajab vestluskaaslase abi. - Hääldusvead võivad põhjustada arusaamatusi. - Kõnes esineb kordusi, katkestusi ja pause.
Kirjutamine	- Oskab lühidalt kirjutada iseendast ja teisest inimesest. - Oskab täita lihtsat küsimustikku. - Tunneb õpitud sõnavara õigekirja. Kasutab lause alguses suurtähte ja lause lõpus õiget kirjavahemärki.
Grammatika korrektsus	Kasutab üksikuid äraõpitatud tarindeid ja lausemalle, kuid neiski tuleb ette vigu.

Õpitulemused

6. klassi lõpetaja:

- 1) saab aru igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest;
- 2) kasutab õpitud väljendeid ja lühilauseid oma vajaduste väljendamiseks ning oma lähiümbruse (pere, kodu, kool) kirjeldamiseks;
- 3) reageerib adekvaatselt lihtsatele küsimustele ja korraldustele;
- 4) on omandanud esmased teadmised õpitava keele kultuuriruumist;
- 5) rakendab õpetaja juhendamisel varem omandatud õpioskusi ja -strateegiaid;
- 6) seab endale õpieesmärged ning hindab koostöös kaaslase ja õpetajaga oma saavutusi;
- 7) töötab õpetaja juhendamisel iseseisvalt, paaris ja rühmas

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<i>Mina ja teised</i>	
- Enese ja kaaslase tutvustus (nimi, rahvus, sugu, vanus, elukoht jmt) ning välimuse kirjeldus (kasv, kehaehitus, juuste ja silmade värv jmt); - Enesetunne (nt hea/halb tuju);	1- 3; 5-7

▪ Ühised tegevused sõpradega (mis mulle ja mu sõpradele meeldib teha); ▪ Viisakusväljendid (kellele mida ja kuidas öelda, kuidas käituda);	
Kodu ja lähiümbrus	
▪ Pereliikmete ja lähisugulaste tutvustus (nimi, vanus, sugu) ning iseloomustus (amet, tegevusala, huvid); ▪ Kodu asukoha lühikirjeldus (riik, linn/maakoht, mõni iseloomustav omadussõna).	1-3, 5-7
Kodukoht Eestis.	
▪ Eesti riigi nimi, asukoht, pealinn, oma rahvus, keel; ▪ Linna ja maad iseloomustav põhisõnavara (maja, park, mets, mägi jmt); ▪ Aastaaegade nimetused ja põhilised aastaaegade ilma kirjeldavad väljendid (hea/halb ilm, päikeseline, vihmane jmt).	1 - 7
Igapäevaelu. Õppimine ja töö.	
▪ Päevakavajärgsed tegevused kodus, koolis (päevaplaan, kellaajad, õppeained, õppevahendid jmt); ▪ Peamiste söögikordade nimed (hommik, lõuna, õhtu) ja mõned olulisemad söögid-joogid (kohv, tee, võileib, helbed jmt).	1-3, 5-7
Vaba aeg	
▪ lemmiktegevused ja eelistused (lugemine, muusika kuulamine, rattasõit, lemmiktoit, lemmikloom jmt).	1-3, 5-7

2.4.2 III kooliaste

7. klass

Keeleoskuse hea tase 7. klassi lõpuks:

Kuulamine	▪ Suudab jälgida enda jaoks tuttava valdkonna mõttevahetust ning eristada olulist infot. ▪ Saab aru olmesfääris kuulatud üldkeelse suhtluse sisust (nt poes, bussis). ▪ Vajab sageli kuuldu täpsustamist.
Lugemine	▪ Loeb lihtsaid tavatekste tuttavatel teemadel ja saab aru neis sisalduvast infost. ▪ Suudab mõnikord aimata sõnade tähendust konteksti toel.
Rääkimine	▪ Oskab väljendada oma suhtumist ja eelistusi algtasemel. ▪ Suudab alustada, jätkata ja lõpetada vestlust tuttavatel teemadel, kuid vajab abi. ▪ Kasutab õpitud põhisõnavara ja lausemalle valdavalt õigesti. ▪ Kõne on arusaadav, kuigi esineb hääldusvigu ja sõnade otsimist.
Kirjutamine	▪ Oskab kirjutada lihtsaid lauseid ja lühijutukesti. ▪ Oskab kasutada sidesõnu <i>aga, sest, et</i> jt. ▪ Rakendab õpitud õigekirjareegleid (nt algustähe ortograafia,

	kirjavahemärgid).
Grammatika korrektsus	Kasutab küll õigesti mõningaid lihtsaid tarindeid, kuid teeb sageli vigu grammatika põhivaras (nt ajab segi ajavormid või eksib aluse ja öeldise ühildumisel); siiski on enamasti selge, mida ta väljendada tahab.

Keeleteadmised

KIRI JA HÄÄLDUS	Sõnarõhu muutumine nimisõnade käänamisel Sõnarõhu muutumine tegusõnade vormides.
NIMISÕNA	- Meessoost, naissoost sõnad, mille lõpus on -ь - Naissoost sõnad, mille lõpus on -ия (Эстония, география, гимназия) - Kesksoost sõnad, mille lõpus on -ие (соревнование, упражнение) - Kesksoost sõnad, mille lõpus on -мя (время, пламя) - Üldsoost nimisõnad (коллега, умница, сирота) - Käänete nimetused ja küsimused - Sagedamini kasutatavad käändumatud sõnad (евро, кино, кофе, метро) - Käändkonnad - Nimisõna käändelõpud ainsuses (I ja II käändkond) - Родительный: kuuluvuse väljendamine (kellel?) - Предложный: kohakääne (küsimus где? Ja vastus eessõnade в ja на abil) - Винительный : Keda? Mida? - Otsese tegevuse objekti tähistamine (teigusõnadega любить, видеть, читать) - Творительный käändevormide kasutamine
OMADUSSÕNAD	- Omadussõna lõpud ainsuse ja mitmuse nimetavas käändes (tüve lõpphäälik palataliseerimata/palataliseeritud; - küsimused какой? какая? какое? какие?). - Omadussõna ühildumine nimisõnaga ainsuse ja mitmuse nimetavas käändes. - Omadussõna käänamine nimisõnaga.
TEGUSÕNA	- Tegusõna I pöördkond (-еть, -ать, -ять lõpulised tegusõnad) - Tegusõna II pöördkond (-ить lõpulised tegusõnad) - Enesekohased tegusõnad ja nende pöördvormid (заниматься, находиться) - Enesekohaste tegusõnade pööramine - Tingiv kõneviis ja selle vormide moodustamine - Käskiv kõneviis ja selle vormide moodustamine. - Mineviku vormide moodustamine.
ASESÕNA	- Isikulised asesõnad. Isikuliste asesõnade käänamine. - Omastavad asesõnad ainsuses ja mitmuses.
MÄÄRSÕNA	- Määrsõnade здесь, тут, там kasutamine - Määrsõnade moodustamine omadussõnast.

	▪ Lubamine ja keelamine (можно, нельзя).
ARVSÕNA	▪ Põhiarvsõnad. Järgarvsõnad. Kuupäev. Millal? Mis kuupäeval?
ABISÕNAD	▪ Eitussõna нет (нет мамы, нет книги). ▪ Eraldusseose väljendamine sidesõnaga или
LAUSE STRUKTUUR	▪ Lihtlause: koordineerimine aluse ja öeldise vahel. ▪ Lihtöeldis ja öeldistäide (nimisõna nimetavas käändes, määrsõna, isikuline asesõna) ▪ Küsimus где? ja vastus (määrsõnade здесь, тут, там kasutamine, предложный падеж) ▪ Öeldistäide (nimisõna творительный падеж) ▪ Aastaajad, kuud ja nädalapäevad ▪ Küsimus millal? (mis aastaajal?, mis kuus?, millisel nädalapäeval?)

Õpitulemused

- 1) mõistab endale tuttavalt teemal kõike olulist;
- 2) kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;
- 3) hangib infot erinevatest võõrkeelsetest infoallikatest;
- 4) on omandanud esimesed teadmised õpitava keele maa kultuuriloost;
- 5) teadvustab eakohaselt õpitava maa ja oma maa kultuuri erinevusi ning oskab neid arvestada;
- 6) töötab iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- 9) hindab õpetaja abiga oma tugevaid ja nõrku külgi seatud eesmärkide järgi ning vajaduse korral kohandab oma õpistrateegiaid

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<i>Mina ja teised.</i>	
▪ Huvid ja võimed, ▪ Tugevused ja nõrkused: mida oskan/suudan teha, milles olen tugev/nõrk (sama teiste kohta); iseloomu kirjeldav sõnavara; ▪ kehaosad ▪ suhted sõprade ja lähikondlastega: nt sõprus- ja armastussuhted ja nendega seonduvad probleemid	1- 4; 8;9
<i>Kodu ja lähiümbrus</i>	
▪ Kodu, elukoha kirjeldus, kodu/elukoha sõnavara (korter, maja, eri ruumid, oma tuba, sisustus jmt), ▪ Koduümbrus, koduümbrust kirjeldav sõnavara (majad, park, põld, teed, väljakud jmt) ▪ sündmuste ja tähtpäevade tähistamine perekonnas ja kodukohas ▪ kodukoha tuntumad vaatamisväärsused ▪ Igapäevased kodused tööd ja tegemised	1- 4; 8; 9
<i>Kodukoht Eesti</i>	
▪ Eesti asukoht, lühikirjeldus (riigikord, naaberriigid jmt) ▪ Sümboolika (lipp, rahvuslill ja ,-lind jmt) ▪ Tähtpäevad (jõulud, jaanipäev jmt) ▪ Kultuuritavad (laulu- ja tantsupeod jmt) ▪ Mõned tuntumad Eesti vaatamisväärsused ▪ Linna- ja maaelu kirjeldav sõnavara	1- 6, 8; 9

- Ilmastikunähtused; käitumine ja tegevused looduses eri aastaaegadel Loodus ja käitumine looduses, looduskaitse - Loodusrikkused (mets, puhas õhk, vesi, loomad jmt) - Loodusrikkuste hoidmine linnas ja maal (prügiliigid, materjalid, taaskasutamise võimalused jmt).	
Riigid ja nende kultuur	
- Õpitavat keelt kõnelevate riikide sümboolika, tähtpäevad ja kombed; Mõned tuntumad sündmused ja saavutused ning nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; - Õpitava keele kultuuriruumi kuuluvad riigid, nende lühitutvustus (pealinnad, rahvad, keeled, eripära jmt); - Eesti naaberriikide ja tuntumate maailmariikide nimed, rahvad ja keeled.	1- 9
Igapäevaelu. Õppimine ja töö.	
- Koolitee ja koolipäeva kirjeldus Koolielu, kooli ja klassi iseloomustav sõnavara, tunniplaan, koolivaheajad - Tee küsimine ja juhatamine (parem/vasak pool, otse jmt), transpordivahendid - Hügieeni- ja toitumisharjumused ning tervislik eluviis, toiduained, tervislik toiduvalik - Sisseostud ja suhtlemine teeninduses (kauplus, turg, transport jmt), e - Suhtlemine arsti juures, helistamine - Tuntumad ametid, nendega seotud tegevused, edasiõppe võimalused (koolitüübid jmt), kutsevalik.	1- 4; 8; 9
Vaba aeg	
- Huvid (sport, filmid, raamatud, kollektsioneerimine, reisimine jmt); - Erinevad vaba aja veetmise viisid (üksi, sõprade, pereliikmetega jmt), eelistuste põhjendamine - Meediavahendid (ajakirjandus, raadio, televisioon, Internet) ja nende eakohased kasutamisevõimalused; - Meediavahenditest saadav kasu ja võimalikud ohud - Reklaam, erinevate reklaamtekstide mõistmine tarbija seisukohast. - Kultuuriline mitmekesisus, erinevate kultuuride eripära mõistmine ja koosseksisteerimise aktsepteerimine/mõistmine - Erinevad spordialad, kirjanduse-, kunsti- ja muusikaliigid	1- 4; 8;9

8.klass

Keeleoskuse hea tase 8. klassi lõpuks:

Kuulamine	- Suudab jälgida enda jaoks tuttava valdkonna mõttevahetust ning eristada olulist infot. - Vajab mõnikord kuuldu täpsustamist.
Lugemine	- Loeb lihtsaid tavatekste (nt reklaamid, menüüd, ajakavad, ohuhoiatused) tuttavatel teemadel ja saab aru neis sisalduvast infost. - Suudab mõnikord aimata sõnade tähendust konteksti toel.
Rääkimine	- Oskab lühidalt rääkida oma huvidest ja tegevustest. - Oskab väljendada oma suhtumist ja eelistusi. - Suudab alustada, jätkata ja lõpetada vestlust tuttavatel teemadel, kuid võib vajada abi. - Kasutab õpitud põhisoonavara ja lausemalle valdavalt õigesti; spontaanses kõnes on vigu. - Kõne on arusaadav, kuigi esineb hääldusvigu ja sõnade otsimist.
Kirjutamine	- Oskab kirjutada lühikesi kirjeldavat laadi jutukesi oma kogemustest ja ümbritsevast (toetub õpiku tekstidele). - Koostab lihtsaid isiklikke kirju. - Oskab kasutada sidesõnu <i>aga, sest, et</i> jt. - Rakendab õpitud õigekirjareegleid (nt algustähe ortograafia, kirjavahemärgid).
Grammatika korrektsus	Kasutab küll õigesti mõningaid lihtsaid tarindeid, kuid teeb sageli vigu grammatika põhivaras (nt ajab segi ajavormid või eksib aluse ja öeldise ühildumisel); siiski on enamasti selge, mida ta väljendada tahab.

Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja vene keeles:

- 1) tuleb toime teda puudutavates igapäevastes suhtlusolukordades õpitavat keelt emakeelena rääkiva kõnelejaga;
- 2) saab õpitud temaatika piires aru lausetest ja sageli kasutatavatest väljenditest;
- 3) mõistab õpitud temaatika piires olulist;
- 4) kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;
- 5) hangib infot erinevatest võõrkeelsetest infoallikatest;
- 6) on omandanud esmased teadmised õpitava keele maa kultuuriloost;
- 7) teadvustab eakohaselt õpitava maa ja oma maa kultuuri erinevusi ning oskab neid arvestada;
- 8) töötab iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- 9) hindab õpetaja abiga oma tugevaid ja nõrku külgi seatud eesmärkide järgi ning vajaduse korral kohandab oma õpistrateegiaid.

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
-----------------	---------------------

<i>Mina ja teised.</i>	
▪ Huvid ja võimed, ▪ Tugevused ja nõrkused: mida oskan/suudan teha, milles olen tugev/nõrk (sama teiste kohta); iseloomu kirjeldav sõnavara; ▪ kehaosad ▪ suhted sõprade ja lähikondlastega: nt sõprus- ja armastussuhted ja nendega seonduvad probleemid	1-4; 8;9
<i>Kodu ja lähiümbrus</i>	
▪ Kodu, elukoha kirjeldus, kodu/elukoha sõnavara (korter, maja, eri ruumid, oma tuba, sisustus jmt), ▪ Koduümbrus, koduümbrust kirjeldav sõnavara (majad, park, põld, teed, väljakud jmt) ▪ sündmuste ja tähtpäevade tähistamine perekonnas ja kodukohas ▪ kodukoha tuntumad vaatamisväärsused ▪ Igapäevased kodused tööd ja tegemised	1-4; 8;9
<i>Kodukoht Eesti</i>	
▪ Eesti asukoht, lühikirjeldus (riigikord, naaberriigid jmt) ▪ Sümboolika (lipp, rahvuslill ja , -lind jmt) ▪ Tähtpäevad (jõulud, jaanipäev jmt) ▪ Kultuuritavad (laulu- ja tantsupeod jmt) ▪ Mõned tuntumad Eesti vaatamisväärsused ▪ Linna- ja maaelu kirjeldav sõnavara ▪ Ilmastikunähtused; käitumine ja tegevused looduses eri aastaaegadel ▪ Loodus ja käitumine looduses, looduskaitse ▪ Loodusrikkused (mets, puhas õhk, vesi, loomad jmt) ▪ Loodusrikkuste hoidmine linnas ja maal (prügiliigid, materjalid, taaskasutamise võimalused jmt).	1- 6, 8; 9
<i>Riigid ja nende kultuur</i>	
▪ Õpitavat keelt kõnelevate riikide sümboolika, tähtpäevad ja kombed; ▪ Mõned tuntumad sündmused ja saavutused ning nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; ▪ Õpitava keele kultuuriruumi kuuluvad riigid, nende lühitutvustus (pealinnad, rahvad, keeled, eripära jmt); ▪ Eesti naaberriikide ja tuntumate maailmariikide nimed, rahvad ja keeled.	1-9
<i>Igapäevaelu. Õppimine ja töö.</i>	
▪ Koolitee ja koolipäeva kirjeldus ▪ Koolielu, kooli ja klassi iseloomustav sõnavara, tunniplaan, koolivaheajad ▪ Tee küsimine ja juhatamine (parem/vasak pool, otse jmt), transpordivahendid ▪ Hügieeni- ja toitumisharjumused ning tervislik eluviis, toiduained, tervislik toiduvalik ▪ Sisseostud ja suhtlemine teeninduses (kauplus, turg, transport jmt), e ▪ Suhtlemine arsti juures, helistamine ▪ Tuntumad ametid, nendega seotud tegevused, edasiõppe võimalused (koolitüübid jmt), kutsevalik.	1-4; 8; 9

Vaba aeg.	
▪ Huvid (sport, filmid, raamatud, kollektsioneerimine, reisimine jmt); ▪ Erinevad vaba aja veetmise viisid (üksi, sõprade, pereliikmetega jmt), eelistuste põhjendamine ▪ Meediavahendid (ajakirjandus, raadio, televisioon, Internet) ja nende eakohased kasutamisevõimalused; ▪ Meediavahenditest saadav kasu ja võimalikud ohud ▪ Reklaam, erinevate reklaamtekstide mõistmine tarbija seisukohast. ▪ Kultuuriline mitmekesisus, erinevate kultuuride eripära mõistmine ja koosseksisteerimise aktsepteerimine/mõistmine ▪ Erinevad spordialad, kirjanduse-, kunsti- ja muusikaliigid	1-4; 8;9

9. klass

Keeleoskuse hea tase 9. klassi lõpuks

Kuulamine	▪ Suudab jälgida enda jaoks tuttava valdkonna mõttevahetust ning eristada olulist infot. ▪ Saab aru olmesfääris kuulatud üldkeelse suhtluse sisust (nt poes, bussis, hotellis, piletilevis). ▪ Vajab sageli kuuldu täpsustamist.
Lugemine	▪ Loeb lihtsaid tavatekste (nt reklaamid, menüüd, ajakavad, ohuhoiatused) tuttavatel teemadel ja saab aru neis sisalduvast infost. ▪ Suudab mõnikord aimata sõnade tähendust konteksti toel.
Rääkimine	▪ Oskab rääkida oma huvidest ja tegevustest. Tuleb toime olmesfääris suhtlemisega. ▪ Oskab väljendada oma suhtumist ja eelistusi. ▪ Suudab alustada, jätkata ja lõpetada vestlust tuttavatel teemadel, kuid võib vajada abi. ▪ Kasutab õpitud põhivõtteid ja lausemalle valdavalt õigesti; spontaanses kõnes on vigu. ▪ Kõne on arusaadav, kuigi esineb hääldusvigu ja sõnade otsimist.
Kirjutamine	▪ Oskab kirjutada lühikesi kirjeldavat laadi jutukesi oma kogemustest ja ümbritsevast. ▪ Koostab lihtsaid isiklikke kirju. ▪ Oskab kasutada sidesõnu <i>aga, sest, et</i> jt. ▪ Rakendab õpitud õigekirjareegleid (nt algustähe ortograafia, kirjavahemärgid).
Grammatika korrektsus	▪ Kasutab küll õigesti mõningaid lihtsaid tarindeid, kuid teeb sageli vigu grammatika põhivõttes (nt ajab segi ajavormid või eksib aluse ja öeldise ühildumisel); siiski on enamasti selge, mida ta väljendada tahab.

Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja vene keeles:

- 1) tuleb toime teda puudutavates igapäevastes suhtlusolukordades õpitavat keelt emakeelena rääkiva kõnelejaga;
- 2) saab õpitud temaatika piires aru lausetest ja sageli kasutatavatest väljenditest;
- 3) mõistab õpitud temaatika piires olulist;
- 4) kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;
- 5) hangib infot erinevatest võõrkeelsetest infoallikatest;
- 6) on omandanud esmased teadmised õpitava keele maa kultuuriloost;
- 7) teadvustab eakohaselt õpitava maa ja oma maa kultuuri erinevusi ning oskab neid arvestada;
- 8) töötab iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- 9) hindab õpetaja abiga oma tugevaid ja nõrku külgi seatud eesmärkide järgi ning vajaduse korral kohandab oma õpistrateegiaid.

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<i>Mina ja teised.</i>	
▪ Huvid ja võimed, ▪ Tugevused ja nõrkused: mida oskan/suudan teha, milles olen tugev/nõrk (sama teiste kohta); iseloomu kirjeldav sõnavara; ▪ kehaosad ▪ suhted sõprade ja lähikondlastega: nt sõprus- ja armastussuhted ja nendega seonduvad probleemid	1-4; 8;9
<i>Kodu ja lähiümbrus</i>	
▪ Kodu, elukoha kirjeldus, kodu/elukoha sõnavara (korter, maja, eri ruumid, oma tuba, sisustus jmt), ▪ Koduümbrus, koduümbrust kirjeldav sõnavara (majad, park, põld, teed, väljakud jmt ▪ sündmuste ja tähtpäevade tähistamine perekonnas ja kodukohas ▪ kodukoha tuntumad vaatamisväärsused ▪ Igapäevased kodused tööd ja tegemised	1-4; 8;9
<i>Kodukoht Eesti</i>	
▪ Eesti asukoht, lühikirjeldus (riigikord, naaberriigid jmt) ▪ Sümboolika (lipp, rahvuslill ja ,-lind jmt) ▪ Tähtpäevad (jõulud, jaanipäev jmt) ▪ Kultuuritavad (laulu- ja tantsupeod jmt) ▪ Mõned tuntumad Eesti vaatamisväärsused ▪ Linna- ja maaelu kirjeldav sõnavara ▪ Ilmastikunähtused; käitumine ja tegevused looduses eri aastaaegadel ▪ Loodus ja käitumine looduses, looduskaitse ▪ Loodusrikkused (mets, puhas õhk, vesi, loomad jmt) ▪ Loodusrikkuste hoidmine linnas ja maal (prügiliigid, materjalid, taaskasutamise võimalused jmt).	1- 6, 8; 9
<i>Riigid ja nende kultuur</i>	
▪ Õpitavat keelt kõnelevate riikide sümboolika, tähtpäevad ja kombed; ▪ Mõned tuntumad sündmused ja saavutused ning nendega seotud	1-9

nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; ▪ Õpitava keele kultuuriruumi kuuluvad riigid, nende lühitutvustus (pealinnad, rahvad, keeled, eripära jmt); ▪ Eesti naaberriikide ja tuntumate maailmariikide nimed, rahvad ja keeled.	
Igapäevaelu. Õppimine ja töö.	
▪ Koolitee ja koolipäeva kirjeldus ▪ Koolielu, kooli ja klassi iseloomustav sõnavara, tunniplaan, koolivaheajad ▪ Tee küsimine ja juhatamine (parem/vasak pool, otse jmt), transpordivahendid ▪ Hügieeni- ja toitumisharjumused ning tervislik eluviis, toiduained, tervislik toiduvalik ▪ Sisseostud ja suhtlemine teeninduses (kauplus, turg, transport jmt), e ▪ Suhtlemine arsti juures, helistamine ▪ Tuntumad ametid, nendega seotud tegevused, edasiõppe võimalused (koolitüübid jmt), kutsevalik.	1-4; 8; 9
Vaba aeg.	
▪ Huvid (sport, filmid, raamatud, kollektsioneerimine, reisimine jmt); ▪ Erinevad vaba aja veetmise viisid (üksi, sõprade, pereliikmetega jmt), eelistuste põhjendamine ▪ Meediavahendid (ajakirjandus, raadio, televisioon, Internet) ja nende eakohased kasutamisevõimalused; ▪ Meediavahenditest saadav kasu ja võimalikud ohud ▪ Reklaam, erinevate reklaamtekstide mõistmine tarbija seisukohast. ▪ Kultuuriline mitmekesisus, erinevate kultuuride eripära mõistmine ja koosseksisteerimise aktsepteerimine/mõistmine ▪ Erinevad spordialad, kirjanduse-, kunsti- ja muusikaliigid	1-4; 8;9

Keeleteadmised

KIRI JA HÄÄLDUS	▪ Sõnarõhu muutumine nimisõnade käänamisel. ▪ Sõnarõhu muutumine tegusõnade vormides.
NIMISÕNA	▪ Mees- ja naissoost sõnad, mille lõpus on –ь. ▪ Naissoost sõnad, mille lõpus on -ия (nt <i>Эстония, история, гимназия</i>). ▪ Kesksoost sõnad <i>имя</i> ja <i>время</i>; kesksoost sõnad, mille lõpus on -ие (nt <i>задание</i>). ▪ Üldsoost nimisõnad (nt <i>сирота, коллега, умница</i>). ▪ Käanete nimetused ja küsimused. Sageli kasutatavad käändumatud sõnad (nt <i>евро, кино, метро, пальто, кофе</i>). ▪ Käändkonnad; nimisõna käändelõpud ainsuses (I ja II käändkond). ▪ Родительный: kuuluvuse väljendamine (nt <i>книга брата, отец Кристины</i>); eitus <i>нет</i> sõnaga, koha tähistamine (küsimus

	<i>откуда?</i> ja vastus eessõnade <i>из</i> ja <i>с</i> abil). - Предложный: sise- ja väliskoha tähistamine (küsimus <i>где?</i> ja vastus <i>в</i> ja <i>на</i> eessõnade abil). - Винительный: sise- ja väliskoha tähistamine (küsimus <i>куда?</i> ja vastus eessõnade <i>в</i> ja <i>на</i> abil); otsese tegevuse objekti tähistamine (nt tegusõnadega <i>видеть, читать, любить</i>). - Дательный: käändevormide kasutamine eessõnata; tegusõnadega <i>желать, верить, помогать</i>; kuid <i>желать чего? Р.п.; верить во что? В.п.</i> - Творительный käändevormide kasutamine eessõnata.
OMADUSSÕNAD	- Omadussõnade käänamine ainsuses sõltuvalt sõna tüvest (tüve lõpuhäälik palataalne/mittepalataalne). - Omadussõna võrdlusastmete moodustamine.
TEGUSÕNA	- I pöördkond (<i>емь-, амь-, ять</i>-lõpulised tegusõnad) ja II pöördkond (<i>ить</i>-lõpulised tegusõnad). - Enesekohased tegusõnad ja nende pöördvormid (nt <i>интересоваться, находиться</i>); tegusõnade <i>просыпаться, причёсываться, заниматься, находиться, мыться, умываться, одеваться, начинаться, кончаться</i> pööramine. - Verbireksioon (käänete kaupa). - Tingiv kõneviis ja selle vormi moodustamine. - Käskiv kõneviis ja selle vormi moodustamine.
ASESÕNA	- Omastavate asesõnade käänamine. - Näitavad asesõnad ja nende käänamine.
MÄÄRSÕNA	Määrsõnade <i>здесь, тут, там</i> kasutamine. Määrsõnade moodustamine omadussõnadest.
ARVSÕNA	Järgarvsõnad.
ABISÕNAD	- Eitussõna <i>нет</i> (nt <i>нет отца, мамы, книги</i>). - Eessõnade <i>в, на, из, с</i> kasutamise (koha tähistamiseks). - Eraldusseose väljendamine sidesõnaga <i>или</i>.
LAUSE STRUKTUUR	- Lihtõeldis ja õeldistäide (nimisõna nimetavas käändes, määrsõna, isikuline asesõna). - Küsimus <i>где?</i> ja vastus (määrsõnade <i>здесь, тут, там</i> kasutamine, предложный kääne). - Õeldistäide (nimisõna творительный käändes). - Küsimus <i>куда?</i> ja vastus (винительный kääne). - Küsimus <i>откуда?</i> ja vastus (родительный kääne). - Küsimused <i>чей? чья? чьё? чьи?</i> ja vastused (possesiivsete asesõnade kasutamine, родительный kääne). - Küsimus <i>когда? какого года? в каком году?</i> ja vastused (nädalapäevad, kuud, kellaeg, aasta).

3. AINEVALDKOND „MATEMAATIKA“

Sisukord:

3.1. Üldalused 1

3.2. Matemaatika 6

3.1. Üldalused

3.1.1. Matemaatikapädevus

Matemaatika õpetamise eesmärgiks on kujundada põhikooliõpilastes eakohane matemaatikapädevus, see tähendab suutlikkus kasutada matemaatikale omast keelt, sümboleid ja meetodeid erinevates ülesannetes nii matemaatikas kui ka teistes õppeainetes ja eluvaldkondades ning mõista matemaatika sotsiaalset, kultuurilist ja personaalset tähendust; oskus püstitada probleeme, leida sobivaid lahendusstrateegiaid ja neid rakendada, analüüsida lahendusideed ja kontrollida tulemuse tõesust, loogiliselt arutleda, põhjendada ja tõestada ning selleks erinevaid esitusviise kasutada ja neist aru saada.

Matemaatika õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) väärtustab matemaatikat ning tunneb rõõmu matemaatikaga tegelemisest;
- 2) tunneb matemaatilisi mõisteid ja seoseid;
- 3) arutleb, põhjendab ja tõestab loogiliselt;
- 4) kasutab tüüpülesannete lahendusstrateegiaid ja lahendab probleemülesandeid;
- 5) oskab infot esitada teksti, graafiku, tabeli, diagrammi ja valemiga;
- 6) kasutab õppides info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendeid;
- 7) oskab analüüsida ja jõuab olemasolevate faktide põhjal arutluse kaudu järeldusteni;
- 8) rakendab matemaatikateadmisi teistes õppeainetes ja igapäevaelus;
- 9) teab ainevaldkonnaga seotud erialasid ja ameteid ning hindab oma võimeid ja huvi siduda tulevased õpingud matemaatikaga seotud valdkondadega.

3.1.2. Ainevaldkonna õppeained.

Ainevaldkonda kuulub matemaatika, mida õpitakse 1. klassist 9. klassini.

Matemaatika nädalatundide jaotumine kooliastmeti on järgmine:

I kooliaste – 14 nädalatundi (vabast tunniressursist 4 tundi)

II kooliaste – 15 nädalatundi (vabast tunniressursist 2 tundi)

III kooliaste – 14 nädalatundi (vabast tunniressursist 1 tund)

3.1.3. Ainevaldkonna kirjeldus.

Matemaatika tegeleb mudelitega, seoste kirjeldamise ning meetodite väljatöötamisega. Põhikooli matemaatikaõpetus annab õpilastele valmisoleku mõista ning kirjeldada loogilisi, kvantitatiivseid ja ruumilisi seoseid. Matemaatikakursuses omandatakse kirjaliku, kalkulaatoril ja peastarvutamise oskus, tutvutakse tasandiliste ja ruumiliste kujundite omadustega, õpitakse matemaatilisel seoseid kirjeldama. Omandatakse vajalikud algebra põhioskused. Saadakse esmane ettekujutus ümbritsevate juhuslike sündmuste maailmast ja selle kirjeldamise võtetest. Põhikooli matemaatikakursuses omandatud meetodeid ja keelt saavad õpilased kasutada teistes õppeainetes. Õpet üles ehitades pööratakse erilist tähelepanu õpitavast arusaamisele ning õpilaste loogilise ja loova mõtlemise arendamisele. Rõhutatakse täpsuse, järjepidevuse ja õpilaste aktiivse mõttetöö olulisust kogu õppeaja vältel. Matemaatilisi probleemülesandeid lahendades saavad õpilased ahaa-elamuse kaudu kogeda

edu ja avastamisrõõmu. Õppeprotsessis kasutatakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) võimalusi.

3.1.4. Üldpädevuste kujundamine ainevaldkonnas

Kultuuri ja väärtuspädevus	Erinevate kultuuride ühendamine. Eri maade ja ajastute matemaatiliste avastustega tutvumine.
	Loogiliste mõttekäikude elegantsi tunnetamine
	Geomeetriliste kujundite ilu ja seose leidmine arhitektuuri ning loodusega (nt sümmeetria, kuldlõige).
	Järjepidevus õppimises, mille kaudu arenevad isiksuse omadustest eelkõige püsivus, sihikindlus, visadus, tähelepanelikkus ja täpsus.
	Distsipliini järgimine
	Huvi tekitamine ümbritseva vastu ning arusaamine looduseadustest.
	Matemaatika seotus igapäevaeluga.
	Matemaatika alusteadmised aitavad paremini teisi teadusi mõista.
Sotsiaalne ja kodanikupädevus	Vastutustunde kasvatamine ühiskonna ja kaaskodanike ees selleteemaliste tekstülesannete lahendamise kaudu.
	Koostöö- ja vastastikuse abistamise oskuse arendamine läbi paaris- ja rühmatöö.
	Salliv suhtumine erinevate matemaatiliste võimetega õpilastesse.
Enesemääratlus-pädevus	Matemaatiliste võimete arendamine ja hindamine iseseisva ülesannete lahendamise kaudu.
Õpipädevus	Materjali sügavuti tunnetamine ja kõigest aru saamine.
	Analüüsimise, ratsionaalsete võtete otsingu ja tulemuste kriitilise hindamise oskuse arendamine probleemülesannete lahendamise kaudu
	Üldistamise ja analoogia kasutamise oskus: oskus kanda õpitud teadmisi üle sobivatesse kontekstidesse.
	Osa matemaatikateadmistest peaks õpilane saama uurimusliku õppetöö kaudu ja interneti võimalusi kasutades.
	Arusaama kujundamine, et keerukaid ülesandeid on võimalik lahendada üksnes õpilase enda iseseisva mõtlemise teel.
Suhtluspädevus	Arendatakse suutlikkust väljendada oma mõtet selgelt, lühidalt ja täpselt hüpoteese ja teoreeme sõnastades ning ülesande lahendust vormistades
	Tekstülesannete lahendamise kaudu areneb oskus teksti mõista: eristada olulist ebaolulisest ja otsida välja etteantud suuruse leidmiseks vajalikku infot.
	Valmisoleku kujundamine erinevatel viisidel (tekst, graafik, tabel, diagramm, valem) esitatud info mõistmiseks, seostamiseks ja edastamiseks.
Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus	Oskuste arendamine, mis on aluseks tõenduspõhiste otsuste tegemisel.
	Õpitakse tundma andmete töötlemise, mõõtmise, võrdlemise, liigitamise, süstematiseerimise meetodeid ja tehnikaid.
Ettevõtlikkus-pädevus	Ettevõtlikkus-pädevust arendatakse mitmete eluliste andmetega ülesannete lahendamise kaudu.
	Erinevate lahenduste leidmine arendab paindlikku mõtlemist ning ideede genereerimise oskust.

3.1.5. Lõiming teiste ainevaldkondadega.

Keel ja kirjandus, Võõrkeeled.	Kujundatakse oskust väljendada ennast selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult, luuakse tekste, sealhulgas tabeleid, graafikuid jm ning õpitakse neid tõlgendada ja esitada.
	Õpilasi suunatakse kasutama kohaseid keelevahendeid ja matemaatika oskussõnavara ning järgima õigekeelsusnõudeid.
	Tekstülesandeid lahendades arendatakse funktsionaalset lugemisoskust, sealhulgas visuaalselt esitatud infost arusaamist.
	Juhitakse tähelepanu arvsõnade õigekirjale, teksti, graafiku, tabeli jm teabe korrektsele vormistusele.
	Selgitatakse võõrkeelse algupäraga matemaatilisi mõisteid ning võõrkeeleoskust arendatakse lisamaterjali otsimisel ja kasutamisel.
Loodusained	Uurimuslik õpe loodusainetes eeldab, et õpilased oskavad vaatluste ja eksperimentide käigus kogutud andmeid analüüsida ning vaatluste ja eksperimentide tulemusi graafiliselt, diagrammide ja tabelitena esitleda.
Sotsiaallained	Ülesannete lahendamise kaudu arendatakse oskust infot mõista ja valida: eristada olulist ebaolulisest, leida (tekstist, jooniselt jm) probleemi lahendamiseks vajalikud andmed.
	Ülesande lahendust vormistades, hüpoteese ja teoreeme sõnastades arendatakse oma mõtete selge, lühida ja täpse väljendamise oskust.
	Õpilastele saab anda teavet rahvastiku struktuurist ja erinevate sotsiaalsete gruppide osakaalust selles, üksikisiku ja riigi eelarvest, palgast ja maksudest, intressidest, viivistest, kiirlaenu võtmise ohtudest, promillist ja protsendipunkti kasutamisest igapäevaelus jne
	Sotsiaalvaldkonnast pärinevaid andmeid kasutatakse statistikat puudutavate matemaatikateemade puhul.
	Õpitakse kasutama erinevaid teabekeskkondi, tutvutakse kehtiva maksusüsteemiga.
Kunstiained	Koostöövalmiduse, üksteise toetamise ja lugupidamise kujundamine.
	Kunst ja geomeetria (joonestamine, mõõtmine) on tihedalt seotud.
	Kunstipädevuse kujunemist saab toetada geomeetria rakendusi demonstreeriva materjaliga sellistest kunstivaldkondadest nagu arhitektuur, ruumikujundus, ornamentika, disain jne.
	Geomeetriamõisted võivad olla aluseks kunstiõpetuses vaadeldavate objektide analüüsil.
	Kujundite oluliste tunnuste liigitamine ja sümbolite kasutamine, pildidel olevate esemete-nähtuste tunnuste võrdlemine ja liigitamine.
	Õpilased oskavad märgata arvutiprogrammidega joonistatud graafikute ilu, näha erinevate geomeetriliste kujundite ilu oma kodus ja looduses, vajaduse korral leida tuttavate kujundite pindala ja ruumala.
	Muusikas väljendatakse intervallide, taktimõõtu ja noodivältust harilike murdudena.
Tehnoloogia	Tööde kavandamisel ja valmistamisel tehakse praktilisi mõõtmisi ja arvutusi, loetakse ja tehakse jooniseid
Kehaline kasvatus	Sporditulemuste võrdlemine ja edetabelites esitatava info mõistmine.
	Tekstülesannete kaudu selgitatakse tervislike eluviiside, liikumise ja sportimise tähtsust inimese tervisele, samuti meditsiinisaavutuste olulisust.
	Objektiivsete arvandmete alusel saab hinnata oma tervisekäitumist, näiteks suhkru kogust toiduainetes, liikluskäitumist (kiirus, pidurdusteed, kond, ...)

	nähtavus) jm.
	Kaardi järgi orienteerumise oskuse õppimine.
	Füüsiline tegevus ja liikumine aitavad kaasa ühikute ja mõõtmissüsteemidega seotud põhimõistete omandamisel
	Järjepidevus, täpsus ning kõige lihtsama ja parema lahenduskäigu leidmine on nii matemaatika kui ka spordi lahutamatu osa.

3.1.6. Läbivate teemade rakendamise võimalusi.

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	Õppimise vajaduse tajumine, iseseisva õppimise oskuse arendamine.
	Abstraktse ja loogilise mõtlemise arendamine.
	Oma võimete realistlik hindamine on üks olulisemaid edasise karjääri planeerimise tingimusi.
	Õpioskuste, suhtlemisoskuste, koostöö-, otsustamis- ja infoga ümberkäimise oskuse arendamine
	Õppetegevus võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga, õpilastele tutvustatakse ainevaldkonnaga seotud ameteid ja erialasid.
Keskkond ja jätkusuutlik areng	Ülesanded, milles kasutatakse reaalseid andmeid keskkonnaressursside kasutamisekohta.
	Andmeid analüüsides arendatakse säästvat suhtumist ümbritsevasse ning õpetatakse väärtustama elukeskkonda.
	Õuesõppetunnid
	Õpetaja isiklikku eeskuju järgides õpivad õpilased võtma isiklikku vastutust jätkusuutliku tuleviku eest ning omandama sellekohaseid väärtushinnanguid ja käitumisnorme.
	Kriitilise mõtlemise kujundamine ning probleemide lahendamise oskus, hinnatakse kriitiliselt keskkonna ja inimarengu perspektiive.
	Tähtsal kohal on protsentarvutus, statistikaelemendid ning muutumist ja seoseid kirjeldav matemaatika.
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	Matemaatikat ja teisi õppeaineid käsitletakse lõimivate ühistegevuste (uurimistöode, rühmatööde, projektide jt) kaudu, millega arendatakse õpilastes koostöövalmidust ning sallivust teiste isikute tegevusviiside ja arvamuste suhtes
	Protsentarvutuse ja statistika elementide käsitlemine, mis võimaldab õpilastel aru saada ühiskonna ning selle arengu kirjeldamiseks kasutatavate arvnäitajate tähendusest.
Kultuuriline identiteet	Matemaatika on nii maailma- kui ka rahvuskultuuri osa.
	Matemaatika ajaloo elementide tutvustamine ning ühiskonna ja matemaatikateaduse arengu seostamine.
	Protsentarvutuse ja statistika abil saab kirjeldada ühiskonnas toimuvaid protsesse mitmekultuurilisuse teemaga seondvalt (eri rahvused, erinevad usundid, erinev sotsiaalne positsioon ühiskonnas jne).
Teabekeskkond	Teabekeskkonnaga seondub oskus esitada ja mõista eri vormis infot (joonis, pilt, valem, mudel).
	Meediamanipulatsioonide adekvaatset tajumist toetavad matemaatikakursuse ülesanded, milles kasutatakse statistilisi protseduure ja protsentarvutusi.
	Õpilast suunatakse teavet kriitiliselt analüüsima

Tehnoloogia ja innovatsioon	Matemaatikakursuse lõimimise kaudu tehnoloogia ja loodusainetega tutvustatakse tehnoloogilisi protsesse ning modelleerimist.
	Tegevusi kavandades ja ellu viies ning lõpptulemusi hinnates teeb õpilane mõõtmisi ja arvutusi, kasutab õppimise ja oma töö tõhustamiseks IKT vahendeid.
	Matemaatikaõppes saab rakendada mitmesugust õpitarkvara.
Loodusteadused ja tehnoloogia.	Ülesannete lahendamisel õpitakse kasutama tehnoloogilisi abivahendeid, mõistma matemaatika olulisust teaduse ja tehnoloogia arengus.
Tervis ja ohutus	Matemaatikaõpetuses saab lahendada ohutus- ja tervishoiuandmeid sisaldavaid ülesandeid (nt liikluskeskkonna, liiklejate ja sõidukite liikumisega seotud tekstülesanded, muud riskitegureid sisaldavate andmetega ülesanded ja graafikud).
Väärtused ja kõlblus	Matemaatika on jõukohane, kui õpilane arendab endas süstemaatilisust, järjekindlust, püsivust, täpsust, korrektsust ja kohusetunnet.
	Õpetaja eeskujul kujundavad õpilased tolerantset suhtumist erinevate võimetega kaaslastesse.
	Matemaatika õppimine ja õpetamine peab pakkuma õpilastele võimalikult palju positiivseid emotsioone.

3.1.7. Hindamine

Hindamisel lähtutakse kooli õppekava üldosas olevast hindamise korraldusest ja hindamise kriteeriumidest.

Hindamisel kasutatakse kujundavat ja kokkuvõtvat hindamist. Kujundava hindamise puhul keskendutakse eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega. Kokkuvõtval hindamisel võrreldakse õpilase saavutusi taotletavate õpitulemustega. Praktiliste tööde ja ülesannete puhul hinnatakse nii tulemust kui ka protsessi.

3.1.8. Füüsiline õppekeskkond

Matemaatika valdkonna aine õpe on korraldatud järgmiselt::

- 1) Kool korraldab õppe klassis, kus on tahvlil joonestamise vahendid
- 2) Kool võimaldab kasutada
 - tasandiliste ja ruumiliste kujundite komplekti
 - esitlustehnikat seoste visualiseerimiseks

3.2. MATEMAATIKA

3.2.1. I kooliaste

Matemaatika õppe- ja kasvatuseesmärgid I kooliastmes

3. klassi lõpetaja:

- 1) saab aru õpitud reeglitest ning oskab neid rakendada;
- 2) loendab ümbritseva maailma esemeid ning liigitab ja võrdleb neid ühe-kahe tunnuse alusel;
- 3) loeb, mõistab ja selgitab eakohaseid matemaatilisi tekste;
- 4) kasutab suurusi mõõtes sobivaid abivahendeid ning mõõtühikuid;
- 5) märkab matemaatikaga seonduvat ümbritsevas elus ning kirjeldab seda arvude või geomeetriliste
- 6) kujundite abil;
- 7) kasutab digitaalseid õppematerjale;
- 8) mõistab matemaatika olulisust, seost ümbritsevaga.

1. klass

Õppetundide maht 140 tundi õppeaastas (4 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Arvutamine	
Õpilane: ▪ loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb naturaalarve 0 – 100; ▪ esitab arvu üheliste, kümneliste summana; ▪ loeb ja kirjutab järgarve; ▪ liidab ja lahutab peast arve 20 piires; ▪ liidab ja lahutab peast täiskümneid 100 piires. ▪ leiab võrdustes tähe arvvaartuse proovimise või analoogia põhjal;	▪ Arvud 0 –100, nende esitus üheliste ja kümneliste summana. ▪ Võrdus ja võrratus. ▪ Arvude võrdlemine ja järjestamine. ▪ Järgarvud. Paaris- ja paaritud arvud . ▪ Arvude liitmine, lahutamine 20 piires; ▪ Täiskümnete liitmine ja lahutamine 100 piires. ▪ Liitmise ja lahutamise vahelised seosed. ▪ Peastarvutamise eeskirjad. ▪ Täht arvu tähisena. Tähe arvvaartuse leidmine võrdustes proovimise teel.. ▪ Arvutiprogrammide kasutamine nõutavate arvutusoskuste harjutamiseks.
Mõõtmine ja tekstülesanded	
Õpilane: ▪ kasutab mõõtes sobivaid mõõtühikuid, kirjeldab mõõtühikute suurust endale tuttavate suuruste kaudu; ▪ hindab looduses kaugusi ning lahendab liiklusohutusülesandeid; ▪ tunneb kella (täistund, pootund, veerand ja kolmveerand) ja kalendrit ning seostab neid teadmisi oma elu tegevuste ja sündmustega; ▪ teisendab pikkus-, massi- ja ajaühikuid (valdavalt ainult naaberühikuid); ▪ arvutab nimega arvudega (lihtsamad juhud); ▪ analüüsib ja lahendab iseseisvalt eri tüüpi ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid ning hindab	▪ Pikkusühikud sentimeeter, meeter. Pikkusühikute seosed. ▪ Massiühik kilogramm. ▪ Ajaühikud minut, tund, ööpäev, nädal, kuu, aasta. Ajaühikute seosed. ▪ Kell ja kalender. ▪ Käibivad rahaühikud. Rahaühikute seosed. ▪ Mahuühik liiter. ▪ Nimega arvude liitmine ja lahutamine. ▪ Tekstülesannete analüüsimine ja lahendamine. Tulemuste reaalsuse hindamine. ▪ Tekstülesannete koostamine. ▪ Arvutiprogrammide kasutamine ühikute

õpetaja abiga ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsust; ■ koostab ühetehtelisi tekstülesandeid.	teisendamise harjutamiseks.
Geomeetrilised kujundid	
Õpilane: ■ eristab lihtsamaid geomeetrilisi kujundeid (punkt, sirgjoon, kõverjoon, lõik, ring, kolmnurk, nelinurk, ruut, ristkülik, kera, kuup, risttahukas, püramiid, silinder, koonus) ja nende põhilisi elemente; ■ leiab ümbritsevast õppetundides käsitletud tasandilisi ja ruumilisi kujundeid; ■ rühmitab geomeetrilisi kujundeid nende ühiste tunnuste alusel; ■ mõõdab lõigu pikkuse ja joonestab etteantud pikkusega lõigu; ■ joonestab ristküliku ja ruudu etteantud punktide abil; ■ mõõdab õpitud hulknurkade külgede pikkused ja sirglõigu pikkuse.	■ Punkt, sirglõik, sirge, kõverjoon. ■ Lõigu pikkus. Antud pikkusega lõigu joonestamine. ■ Kolmnurk ja nelinurk, nende tipud, küljed ja nurgad. ■ Ring ja kera. ■ Kuup, risttahukas, silinder, koonus, kolm- ja nelinurkne püramiid; nende põhilised elemendid (servad, tipud, tahud eristamise ja äratundmise tasemel) ■ Geomeetrilised kujundid igapäevaelus.

2. klass

Õppetundide maht 175 tundi õppeaastas (5 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Arvutamine	
Õpilane: ■ loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb naturaalarve 0 – 1000; ■ esitab arvu üheliste, kümneliste, sajaliste ja summana; ■ loeb ja kirjutab järgarve; ■ liidab ja lahutab peast arve 100 piires, kirjalikult 100 piires; ■ valdab korrutustabelit (korrutab ja jagab peast ühekohalise arvuga 50 piires, korrutamine ja jagamine arvuga 1, 2, 3, 4 ja 5). ■ teab kahe aritmeetilise tehte (liitmine ja lahutamine) liikmete ja tulemuste nimetusi; ■ leiab võrdustes tähe arvvaartuse proovimise või analoogia põhjal;	■ Arvud 0 – 1000, nende esitus üheliste, kümneliste, sajaliste summana. ■ Võrdus ja võrratus. ■ Arvude võrdlemine ja järjestamine. ■ Järgarvud. Paaris- ja paaritud arvud. ■ Arvude liitmine, lahutamine, korrutamine ja jagamine (korratabel kuni 5-ga).. ■ Liitmine ja lahutamine kirjalikult 100 piires. ■ Liitmis-, lahutamistehete komponentide nimetused (liidetav, summa; vähendatav, vähendaja). ■ Liitmise ja lahutamise ning korrutamise ja jagamise vahelised seosed. ■ Korrutamise seos liitmisega. ■ Peast- ja kirjaliku arvutamise eeskirjad. ■ Täht arvu tähisena. ■ Tähe arvvaartuse leidmine võrdustes. ■ Arvutiprogrammide kasutamine nõutavate arvutusoskuste harjutamiseks.
Mõõtmine ja tekstülesanded	
Õpilane: ■ selgitab murdude $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ tähendust, leiab nende murdude põhjal osa arvust; ■ kasutab mõõtes sobivaid mõõtühikuid, kirjeldab mõõtühikute suurust endale tuttavate suuruste kaudu; ■ hindab looduses kaugusi ning lahendab liiklusohutusülesandeid;	■ Pikkusühikud millimeeter, sentimeeter, detsimeeter, meeter, kilomeeter. Pikkusühikute seosed. ■ Massiühikud gramm, kilogramm, tonn. Massiühikute seosed. ■ Ajaühikud sekund, minut, tund, ööpäev, nädal, kuu, aasta, sajand.

- tunneb kella ja kalendrit ning seostab neid teadmisi oma elu tegevuste ja sündmustega; - teisendab pikkus-, massi- ja ajaühikuid (valdavalt ainult naaberühikuid); - arvutab nimega arvudega (lihtsamad juhud); - analüüsib ja lahendab iseseisvalt eri tüüpi ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid ning hindab õpetaja abiga ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsust; - koostab ühetehtelisi tekstülesandeid.	Ajaühikute seosed. Kell ja kalender. - Käibivad rahaühikud. Rahaühikute seosed. - Mahuühik liiter. - Temperatuuriühik kraad. Termomeeter, selle skaala. - Nimega arvude liitmine. - Tekstülesannete analüüsimine ja lahendamine. Tulemuste reaalsuse hindamine. - Tekstülesannete koostamine. - Arvutiprogrammide kasutamine ühikute teisendamise harjutamiseks.
Geomeetrilised kujundid	
Õpilane: - eristab lihtsamaid geomeetrilisi kujundeid (punkt, sirge, lõik, ring, kolmnurk, nelinurk, ruut, ristkülik, viisnurk, kuusnurk, kera, kuup, risttahukas, püramiid, silinder, koonus) ja nende põhilisi elemente; - leiab ümbritsevast õppetundides käsitletud tasandilisi ja ruumilisi kujundeid; - rühmitab geomeetrilisi kujundeid nende ühiste tunnuste alusel; - mõõdab lõigu pikkuse ja joonestab etteantud pikkusega lõigu; - joonestab ristküliku ja ruudu; - joonestab võrdkülgse kolmnurga ning ringjoone; - mõõdab õpitud hulknurkade külgede pikkused ja arvutab nende ümbermõõdu; - arvutab murdjoone pikkuse.	- Punkt, sirglõik, sirge. Lõigu pikkus. Antud pikkusega lõigu joonestamine. Murdjoon, selle pikkus. - Kolmnurk ja nelinurk, nende tipud, küljed ja nurgad. - Täisnurk. Ruut ja ristkülik. - Ring ja ringjoon, keskpunkt. - Etteantud raadiusega ringjoone joonestamine. - Kuup, risttahukas, kera, silinder, koonus, kolm- ja nelinurkne püramiid; nende põhilised elemendid (servad, tipud, tahud eristamise ja äratundmise tasemel) - Geomeetrilised kujundid igapäevaelus.

3. klass

Õppetundide maht 175 tundi õppeaastas (5 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Arvutamine	
Õpilane: - loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb naturaalarve 0 – 10 000; - esitab arvu üheliste, kümneliste, sajaliste ja tuhandeliste summana; - loeb ja kirjutab järgarve; - liidab ja lahutab peast arve 100 piires, kirjalikult 10 000 piires; - valdab korrutustabelit (korrutab ja jagab peast ühekohalise arvuga 100 piires); - teab nelja aritmeetilise tehete liikmete ja tulemuste nimetusi; - leiab võrdustes tähe arväärtuse proovimise või analoogia põhjal ja eeskirja järgi; - määrab õige tehete järjekorra avaldises (sulud, korrutamine/jagamine, liitmine/lahutamine)	- Arvud 0 – 10 000, nende esitus üheliste, kümneliste, sajaliste ja tuhandeliste summana. Võrdus ja võrratus. - Arvude võrdlemine ja järjestamine. - Järgarvud. Paaris- ja paaritud arvud. - Arvude liitmine, lahutamine, korrutamine ja jagamine peast 100 piires. - Liitmine ja lahutamine kirjalikult 10 000 piires. - Liitmis-, lahutamise-, korrutamise- ja jagamistehte komponentide nimetused (liidetav, summa; vähendatav, vähendaja, vahe; tegur, korrutis; jagatav, jagaja, jagatis). - Liitmise ja lahutamise ning korrutamise ja jagamise vahelised seosed. - Korrutamise seos liitmisega.

	▪ Peast- ja kirjaliku arvutamise eeskirjad. ▪ Täht arvu tähisena. Tähe arvvaartuse leidmine võrdustes. ▪ Arvutiprogrammide kasutamine nõutavate arvutusoskuste harjutamiseks.
Mõõtmine ja tekstülesanded	
Õpilane: ▪ selgitab murdude $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$ ja $\frac{1}{5}$ tähendust, leiab nende murdude põhjal osa arvust; ▪ kasutab mõõtes sobivaid mõõtühikuid, kirjeldab mõõtühikute suurust endale tuttavate suuruste kaudu; ▪ hindab looduses kaugusi ning lahendab liiklusohutusülesandeid; ▪ tunneb kella ja kalendrit ning seostab neid teadmisi oma elu tegevuste ja sündmustega; ▪ teisendab pikkus-, massi- ja ajaühikuid (valdavalt ainult naaberühikuid); ▪ arvutab nimega arvudega (lihtsamad juhud); ▪ analüüsib ja lahendab iseseisvalt eri tüüpi ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid ning hindab õpetaja abiga ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsust; ▪ koostab ühetehtelisi tekstülesandeid.	▪ Pikkusühikud millimeeter, sentimeeter, detsimeeter, meeter, kilomeeter. Pikkusühikute seosed. ▪ Massiühikud gramm, kilogramm, tonn. Massiühikute seosed. ▪ Ajaühikud sekund, minut, tund, ööpäev, nädal, kuu, aasta, sajand. Ajaühikute seosed. Kell ja kalender. ▪ Käibivad rahaühikud. Rahaühikute seosed. Mahuühik liiter. Temperatuuriühik kraad. Termomeeter, selle skaala. Nimega arvude liitmine. ▪ Tekstülesannete analüüsimine ja lahendamine. Tulemuste reaalsuse hindamine. ▪ Tekstülesannete koostamine. ▪ Arvutiprogrammide kasutamine ühikute teisendamise harjutamiseks
Geomeetrilised kujundid	
Õpilane: ▪ eristab lihtsamaid geomeetrilisi kujundeid (punkt, sirge, lõik, ring, kolmnurk, nelinurk, ruut, ristkülik, viisnurk, kuusnurk, kera, kuup, risttahukas, püramiid, silinder, koonus) ja nende põhilisi elemente; ▪ leiab ümbritsevast õppetundides käsitletud tasandilisi ja ruumilisi kujundeid; ▪ rühmitab geomeetrilisi kujundeid nende ühiste tunnuste alusel; ▪ mõõdab lõigu pikkuse ja joonestab etteantud pikkusega lõigu; ▪ joonestab ristküliku ja ruudu; ▪ joonestab võrdkülgse kolmnurga ning ringjoone; ▪ mõõdab õpitud hulknurkade külgede pikkused ja arvutab nende ümbermõõdu; ▪ arvutab murdjoone pikkuse.	▪ Punkt, sirglõik, sirge. Lõigu pikkus. Antud pikkusega lõigu joonestamine. ▪ Murdjoon, selle pikkus. ▪ Kolmnurk ja nelinurk, nende tipud, küljed ja nurgad. ▪ Täisnurk. Ruut ja ristkülik. ▪ Võrdkülgne kolmnurk ning selle joonestamine joonlaua ja sirkliga. ▪ Ring ja ringjoon, keskpunkt ja raadius. Etteantud raadiusega ringjoone joonestamine. ▪ Kuup, risttahukas, kera, silinder, koonus, kolm- ja nelinurkne püramiid; nende põhilised elemendid (servad, tipud, tahud eristamise ja äratundmise tasemel) ▪ Geomeetrilised kujundid igapäevaelus.

3.2.2 . II kooliaste

Matemaatika õppe- ja kasvatuseesmärgid II kooliastmes

6. klassi lõpetaja:

- 1) kasutab erinevaid matemaatilise info esitamise viise ning oskab üle minna ühelt esitusviisilt teisele;
- 2) liigitab objekte ja nähtusi ning analüüsib ja kirjeldab neid mitme tunnuse järgi;
- 3) tunneb probleemülesande lahendamise üldist skeemi;
- 4) teab, et ülesannetel võib olla erinevaid lahendusteid, ja valib neist endale sobiva;

- 5) põhjendab oma mõttekäike ja kontrollib nende õigsust;
- 6) kasutab arvutusvahendeid arvutamiseks ja tulemuste kontrollimiseks;
- 7) kasutab enda jaoks sobivaid õpimeetodeid, vajaduse korral otsib abi ja infot erinevatest teabeallikatest.

4. klass

Õppetundide maht 175 tundi õppeaastas (5 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Arvutamine	
Õpilane: ▪ loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb naturaalarve (kuni miljonini). ▪ tunneb tehete omadusi ning tehete liikmete ja tulemuste seoseid; ▪ kirjutab naturaalarve järkarvude summana, arvutab peast ja kirjalikult, rakendab tehete järjekorda; ▪ eristab paaris- ja paarituid arve; ▪ leiab arvu ruudu, ▪ tunneb harilikku murdu, kujutab joonisel harilikku murdu osana tervikust; ▪ kasutab digitaalseid õppematerjale ja arvutiprogramme nii õpetaja juhendusel kui ka iseseisvalt.	▪ Naturaalarvud 0 – 1 000 000 ja nende esitus (järguühikud, järkarvud). ▪ Paaris- ja paaritud arvud. ▪ Harilik murd. ▪ Neli põhitehet täisarvude vallas. ▪ Võrdlemine. ▪ Rooma numbrite lugemine ja kirjutamine. ▪ Arvutiprogrammide kasutamine nõutavate oskuste harjutamiseks
Andmed ja algebra	
Õpilane: ▪ lahendab ja koostab mitmetehtelisi tekstülesandeid ning kontrollib ja hindab tulemust; ▪ arvutab tähtavaldisi väärtuse; ▪ leiab antud arvude seast võrrandi lahendi, lahendab lihtsamaid võrrandeid.	▪ Kiirus. ▪ Arv- ja tähtavaldis. ▪ Tähtavaldisi väärtuse arvutamine. ▪ Valem. ▪ Võrrand. ▪ Infotehnoloogiliste vahendite kasutamine nõutavate oskuste harjutamiseks.
Geomeetrilised kujundid ja mõõtmine	
Õpilane: ▪ teab ning teisendab pikkus-, pindala-, ja ajaühikuid, massi- ja mahuühikuid. ▪ joonestab ning tähistab punkti, sirge, kiire, lõigu, murdjoone, ruudu, ristküliku, kolmnurga, ringi; ▪ toob näiteid õpitud geomeetriliste kujundite kohta arhitektuurist ja kujutavas kunstist, kasutades IKT võimalusi (internetiotsing, pildistamine);	▪ Lihtsamad geomeetrilised kujundid (punkt, sirge, lõik, kiir, murdjoon, nurk).

5. klass

Õppetundide maht 175 tundi õppeaastas (5 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Arvutamine	
Õpilane:	

▪ loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb naturaalarve (kuni miljardini), täisarve ning positiivseid ratsionaalarve; ▪ tunneb tehete omadusi ning tehete liikmete ja tulemuste seoseid; ▪ kirjutab naturaalarve järkarvude summana, arvutab peast ja kirjalikult täisarvude ning positiivsete ratsionaalarvudega, rakendab tehete järjekorda; ▪ sõnastab ja kasutab jaguvustunnuseid (2-, 3-, 5-, 9- ja 10-ga); ▪ eristab paaris- ja paarituid arve; ▪ ümardab arvu etteantud täpsuseni; ▪ leiab arvu ruudu, kuubi, vastandaru, pöördaru ja tunneb harilikku ja kümnendmurdu ning kujutab neid arvkiirel, kujutab joonisel harilikku murdu osana tervikust; ▪ kasutab digitaalseid õppematerjale ja arvutiprogramme nii õpetaja juhendusel kui ka iseseisvalt.	▪ Naturaalarvud 0 – 1 000 000 000 ja nende esitus (järguühikud, järkarvud). ▪ Paaris- ja paaritud arvud. ▪ Alg- ja kordarvud. ▪ Jaguvustunnused (2-, 3-, 5-, 9- ja 10-ga). ▪ Harilik ja kümnendmurdu. ▪ Neli põhitehet täisarvude ja positiivsete ratsionaalarvude vallas. ▪ Ümardamine ja võrdlemine. ▪ Rooma numbrite lugemine ja kirjutamine. ▪ Arvutiprogrammide kasutamine nõutavate oskuste harjutamiseks
Andmed ja algebra	
Õpilane: ▪ lahendab ja koostab mitmetehtelisi tekstülesandeid ning kontrollib ja hindab tulemust; ▪ lihtsustab ühe muutujaga avaldise ning arvutab tähtavaldisi väärtuse; ▪ leiab antud arvude seast võrrandi lahendi, lahendab lihtsamaid võrrandeid; ▪ kogub lihtsa andmestiku, koostab sagedustabeli ning arvutab aritmeetilise keskmise; ▪ illustreerib arvandmestikku tulp- ja sirglõikdiagrammiga; ▪ loeb andmeid tulpdiaagrammilt.	▪ Koordinaatteljestik, temperatuuri ja liikumise graafik. ▪ Kiirus. ▪ Arv- ja tähtavaldis. Tähtavaldisi väärtuse arvutamine. ▪ Valem. ▪ Võrrand. ▪ Arvandmete kogumine ja korrastamine. ▪ Skaala. Sagedustabel. ▪ Diagrammid (tulp-, sirglõikdiagramm). ▪ Aritmeetiline keskmine. ▪ Infotehnoloogiliste vahendite kasutamine nõutavate oskuste harjutamiseks.
Geomeetrilised kujundid ja mõõtmine	
Õpilane: ▪ teab ning teisendab pikkus-, pindala-, ruumala- ja ajaühikuid; ▪ teab plaanimõõdu tähendust ja kasutab seda ülesandeid lahendades; ▪ joonestab ning tähistab punkti, sirge, kiire, lõigu, murdjoone, ristuvad, lõikuvad ja paralleelsed sirged, ruudu, ristküliku, kolmnurga, ringi; ▪ joonestab, liigitab ja mõõdab nurki (täisnurk, teravnurk, nürinurk, sirgnurk, kõrvunurgad, tippnurgad) ▪ toob näiteid õpitud geomeetriliste kujundite kohta arhitektuurist ja kujutavas kunstist, kasutades IKT võimalusi (internetotsing, pildistamine);	▪ Lihtsamad geomeetrilised kujundid (punkt, sirge, lõik, kiir, murdjoon, nurk). ▪ Nurkade võrdlemine, mõõtmine, liigitamine. ▪ Plaanimõõt. ▪ Sirgete lõikumine, ristumine, paralleelsus. ▪ Kõrvunurgad ja tippnurgad. ▪ Ruumilised kujundid (kuup ja risttahukas).

arvutab kuubi ning risttahuka pindala ja ruumala.	
---	--

6. klass

Õppetundide maht 175 tundi õppeaastas (5 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Arvutamine	
Õpilane: - loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb, täisarve ning positiivseid ratsionaalarve; - tunneb tehete omadusi ning tehete liikmete ja tulemuste seoseid; - arvutab peast ja kirjalikult täisarvude ning positiivsete ratsionaalarvudega, rakendab tehete järjekorda; - sõnastab ja kasutab jaguvustunnuseid (2-, 3-, 5-, 9- ja 10-ga); - kasutab harilike murdudega tehteid sooritades ühiskordse ja ühisteguri leidmist; - ümardab arvu etteantud täpsuseni; - leiab arvu vastandaru, pöördaru ja absoluutväärtuse; - tunneb harilikku ja kümnendmurdu ning kujutab neid arvkiirel, kujutab joonisel harilikku murdu osana tervikust; - teisendab hariliku murru kümnendmurruks, lõpliku kümnendmurru harilikuks murruks ning leiab hariliku murru kümnendlähendi; - kasutab digitaalset õppematerjali ja arvutiprogramme nii õpetaja juhendamisel kui ka iseseisvalt.	- Jaguvustunnused (2-, 3-, 5-, 9- ja 10-ga). - Naturaalarvu vastandaru ja pöördaru. - Täisarvud. - Arvu absoluutväärtus. - Harilik ja kümnendmurdu ning nende teisendamine. - Neli põhitehet täisarvude ja positiivsete ratsionaalarvude vallas. - Ümardamine ja võrdlemine. - Arvutiprogrammide kasutamine nõutavate oskuste harjutamiseks.
Andmed ja algebra	
Õpilane: - tunneb protsendi mõistet ja leiab osa tervikust; - lahendab ja koostab mitmetehtelisi tekstülesandeid ning kontrollib ja hindab tulemust; - joonestab koordinaatteljestiku, märgib sinna punkti etteantud koordinaatide järgi, loeb teljestikus asuva punkti koordinaate; - loeb ja joonistab temperatuuri ning liikumise graafikut; - lihtsustab ühe muutujaga avaldise ning arvutab tähtavaldise väärtuse; - leiab antud arvude seast võrrandi lahendi, lahendab lihtsamaid võrrandeid; - loeb andmeid tulp- ja sektordiagrammilt.	- Protsent, osa leidmine tervikust. - Koordinaatteljestik, temperatuuri ja liikumise graafik. - Kiirus. - Arv- ja tähtavaldis. - Tähtavaldise väärtuse arvutamine. - Valem. - Võrrand. - Sektordiagramm. - Infotehnoloogiliste vahendite kasutamine nõutavate oskuste harjutamiseks.
Geomeetrilised kujundid ja mõõtmine	
Õpilane: teab ning teisendab pikkus-, pindala-, ruumala- ja ajaühikuid;	- Sümmeetria sirge suhtes. - Lõigu keskristsirge ja nurgapoolitaja.

▪ joonestab ning tähistab kolmnurga ringi; ▪ konstrueerib sirkli ja joonlauaga lõigu keskristsirge, nurgapoolitaja ning sirge suhtes sümmeetrilisi kujundeid; ▪ toob näiteid õpitud geomeetriliste kujundite ning sümmeetria kohta arhitektuurist ja kujutavas kunstist, kasutades IKT võimalusi (internetiotsing, pildistamine); ▪ rakendab ülesandeid lahendades kolmnurga sisenurkade summat, ▪ liigitab kolmnurki külgede ja nurkade järgi, joonestab kolmnurga kõrgused ning arvutab kolmnurga pindala.	▪ Kolmnurk ja selle elemendid. Kolmnurkade liigitamine, joonestamine ja võrdsuse tunnused. ▪ Kolmnurga pindala leidmine aluse ja kõrguse abil. ▪ Ringjoon, selle pikkus. ▪ Ring, selle pindala.
--	--

3.2.3. III kooliaste

Matemaatika õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes

9. klassi lõpetaja:

- 1) koostab ja rakendab eri eluvaldkondade ülesandeid lahendades sobivaid matemaatilisi mudeleid;
- 2) püstatab hüpoteese ja kontrollib neid, üldistab ning arutleb loogiliselt, põhjendab väiteid;
- 3) kasutab matemaatiliste seoste uurimisel arvutiprogramme ja muid abivahendeid;
- 4) näeb seoseid erinevate matemaatiliste mõistete vahel ning loob neist süsteemi;
- 5) hindab oma matemaatilisi teadmisi ja oskusi ning arvestab neid edasist tegevust kavandades.

7. klass

Õppetundide maht 175 tundi õppeaastas (5 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Arvutamine ja andmed	
Õpilane: ▪ liidab, lahutab, korrutab, jagab ja astendab naturaalarvulise astendajaga ratsionaalarve peast, kirjalikult ja taskuarvutiga ning rakendab tehete järjekorda; ▪ kirjutab suuri ja väikseid arve standardkujul; ▪ ümardab arve etteantud täpsuseni; ▪ selgitab naturaalarvulise astendajaga astendamise tähendust ning kasutab astendamisreegleid; ▪ moodustab reaalse andmete põhjal statistilise kogumi, korrastab seda, moodustab sageduste ja suhteliste sageduste tabeli ning iseloomustab statistilist kogumit aritmeetilise keskmise järgi; ▪ selgitab tõenäosuse tähendust ja arvutab lihtsamatel juhtudel sündmuse tõenäosuse.	▪ Arvutamine ratsionaalarvudega. ▪ Arvu 10 astmed (ka negatiivne täisarvuline astendaja). ▪ Arvu standardkujul. ▪ Naturaalarvulise astendajaga aste. ▪ Statistiline kogum ja selle karakteristikud (sagedus, suhteline sagedus, aritmeetiline keskmine). ▪ Tõenäosuse mõiste. ▪ Arvutiprogrammide kasutamine nõutavate oskuste harjutamiseks.
Protsent	
Õpilane: ▪ leiab terviku protsentides antud osamäära järgi;	▪ Protsendi mõiste ja osa leidmine tervikust

- väljendab murruna antud osa protsentides; - leiab, mitu protsenti moodustab üks arv teisest; - määrab suuruse kasvamist ja kahanemist protsentides; - tõlgendab igapäevaelus ja teistes õppeainetes ette tulevaid protsentides väljendatavaid suurusi, sealhulgas laenudega (ainult lihtintress) seotud kulutusi ja ohte; - arutleb maksude olulisuse üle ühiskonnas.	(kordavalt). - Promilli mõiste. - Terviku leidmine protsendi järgi. - Jagatise väljendamine protsentides. - Protsendipunkt. - Kasvamise ja kahanemise väljendamine protsentides. - Protsentides muutuse eristamine muutusest protsendipunktides. - Arvutiprogrammide kasutamine nõutavate oskuste harjutamiseks.
Algebra	
Õpilane: - korrapäraselt üks- ja hulkliikmeid, liidab, lahutab, korrutab ning jagab üksliikmeid; - lahendab võrrandi põhiomadusi kasutades lineaar- ja võrdkujulisi võrrandeid; - lahendab tekstülesandeid võrrandite abil.	- Üksliige ja hulkliige. - Tehted üksliikmetega. - Võrrandi põhiomadused. - Lineaarvõrrand. - Võrdkujuline võrrand. - Võrdeline jaotamine. - Arvutiprogrammide kasutamine võrrandite lahendamisel. - Tekstülesannete lahendamine võrrandite abil.
Funktsioonid	
Õpilane: - selgitab eluliste näidete põhjal võrdelise sõltuvuse tähendust; - joonestab valemi järgi funktsiooni graafiku (nii käsitsi kui ka arvutiprogrammiga) ning loeb graafikult funktsiooni ja argumendi väärtusi; - selgitab (arvutiga tehtud dünaamilisi jooniseid kasutades) funktsiooni graafiku asendi ja kuju sõltuvust funktsiooni avaldises olevatest kordajatest.	- Muutuv suurus, funktsioon. - Võrdeline ja pöördvõrdeline sõltuvus. - Praktiline töö: võrdelise ja pöördvõrdelise seose määramine (nt liikumisel teepikkus, ajavahemik, kiirus). - Lineaarfunktsioon.
Geomeetria	
Õpilane: - joonestab ja konstrueerib (käsitsi ja arvutiga) tasandilisi kujundeid etteantud elementide järgi; - arvutab kujundite joonelemendid, ümbermõõdu, pindala ja ruumala; - teab kujundeid, kirjeldab kujundite omadusi ning klassifitseerib kujundeid ühiste omaduste põhjal; - lahendab geomeetrilise sisuga probleemülesandeid; - kasutab seaduspärasusi avastades ja hüpoteese püstitades infotehnoloogilisi vahendeid.	- Hulknurgad (kolmnurk, rõõpkülik, romb) nende ümbermõõt ja pindala. - Ruumilised kujundid (püströöptahukas, püstprisma), nende pindala ja ruumala.

8. klass

Õppetundide maht 175 tundi õppeaastas (5 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
---------------------	-----------------

Arvutamine ja andmed	
Õpilane: - liidab, lahutab, korrutab, jagab ja astendab naturaalarvulise astendajaga ratsionaalarve peast, kirjalikult ja taskuarvutiga ning rakendab tehete järjekorda; - kirjutab suuri ja väikseid arve standardkujul; - ümardab arve etteantud täpsuseni; - selgitab naturaalarvulise astendajaga astendamise tähendust ning kasutab astendamisreegleid; - selgitab arvu ruutjuure tähendust ja leiab peast või taskuarvutil ruutjuure; - moodustab reaalse andmete põhjal statistilise kogumi, korrastab seda, moodustab sageduste ja suhteliste sageduste tabeli ning iseloomustab statistilist kogumit aritmeetilise keskmise järgi; - selgitab tõenäosuse tähendust ja arvutab lihtsamatel juhtudel sündmuse tõenäosuse.	- Arvutamine ratsionaalarvudega. - Arvu 10 astmed (ka negatiivne täisarvuline astendaja). - Arvu standardkuju. - Naturaalarvulise astendajaga aste. - Arvu ruutjuur. - Statistiline kogum ja selle karakteristikud (sagedus, suhteline sagedus, aritmeetiline keskmine). - Tõenäosuse mõiste. - Arvutiprogrammide kasutamine nõutavate oskuste harjutamiseks.
Protsent	
Õpilane: - leiab terviku protsentides antud osamäära järgi; - väljendab murruna antud osa protsentides; - leiab, mitu protsenti moodustab üks arv teisest; - määrab suuruse kasvamist ja kahanemist protsentides; - tõlgendab igapäevaelus ja teistes õppeainetes ette tulevaid protsentides väljendatavaid suurusi, sealhulgas laenudega (ainult lihtintress) seotud kulutusi ja ohte; - arutleb maksude olulisuse üle ühiskonnas.	- Protsendi mõiste ja osa leidmine tervikust (kordavalt). - Promilli mõiste. - Terviku leidmine protsendi järgi. - Jagatise väljendamine protsentides. - Protsendipunkt. - Kasvamise ja kahanemise väljendamine protsentides. - Protsentides muutuse eristamine muutusest protsendipunktides. - Arvutiprogrammide kasutamine nõutavate oskuste harjutamiseks
Algebra	
Õpilane: - korrastab üks- ja hulkliikmeid, liidab, lahutab ning korrutab üks- ja hulkliikmeid ning jagab üksliikmeid ja hulkliiget üksliikmega; - tegurdab hulkliikmeid (toob sulgude ette, kasutab abivalemeid); - lahendab täielikke ja mittetäielikke ruutvõrrandeid; - lahendab tekstülesandeid võrrandite ja võrrandisüsteemide abil.	- Üksliige ja hulkliige. Tehted üksliikmete ja hulkliikmetega. - Ruutude vahe, summa ruudu ja vahe ruudu valemid. - Võrrandi põhiomadused. - Lineaarvõrrandisüsteem. - Arvutiprogrammide kasutamine lineaarvõrrandisüsteemide lahendamisel. - Tekstülesannete lahendamine võrrandite ja võrrandisüsteemide abil.
Funktsioonid	
Õpilane: - joonestab valemi järgi funktsiooni graafiku (nii käsitsi kui ka arvutiprogrammiga); - loeb graafikult funktsiooni ja argumendi väärtusi;	Lineaarfunktsioon.
Geomeetria	

Õpilane: ▪ joonestab ja konstrueerib (käsitsi ja arvutiga) tasandilisi kujundeid etteantud elementide järgi; ▪ arvutab kujundite joonelemendid, ümbermõõdu, pindala ja ruumala; ▪ teab kujundeid, kolmnurga ja trapetsi kesklõiku, kolmnurga mediaani, kolmnurga ümber- ja siseringjoont ning kesk- ja piirde- nurka; ▪ kirjeldab kujundite omadusi ning klassifitseerib kujundeid ühiste omaduste põhjal; ▪ eristab teoreemi, eeldust, väidet ja tõestust, selgitab mõne teoreemi tõestuskäiku; ▪ lahendab geomeetrilise sisuga probleemülesandeid; ▪ kasutab seaduspärasusi avastades ja hüpoteese püstitades infotehnoloogilisi vahendeid.	▪ Definitsioon, teoreem, eeldus, väide, tõestus. ▪ Hulknurgad (kolmnurk, rööpkülik, trapets, korrapärane hulknurk), nende ümbermõõt ja pindala. ▪ Ring ja ringjoon. ▪ Kesknurk. ▪ Piirdenurk, Thalese teoreem. ▪ Ringjoone puutuja. ▪ Kolmnurga ning korrapärase hulknurga sise- ja ümberringjoon. ▪ Sirgete paralleelsuse tunnused. ▪ Kolmnurga ja trapetsi kesklõik. ▪ Kolmnurga mediaan ja raskuskese. ▪ Kolmnurkade sarnasuse tunnused. ▪ Hulknurkade sarnasus. ▪ Maa-alade plaanistamine. ▪ Pythagorase teoreem. ▪ Teravnurga trigonomeetrilised funktsioonid. ▪ Ruumilised kujundid (püströöptahukas, püstprisma,), nende pindala ja ruumala.
--	--

9. klass

Õppetundide maht 140 tundi õppeaastas (4 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Arvutamine ja andmed	
Õpilane: ▪ liidab, lahutab, korrutab, jagab ja astendab naturaalarvulise astendajaga ratsionaalarve peast, ▪ kirjalikult ja taskuarvutiga ning rakendab tehete järjekorda; ▪ kirjutab suuri ja väikseid arve standardkujul; ▪ ümardab arve etteantud täpsuseni; ▪ selgitab naturaalarvulise astendajaga astendamise tähendust ning kasutab astendamisreegleid; ▪ selgitab arvu ruutjuure tähendust ja leiab peast või taskuarvutil ruutjuure; ▪ moodustab reaalsete andmete põhjal statistilise kogumi, korrastab seda, moodustab sageduste ja suhteliste sageduste tabeli ning iseloomustab statistilist kogumit aritmeetilise keskmise järgi; ▪ selgitab tõenäosuse tähendust ja arvutab lihtsamatel juhtudel sündmuse tõenäosuse.	▪ Arvutamine ratsionaalarvudega. ▪ Arvu 10 astmed (ka negatiivne täisarvuline astendaja). ▪ Arvu standardkujul. ▪ Naturaalarvulise astendajaga aste. ▪ Arvu ruutjuur. ▪ Statistiline kogum ja selle karakteristikud (sagedus, suhteline sagedus, aritmeetiline keskmine). ▪ Tõenäosuse mõiste. ▪ Arvutiprogrammide kasutamine nõutavate oskuste harjutamiseks.
Protsent	
Õpilane: ▪ leiab terviku protsentides antud osamäära järgi; ▪ väljendab murruna antud osa protsentides; ▪ leiab, mitu protsenti moodustab üks arv teisest; ▪ määrab suuruse kasvamist ja kahanemist protsentides;	▪ Protsendi mõiste ja osa leidmine tervikust (kordavalt). ▪ Promilli mõiste. ▪ Terviku leidmine protsendi järgi. ▪ Jagatise väljendamine protsentides.

- tõlgendab igapäevaelus ja teistes õppeainetes ette tulevaid protsentides väljendatavaid suursusi, - sealhulgas laenudega (ainult lihtintress) seotud kulutusi ja ohte; - arutleb maksude olulisuse üle ühiskonnas.	- Protsendipunkt. - Kasvamise ja kahanemise väljendamine protsentides. - Protsentides muutuse eristamine muutusest protsendipunktides. - Arvutiprogrammide kasutamine nõutavate oskuste harjutamiseks
Algebra	
Õpilane: - tegurdam hulkliikmeid (toob sulgude ette, kasutab abivalemeid, tegurdab ruutkolmliiget); - taandab ja laiendab algebralist murdu ning liidab, lahutab, korrutab ja jagab algebralisi murde; - lihtsustab kahetehtelisi ratsionaalavaldisi; - lahendab täielikke ja mittetäielikke ruutvõrrandeid; - lahendab tekstülesandeid võrrandite ja võrrandisüsteemide abil.	- Võrrandi põhiomadused. Täielik ja mittetäielik ruutvõrrand. - Arvutiprogrammide kasutamine võrrandite lahendamisel. - Algebraline murd. Tehted algebraliste murdudega. - Tekstülesannete lahendamine võrrandite ja võrrandisüsteemide abil.
Funktsioonid	
Õpilane: - joonestab valemi järgi funktsiooni graafiku (nii käsitsi kui ka arvutiprogrammiga) ning loeb graafikult funktsiooni ja argumendi väärtusi; - selgitab (arvutiga tehtud dünaamilisi jooniseid kasutades) funktsiooni graafiku asendi ja kuju sõltuvust funktsiooni avaldises olevatest kordajatest (ruutfunktsiooni korral ainult ruutliikme kordajast ja vabaliikmest); - selgitab nullkohtade tähendust ning leiab nullkohad graafikult ja valemist; - loeb jooniselt parabooli haripunkti ja arvutab parabooli haripunkti koordinaadid	Ruutfunktsioon.
Geomeetria	
Õpilane: - arvutab kujundite joonelemendid, ümbermõõdu, pindala ja ruumala; - kirjeldab kujundite omadusi ning klassifitseerib kujundeid ühiste omaduste põhjal; - eristab teoreemi, eeldust, väidet ja tõestust, selgitab mõne teoreemi tõestuskäiku; - lahendab geomeetrilise sisuga probleemülesandeid; - leiab täisnurkse kolmnurga joonelemendid; - kasutab probleemülesandeid lahendades kolmnurkade ja hulknurkade sarnasust; - kasutab seaduspärasusi avastades ja hüpoteese püstitades infotehnoloogilisi vahendeid.	- Hulknurgad (kolmnurk, rõõpkülik, trapets, korrapärane hulknurk), nende ümbermõõt ja pindala. - Pythagorase teoreem. - Teravnurga trigonomeetrilised funktsioonid. - Ruumilised kujundid (püramiid, silinder, koonus, kera), nende pindala ja ruumala.

4. AINEVALDKOND „LOODUSAINED“

Sisukord:

4.1. Üldalused	1
4.2. Loodusõpetus ...	6
4.3. Bioloogia	25
4.4. Geograafia	35
4.5. Füüsika	43
4.6. Keemia	51

4.1. Üldalused

4.1.1. Loodusteaduslik pädevus

Loodusainete õpetamise eesmärk põhikoolis on kujundada õpilastes eakohane loodusteaduslik pädevus, st suutlikkus väärtustada looduslikku mitmekesisust ning vastutustundlikku ja säästvat eluviisi; oskus vaadelda, mõista ning selgitada loodus-, tehis- ja sotsiaalkeskkonnas eksisteerivaid objekte, nähtusi ning protsesse, märgata ja määratleda elukeskkonnas esinevaid probleeme, neid loovalt lahendada, kasutades loodusteaduslikku meetodit; väärtustada looduslikku mitmekesisust ning vastutustundlikku ja säästvat eluviisi; hinnata looduses viibimist.

Loodusainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) tunneb huvi ümbritseva elukeskkonna, selle uurimise ning loodusteaduste ja tehnoloogia saavutuste vastu ning on motiveeritud edasisteks õpinguteks;
- 2) vaatab, analüüsib ning selgitab elukeskkonna objekte, nähtusi ja elukeskkonnas toimuvaid protsesse, leiab nendevahelisi seoseid ning teeb järeldusi, rakendades loodusainetes omandatud teadmisi ja oskusi;
- 3) oskab märgata, sõnastada ja lahendada loodusteaduslikke probleeme, kasutades loodusteaduslikku meetodit ning loodusteaduslikku terminoloogiat suulises ja kirjalikus kõnes;
- 4) oskab esitada uurimisküsimusi, plaanida ja korraldada eksperimenti ning teha tõendusmaterjali põhjal järeldusi;
- 5) kasutab loodusteaduste- ja tehnoloogiaalase info hankimiseks erinevaid allikaid, sh veebimaterjale, analüüsib ning hindab neis sisalduva info tõepärasust;
- 6) oskab teha igapäevaelulisi elukeskkonnaga seotud otsuseid ja neid põhjendada, kasutades loodus- ning sotsiaalses omandatud teadmisi ja oskusi ning arvestades kujundatud väärtushinnanguid;
- 7) mõistab loodusteaduste tähtsust teaduse ja tehnoloogia arengus ning teab valdkonnaga seotud elukutseid;
- 8) väärtustab elukeskkonda kui tervikut, sellega seotud vastutustundlikku ja säästvat käitumist ning järgib tervislikke eluviise.

4.1.2. Ainevaldkonna õppeained

Loodusainete valdkonna õppeained on loodusõpetus, bioloogia, geograafia, füüsika ja keemia. Loodusõpetust õpitakse alates 1. klassist, bioloogiat ja geograafiat alates 7. klassist ning füüsikat ja keemiat alates 8. klassist.

Loodusainete nädalatundide jaotumine kooliastmeti.

I kooliaste
loodusõpetus – 5 nädalatundi (vabast tunniressursist 2 tundi)

II kooliaste
loodusõpetus – 7 nädalatundi

III kooliaste
loodusõpetus – 2 nädalatundi 7. klassis
bioloogia – 6 nädalatundi (vabast tunniressursist 1 tund)
geograafia – 6 nädalatundi (vabast tunniressursist 1 tund)
füüsika – 4 nädalatundi
keemia – 4 nädalatundi

4.1.3. Ainevaldkonna kirjeldus

Valdkonna õppeainetega kujundatakse loodusteaduste- ja tehnoloogiaalast kirjaoskust, mis moodustab loodusteadusliku pädevuse. Loodusteaduslikes õppeainetes käsitletakse keskkonna bioloogiliste, geograafiliste, keemiliste, füüsikaliste ja tehnoloogiliste objektide ning protsesside omadusi, seoseid ja vastastikmõjusid.

Loodusõpetus kujundab alustadmised ja -oskused teiste loodusteaduslike ainete (bioloogia, füüsika, geograafia ja keemia) õppimiseks ning loob aluse teadusliku mõtlemisviisi kujunemisele.

Bioloogia kujundab õpilastel tervikarusaama eluslooduse põhilistest objektidest ja protsessidest ning elus- ja eluta looduse vastastikustest seostest.

Geograafia kujundab õpilaste arusaama looduses ja ühiskonnas toimuvatest nähtustest ja protsessidest, nende ruumilisest levikust ning vastastikustest seostest.

Füüsikas omandavad õpilased arusaama põhilistest füüsikalistest protsessidest ning loodusseaduste rakendamise võimalustest tehnika ja tehnoloogia arengus.

Keemias omandavad õpilased teadmisi ainete ehitusest ja omadustest, oskusi keemilistes nähtustes orienteeruda ning suutlikkuse mõista eluslooduses ja inimtegevuses toimuvate keemiliste protsesside seaduspärasusi.

4.1.4. Üldpädevuste kujundamine ainevaldkonna õppeainetes

Kultuuri- ja väärtuspädevus	Positiivse hoiaku kujundamine kõige elava ja ümbritseva suhtes
	Huvi arendamine loodusteaduste kui uusi teadmisi ja lahendusi pakkuva kultuurinähtuse vastu.
	Tervislike eluviiside kujundamine.
	Jätkusuutliku ja vastutustundlikku eluviisi väärtustamine.
	Loodusliku mitmekesisuse tähtsuse ning selle kaitse vajaduse teadvustamine.
Sotsiaalne ja kodanikupädevus	Inimtegevuse mõju hindamine looduskeskonnale
	Kohalike ja globaalsete keskkonnaprobleemide teadvustamine ning neile lahenduste leidmine.
	Dilemmaprobleemide lahendamine, kus otsuseid langetades tuleb lisaks loodusteaduslikele seisukohtadele arvestada inimühiskonnaga seotud aspekte - seadusandlikke, majanduslikke ning eetilisi-moraalseid seisukohti.
	Loodusainetes rakendatavad aktiivõppemeetodid: rühmatöö uurimuslikus õppes ja dilemmaprobleemide lahendamisel, vaatlus- ja katsetulemuste analüüs ning kokkuvõtete suuline esitus.
Enesemääratlus-pädevus	Inimese anatoomia, füsioloogia ja tervislike eluviiside teemaside käsitlemisel selgitatakse individuaalset energia- ja toitumisvajadust, tervisliku treeningu individualiseeritust, haigestumistega seotud riske ning tervislike eluviiside erinevaid aspekte.
Õpipädevus	Probleemide lahendamise ja uurimusliku õppe rakendamine: õpilased omandavad oskused leida loodusteaduslikku infot, sõnastada probleeme ja uurimisküsimusi, planeerida ja teha katset või vaatlust ning teha kokkuvõtteid. IKT-põhised õpikeskkonnad, mis kiire ja individualiseeritud tagasiside kaudu

	võimaldavad rakendada erinevaid õpistrateegiaid.
Suhtluspädevus	Loodusteadusliku info otsimine erinevatest allikatest, sh internetist, ning leitud teabe analüüs ja tõepärasuse hindamine
	Vaatlus- ja katsetulemuste korrektne vormistamine ning kokkuvõtete kirjalik ja suuline esitus
	Teadusharudele iseloomulike mõistete ja sümbolite korrektne kasutamine nii abstraktses teaduslikus kui ka konkreetses igapäevases kontekstis.
Matemaatika-loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus.	Uurimuslik õpe, kus õpilastel tuleb katse- või vaatlusandmeid esitada tabelitena ja arvjoonistena, neid analüüsida, leida omavahelisi seoseid ning siduda arvulisi näitajaid lahendatava probleemiga.
	Arvjooniste koostamine ja analüüsimine, võrreldakse ning seostatakse eri objekte ja protsesse
	Õpitakse mõistma loodusteaduslikke küsimusi, teaduse ja tehnoloogia tähtsust ning mõju ühiskonnale, kasutama uut tehnoloogiat ja tehnoloogilisi abivahendeid ning tegema igapäevaelus tõenduspõhiseid otsuseid.
Ettevõtlikkus-pädevus	Loodusainete rakendusteaduslikud teemad, kus ilmnevad abstraktsete teadusfaktide ja -teooriate igapäevaelulised väljundid.
	Loodusteadustega seotud elukutsed ning vastava valdkonnaga tegelevad teadusasutused ja ettevõtted.
	Uurimuslik käsitlus, kus süsteemselt planeeritakse katseid ja vaatlusi ning analüüsitakse tulemusi.
	Keskkonnaga seotud dilemmaide lahendamine ja pädevate otsuste tegemine, mis lisaks teaduslikele seisukohtadele arvestavad sotsiaalseid aspekte.

4.1.5. Lõiming teiste ainevaldkondadega

Keel ja kirjandus. Võõrkeeled	Arendatakse õpilaste teksti mõistmise ja analüüsimise oskust
	Kujundatakse oskust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada nii suuliselt kui ka kirjalikult.
	Õpetatakse kasutama kohaseid keelevahendeid, ainealast sõnavara ja väljendusrikast keelt ning järgima õigekeelsusnõudeid
	Juhitakse tähelepanu tööde korrektsele vormistamisele ja viitamisele ning intellektuaalse omandi kaitsele..
	Selgitatakse võõrkeelse algupäraga loodusteaduslikke mõisteid ning võõrkeeleoskust arendatakse ka lisamaterjali otsimisel ja mõistmisel.
Matemaatika	Uurimuslik õpe, loova ja kriitilise mõtlemise arendamine.
	Andmete analüüs ja tõlgendamine, tulemuste esitamine tabelite, graafikute ja diagrammidena.
	Loodusnähtuste seoseid uurides rakendatakse matemaatilisi mudeleid.
Sotsiaallained	Loodusainete õppimine aitab mõista inimese ja ühiskonna toimimist, kujundab oskust näha ühiskonna arengu seoseid keskkonnaga, teha teadlikke valikuid, toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikmena ning isiksusena.
Kunst	Uurimistulemuste vormistamine, esitluste tegemine, näitustel käimine, looduse ilu väärtustamine õppekäikudel jms.
Tehnoloogia	Õppides mõistma looduse kui süsteemi funktsioneerimise lihtsamaid seaduspärasusi ning inimese ja tehnika mõju looduskeskkonnale, areneb õpilaste tehnoloogiline pädevus.
	Õppes kasutatakse tehnoloogilisi, sh IKT vahendeid
	Füüsikateadmised loovad teoreetilise aluse, et mõista seoseid looduse, tehnika ja tehnoloogia vahel.

Kehaline kasvatus	Loodusainete õppimine toetab kehalise aktiivsuse ja tervisliku eluviisi väärtustamist.
--------------------------	--

4.1.6. Läbivate teemade rakendamise võimalusi

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	Kujundatakse iseseisva õppimise oskus, mis on oluline alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisel
	Erinevate õppevormide kaudu arendatakse õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, mida on vaja tulevases tööelus.
	Loodusaineid õpetades kasvatatakse õpilaste teadlikkust karjäärivõimalustest ning vahendatakse neile teavet edasiõppimisvõimaluste kohta loodusteadustega seotud erialadel.
	Võimalus vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt tutvuda ettevõttega.
	Erinevate õppevormide kaudu arendatakse õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, mida on vaja tulevases tööelus.
Keskkond ja jätkusuutlik areng	Loodusteaduslikel ainetel on kandev roll läbiva teema „Keskkond ja jätkusuutlik areng” elluviimisel.
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	Kodanikuõiguste ja -kohustuste tunnetamine seostub keskkonnaküsimustega.
	Kodanikuõiguste ja -kohustuste tunnetamine seostub keskkonnaküsimustega.
Kultuuriline identiteet	Loodusteadused, mis moodustavad teatud osa kultuurist, kuhu on oma panuse andnud ka Eestiga seotud loodusteadlased.
	Maailma kultuuriline mitmekesisus lõimub rahvastikuteemadega geograafias
Teabekeskkond	Eri infoallikatest teabe kogumine, teabe kriitiline hindamine ning kasutamine.
Tehnoloogia ja innovatsioon	IKT vahendite kasutamine aineõpetuses
Tervis ja ohutus	Loodusainete õppimine aitab õpilastel mõista tervete eluviiside ja tervisliku toitumise tähtsust ning mõista keskkonna ja tervise seoseid.
	Teoreetilise aluse õigele tervisekäitumisele annavad eelkõige bioloogia ja keemia
	Loodusainete õppimine praktiliste tööde kaudu arendab õpilaste oskust rakendada ohutusnõudeid.
Väärtused ja kõlblus	Loodusteaduslike teadmiste ja oskuste alusel kujunevad elu ning elukeskkonna säilitamiseks vajalikud väärtushinnangud.

4.1.7. Hindamine.

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest ja kooli õppekava üldosas kehtestatud hindamise korraldusest.

Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Käitumisele (nagu huvi tundmine, tähtsuse mõistmine, väärtustamine, vajaduste arvestamine, käitumine looduses ja reeglite järgimine) antakse hinnanguid.

I kooliastmes (loodusõpetus) hinnatakse teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele: teadmist ja arusaamist (äratundmine, nimetamine, näidete toomine, iseloomustamine, sõnastamine ja kirjeldamine), rakendamise ja analüüsi oskusi

(katsete tegemine, omaduste kindlakstegemine, mõõtmine, eristamine, rühmitamine, seostamine, järelduste tegemine, valimine, otsuste tegemine, koostamine, vormistamine ning esitlemine).

II kooliastmes (loodusõpetus) hinnatakse taustinfo kogumise, küsimuste sõnastamise, töövahendite käsitlemise, katse tegemise, mõõtmise, andmekogumise, täpsuse tagamise, ohutusnõuete järgimise, tabelite ja diagrammide analüüsi, järelduste tegemise ning tulemuste esitamise oskust. Hinnatakse oskust sõnastada probleeme ja aktiivset osalust aruteludes, oma arvamuse väljendamist ning põhjendamist.

III kooliastmes on oluline hinnata nii erinevate mõtlemistasandite arendamist õppeaine kontekstis kui ka uurimuslike ja otsuste tegemise oskuste arendamist. Uurimisioskusi (probleemi sõnastamine, taustinfo kogumine, uurimisküsimuste ja hüpoteeside sõnastamine, töövahendite käsitlemine, katse hoolikas ja eesmärgipärane tegemine, mõõtmine, andmekogumine, täpsuse tagamine, ohutusnõuete järgimine, tabelite ja diagrammide koostamine ning katsetulemuste analüüs, järelduste tegemine, hüpoteesi hindamine ning tulemuste esitamine ja tõlgendamine teoreetiliste teadmiste taustal) hinnatakse nii terviklike uurimistööde vältel kui ka üksikuid oskusi eraldi arendades.

4.1.8. Füüsiline õppekeskkond

Kool korraldab:

- 1) õppe klassis, kus on elektripistikud, töölauad ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogilised demonstratsioonilahendused õpetajale;
- 2) praktiliste tööde ja õppekäikude korraldamiseks õppe vajaduse korral rühmades;
- 3) praktilised tööd klassis, kus on töölauad ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogilised demonstratsioonivahendid õpetajale.

Geograafias on kasutusel maailmaatlaste ja Eesti atlaste komplekti (iga õpilase kohta atlas). *Bioloogias* on kasutusel mikroskoop.

Kool võimaldab:

- 1) ainekavas nimetatud praktiliste tööde tegemiseks vajalikud katsevahendid ja -materjalid ning demonstratsioonivahendid osaliselt;
- 2) sobivad hoiutingimused praktiliste tööde ja demonstratsioonide korraldamiseks, et koguda ja säilitada vajalikke materjale;
- 3) kasutada õppes arvuteid, millega saab teha ainekavas loetletud töid;
- 4) materiaalse võimaluste ja otstarbekuse põhjal rakendada loodusainete õppes uusi IKT lahendusi;
- 5) õuesõpet, õppekäikude korraldamist ning osalemist loodus- ja keskkonnaharidusprojektides.

II kooliastmes võimaldatakse vähemalt kaks korda kooliastme jooksul osaleda keskkonnahariduskeskuse või loodusharidusega seotud üritusel.

III kooliastmes võimaldatakse kooli õppekava järgi vähemalt korra õppeaastas igas loodusaines õpet väljaspool kooli territooriumi (looduskeskkonnas, muuseumis või laboris).

4.2. LOODUSÕPETUS

4.2.1. I kooliaste

Õppe- ja kasvatuseesmärgid I kooliastmes.

3. klassi lõpetaja:

- 1) tunneb huvi looduse ja selle uurimise vastu ning kasutab julgelt loovust ja fantaasiat;
- 2) mõistab, et inimene on osa loodusest ning inimeste elu sõltub loodusest; suhtub loodusesse säästvalt;
- 3) märkab looduse ilu ja erilisust ning väärtustab oma kodukoha elurikkust ja maastikulist mitmekesisust;
- 4) hoolib elusolenditest ja nende vajadustest;
- 5) liigub looduses turvaliselt, kahjustamata loodusväärtusi ja iseennast.

1. klass

Õppetundide maht 35 tundi õppeaastas (1 tund nädalas)

Õppevahendid: luubid, topsluubid, seinatabelid, kollektsioonid, kollektsioonikarbid, mulaažid, auvised Eesti loodusest jne

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
<i>Inimese meeled ja avastamine</i>	
Õpilane: ▪ teab erinevaid omadusi; ▪ oskab oma meelte abil omadusi määrata; ▪ teab, et taimed, loomad ja seened on elusolendid; ▪ teab nimetada elusa ja eluta looduse objekte ja nende omadusi; ▪ viib läbi lihtsamaid loodusvaatlusi ning uurimuslikke tegevusi; ▪ eristab elus- ja eluta looduse objekte ja nähtusi ning vaatleb, nimetab, kirjeldab ja rühmitab neid; ▪ oskab käituda õppekäigul loodussõbralikult; ▪ teab, et on olemas looduslikud ja inimese tehtud asjad ning materjalid; ▪ kirjeldab looduslikke ja tehisklikke objekte erinevate meeltega saadud teabe alusel; ▪ sõnastab oma meelte abil saadud kogemusi ning nähtuste ja objektide omadusi; ▪ eristab tahkeid ja vedelaid aineid ning omab ohutunnet tundmatute ainete suhtes; ▪ eristab inimese valmistatud looduslikust; ▪ tunneb huvi looduse ja selle uurimise vastu, kasutab julgelt loovust ja fantaasiat; ▪ märkab looduse ilu ja erilisust, väärtustab oma kodukoha elurikkust ja maastikulist mitmekesisust; ▪ väärtustab maailma tunnetamist oma meelte kaudu; ▪ tunneb rõõmu looduses viibimisest; ▪ väärtustab nii looduslikku kui inimese loodut ning suhtub kõigesse sellesse säästvalt; ▪ väärtustab enda ja teiste tööd.	▪ Inimese meeled ja avastamine. ▪ Elus ja eluta. ▪ Asjad ja materjalid. ▪ Tahked ained ja vedelikud.
Mõisted: omadus, meeled, elus, eluta, looduslik, tehisklik, tahke, vedel.	
Praktilised tööd ja IKT rakendamine:	

1) meelte kasutamine mängulises ja uurimuslikus tegevuses; 2) elus- ja eluta objektide rühmitamine; 3) tahkete ja vedelate ainete omaduste võrdlemine; 4) õppekäik kooliümbruse elus- ja eluta loodusega tutvumiseks	
Aastaajad	
Õpilane: ▪ teab, et looduses aset leiduvad muutused sõltuvalt aastaaegadest ning valgusest ja soojusest; ▪ märkab muutusi looduses ja seostab neid aastaegade vaheldumisega, kirjeldab aastaajalisi muutusi (kõnes, kirjas, joonistades); ▪ toob näiteid looduses toimuvate aastaajaliste muutuste tähtsusest inimese elus; ▪ teeb lihtsamaid loodusvaatlusi, kannab vaatlusinfo tabelisse, jutustab vaatlusinfo/tabeli põhjal ilma muutumisest; ▪ teeb soojuse ja valguse peegeldumise kohta katseid, sõnastab järeldused; ▪ oskab ennast kaitsta päikesepõletuse eest; ▪ teab, et elusolendite mitmekesisus ja aktiivsus sõltub aastaaegadest; ▪ toob näiteid erinevate organismide eluavalduste ja omavaheliste seoste kohta erinevatel aastaaegadel; ▪ oskab käituda õppekäigul loodussõbralikult; ▪ tunneb kodu- ja kooliümbrust, teab kodu- ja kooliümbruse tüüpilisemaid taimi ja loomi; ▪ vormistab vaatlusinfo, teeb järeldusi ning esitleb neid; ▪ oskab vaadelda, nimetada, rühmitada ja kirjeldada kodukoha, kooliümbruse elusa ja eluta looduse objekte; ▪ oskab käituda veekogudel; ▪ teab tuntumaid kodukoha/kooliümbruse vaatamisväärsusi; ▪ mõistab, et aastaajalised muutused mõjutavad tema enda ja teiste elu; ▪ tunneb huvi looduse ja selle uurimise vastu; ▪ liigub looduses turvaliselt, kahjustamata loodusväärtusi ja iseennast, järgib koostegutsemise reegleid; ▪ tunneb huvi oma kodukoha, inimeste/ajaloo/looduse vastu; ▪ hoiab oma kodukoha loodust ja ehitisi.	▪ Aastaegade vaheldumine looduses seoses soojuse ja valguse muutustega. ▪ Taimed, loomad ja seemned eri aastaaegadel. ▪ Kodukoha elurikkus ja maastikuline mitmekesisus.
Mõisted: suvi, sügis, talv, kevad, soojus, valgus, taim, loom, seen, kodukoht, veekogu, maastik. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) õppekäigud aastaajaliste erinevuste vaatlemiseks. Maastikuvaatlus; 2) puu ja sellega seotud elustiku aastaringne jälgimine; 3) tutvumine aastaajaliste muutustega veebimaterjalide põhjal.	

2. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 tundi nädalas)

Õppevahendid: : luubid, seinatabelid, kollektsoonid (nt käbide, viljade ja seemnete kollektsoonid), binokulaarmikroskoop, mudelid, mulaažid, toiduainete pakendite näidised, auvised Eesti loodusest, praktiliste tööde vahendid: mõõdulindid, erinevad kaalud,

termomeeter (üks kahe õpilase kohta), vahendid ilmavaatluste läbiviimiseks, sh termomeetrid, sademete kogujad, vaatlustabelid.

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Organismid ja elupaigad	
Õpilane: - teab õpitud maismaaloomi ja -taimi, teab loomade ja taimedega seotud ohtusid ning looduslikke ohte; - oskab rühmitada ja ära tunda kodukoha levinumaid taime- ja loomaliike; - kasutab õppetekstides leiduvaid loodusteaduslikke mõisteid suulises ja kirjalikus kõnes; - kirjeldab taimede ja loomade välisehitust, seostab selle elupaiga ja kasvukohaga ning toob näiteid nende tähtsusest looduses; - oskab teha lihtsamaid loodusvaatlusi; - teab, et organism hingab, toitub, kasvab, paljuneb; - kirjeldab õpitud maismaaloomade välisehitust, toitumist ja kasvamist, seostab neid elupaigaga; - kirjeldab taimede välisehitust, märkab ja kirjeldab taimede arengut; - eristab mets- ja koduloomi; - teab, miks peetakse koduloomi, ja oskab nimetada nende vajadusi; - teab koduloomadega seotud ohtusid; - oskab märgata ja kirjeldada koduloomade arengut; - teab õpitud veetaimi ja -loomi; - teab, et on olemas erinevad elupaigad, et erinevatel organismidel on erinevad nõuded elukeskkonnale; - teab maismaa- ja veetaimede põhierinevusi; - vaatleb taimi ja loomi erinevates elukeskkondades; - suhtub hoolivalt elusolenditesse ja nende vajadustesse; - väärtustab veetaimede ja -loomade mitmekesisust ja tähtsust looduses; - suhtub vastutustundlikult koduloomadesse, ei jäta koduloomi hoolitsusele; - väärtustab uurimuslikku tegevust.	- Maismaataimed ja -loomad, nende välisehitus ja mitmekesisus. - Taimede ja loomade eluavaldused: toitumine ja kasvamine. - Koduloomad. - Veetaimede ja -loomade erinevus maismaa organismidest.
Põhimõisted: puu, põõsas, rohttaim, teravili, juur, vars, leht, õis, vili, keha, pea, jalad, saba, kael, tiivad, nokk, suled, karvad, toitumine, kasvamine, elupaik, kasvukoht, metsloom, koduloom, lemmikloom, soomused, uimed, lõpused, ujulestad.	
Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) Loodusvaatlused: taimede välisehitus, loomade välisehitus. 2) Ühe taime või looma uurimine, ülevaate koostamine. 3) Uurimus: taime kasvu sõltuvus soojusest ja valgusest. 4) Loomaaia või loomapargi külastus või lemmikloomapäeva korraldamine. 5) Õppekäik: organismid erinevates elukeskkondades.	
Inimene	
Õpilane - teab kehaosade nimetusi; - näitab ja nimetab kehaosi; - kirjeldab inimese välisehitust, kasutades mõõtmistulemusi; - teab, et toituda tuleb võimalikult mitmekesiselt ning regulaarselt ja et väär toitumine toob kaasa tervisehäireid;	- Inimene. - Välisehitus. - Inimese toiduvajadused ja tervislik toitumine. - Hügieen kui tervist hoidev

▪ teab, et kiirtoidud ei ole tervislikud; ▪ oskab järgida tervisliku toitumise põhimõtteid ning hügieeninõudeid; ▪ oskab leida toiduainete pakenditelt talle vajalikku teavet; ▪ teab, kuidas hoida oma tervist, silmi, hambaid; ▪ teab, kelle poole tervisemurega pöörduda; ▪ järgib hügieeninõudeid, hoolitseb keha puhtuse eest; ▪ oskab näha ohtu tundmatutes esemetes, eristada tervisele kasulikke ja kahjulikke tegevusi; ▪ teab, et inimesed elavad erinevates elukeskkondades; ▪ toob näiteid, kuidas inimene oma tegevusega muudab loodust; ▪ teab, et oma tegevuses tuleb teistega arvestada; ▪ tarbib vastutustundlikult, väldib enda ja teiste tervise kahjustamist ning toimib keskkonda hoidvalt; ▪ võrdleb inimeste elu maal ja linnas; ▪ väärtustab inimest ja tema vajadusi ning tervist. ▪ väärtustab tervislikku eluviisi, tervislikku toitumist ja puhtust; ▪ püüab vältida enda ja teiste tervise kahjustamist; ▪ väärtustab erinevaid huvisid ja harrastusi.	tegevus. ▪ Inimese elukeskkond.
Põhimõisted: keha, kehaosad, toit, toiduaine, tervis, haigus, asula (linn, alev, küla).	
Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) Enesevaatlus, mõõtmine. 2) Oma päevamenüü tervislikkuse hindamine. 3) Õppekäik asula kui inimese elukeskkond.	
Mõõtmine ja võrdlemine	
Õpilane: ▪ teab, et mõõtmine on võrdlemine mõõtühikuga; ▪ viib läbi lihtsate vahenditega tehtavaid praktilisi töid, järgides juhendeid ja ohutusnõudeid; ▪ kaalub kehi, mõõdab temperatuuri ja pikkusi korrektselt, valides sobivaid mõõtmisvahendeid; ▪ mõistab mõõtmise vajalikkust, ▪ saab aru, et mõõtmine peab olema täpne.	▪ Kaalumine ▪ Pikkuse ja temperatuuri mõõtmine.
Põhimõisted: mõõtühik, termomeeter, temperatuur, kaalud, kaalumine, mõõtmine, katse.	
Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) Kehade kaalumine. 2) Õpilaste pikkuste võrdlemine ja mõõtmine. 3) Temperatuuri mõõtmine erinevates keskkondades.	
Ilm	
Õpilane: ▪ teeb ilmavaatlusi, iseloomustab ilma; ▪ teeb ilmateate põhjal järeldusi ning riietub vastavalt; ▪ tunneb huvi uurimusliku tegevuse vastu.	▪ Ilmastikunähtused. ▪ Ilmavaatlused.
Põhimõisted: pilvisus, tuul, õhutemperatuur, sademed: vihm, lumi.	
Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) Ilma vaatlemine. 2) Õhutemperatuuri mõõtmine. 3) Ilmaennustuse ja tegeliku ilma võrdlemine.	

3. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 tundi nädalas)

Õppevahendid: luubid, topsluubid, seinatabelid, kollektsioonid, binokulaarmikroskoop, mudelid, mulaažid, lihtsad määrajad, mudelid, mõõdulindid, praktiliste tööde vahendid kahe õpilase kohta: vooluallikas (taskulambipatarei 4,5 V), taskulambipirn alusel, lüliti, kolm ühendusjuhet, kaks magnetit, väikseid naelu, kompass, auvised Eesti loodusest, Eesti seinakaart, kooliümbruse kaart, Eesti kaardi põhised lauamängud jne.

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Organismide rühmad ja kooselu	
Õpilane: - teab, et taimed on elusad organismid; - teab, et taimed vajavad päikesevalgust ning toodavad seente ja loomade poolt kasutatavaid toitaineid ja hapnikku; - nimetab ja oskab näidata taimeosi, leida tunnuseid, mille abil taimi rühmitada; - eristab õistaimed, okaspuud, sõnajalg- ja sammaltaimed; - teab, et loomade hulka kuuluvad putukad, ämblikud, ussid, kalad, konnad, maod, linnud ja imetajad; - teab, et ühte rühma kuuluvatel loomadel on sarnased tunnused; - teab, et rästik, puuk ja herilane on ohtlikud; - eristab kala, kahepaikset, roomajat, lindu ja imetajat ning selgrootut, sh putukat; - kirjeldab õpitud loomaliikide eluviise ja elupaiku; - oskab seostada loomade ehituslikke ja käitumuslikke eripärasid nende elukeskkonnaga; - tunneb ära õpitud loomi piltide järgi ja looduses; - väldib loomadega seotud ohte (mürgiseid ja ohtlikke loomi); - teab seente mitmekesisust ja seda, et seened elavad mullas ja teistes organismides; - teab, et mõningaid seeni kasutatakse toiduainete valmistamiseks ning pagaritööstuses; - eristab söödavaid ja mürgiseid kübarseeni; - oskab vältida mürgiste seentega (sh hallitusseentega) seotud ohtusid; - eristab seeni taimedest ja loomadest; - tunneb õpitud seeni piltide järgi ja looduses; - teab, et igal liigil on nimi; - teab, et ühte liiki kuuluvad organismid on sarnased; - teab, et looduses on kõik omavahel seotud, et toiduvõrgustike abil saab iseloomustada organismidevahelisi suhteid; - koostab õpitud liikidest lihtsamaid toiduahelaid; - tunneb põhjalikult ühte taime-, seene- või loomaliiki, tuginedes koostatud uurimusülevaatele; - mõistab, et (liiki)de mitmekesisus on üks loodusrikkusi; - mõistab, et iga organism on looduses tähtis; - saab aru, et kõik taimed ja loomad on vajalikud, et nad on osa loodusest ja neid peab kaitsma; - mõistab, et seened on elusorganismid ning neid tuleb kaitsta nagu teisi organisme.	- Taimede mitmekesisus. - Loomade mitmekesisus. - Seente mitmekesisus. - Samblikud. - Liik, kooslus, toiduahel.
Mõisted: õistaim, vili, seeme, okaspuu käbi, sõnajalg, sammal, selgroogsed, kalad,	

kahepaiksed, roomajad, linnud, imetajad, selgrootud, ussid, putukad, ämblikud, seeneniidistik, kübarseen, eosed, hallitus, pärm, samblik, liik, kooselu, taimtoiduline, loomtoiduline, segatoiduline, toiduahel.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) lihtsa kollektsooni koostamine mõnest organismirühmast;
- 2) looma välisehituse ja eluviisi uurimine;
- 3) seente vaatlemine või hallitusseente kasvamise uurimine;
- 4) õppekäik organismide kooselu uurimiseks erinevates elupaikades.

Liikumine

Õpilane:

- teab liikumise tunnust: keha asukoht muutub teiste kehade suhtes;
- eristab liikumist ja paigalseisu;
- teab, et keha ei saa hetkeliselt liikuma panna ega peatada;
- teab, et pidurdamisel läbib keha teatud teepikkuse;
- teab, millest sõltub liikuva keha peatamise aeg ja tee pikkus (kiirus, teekatte libedus);
- oskab ette näha liikumisega seotud ohuolukordi,
- oskab tänavat (teed) ohutult ületada;
- oskab hinnata sõidukite liikumissuunda, -kiirust ja kaugust;
- oskab valida jalgrattaga, rulaga ja rulluiskudega sõitmiseks turvalise koha ja sobiva kiiruse;
- oskab kasutada turvavahendeid;
- suhtub positiivselt liikumisse kui kehalisse tegevusse.

- Liikumise tunnused.
- Jõud liikumise põhjusena (katseliselt).
- Liiklusohutus.

Põhimõisted: liikumine, kiirus, jõud.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) Oma keha jõu tunnetamine liikumise alustamiseks ja peatamiseks.
- 2) Liikuvate kehade kauguse ja kiiruse hindamine.

Elekter ja magnetism

Õpilane:

- teab lüliti osa vooluringis;
- teab, et mõned ained juhivad elektrivoolu ja teised ei juhi;
- teab, et niiske keskkond juhib elektrivoolu ja et elekter võib olla ka ohtlik;
- oskab pistikut pistikupeast õigesti välja tõmmata;
- eristab töötavat ja mittetöötavat vooluringi;
- teeb katsega kindlaks elektrit juhtivad ja mittejuhtivad ained ning rakendab saadud teadmisi elektririistade ohutul kasutamisel;
- kasutab elektrit säästlikult; oskab käsitseda majapidamis- ja olmeelektroonikat ning elektroonikaseadmeid;
- saab aru elektri säästmise vajalikkusest;
- saab aru, et koduses majapidamises kasutatav elekter on inimesele ohtlik ja sellega ei tohi mängida.

- Vooluring.
- Elektrijuhid ja mitteelektrijuhid.
- Elektri kasutamine ja säästmine.
- Ohutusnõuded.
- Magnetnähtused.
- Kompas.

Põhimõisted: vooluallikas, elektripirn, juhe, lüliti, juht, mittejuht, ohutus, magnetpoolus, lõunapoolus, põhjapoolus, kompass, ilmakaared.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) Lihtsa vooluringi koostamine (lüli vajalikkuse kindlakstegemine, võrdlemine, omakoostatud vooluringi võrdlemine klassis kasutatava vooluringiga, järeldamine).
- 2) Ainete elektrijuhtivuse kindlakstegemine (Õpilane teeb katseliselt kindlaks, kas aine juhib elektrit või mitte). Koduse elektritarbimisega tutvumine, elektri säästmise võimalustega tutvumine.

3) Püsimagnetitega tutvumine. Välitöö õues: põhja- ja lõunasuuna kindlakstegemine kompassi abil.	
Minu kodumaa Eesti	
Õpilane - teab, et kaart on suurema maa-ala mudel ja et värvused ja märgid kaardil on leppemärgid; - saab aru lihtsast plaanist või kaardist, leiab kooliümbruse plaanilt tuttavaid objekte; - kirjeldab kaardi abil tegelikke objekte, tunneb kaardil värvide järgi ära maismaa ja veekogud; - mõistab, et kaardi abil on võimalik tegelikkust tundma õppida; - teab põhiilmakaari ja vaheilmakaari; - teab õpitud kaardiobjekte ja oma kodukohta asukohta kaardil; - kirjeldab Eesti kaardi järgi objektide asukohti, kasutades ilmakaari; - määrab kompassi abil põhja- ja lõunasuunda; - näitab Eesti kaardil oma kodukohta, suuremaid kõrgustikke, madalikke, saari, poolsaari, lahtesid, jõgesid, järvesid ja linnu; - seostab kaardiobjektid ilmakaartega (nt Valga asub Lõuna-Eestis) - saab aru, et ilmakaarte tundmine ning nende määramisoskus on elus vajalik; - mõistab, et kaardi järgi on võimalik maastikul orienteeruda; - mõistab, et kaartide kasutamine on vajalik ja uurimine põnev; - saab aru kaardi legendi ja leppemärkide tundmise vajalikkusest ja sellest, et kaardi või plaani (mudeli) abil on tegelikkust parem tundma õppida.	- Kooliümbruse plaan. - Eesti kaart. - Ilmakaared ning nende määramine kaardil ja looduses. - Tuntumad kõrgustikud, madalikud saared, poolsaared, lahed, järved, jõed ja asulad Eesti kaardil.
Põhimõisted: plaan, pealtvaade, legend, leppemärk, leppevärv, kaart, kaardi legend, põhi- ja vaheilmakaared, kõrgustik, madalik, saar, poolsaar, laht, järv, jõgi, asulad.	
Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) Pildi järgi plaani koostamine. 2) Plaani järgi liikumine kooli ümbruses, mõõtkavata plaani täiendamine. 3) Eesti kaardi tundmaõppimine Eesti kaardi põhiste lauamängude või pusle abil. 4) Ilmakaarte määramine kaardil, õues kompassiga või päikese järgi. 5) Õppeekskursioon oma maakonnaga tutvumiseks.	

4.2.2. II kooliaste

Õppe- ja kasvatusesmärgid II kooliastmes:

Väärtused ja hoiakud

6. klassi õpilane:

- 1) tunneb huvi loodusteaduste õppimise vastu;
- 2) väärtustab uurimistegevust looduse tundmaõppimisel;
- 3) väärtustab bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust ning säästvat eluviisi;
- 4) toimib keskkonnateadliku tarbijana ning väärtustab tervislikku toitu;
- 5) märkab kodukohta ja Eesti keskkonnaprobleeme ning on motiveeritud osalema eakohastes keskkonnakaitse üritustes.

Uurimuslikud oskused

6. klassi õpilane:

- 1) sõnastab uurimisküsimusi/probleeme ja kontrollib hüpoteese;
- 2) kavandab õpetaja juhendamisel lihtsamaid praktilisi töid;

- 3) teeb katseid, järgides praktilise töö juhendeid;
- 4) arutleb loodusteadusliku uurimuse ja praktiliste tööde juhendite üle;
- 5) kasutab ohutusnõudeid järgides õigesti sobilikke mõõtevahendeid;
- 6) analüüsib andmeid, teeb järeldusi ja esitab uuringu tulemusi;
- 7) leiab eri allikatest loodusteaduslikku teavet ning hindab infoallika usaldusväärtust;
- 8) oskab vastandada teaduslikku ja mitteteaduslikku seletust.

Üldised loodusteaduslikud teadmised

6. klassi õpilane:

- 1) tunneb igapäevaelus ära loodusteaduslikke teemasid, probleeme ja küsimusi;
- 2) saab aru loodusteaduslikust tekstist, tõlgendab ja rakendab õpitud teadusmõisteid, sümboleid ning ühikuid nähtusi ja protsesse selgitades;
- 3) tuginedes loodusteaduslikele teadmistele, teeb tõendusmaterjalide põhjal järeldusi ja otsustusi;
- 4) selgitab teaduslikele faktidele tuginedes põhjuse-tagajärje seoseid;
- 5) kasutab või koostab mudelit, et näidata arusaamist seostest, protsessidest ja süsteemidest;
- 6) kirjeldab ja võrdleb organismide, ainete või protsesside sarnasusi ning erinevusi;
- 7) selgitab organismide kohastumist õhus, vees või mullas kui elukeskkonnas ning põhjendab loodus- ja keskkonnakaitse vajalikkust;
- 8) saab aru inimtegevuse ja keskkonna vahelistest seostest kodukoha ning Eesti kontekstis.

4. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 tundi nädalas)

Õppevahendid: gloobus, maailma atlas, kontuurkaardid, vulkaani mudel, valgusmikroskoop, laboratoorsete tööde vahendid (kandik, nõud, alused), lasteentsüklopeedia vm teatmeteosed Maa erinevatest loodusvöönditest, kivistised, teemakohased veebimaterjalid ja arvutiprogrammid ning vastavad töölehed veebimaterjalidega tutvumiseks. Anatoomiliste teemade illustreerimiseks bioloogias kasutatavad seinatabelid, maketid, mudelid, mullaääd, preparaadid, videofilmid, arvutiprogrammid.

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Maailmaruum	
Õpilane: ▪ kirjeldab joonise põhjal Päikesesüsteemi ehitust; ▪ põhjendab mudeli järgi öö ja päeva vaheldumist Maal; ▪ leiab taevafääril ja taevakaardil Suure Vankri ja Põhjanaela ning määrab põhjasuuna; ▪ leiab eri allikaist infot maailmaruumi kohta etteantud teemal, koostab ja esitab ülevaate.	▪ Päike ja tähed. ▪ Päikesesüsteem. ▪ Tähistaevas. ▪ Tähtkujud. ▪ Suur Vanker ja Põhjanael. ▪ Galaktikad. ▪ Astronoomia.
Mõisted: maailmaruum, Päike, Maa, Kuu, tiirlemine, pöörlemine, ööpäev, aasta, täht, planeet, satelliit, Päikesesüsteem, tähtkuju, Suur Vanker, Põhjanael, galaktika, astronoomia. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) mudeli valmistamine, et kujutada Päikese ning planeetide suurust ja nendevahelist kaugust; 2) öö ja päeva vaheldumise mudeldamine; 3) Maa tiirlemise mudeldamine; 4) tähistaeva vaatlused. Põhjanaela leidmine tähistaevas	
Planeet Maa	
Õpilane: ▪ kirjeldab maailma poliitilise kaardi järgi etteantud	▪ Gloobus kui Maa mudel.

- riigi, sh Eesti geograafilist asendit; - teab ja näitab kaardil mandreid ja ookeane ning suuremaid Euroopa riike; - leiab atlasest kohanime registri järgi tundmatu koha; - toob näiteid erinevate looduskatastroofide kohta ning kirjeldab nende mõju loodusele ja inimeste tegevusele.	- Maa kujutamine kaartidel. - Erinevad kaardid. - Mandrid ja ookeanid. - Suuremad riigid Euroopa kaardil. - Geograafilise asendi iseloomustamine. - Eesti asend Euroopas. - Looduskatastroofid: vulkaanipursked, maavärinad, orkaanid, üleujutused
Mõisted: gloobus, mudel, looduskaart, riikide kaart, kontuurkaart, atlas, ekvaator, põhja- ja lõunapoolkera, põhja- ja lõunapoolus, manner, ookean, meri, geograafiline asend, riigipiir, naaberriik, vulkaan, laava, lõõr, maavärin, orkaanid, üleujutused. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) gloobuse kui Maa mudeli valmistamine; 2) õpitud objektide kandmine kontuurkaardile; 3) erinevate allikate kasutamine, et leida infot ja koostada ülevaade looduskatastroofide kohta.	
Elu mitmekesisus Maal	
Õpilane: - oskab kasutada valgusmikroskoopi; - teab, et kõik organismid koosnevad rakkudest; - selgitab ühe- ja hulkraksete erinevust; - nimetab bakterite eluavaldusi ning tähtsust looduses ja inimese elus; - võrdleb taimede, loomade, seente ja bakterite eluavaldusi; - toob näiteid taimede ja loomade kohastumise kohta kõrbes, vihmametsas, mäestikes ning jäävööndis	- Organismide mitmekesisus: ühe- ja hulkrakset organismid. - Organismide eluavaldused: toitumine, hingamine, paljunemine, kasvamine, arenemine, reageerimine keskkonnatingimustele. - Elu erinevates keskkonnatingimustes. - Elu areng Maal.
Mõisted: rakk, üherakne organism, bakter, hulkrakne organism, toitumine, hingamine, paljunemine, kasvamine, arenemine, keskkonnatingimused, kõrb, vihmamets, mäestik, jäävöönd, kivistised, hiidsisalikud ehk dinosaurused. Praktilised tööd: 1) erinevate rakkude vaatlemine ja võrdlemine; 2) raku mudeli ehitamine või uurimine multimeedia materjalide toel; 3) seemnete idanemise uurimine erinevates keskkonnatingimustes; 4) taimede ja loomade kohanemise uurimine muutuvates keskkonnatingimustes; 5) organismide eluavalduste uurimine looduses.	
Inimene	
Õpilane: - nimetab inimese elundkondade tähtsamaid elundeid, kirjeldab nende ülesandeid ja talitluse üldisi põhimõtteid ning vastastikuseid seoseid; - teab, et inimene ja tema eellased kuuluvad loomariiki; - seostab inimese ja teiste organismide elundeid nende funktsioonidega; - võrdleb inimest selgroogsete loomadega; - uurib lihtsa katse või mudeli järgi inimese elundi või elundkonna talitlust; - toob näiteid taimede, loomade, seente ja bakterite	- Inimese ehitus: elundid ja elundkonnad. - Elundkondade ülesanded. - Organismi terviklikkus. - Tervislikud eluviisid. - Inimese põlvnemine. - Inimese võrdlus selgroogsete loomadega. - Taimed, loomad, seened ja mikroorganismid inimese kasutuses.

tähtsuse kohta inimese elus; põhjendab tervisliku eluviisi põhimõtteid ning koostab tervisliku päevamenüü.	
Mõisted: elund, kude, elundkond, nahk, lihased, luustik, süda, veresoon, arter, veen, kopsud, maks, magu, soolestik, peensool, jämesool, pärak, meeheelundid, närvid, peajaaju, seljaaju, munandid, munasarjad, emakas, viljastumine, näärmed, neerud. Praktilised tööd: 1) elundi mudeli valmistamine ja/või talitluse uurimine; 2) katsed ja laboritööd inimese elundite talitluse uurimiseks; 3) ülevaate koostamine inimese seosest ühe taime-, looma- ja seeneliigi või bakterirühmaga; 4) menüü analüüsimine, lähtudes tervisliku toitumise põhimõtetest.	

5. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 tundi nädalas)

Õppevahendid: mikroskoop, termomeeter, vahendid preparaate tegemiseks, laboratoorsete tööde vahendid (kandik, nõud, alused), luubid (igale õpilasele). Eesti looduskaart, Eesti atlas, kontuurkaardid, Junior Achievementi materjali „Meie riik“ töölehed. Eesti soode kaart, seinatabeleid, maketid, mudelid, mulaažid, preparaadid, herbaariumid, kollektsioonid, videofilmid, arvutiprogrammid.

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Jõgi ja järv. Vesi kui elukeskkond.	
Õpilane: - kirjeldab loodusteadusliku meetodi rakendamist veekogu uurimisel; - oskab korraldada loodusteaduslikku uurimust veekogu kohta ja esitada uurimistulemusi; nimetab ning näitab kaardil Eesti suuremaid jõgesid ja järvi; - iseloomustab ja võrdleb kaardi ning piltide järgi etteantud jõgesid (paiknemine, lähe ja suue, lisajõed, languse ja voolukiiruse seostamine); - iseloomustab vett kui elukeskkonda, kirjeldab elutingimuste erinevusi jõgedes ja järvedes ning selgitab vee ringlemise tähtsust järves; - kirjeldab jõe ja järve elukooslust, nimetab jõgede ja järvede tüüpilisemaid liike; - toob näiteid taimede ja loomade kohastumise kohta eluks vees ja veekogude ääres; - koostab uuritud veekogu toiduahelaid/toiduvõrgustikke.	- Loodusteaduslik uurimus. - Veekogu kui uurimisobjekt. - Eesti jõed. - Jõgi ja selle osad. - Vee voolamine jões. - Veetaseme kõikumine jões. - Eesti järved, nende paiknemine. - Taimede ja loomade kohastumine eluks vees. - Jõgi elukeskkonnana. - Järvevee omadused. - Toitainete sisaldus järvede vees. - Elutingimused järves. - Jõgede ja järvede elustik. - Toiduahelate ja toiduvõrgustike moodustumine tootjatest, tarbijatest ning lagundajatest. - Jõgede ja järvede tähtsus, kasutamine ning kaitse. - Kalakasvatus.
Mõisted: jõgi, jõesäng, suue, lähe, peajõgi, lisajõgi, jõestik, jõe langus, voolukiirus, kärestik, juga, suurvesi, madalvesi, järv, umbjärv, läbivoolujärv, rannajärv, tootjad, tarbijad, lagundajad, toiduahel, toiduvõrgustik, hõljum, rohevetikas, vesikirp, veeõitsemine, kaldataim, veetaimed, lepiskala, röövkala. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) loodusteaduslik uurimus kodukoha veekogu näitel: probleemi seadmine ja uurimisküsimuste esitamine, andmete kogumine, analüüs ning tulemuste üldistamine ja	

esitamine; 2) kahe Eesti jõe või järve võrdlemine kaardi ning teiste infoallikate järgi; 3) veeorganismide määramine lihtsamate määramistabelite põhjal; 4) vesikatku elutegevuse uurimine; 5) tutvumine eluslooduse häältega, kasutades audiovisuaalseid materjale	
Vesi kui aine. Vee kasutamine.	
Õpilane: - kirjeldab vee olekuid, nimetab jää sulamis-, vee külmumis- ja keemistemperatuuri; - teeb juhendi järgi vee omaduste uurimise ja vee puhastamise katseid; - selgitab põhjavee kujunemist ja võrdleb katsega erinevate pinnaste vee läbilaskvust; - kirjeldab joogivee saamise võimalusi ning põhjendab vee säästliku tarbimise vajadust; - toob näiteid inimtegevuse mõju ja reostumise tagajärgede kohta veekogudele.	- Vee omadused. - Vee olekud ja nende muutumine. - Vedela ja gaasilise aine omadused. - Vee soojuspaisumine. - Märgamine ja kapillaarsus. - Põhjavesi. - Joogivesi. - Vee kasutamine. - Vee reostumine ja kaitse. - Vee puhastamine.
Mõisted: aine, tahkis, vedelik, gaas, aurumine, veeldumine, tahkumine, sulamine, soojuspaisumine, märgamine, kapillaarsus, aine olek, kokkusurutavus, voolavus, lenduvus, põhjavesi, allikas, joogivesi, setitamine, sõelumine, filtrimine.	
Praktilised tööd: 1) vee omaduste uurimine (vee oleku muutumine, vee soojuspaisumine, vee liikumine soojendamisel, märgamine, kapillaarsus); 2) erinevate vete võrdlemine; 3) vee liikumine erinevates pinnastes; 4) vee puhastamine erinevatel viisidel; 5) vee kasutamise uurimine kodus või koolis.	
Asula elukeskkonnana	
Õpilane: - näitab kaardil Eesti maakonnakeskusi ja suuremaid linnu; - võrdleb erinevate teabeallikate järgi oma koduasulat mõne teise asulaga; - kirjeldab elutingimusi asulas ning toob näiteid inimkaaslejate loomade kohta; - koostab asulat iseloomustavaid toiduahelaid; - võrdleb keskkonnatingimusi maa-asulas ja linnas; - toob näiteid asula elustikku ja inimese tervist kahjustavate tegurite kohta; - hindab kodukoha õhu seisundit samblike esinemise põhjal; - teeb ettepanekuid keskkonnaseisundi parandamiseks koduasulas.	- Elukeskkond maa-asulas ja linnas. - Eesti linnad. - Koduasula plaan. - Elutingimused asulas. - Taimed ja loomad asulas.
Mõisted: tehiskooslus, asula plaan, parasiit, inimkaasleja loom, park.	
Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) Eestit või oma kodumaakonda tutvustava ülevaate koostamine; 2) õppekäik asula elustikuga tutvumiseks; 3) keskkonnaseisundi uurimine koduasulas;	

4) minu unistuste asula – keskkonnahoidliku elukeskkonna mudeli koostamine.	
Pinnavormid ja pinnamood	
Õpilane: - kirjeldab samakõrgusjoonte järgi pinnavormi kuju, absoluutset ja suhtelist kõrgust ning nõlvade kallet; - kirjeldab kaardi järgi oma kodumaakonna ja Eesti pinnamoodi, nimetades ning näidates pinnavorme kaardil; - toob näiteid mandrijää mõju kohta Eesti pinnamoe kujunemisele; - selgitab pinnamoe mõju inimtegevusele ja toob näiteid inimtegevuse mõju kohta koduümbruse pinnamoele.	- Pinnavormid, nende kujutamine kaardil. - Kodukoha ja Eesti pinnavormid ning pinnamood. - Suuremad kõrgustikud, madalikud ja tasandikud, - Põhja-Eesti paekallas. - Mandrijää osa pinnamoe kujunemises. - Pinnamoe mõju inimtegevusele ja inimese kujundatud pinnavormid.
Mõisted: pinnavorm, künkas, org, nõgu, mägi, nõlv, jalam, samakõrgusjoon, suhteline ja absoluutne kõrgus, kõrgustik, tasandik, madalik, paekallas, pinnamood, mandrijää, voor, moreen, rändrahn.	
Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) künka mudeli koostamine ning künka kujutamine kaardil samakõrgusjoontega; 2) koduümbruse pinnavormide ja pinnamoe kirjeldamine.	
Soo elukeskkonnana	
Õpilane: - kirjeldab kaardi järgi soode paiknemist Eestis ja oma kodumaakonnas; - oskab põhjendada Eesti sooderohkust; - selgitab soode kujunemist ja arengut; - seostab raba kui elukeskkonna eripära turbasambla ehituse ja omadustega; - võrdleb taimede kasvutingimusi madalsoos ja rabas; - koostab soo kooslust iseloomustavaid toiduahelaid; - selgitab soode tähtsust ja kaitse vajadust	- Soo elukeskkonnana. - Soode teke ja paiknemine. - Soode areng: madalsoo, siirdesoo ja raba. - Elutingimused soos. - Soode elustik. - Soode tähtsus. - Turba kasutamine. - Kütteturba tootmise tehnoloogia.
Mõisted: madalsoo, siirdesoo, raba, älves, laugas, turbasammal, turvas.	
Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) sookoosluse uurimine õppekäigu, mudelite või veebimaterjalide põhjal; 2) turbasambla omaduste uurimine; 3) kollektsooni koostamine õppekursioonil.	

6. klass

Õppetundide maht 105 tundi õppeaastas (3 tundi nädalas)

Õppevahendid: luubid, läbipaistvad tpsid või katseklaasid, seinatabeleid, maketid, mudelid, mulaažid, videofilmid, arvutiprogrammid, mõõdulint, määravad, herbaariumid, kollektsoonid, videofilmid, audio- visuaalsed materjalid, termomeeter, kompassid, maavarade kollektsoon, Eesti atlas, Junior Achievementi materjali „Meie maakonnad“ loodusvarade töölehed.

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Muld elukeskkonnana	

Õpilane: ▪ kirjeldab ja võrdleb erinevaid mullaproove, nimetades mulla koostisosi; ▪ põhjendab katsega, et mullas on õhku ja vett; ▪ selgitab muldade kujunemist ja mulla tähtsust looduses; ▪ tunneb mullakaeves ära huumushorisoni; ▪ kirjeldab huumuse teket ja selle osa aineringes.	▪ Mulla koostis. ▪ Muldade teke ja areng. ▪ Mullaorganismid. ▪ Aineringe. ▪ Mulla osa kooslustes. ▪ Mullakaeve. ▪ Vee liikumine mullas.
Mõisted: muld, kivimite murenemine, mulla tahke osa, mullasõmerad, mullaõhk, mullavesi, huumus, huumushorison, liivmuld, savimuld. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) mullaproovide võtmine, kirjeldamine ja võrdlemine. Komposti valmistamine; 2) vee- ja õhusisalduse kindlakstegemine mullas; 3) mulla ja turba võrdlemine; 4) mullakaeve kirjeldamine ühe õpitava koosluse (aia, põllu, metsa, niidu) näitel.	
Aed ja põld elukeskkonnana	
Õpilane: ▪ selgitab fotosünteesi tähtsust orgaanilise aine tekkes; ▪ kirjeldab mullaelustikku ning toob näiteid seoste kohta erinevate mullaorganismide vahel; ▪ toob esile aia- ja põllukoosluse sarnasused ning selgitab inimese rolli nende koosluste kujunemises; ▪ tunneb õpitud kultuurtaimi ja rühmitab neid; ▪ koostab õpitud liikidest toiduahelaid ja toiduvõrgustikke; ▪ toob näiteid saagikust mõjutavate tegurite kohta; ▪ võrdleb keemilist ja biotõrjet ning põhjendab, miks tasub eelistada mahepõllumajanduse tooteid; ▪ toob näiteid muldade kahjustumise põhjuste ja nende tagajärgede kohta; ▪ toob näiteid põllumajandussaaduste osa kohta igapäevases toidus.	▪ Mulla viljakus. ▪ Aed kui kooslus. ▪ Fotosüntees. ▪ Aiataimed. ▪ Viljapuu- ja juurvilja- ja iluaed. ▪ Põld kui kooslus. ▪ Keemilise tõrje mõju loodusele. ▪ Mahepõllumajandus. ▪ Inimtegevuse mõju mullale. ▪ Mulla reostumine ja hävimine. ▪ Mulla kaitse.
Mõisted: fotosüntees, väetis, viljavaheldus, liblikõielised, mügarbakterid, sümbioos, kultuurtaim, umbrohi, kahjurid, taimehaigused, keemiline tõrje, biotõrje, mahepõllumajandus, köögi- ja puuvili, sort, maitsetaim, ravimtaim, iluaed. Praktilised tööd: 1) komposti tekkimise uurimine; 2) ühe aia- või põllutaimiga seotud elustiku uurimine; 3) aia- ja põllukultuuride kirjeldamine ning võrdlemine, kasutades konkreetseid näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale; 4) uurimus aia- ja põllusaaduste osast igapäevases menüüs või uurimus ühe põllumajandussaaduse (sh loomakasvatussaaduse) töötlemisest toiduaineks.	
Mets elukeskkonnana	
Õpilane: ▪ kirjeldab metsa kui ökosüsteemi, sh	▪ Elutingimused metsas.

keskkonnatingimusi metsas; - võrdleb männi ja kuuse kohastumust; - iseloomustab ja võrdleb peamisi metsatüüpe kasvutingimuste järgi; - võrdleb metsatüüpide erinevates rinnetes kasvavaid taimi; - koostab metsakooslust iseloomustavaid toiduahelaid ja toiduvõrgustikke; - selgitab, kuidas kaitsta elurikkust metsas; - selgitab loodus- ja majandusmetsade kujunemist, nimetab säästva metsanduse põhimõtteid.	- Mets kui elukooslus. - Eesti metsad. - Metsarinded. - Nõmme-, palu-, laane- ja salumets. - Eesti metsade iseloomulikud liigid, nende vahelised seosed. - Metsade tähtsus ja kasutamine. - Puidu töötlemine. - Metsade kaitse.
Mõisted: ökosüsteem, põlismets, loodusmets, majandusmets, jahiulukid, sõralised, tippkiskja, metsarinded, metsatüübid: nõmmemets, palumets, salumets, laanemets. Praktilised tööd: 1) tutvumine metsa kui koosluse ja selle elustikuga; 2) Eesti metsade valdavate puuliikide võrdlemine, kasutades näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale; 3) uurimus: mets igapäevaelus / metsaga seotud tarbeesemed; 4) metsloomade tegutsemisjälgede uurimine.	
Õhk Õpilane: - mõõdab õues õhutemperatuuri, hindab pilvisust ja tuule kiirust ning määrab pilvetüüpe ja tuule suunda; - võrdleb ilmakaardi järgi ilma (temperatuur, tuule suund, kiirus, pilvisus ja sademed) Eesti erinevates osades; - iseloomustab graafiku põhjal kuu keskmisi temperatuure ja sademete hulka ning tuuleroosi järgi valdavaid tuuli Eestis; - kirjeldab pildi või skeemi järgi veeringet; - iseloomustab õhku kui elukeskkonda ning kirjeldab elutingimuste erinevusi vees ja õhus; - selgitab hapniku rolli põlemisel, kõdunemisel ja organismide hingamisel ning hapniku tähtsust organismidele; - teab, et süsihappegaas tekib põlemisel, kõdunemisel ja organismide hingamisel; - toob näiteid õhkkeskkonnaga seotud kohastumuste kohta loomadel ja taimedel; - nimetab õhu saastumise põhjusi ja tagajärgi ning toob näiteid, kuidas vältida õhu saastumist.	- Õhu tähtsus. - Õhu koostis. - Õhu omadused. - Õhutemperatuur ja selle mõõtmine. - Õhutemperatuuri ööpäevane muutumine. - Õhu liikumine soojenedes. - Õhu liikumine ja tuul. - Kuiv ja niiske õhk. - Pilved ja sademed. - Veeringe. - Ilm ja ilmastik. - Sademete mõõtmine. - Ilma ennustamine. - Hapniku tähtsus looduslikes protsessides: hingamine, põlemine ja kõdunemine. - Õhk elukeskkonnana. - Organismide kohastumine õhkkeskkonnaga. - Õhu saastumise vältimine.
Mõisted: õhkkond, õhk, gaas, hapnik, süsihappegaas, lämmastik, tuul, tuule kiirus, tuule suund, kondenseerumine, pilved, sademed, veeringe, ilm, ilmastik, hingamine, põlemine, kõdunemine, tolmlamine. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) õhu omaduste ja koostise uurimine: küünla põlemine suletud anumal; õhu kokkusurutavus; õhu paisumine soojenedes, veeauru kondenseerumine;	

- 2) temperatuuri mõõtmine, pilvisuse ja tuule suuna määramine ning tuule kiiruse hindamine;
3) erinevate Eesti piirkondade ilma võrdlemine EMHI kodulehe ilmakaartide järgi.

Läänemeri elukeskkonnana

Õpilane: - näitab kaardil Läänemere-äärseid riike ning suuremaid lahtesid, väinu, saari ja poolsaari; - võrdleb ilmakaartide, graafikute ja tabelite järgi rannikualade ning sisemaa temperatuure; - iseloomustab Läänemere-äärset asustust ja inimtegevust õpitud piirkonna näitel; - iseloomustab Läänemerd kui ökosüsteemi; - selgitab Läänemere vähese soolsuse põhjusi ja riimveekogu elustiku eripära; - võrdleb organismide elutingimusi järves ja meres; - kirjeldab erinevate vetikate levikut Läänemeres; - määrab lihtsamate määramistabelite järgi Läänemere selgrootuid ja selgroogseid; - koostab Läänemerele iseloomulikke toiduahelaid või -võrgustikke; - selgitab Läänemere reostumise põhjusi ja kaitsmise võimalusi.	- Vesi Läänemeres – merevee omadused. - Läänemere asend ja ümbritsevad riigid, suuremad lahed, väinad, saared, poolsaared. - Läänemere mõju ilmastikule. - Läänemere rannik. - Elutingimused Läänemeres. - Mere, ranniku ja saarte elustik ja iseloomulikud liigid ning nendevahelised seosed. - Mere mõju inimtegevusele ja rannaasustuse kujunemisele. - Läänemere reostumine ja kaitse.
---	---

Mõisted:

vee soolsus, segu, lahus, lahusti, riimvesi, rannajoon, rand, rannik, laug- ja järskrannik, rohevetikad, pruunvetikad, punavetikad, põhjaloomastik, siirdekala, rannikulinnud.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) erineva soolsusega lahuste tegemine, et võrrelda Läänemere ja maailmamere soolsust. Soolase vee aurustamine;
- 2) Läänemere kaardi joonistamine mälu järgi (kujutluskaart);
- 3) Läänemere, selle elustiku, rannikuasustuse ja inimtegevuse kirjeldamine erinevate teabeallikate järgi;
- 4) õlireostuse mõju uurimine elustikule;
- 5) Läänemere probleemide analüüsimine, tuginedes erinevatele allikatele.

Elukeskkonnad Eestis

Õpilane: - kirjeldab tootjate, tarbijate ja lagundajate rolli aineringes ning selgitab toitumissuhteid ökosüsteemis; - kirjeldab ökosüsteemi elusat ja eluta osa ning selgitab loodusliku tasakaalu olulisust ökosüsteemides; - põhjendab aineringe olulisust; - kirjeldab inimese mõju looduskeskkonnale ja selgitab, kuidas võivad muutused keskkonnas põhjustada elustiku muutusi; - koostab õpitud kooslustevahelisi toimivaid toiduahelaid ja toiduvõrgustikke; - selgitab toitumissuhteid: parasitism, kisklus, sümbioos, konkurents.	- Ülevaade eluslooduse mitmekesisusest Eestis. - Tootjad, tarbijad ja lagundajad. - Toitumissuhted ökosüsteemis. - Inimese mõju ökosüsteemidele.
--	---

Mõisted:

toiduvõrgustik, laguahel, energia, parasitism, kisklus, sümbioos, konkurents.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) ökosüsteemi uurimine mudelitega; 2) veebipõhiste õpikeskkondade kasutamine toiduahelate ja toiduvõrgustike uurimiseks.	
Eesti loodusvarad	
Õpilane: - nimetab taastuvaid ja taastumatuid loodusvarasid Eestis ning toob nende kasutamise näiteid; - oskab eristada graniiti, paekivi, põlevkivi, liiva, kruusa, savi ja turvast; - toob näiteid taastuvenergia tootmise ja kasutamise võimaluste kohta oma kodukohas; - selgitab mõistliku tarbimise vajadust, lähtudes seosest loodusvarad – tarbimine – jäätmed.	- Eesti loodusvarad, nende kasutamine ja kaitse. - Loodusvarad energiaallikatenä. - Eesti maavarad, nende kaevandamine ja kasutamine. - Kaevanduste ja karjäärade kasutamisega seotud keskkonnaprobleemid.
Mõisted: loodusvarad, taastuvad ja taastumatud loodusvarad, maavarad, setted, liiv, kruus, savi, turvas, kivim, lubjakivi, graniit, põlevkivi, karjäär, maa-alune kaevandus, energia, soojus- ja elektrienergia.	
Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) setete ja kivimite kirjeldamine ning võrdlemine; 2) perekonna/kooli energiatarbimise uurimus; 3) ülevaate koostamine loodusvarade kasutamisest oma kodukohas.	
Loodus- ja keskkonnakaitse Eestis	
Õpilane: - selgitab looduskaitse vajalikkust, toob näiteid kaitsealade, kaitsealuste liikide ja üksikobjektide kohta; - kirjeldab kaardi järgi kaitsealade paiknemist Eestis, sh oma kodukohas; - põhjustab niidu kui Eesti liigirikkaima koosluse elurikkust ja kaitsmise vajalikkust; - selgitab keskkonnakaitse vajalikkust; - põhjustab olmeprügi sortimise ja töötlemise vajadust ning sordib olmeprügi; - analüüsib enda ja oma pere tarbimist ning hindab selle mõju keskkonnale; - toob näiteid kodukoha ja Eesti keskkonnaprobleemide kohta ning pakub nende lahendamise võimalusi.	- Inimese mõju keskkonnale. - Looduskaitse Eestis. - Bioloogilise mitmekesisuse kaitse. - Kaitsealad. - Niit kui Eesti liigirikkaim kooslus. - Kodukoha looduskeskkonna muutumine inimtegevuse tagajärjel. - Jäätmekäitlus. - Säästev tarbimine.
Mõisted: looduskaitse, bioloogiline mitmekesisus, looduslik niit, kultuurniit, puisniit, pärandkooslus, keskkonnakaitse, jäätmed, ökomärgis, kaitsealused üksikobjektid, kaitsealad: looduskaitsealad, rahvusparkid, maastikukaitsealad.	
Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) kodukoha ettevõtte keskkonnamõju uurimine või ülevaate koostamine kodukoha ühest keskkonnaprobleemist; 2) individuaalse tegevuskava koostamine keskkonnahoidlikuks käitumiseks; 3) erinevate infoallikate põhjal ülevaate koostamine ühe kaitseala liigi või kaitseala kohta; 4) õppekäik kaitsealale.	

4.2.3. III kooliaste (7. klass)

Õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes

Väärtused ja hoiakud

7. klassi lõpetaja:

- 1) tunneb huvi loodusteaduste õppimise vastu, huvitub loodusteaduslikust ja tehnikaalasest karjäärast;
- 2) väärtustab uurimistegevust loodusnähtuste tundmaõppimisel, kasutab julgelt loovust;
- 3) usub oma võimetesse ning on enesekindel loodusnähtusi tundma õppides;
- 4) väärtustab katsetamisel korda, peab kinni kokkulepitud reeglitest ja hoiab katsevahendeid;
- 5) väärtustab eluta- ja eluslooduse mitmekesisust.

Uurimisoskused

7. klassi lõpetaja:

- 1) oskab vaadelda ja esitada loodusteaduslikke küsimusi;
- 2) sõnastab uurimisküsimuse või hüpoteesi, mida saab katse või vaatluse kaudu kontrollida;
- 3) oskab plaanida ja koostöös teiste õpilastega läbi viia uurimust, sh katset;
- 4) oskab välja pakkuda mõõdetavaid ja mittemõõdetavaid muutujaid;
- 5) eristab lihtsamates katses sõltumatu ja sõltuva muutuja;
- 6) analüüsib andmete usaldusväärsust, mõistab korduskatsete ja kontrollkatsete vajadust ning kõrvalmuutujate kontrollimise vajadust;
- 7) esitab tulemusi tabelite ja diagrammidena;
- 8) oskab välja tuua seoseid nii graafiliselt kui ka mittegraafiliselt esitatud andmestikes;
- 9) teeb kogutud andmete põhjal järeldusi, selgitab ja ennustab tulemusi ning hindab hüpoteeside paikapidavust;
- 10) esitab uurimuse tulemusi suuliselt ja kirjalikult ning visuaalselt arusaadavalt;
- 11) rakendab matemaatilisi teadmisi/oskusi loodusteaduslike probleemide lahendamiseks;
- 12) järgib katseid tehes juhendeid ja ohutusnõudeid;
- 13) põhjendab loodusteaduslike teadmiste vajalikkust igapäevaelus.

7. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Inimene uurib loodust	
Õpilane: ▪ mõistab loodusteaduste ja tehnoloogia tähtsust igapäevaelus; ▪ eristab teaduslike teadmisi mitteteaduslikest teadmistest; ▪ kirjeldab kehade omadusi nii kvalitatiivselt kui ka kvantitatiivselt; ▪ mõõdab või määrab keha pikkust, pindala, ruumala, massi; ▪ seostab õpitava loodusõpetuses varem omandatud teadmiste ja oskustega.	▪ Loodusteadused ja tehnoloogia. ▪ Teaduslik meetod. ▪ Uurimuse etapid. ▪ Vaatlus ja katse. ▪ Mõõtmine loodusteadustes, mõõteriistad, mõõteühikud, mõõtmistulemuste usaldusväärsus. ▪ Andmete graafiline esitamine.
Mõisted: mõõtmine, mõõteühik, mõõteriist, füüsikaline suurus, pikkus, pindala, ruumala,	

mass,

loendamine.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) mõõteriistadega (sh digitaalsetega) tutvumine;
- 2) keha pikkuse, pindala ja ruumala mõõtmine, tulemuste usaldusväärsuse hindamine;
- 3) bioloogiliste, geograafiliste või kodulooliste objektide vaatlemine, kirjeldamine ja mõõtmine;
- 4) plaani koostamine hoones või maastikul: objektide kandmine plaanile leppemärkidega, vahemaade mõõtmine (silma mõõduline, sammupaariga, mõõdulindiga), suundade määramine.

Ainete ja kehade mitmekesisus

Õpilane:

- teab, et kõik ained koosnevad osakestest: aatomitest või molekulidest, ning molekulid koosnevad aatomitest;
 - teab vesiniku, hapniku ja süsiniku sümboliteid, samuti nende lihtainete, vee ja süsihappegaasi valemiteid;
 - oskab valmistada lahust, toob näiteid lahustuvate ainete ja lahuste kohta ning selgitab lahuste tähtsust looduses;
 - lahutab segu, kasutades kohaseid meetodeid;
 - teab, et puhastel ainetel on kindlad omadused;
 - eristab aineid nende omaduste (värvus, tihedus, sulamis- ja keemistemperatuur või soojusjuhtivus) põhjal;
 - mõistab mudelite tähtsust, valib konkreetse nähtuse selgitamiseks sobiva mudeli;
 - põhjendab aineosakeste vastastikmõju tahkiste kuju säilivust ja kõvadust, vedelike voolavust ning gaaside lenduvust.
- Ainete ja kehade koostis: aatom, molekul, rakk.
 - Keemiline element, perioodilisuse tabel.
 - Liht- ja liitained, nende valemid.
 - Keemiliste elementide levik.
 - Aine olekud.
 - Aine tihedus.
 - Puhtad ained ja segud, materjalid ja lahused.

Mõisted: aatom, aatomituum, elektronkate, molekul, puhas aine, segu, lahus, tihedus, liit- ja lihtaine, mineraalid, kivimid, loodusteaduslik mudel.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) teabeallikaist info otsimine keemiliste elementide leidumise kohta meie ümber (kivimid, looduslik vesi, õhk, inimene, kosmos), selle info võrdlemine ja hindamine;
- 2) erineva soolasisaldusega lahuste omaduste uurimine (tihedus, jäätumistemperatuur), tulemuste analüüs (graafikute tõlgendamine) ning leitud seoste rakendamine (soolase vee külmumistemperatuur, kehade ujuvus);
- 3) etteantud segu lahutamine koostisosadeks, kasutades setitamist, nõrutamist, filtrimist, aurustamist, destilleerimist;
- 4) arvutimudeli toel aine olekute muutumise uurimine molekulaarsel tasandil;
- 5) aine/materjali/keha tiheduse määramine;
- 6) lihtsamatest vahenditest molekuli, raku ja päikesesüsteemi mudelite koostamine.

Loodusnähtused

Õpilane:

- eristab füüsikalisi, keemilisi ja bioloogilisi nähtusi, selgitab nendevahelisi seoseid;
 - mõõdab keha kiirust ja läbitud teepikkust;
 - toob näiteid liikumise kohta elus- ja eluta looduses;
- Füüsikalised, keemilised ja bioloogilised nähtused.
 - Liikumine ja kiirus.
 - Energia.
 - Energia liigid.

▪ toob näiteid igapäevaelust, kuidas energia muundub või muundatakse ühest liigist teise; ▪ liigitab erinevaid materjale soojusjuhtivuse põhjal ning seostab materjalide soojusjuhtivust nende kasutusalaadega; seostab vee olekute muutused erinevate sademetega (vihm, lumi, kaste, udu, härmatis); ▪ selgitab fotosünteesi, hingamise ja põlemise näitel, et keemilistes reaktsioonides võib eralduda või neelduda energiat; ▪ selgitab füüsikaliste tegurite (soojus, valgus, niiskus) mõju elusorganismide kasvule ja arengule.	▪ Energia ülekandumine ja muundumine. ▪ Soojusjuhtivus, head ning halvad soojusjuhid meie ümber ja meie sees. ▪ Keemiline reaktsioon. ▪ Organismide kasv ja areng.
Mõisted: energia, mehaaniline liikumine, trajektoor, tee pikkus, aeg, kiirus, keemiline reaktsioon, põlemine, hingamine, kõdunemine, fotosüntees. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) kiiruse mõõtmine; 2) energia ülekanne – erinevate materjalide soojenemise ja jahtumise graafiline kujutamine; 3) keemilise reaktsiooni uurimine igapäevaseid aineid kasutades; 4) erinevate ainete põlemise uurimine; 5) küünla põlemisel vabaneva soojuse kandumine ümbritsevasse keskkonda; 6) keemilise energia muundamine elektrienergiaks; 7) hingamine ja fotosüntees – CO₂ ja O₂ mõõtmine digitaalsete andmekogujatega; 8) udu ja härmatise tekke uurimine.	
Elusa ja eluta looduse seosed	
Õpilane: ▪ kirjeldab elusa ja eluta looduse vahelisi seoseid süsinikuringe näitel; ▪ põhjendab energiasäästu vajadust; ▪ seostab kohastumisi füüsikaliste ja keemiliste keskkonnatingimustega; ▪ esitab ideid materjalide taaskasutamiseks; ▪ analüüsib enda tegevuse võimalikku keskkonnamõju, ökoloogilist jalajälge.	▪ Inimene uurib ökosüsteeme. ▪ Süsinikuringe ökosüsteemides. ▪ Kohastumine füüsikalise-keemiliste tingimustega/elukeskkonnaga. ▪ Inimtegevus, tehnoloogia ja looduslik tasakaal. ▪ Energia tarbimine ja materjalide taaskasutamine.
Mõisted: süsinikuringe, kohanemine ja kohastumine, kasvuhooneefekt. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) süsinikuringe uurimine puu ja puidu näitel, sh puu vanuse määramine aastarõngaste järgi; 2) kodu või kooliümbruse ökosüsteemide ja pinnamoe uurimine satelliitpiltide abil; 3) füüsikalise-keemiliste keskkonnatingimuste mõju uurimine lihtsamate loodusteaduslike mudelite abil, sh kasvuhooneefekti simuleerimine; 4) taimede ja loomade kohastumuslike muutuste uurimine veebimaterjalide põhjal; 5) ühe toote (näiteks paberi) ringluse uurimine toorainest kuni taaskasutuseni; 6) toote valmistamine taaskasutatavatest materjalidest; 7) pere ökoloogilise jalajälje arvutamine ja analüüs.	

4.3. BIOLOOGIA

4.3.1. III kooliaste

Õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes.

9. klassi lõpetaja:

- 1) saab aru eluslooduse tähtsamatest protsessidest ning organismide omavahelistest suhetest ja seostest eluta keskkonnaga ning kasutab korrektset bioloogiasõnavara;
- 2) on omandanud süsteemse ülevaate eluslooduse objektidest, nende ehituse ja talitluse kooskõlast ning väärtustab looduslikku mitmekesisust;
- 3) kasutab bioloogiateadmisi ja loodusteaduslikku meetodit, lahendades eluslooduse ja igapäevaelu probleeme, ning langetab asjatundlikke otsuseid, tuginedes teaduslikele, sotsiaalsetele, majanduslikele ja eetilise-moraalsetele seisukohtadele ning õigusaktidele;
- 4) plaanib, teeb ja analüüsib tulemuslikult eakohaseid loodusteaduslikke uuringuid ning esitab saadud tulemusi otstarbekas vormis;
- 5) kasutab bioloogiaalase info allikaid, analüüsib, sünteesib ja hindab kriitiliselt neis sisalduvat teavet ning rakendab seda tulemuslikult eluslooduses toimuvaid protsesse selgitades, objekte kirjeldades ning probleeme lahendades;
- 6) kasutab bioloogiat õppides otstarbekalt tehnoloogiavahendeid, sh IKT võimalusi;
- 7) on omandanud ülevaate bioloogiaga seotud elukutsetest ning kasutab bioloogiaalaseid teadmisi ja oskusi elukutsevalikul;
- 8) teadvustab bioloogia, tehnoloogia ja ühiskonna vastastikuseid seoseid ning on sisemiselt motiveeritud elukestvaks õppeks.

7. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2., 4. õ. – v. 4 t. nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
--------------	----------

Bioloogia uurimisvaldkond	
Õpilane: ▪ selgitab bioloogia seost teiste loodusteaduste ja igapäeva eluga ning tehnoloogia arenguga; ▪ analüüsib bioloogiateadmiste ja -oskuste vajalikkust erinevates elukutsetes; ▪ võrdleb loomade, taimede, seente, algloomade ja bakterite välistunnuseid; ▪ jaotab organisme nende pildi ja kirjelduse alusel loomadeks, taimedeks ning seenteks; ▪ seostab eluavaldused erinevate organismirühmadega; ▪ teeb märgpreparaate ning kasutab neid uurides valgusmikroskoopi; ▪ väärtustab usaldusväärseid järeltusi tehes loodusteaduslikku meetodit.	▪ Bioloogia sisu ja seos teiste loodusteadustega ning roll tänapäeva tehnoloogia arendamisel. ▪ Bioloogia peamised uurimismeetodid: vaatlused ja eksperimendid. ▪ Loodusteadusliku meetodi etapid ja rakendamine. ▪ Organismide jaotamine loomadeks, taimedeks, seenteks, algloomadeks ja bakteriteks, nende välistunnuste võrdlus. ▪ Eri organismirühmade esindajate eluavaldused.
Põhimõisted: bioloogia, organism, vaatlus, eksperiment. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) märgpreparaadi valmistamine ning erinevate objektide võrdlemine mikroskoobiga; 2) eri organismirühmade välistunnuste võrdlemine reaalsete objektide või veebist saadud info alusel.	
Selgroogsete loomade tunnused	
Õpilane: ▪ seostab imetajate, lindude, roomajate, kahepaiksete ja kalade välistunnuseid nende elukeskkonnaga; ▪ analüüsib selgroogsete loomade erinevate meelte olulisust sõltuvalt nende elupaigast ja -viisist; ▪ analüüsib erinevate selgroogsete loomade osa looduses ja inimtegevuses; ▪ leiab ning analüüsib infot loomade kaitse, püügi ja jahi kohta; ▪ väärtustab selgroogsete loomade kaitsmist.	▪ Loomade jaotamine selgrootuteks ja selgroogseteks. ▪ Selgroogsete loomade välistunnuste seos elukeskkonnaga. Selgroogsete loomade peamised meeleorganid orienteerumiseks elukeskkonnas. ▪ Selgroogsete loomade juhtivate meelte sõltuvus loomade eluviisist. ▪ Imetajate, lindude, roomajate, kahepaiksete ja kalade osa looduses ning inimtegevuses. ▪ Loomade püügi, jahi ning kaitsega seotud reeglid. ▪ Selgroogsete loomade roll ökosüsteemides.
Põhimõisted: selgroogne loom, selgrootu loom, meeleelund, elukeskkond, elupaik. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: selgroogsete loomade elutegevuse analüüsimine ja nende mitmekesisuse kaardistamine kooli lähiümbruses.	
Selgroogsete loomade aine- ja energiavahetus	
Õpilane: ▪ analüüsib aine- ja energiavahetuse erinevate protsesside omavahelisi seoseid ning selgitab nende avaldumist looduses ja inimese igapäeva elus; ▪ seostab toidu hankimise viisi ja seedeelundkonna eripära selgroogse loom toiduobjektidega; ▪ selgitab ja võrdleb erinevate selgroogsete loomade hingamis- ja talitlust; ▪ võrdleb püügi- ja kõigusoojaseid organisme	▪ Aine- ja energiavahetuse põhiprotsessid. ▪ Toiduobjektidest tingitud erinevused taim- ja loomtoidulistel ning segatoidulistel selgroogsetel loomadel. ▪ Toidu hankimise viisid ja nendega seonduvad kohastumused. ▪ Selgroogsete loomade seedeelundkonna eripära sõltuvalt toidust: hammaste ehitus, soolestiku pikkus ja toidu seedimise aeg. ▪ Selgroogsete loomade erinevate rühmade hingamis- ja talitluse mitme-

ning toob nende kohta näiteid; ▪ analüüsib selgroogsete eri rühmade südame ehituse ja vereringe eripära ning seostab neid püsi- ja kõigussoojasusega; ▪ võrdleb selgroogsete loomade kohastumusi püsiva kehatemperatuuri tagamisel; ▪ hindab ebasoodsate aastaegade üleelamise viise selgroogsetel loomadel.	kesisus: lõpused vees ja kopsud õhkkeskkonnas elavatel organismidel, kopsude eripära lindudel, naha kaudu hingamine. ▪ Püsi- ja kõigussoojaste loomade kehatemperatuuri muutused. ▪ Selgroogsete loomade eri rühmade südame ja vereringe võrdlus ning ebasoodsate aastaegade üleelamise viisid.
Põhimõisted: ainevahetus, hingamine, seedimine, organ, süda, suur vereringe, väike vereringe, lõpus, kops, õhukott, magu, soolestik, kloaak, püsisoojane, kõigussoojane, loomtoidulisus, taimtoidulisus, segatoidulisus, lepiskala, röövkala, röövloom, saakloom.	
Praktilised tööd ja IKT rakendamine: valikuliselt uurimistöö toidu või hapniku mõjust organismide elutegevusele.	
Selgroogsete loomade paljunemine ja areng	
Õpilane: ▪ analüüsib kehasisese ja kehavälise viljastumise ning lootelise arengu eelseid selgroogsete loomade rühmadel ning toob selle kohta näiteid; ▪ toob näiteid selgroogsete loomade kohta, kel esineb kehasisene või kehaväline viljastumine; ▪ hindab otsese ja moondega arengu olulisust ning toob selle kohta näiteid; ▪ võrdleb noorte selgroogsete loomade eri rühmade toitmise, kaitsmise ja õpetamise tähtsust.	▪ Selgroogsete loomade paljunemist mõjutavad tegurid. ▪ Kehasisese viljastumise võrdlus kehavälisega. ▪ Erinevate selgroogsete loomade kehasisese ja kehavälise lootelise arengu võrdlus. ▪ Sünnitus ja lootejärgne areng. ▪ Moondega ja otsese arengu võrdlus. ▪ Järglaste eest hoolitsemine (toitmine, kaitsmine, õpetamine) erinevatel selgroogsetel loomadel ning hoolitsemisvajaduse seos paljunemise ja arengu eripäraga.
Põhimõisted: lahksugulisus, suguline paljunemine, munarakk, seemnerakk, viljastumine, kehasisene viljastumine, keha-väline viljastumine, haudumine, otsene areng, moondega areng.	

8. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2., 4. õ. –v. 4 t. nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Taimede tunnused ja eluprotsessid	
Õpilane: ▪ võrdleb eri taimerühmadele iseloomulikku välisehitust, paljunemisviisi, kasvukohta ja levikut; ▪ analüüsib taimede osa looduse kui terviksüsteemi jätkusuutlikkuse tagamisel ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid; ▪ selgitab, kuidas on teadmised taimedest vajalikud erinevate elukutsete esindajatele; ▪ eristab looma- ja taimerakku ning nende peamisi osi joonistel ja mikrofotodel; ▪ analüüsib õistaimede organite ehituse sõltuvust nende ülesannetest, taime kasvukohast ning paljunemise ja levimise	▪ Taimede peamised ehituse ja talitluse erinevused võrreldes selgroogsete loomadega. ▪ Õis-, paljasseemne-, sõnajalg- ja sammal- taimede ning vetikate välisehituse põhijooned. ▪ Taimede osa looduses ja inimtegevuses. ▪ Taimede uurimise ja kasvatamisega seotud elukutsed. ▪ Eri taimerühmadele iseloomuliku paljunemise, kasvukoha ja leviku võrdlus. ▪ Taimeraku võrdlus loomarakuga. ▪ Taime- ja loomaraku peamiste osade ehitus

viisist; seostab taime-organite talitlust ainete liikumisega taimes; - koostab ja analüüsib skeeme fotosünteesi lähte-ainetest, lõppsaadustest ja protsessi mõjutavatest tingimustest ning selgitab fotosünteesi osa taimede, loomade, seente ja bakterite - elutegevuses; - analüüsib sugulise ja mittesugulise paljunemise eeliseid erinevate taimede näitel, võrdleb erinevaid paljunemis-, tolmlemis- ja levimisviise ning toob nende kohta näiteid; - suhtub taimedesse kui elusorganismidesse vastutustundlikult.	ning talitus. - Õistaimede organite ehituse ja talitluse kooskõla. - Fotosünteesi üldine kulg, selle tähtsus ja seos hingamisega. - Tõusev ja laskuv vool taimedes. - Suguline ja mittesuguline paljunemine, putuk- ja tuultolmlejade taimede võrdlus, taimede kohastumus levimiseks, sh loom- ja tuulleviks. - Seemnete idanemiseks ja taimede arenguks vajalikud tingimused.
Põhimõisted: rakk, rakukest, rakumembraan, rakutuum, mitokondrid, klorofüll, kloroplast, kromoplast, vakuool, kude, õhulõhe, tõusev vool, laskuv vool, fotosüntees, anorgaaniline aine, orgaaniline aine, õis, tolmukas, emakas, tolmlemine, seeme, vili, käbi, mittesuguline paljunemine, eoseline paljunemine, eos, vegetatiivne paljunemine. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) taimede mitmekesisuse kaardistamine kooli lähikümbruses; 2) fotosünteesi mõjutavate tegurite uurimine praktilise töö või arvutimudeliga.	
Seente tunnused ja eluprotsessid	
Õpilane: - võrdleb seeni taimede ja selgroogsete loomadega; - kirjeldab seente ehituse ja talitluse mitmekesisust ning toob selle kohta näiteid; - selgitab seente ja samblike paljunemise viise ning arenguks vajalikke tingimusi; - analüüsib parasiitluse ja sümbioosi osa looduses; - selgitab samblike moodustavate seente ja vetikate vastastikmõju; - põhjendab, miks samblikud saavad asustada kasvukohti, kus taimed ei kasva; - analüüsib seente ning samblike osa loodus- ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid; - väärtustab seeni ja samblike eluslooduse tähtsate osadena.	- Seente välisehituse ja peamiste talitluste võrdlus taimede ja loomadega. - Seente välisehituse mitmekesisus tavalisemate kott- ja kandseente näitel. - Seente paljunemine eoste ja pungumise teel. - Toitumine surnud ja elusatest organismidest, parasitism ja sümbioos. - Eoste levimise viisid ja idanemiseks vajalikud tingimused. - Käärimiseks vajalikud tingimused. - Inimeste ja taimede nakatumine seenhaigustesse ning selle vältimine. - Samblikud kui seente ja vetikate kooseluvorm. - Samblike mitmekesisus, nende erinevad kasvuvormid ja kasvukohad. - Samblike toitumise eripära, uute kasvukohtade esmaasustamine. - Seente ja samblike osa looduses ning inimtegevuses.
Põhimõisted: ainurakne, hulkrakne, käärimine, pungumine, sümbioos, mükoriisa. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) seente välistunnuste võrdlemine, kasutades näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale; 2) seente ehituse uurimine mikroskoobiga; 3) uurimistöö hallitus- või pärmseente arengut mõjutavate tegurite leidmiseks; 4) praktiline töö või arvutimudeli kasutamine õhu saastatuse hindamiseks samblike leviku alusel.	
Selgrootute loomade tunnused ja eluprotsessid	
Õpilane:	Selgrootute loomade üldiseloomustus ja

- võrdleb erinevate selgrootute loomade kohastumusi elukeskkonnas; - analüüsib erinevate selgrootute loomade osa looduses ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid; - seostab liikumisorganite ehitust selgrootute loomade eri rühmadele omaste liikumisviiside ja elupaigaga; - analüüsib selgrootute loomarühmade esindajate erinevate meelte arengutaseme seost elupaiga ja toitumisviisiga; - analüüsib lahk- ja liitsugulisuse eeliseid selgrootute loomade erinevatel rühmadel; - hindab otsese, täis- ja vaegmoondelise arengu eeliseid ning toob nende kohta näiteid; - selgitab parasiitse eluviisiga organismide arengu vältel peremeesorganismi, toiduobjekti ja/või elupaiga vahetamise tähtsust; - väärtustab selgrootuid loomi eluslooduse olulise osana.	võrdlus selgroogsetega. - Käsnade, ainuõssete, usside, limuste, lülilalgsete ja okasnahksete peamised välistunnused, levik ning tähtsus looduses ja inimese elus. - Lülilalgsete (koorikloomade, ämblikulaadsete ja putukate) välisehituse võrdlus. - Tavalisemate putukarühmade ja limuste välistunnuste erinevused. - Vabalt elavate ning parasiitse eluviisiga selgrootute loomade kohastumused hingamiseks ja toitumiseks. - Selgrootute hingamine lõpuste, kopsude ja trahheedega. - Selgrootute loomade erinevad toidu hankimise viisid ja organid. - Usside, limuste ning lülilalgsete liit- ja lahksugulisus. - Peremeesorganismi ning vaheperemehe vaheldumine usside arengus. - Paljunemise ja arengu eripära otsese, täis- moondelise ning vaegmoondelise arenguga loomadel.
--	--

Põhimõisted:

trahhee, lihtsilm, liitsilm, suised, kombits, tundel, liitsugulisus, täismoondega areng, vaegmoondega areng, vastne, parasitism, peremees, vaheperemees.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) selgrootute loomarühmade iseloomulike välistunnuste võrdlemine, kasutades näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale;
- 2) lülilalgsete loomade välistunnuste võrdlemine luubi või mikroskoobiga;
- 3) praktiline töö või arvutimudeli kasutamine keskkonna saastatuse hindamiseks selgrootute leviku alusel.

Mikroorganismide ehitus ja eluprotsessid

Õpilane:

võrdleb bakterite ja algloomade ehitust loomade ja taimedega ning viiruste ehituslikku eripära rakulise ehitusega; selgitab bakterite ja algloomade levikut erinevates elupaikades, sh aeroobses ning anaeroobses keskkonnas; analüüsib ning selgitab bakterite ja algloomade tähtsust looduses ning inimtegevuses; selgitab toidu bakteriaalse riknemise eest kaitsmise viise; hindab kiire paljunemise ja püsieoste moodustumise olulisust bakterite levikul; teab, kuidas vältida inimese sagedasemaid bakter- ja viirushaigusi, ning väärtustab tervislikke eluviise; selgitab mikroorganismidega seotud elukutseid; väärtustab bakterite tähtsust looduses ja	Bakterite ja algloomade põhitunnuste võrdlus loomade ning taimedega. Vabalt elavate ja parasiitse eluviisiga mikroorganismide levik ning tähtsus. Bakterite aeroobne ja anaeroobne eluviis ning parasitism. Käärimiseks vajalikud tingimused. Bakterite paljunemine ja levik. Bakterihaigustesse nakatumine ja haiguste vältimine. Bakterite osa looduses ja inimtegevuses. Viiruste ehituse ja talitluse eripära. Viirustega nakatumine, peiteaeg, haigestumine ja tervenemine. Mikroorganismidega seotud elukutsed.

inimese elus.	
Põhimõisted: bakter, algloom, viirus, silmtäpp, pooldumine, aeroobne eluviis, anaeroobne eluviis. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) bakterite elutegevust mõjutavate tegurite uurimine arvutimudeliga; 2) bakterite leviku hindamine bakterikultuuri kasvatades.	
Ökoloogia ja keskkonnakaitse	
Õpilane: ▪ selgitab populatsioonide, liikide, ökosüsteemide ja biosfääri struktuuri ning toob selle kohta näiteid; ▪ selgitab loodusliku tasakaalu kujunemist ökosüsteemides, hindab inimtegevuse positiivset ja negatiivset mõju populatsioonide ja ökosüsteemide muutumisele ning võimalusi lahendada keskkonnaprobleeme; ▪ analüüsib diagrammidel ja tabelites esitatud infot ökoloogiliste tegurite mõju kohta organismide arvukusele; ▪ hindab liigisisese ja liikidevahelise konkurentsi tähtsust loomade ning taimede näitel; ▪ lahendab biomassi püramiidi ülesandeid; ▪ lahendab bioloogilise mitmekesisuse kaitsega seotud dilemma probleeme; ▪ väärtustab bioloogilist mitmekesisust ning suhtub vastutustundega ja säästvalt erinevatesse ökosüsteemidesse ning elupaikadesse.	▪ Organismide jaotamine liikidesse. ▪ Populatsioonide, ökosüsteemi ja biosfääri struktuur. ▪ Looduslik tasakaal. ▪ Eluta ja eluslooduse tegurid (ökoloogilised tegurid) ning nende mõju eri organismirühmadele. ▪ Biomassi juurdekasvu püramiidi moodustumine ning toiduahela lülide arvukuse leidmine. ▪ Inimmõju populatsioonidele ja ökosüsteemidele. ▪ Bioloogilise mitmekesisuse tähtsus. ▪ Liigi- ja elupaigakaitse Eestis. ▪ Inimtegevus keskkonnaprobleemide lahendamisel.
Põhimõisted: liik, populatsioon, levila, ökosüsteem, kooslus, eluta looduse tegurid, eluslooduse tegurid, aine-linge, konkurents, looduslik tasakaal, keskkonnakaitse, looduskaitse, bioloogiline mitmekesisus, biosfäär. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) praktiline uuring populatsioonide arvukuse sõltuvuse kohta ökoloogilistest teguritest; 2) arvutimudeliga seoste leidmine toiduahela lülide arvukuse ja biomassi juurdekasvu vahel; 3) biomassi püramiidi ülesannete lahendamine; 4) loodusliku tasakaalu muutumise seaduspärasuste uurimine arvutimudeliga.	

9. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2., 4. õ. – v. 4 t. nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Inimese elundkonnad	
Õpilane: ▪ seostab inimese elundkondi nende põhiülesannetega; ▪ selgitab naha ülesandeid; ▪ analüüsib naha ehituse ja talitluse kooskõla kompimis-, kaitse-, termoregulatsiooni- ja eritusfunktsiooni täites;	▪ Inimese elundkondade põhiülesanded. ▪ Naha ehitus ja ülesanded infovahetuses väliskeskkonnaga.

väärtustab naha tervishoiuga seotud tervislikku eluviisi.	
Põhimõisted: tugi- ja liikumiselundkond, seedeelundkond, närvisüsteem, vereringe, hingamiselundkond, erituselundkond, suguelundkond, nahk.	
<i>Luud ja lihased</i>	
Õpilane: - eristab joonisel või mudelil inimese skeleti peamisi luid ning lihaseid; - võrdleb imetaja, linnu, kahepaikse, roomaja ning kala luustikku; - seostab luude ja lihaste ehitust ning talitlust; - selgitab luudevaheliste ühenduste tüüpe ja toob nende kohta näiteid; - võrdleb sile-, vööt- ja südamelihaste ehitust ning talitlust; - selgitab luumurru ning lihase venituse ja rebendi olemust ning nende tekkepõhjusi; - analüüsib treeningu mõju tugi- ja liikumiselundkonnale; - peab oluliseks enda tervislikku treenimist.	- Luude ja lihaste osa inimese ning teiste selgroogsete loomade tugi- ja liikumiselundkonnas. - Luude ehituse iseärasused. - Luudevaheliste ühenduste tüübid ja tähtsus. - Inimese luustiku võrdlus teiste selgroogsete loomadega. - Lihaste ehituse ja talitluse kooskõla. - Luu- ja lihaskoe mikroskoopiline ehitus ning selle seos talitlusega. - Treeningu mõju tugi- ja liikumiselundkonnale. - Luumurdude, lihasvenituste ja -rebendite olemus ning tekkepõhjused.
Põhimõisted: toes, luu, lihas, liiges. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1)loomsete kudede ehituse võrdlemine mikroskoobiga; 2)uurimistöö lihasväsimuse tekke ja treenituse seosest.	
<i>Vereringe</i>	
Õpilane: - analüüsib inimese vereringeelundkonna jooniseid ja skeeme ning selgitab nende alusel elundkonna talitlust; - seostab südame, erinevate veresoonte ja vere koostisosade ehituse eripära nende talitlusega; - selgitab viiruste põhjustatud muutusi raku elutegevuses ning immuunsüsteemi osa bakter- ja viirushaiguste tõkestamisel ning neist tervenemisel; - väärtustab tervislikke eluviise, mis väldivad HIViga nakatumist; - selgitab treeningu mõju vereringeelundkonnale; - seostab inimese sagedasemaid südame- ja veresoonkonnahaigusi nende tekkepõhjustega, sh suitsetamise ja ebatervisliku toitumisega; - väärtustab südant, vereringeelundkonda ja immuunsüsteemi tugevdavat ning säästvat eluviisi	- Südame ning suure ja väikese vereringe osa inimese aine- ja energiavahetuses. - Inimese ning teiste imetajate vereringeelundkonna erisused võrreldes teiste selgroogsete loomadega. - Erinevate veresoonte ehituslik ja talitluslik seos. - Vere koostisosade ülesanded. - Vere osa organismi immuunsüsteemis - Immuunsuse kujunemine: lühi- ja pikaajaline immuunsus. - Immuunsüsteemi ja vaktsineerimise osa bakter- ja viirushaiguste vältimisel. - Immuunsüsteemi häired, allergia, AIDS. - Treeningu mõju vereringeelundkonnale. - Südamelihase ala- ja ülekoormuse tagajärjed. - Veresoonte lupjumise ning kõrge ja madala vererõhu põhjused ja tagajärjed.
Põhimõisted: süda, veresoon, arter, veen, kapillaar, arteriaalne veri, venoosne veri, vererõhk, elektrokardiogramm, hemoglobiin, punane vererakk, valge vererakk, vereliistak, vereplasma, hüübimine, lümf, lümfisõlm, antikeha, immuunsus, immuunsüsteem, HIV, AIDS. Praktilised tööd ja IKT rakendamine:	

uurimistöö füüsilise koormuse mõjust pulsile või vererõhule.	
Seedimine ja eritamine	
Õpilane: - koostab ning analüüsib seedeelundkonna ehituse jooniseid ja skeeme ning selgitab nende alusel toidu seedimist ja toitainete imendumist; - selgitab valkude, rasvade, süsivesikute, vitamiinide, mineraalainete ja vee ülesandeid inimorganismis ning nende üle- või alatarbimisega kaasnevaid probleeme; - hindab neerude, kopsude, naha ja soolestiku osa jääkainete eritamisel; - järgib tervisliku toitumise põhimõtteid.	- Inimese seedeelundkonna ehitus ja talitus. - Organismi energiavajadust mõjutavad tegurid. - Tervislik toitumine, üle- ja alakaalulisuse põhjused ning tagajärjed. - Neerude üldine tööpõhimõte vere püsiva koostise tagamisel. - Kopsude, naha ja soolestiku eritamisülesanne.
Põhimõisted: ensüüm, vitamiin, sülg, maks, sapp, peensool, jämesool, neer, uriin. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1)inimese energiavajadust mõjutavate tegurite uurimine praktilise tööga või arvutimudeliga; 2)isikliku toitumisharjumuse analüüs.	
Hingamine	
Õpilane: - analüüsib hingamiselundkonna ehituse ja talitluse kooskõla; - koostab ning analüüsib jooniseid ja skeeme hingamiselundkonna ehitusest ning sisse- ja väljahingatava õhu koostisest ning selgitab nende alusel hingamise olemust; - analüüsib treeningu mõju hingamiselundkonnale; - selgitab hingamiselundite levinumate haiguste tekkepõhjusti ja haiguste vältimise võimalusi; - suhtub vastutustundlikult oma hingamiselundkonna tervisesse.	- Hingamiselundkonna ehituse ja talitluse seos. - Sisse- ja väljahingatava õhu koostise võrdlus. - Hapniku ülesanne rakkudes. - Organismi hapnikuvajadust määravad tegurid ja hingamise regulatsioon. - Treeningu mõju hingamiselundkonnale. - Hingamiselundkonna levinumad haigused ning nende ärahoidmine.
Põhimõisted: hingetoru, kopsutoru, kopsusomp, hingamiskeskus, raku hingamine. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: praktilise töö või arvutimudeliga kopsumahu, hingamissügavuse ja -sageduse ning omastatava hapniku hulga seoste uurimine.	
Paljunemine ja areng	
Õpilane: - võrdleb naise ja mehe suguelundkonna ehitust ning talitlust; - võrdleb inimese muna- ja seemnerakkude ehitust ning arengut; - selgitab sagedasemate suguhaiguste levimise viise ja neisse haigestumise vältimise võimalusi; - analüüsib munaraku viljastumist mõjutavaid tegureid; - lahendab pere plaanimisega seotud dilemmaprobleeme; - selgitab muutusi inimese loote arengus; - seostab inimorganismi anatoomilisi vanuselisi	- Mehe ja naise suguelundkonna ehituse ning talitluse võrdlus. - Muna- ja seemnerakkude küpsemine. - Suguelundkonna tervishoid, suguhaiguste levik, haigestumise vältimise võimalused. - Munaraku viljastumine, loote areng, raseduse kulg ja sünnitus. - Pere plaanimine, abordiga kaasnevad riskid. - Inimorganismi talitluse muutused sünnist surmani.

muutusi talitluslike muutustega.	
Põhimõisted: emakas, munasari, seemnesari, munand, ovulatsioon, sperma, munajuha, loode, platsenta, naba-nöör, sünnitamine, kliiniline surm, bioloogiline surm.	
Talitluste regulatsioon	
Õpilane: ▪ selgitab kesk- ja piirdenärvisüsteemi põhi-ülesandeid; ▪ seostab närviraku ehitust selle talitlusega; ▪ koostab ja analüüsib refleksikaare skeeme ning selgitab nende alusel selle talitlust; ▪ seostab erinevaid sisenõrenäärmeid nende toodetavate hormoonidega; ▪ kirjeldab hormoonide ülesandeid ja toob nende kohta näiteid; ▪ selgitab närvisüsteemi ja hormoonide osa elundkondade talitluste regulatsioonis; ▪ suhtub kriitiliselt närvisüsteemi kahjustavate ainete tarbimisse.	▪ Kesk- ja piirdenärvisüsteemi ehitus ning ülesanded. ▪ Närviraku ehitus ja rakuosade ülesanded. ▪ Refleksikaare ehitus ja talitus. ▪ Närvisüsteemi tervishoid. ▪ Peamiste sisenõrenäärmete toodetavate hormoonide ülesanded. ▪ Elundkondade koostöö inimese terviklikkuse tagamisel. ▪ Närvisüsteemi ja hormoonide osa elundkondade talitluste regulatsioonis.
Põhimõisted: peaaju, seljaaju, närv, närvirakk, retseptor, närviimpulss, dendriit, neuriit, refleks, sisenõrenäärmed, hormoon.	
Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1)uurimistöö reaktsioonikiirust mõjutavate tegurite määramiseks ja õpilaste reaktsioonikiiruse võrdlemiseks; 2)refleksikaare töö uurimine arvutimudeliga.	
Infovahetus väliskeskkonnaga	
Õpilane: ▪ analüüsib silma osade ja suuraju nägemuskeskuse koostööd nägemisaistingu tekkimisel ning tõlgendamisel; ▪ selgitab kaug- ja lühinägelikkuse tekkepõhjusti ning nägemishäirete vältimise ja korrigeerimise viise; ▪ seostab kõrva ehitust kuulmis- ja tasakaalu-meelega; ▪ võrdleb ning seostab haistmis- ja maitsmis-meelega seotud organite ehitust ning talitlust; ▪ väärtustab meeleelundeid säästvate eluviisi.	▪ Silma ehituse ja talitluse seos. ▪ Nägemishäirete vältimine ja korrigeerimine. ▪ Kõrvade ehituse seos kuulmis- ja tasakaalu-meelega. ▪ Kuulmishäirete vältimine ja korrigeerimine. ▪ Haistmis- ja maitsmismeelega seotud organite ehituse ja talitluse seosed.
Põhimõisted: pupill, lääts, võrkkest, vikerkest, kollatähn, kepik, kolvike, lühinägevus, kaugelenägevus, välis-kõrv, keskkõrv, sisekõrv, kõrvalest, trummikile, kuulmeluud, kuulmetõri, tigu, poolringkanalid.	
Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1)uurimistöö meeleelundite tundlikkuse määramiseks; 2)nägemisaistingu tekke ja kuulmise uurimine arvutimudeliga.	
Pärilikkus ja muutlikkus	
Õpilane: ▪ analüüsib pärilikkuse ja muutlikkuse osa inimese tunnuste näitel;	▪ Pärilikkus ja muutlikkus organismide tunnuste kujunemisel.

▪ selgitab DNA, geenide ning kromosoomide seost ja osa pärilikkuses ning geenide pärandumist ja avaldumist; ▪ lahendab dominantsete ja retsessiivsete geenialleelide avaldumisega seotud lihtsamaid geneetikaülesandeid; ▪ hindab päriliku ja mittepäriliku muutlikkuse osa inimese tunnuste näitel ning analüüsib diagrammidel ja tabelites esitatud infot mittepäriliku muutlikkuse ulatusest; ▪ hindab organismide geneetilise muutmise võimalusi, tuginedes teaduslikele ja teistele olulistele seisukohtadele; ▪ analüüsib pärilike ja päriliku eelsoodumusega haiguste vältimise võimalusi; ▪ kirjeldab geenitehnoloogia tegevusvaldkondi ning sellega seotud elukutseid; ▪ suhtub mõistvalt inimeste pärilikku ja mittepärilikku mitmekesisusse.	▪ DNA, geenide ja kromosoomide osa pärilikkuses. ▪ Geenide pärandumine ja nende määratud tunnuste avaldumine. ▪ Lihtsamate geneetikaülesannete lahendamine. ▪ Päriliku muutlikkuse tähtsus. ▪ Mittepäriliku muutlikkuse tekkepõhjused ja tähtsus. ▪ Organismide pärilikkuse muutmise võimalused ning sellega kaasnevad teaduslikud ja eetilised küsimused. ▪ Pärilike ja päriliku eelsoodumusega haiguste võrdlus ning haigestumise vältimine. ▪ Geenitehnoloogia tegevusvaldkond ja sellega seotud elukutsed.
Põhimõisted: pärilik muutlikkus, mittepärilik muutlikkus, mutatsioon, kromosoom, DNA, geen, dominantsus, retsessiivsus, geenitehnoloogia. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) pärilikkuse seaduspärasuste avaldumise ja muutlikkuse tekkemehhanismide uurimine arvuti-mudeliga; 2) uurimistöö mittepäriliku muutlikkuse ulatusest vabalt valitud organismide tunnuste põhjal	
Evolutsioon Õpilane: ▪ selgitab bioloogilise evolutsiooni olemust ja toob selle kohta näiteid; ▪ toob näiteid evolutsiooni tõendite kohta; ▪ seostab olelusvõitlust loodusliku valikuga; ▪ analüüsib liikide tekke ja muutumise üldist kulgu; ▪ hindab suuremate evolutsiooniliste muutuste osa organismide mitmekesisustumises ja levikus; ▪ võrdleb inimese ja teiste selgroogsete evolutsiooni; ▪ seostab evolutsiooniteooria seisukohti loodusteaduste arenguga.	▪ Bioloogilise evolutsiooni olemus, põhisuunad ja tõendid. ▪ Loodusliku valiku kujunemine olelusvõitluse tagajärjel. ▪ Liikide teke ja muutumine. ▪ Kohastumise tähtsus organismide evolutsioonis. ▪ Evolutsiooni tähtsamad etapid. ▪ Inimese evolutsiooni eripära.
Põhimõisted: evolutsioon, looduslik valik, olelusvõitlus, kohastumine, kohastumus, ristumisbarjäär, fossiil. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: evolutsioonitegurite uurimine arvutimudeliga.	

4.4. GEOGRAAFIA

4.4.1. III kooliaste

Õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes

9. klassi lõpetaja:

- 1) huvitub looduses ning ühiskonnas toimuvatest nähtustest ja protsessidest ning saab aru looduse ja sotsiaalteaduste tähtsusest ühiskonna arengus;
- 2) on omandanud ülevaate looduse ja ühiskonna olulisematest nähtustest ja protsessidest ning saab aru nende ruumilisest paiknemisest ja vastastikustest seostest;
- 3) suhtub vastutustundlikult elukeskkonnasse, väärtustades nii kodukoha, Eesti kui ka teiste maade loodust ja kultuuri ning säästva arengu põhimõtteid;
- 4) kasutab geograafiateadmisi ja loodusteaduslikku meetodit probleeme lahendades;

- 5) kasutab teabeallikaid geograafiainfo leidmiseks, analüüsib, sünteesib ja hindab kriitiliselt neis sisalduvat teavet ning rakendab seda looduses ja ühiskonnas toimuvaid protsesse selgitades, nähtusi ja objekte kirjeldades ning probleeme lahendades;
- 6) on omandanud ülevaate geograafiaga seotud elukutsetest, hindab geograafias omandatud teadmisi ja oskusi karjääri plaanides ning on motiveeritud elukestvaks õppeks.

7. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (1., 3. õ. –v. 4 t. nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Kaardiõpetus	
Õpilane: - leiab vajaliku kaardi teatmeteostest või internetist ning kasutab atlase kohanimede registrit; - määrab suundi kaardil kaardivõrgu ja looduses kompassi järgi; - mõõdab vahemaid, kasutades kaardil erinevalt esitatud mõõtkava ning looduses sammupaari; - määrab etteantud koha geograafilised koordinaadid ja leiab koordinaatide järgi asukoha; - määrab ajavööndite kaardi järgi kellaaja erinevuse maakera eri kohtades; - koostab lihtsa plaani etteantud kohast; - kasutab trüki- ja digitaalseid kaarte, tabeleid, graafikuid, diagramme, jooniseid, pilte ja tekste, et leida infot, kirjeldada protsesse ja nähtusi, leida nendevahelisi seoseid ning teha järeldusi.	- Maa kuju ja suurus. - Kaartide mitmekesisus ja otstarve. - Üldgeograafilised ja temaatilised kaardid, sh maailma ja Euroopa poliitiline kaart. - Trüki- ja digitaalsed kaardid, sh interaktiivsed kaardid. - Mõõtkava, vahemaade mõõtmine looduses ja kaardil. - Suundade määramine looduses ja kaardil. - Asukoht ja selle määramine, geograafilised koordinaadid. - Ajavööndid.
Põhimõisted: plaan, kaart, üldgeograafiline ja teemakaart, digitaalne kaart, interaktiivne kaart, satelliidifoto, aerofoto, asimuut, leppemärgid, mõõtkava, suure- ja väikesemõõtkavaline kaart, kaardi üldistamine, poolus, paralleel, ekvaator, meridiaan, algmeridiaan, geograafiline laius, geograafiline pikkus, geograafilised koordinaadid, kaardivõrk, ajavöönd, maailmaeg, vööndiaeg, kohalik päikeseaeg, kuupäevaraja. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: info leidmiseks interaktiivse kaardi kasutamine (vahemaade mõõtmine, aadressi järgi otsing, koordinaatide määramine, objektide leidmine ja tähistamine).	
Geoloogia	
Õpilane: - kirjeldab jooniste järgi Maa siseehitust ja toob näiteid selle uurimise võimaluste kohta; - iseloomustab etteantud jooniste ja kaartide järgi laamade liikumist ning laamade servaaladel esinevaid geoloogilisi protsesse: vulkanismi, maavärinaid, pinnavormide ja kivimite teket ning muutumist; - teab maavärinate ja vulkaanipursete tekke-põhjusi, näitab kaardil nende peamisi esinemispiirkondi, toob näiteid tagajärgede kohta ning oskab võimaliku ohu puhul käituda; - toob näiteid inimeste elu ja majandustegevuse	- Maa siseehitus. Laamad ja laamade liikumine. - Maavärinad. Vulkaaniline tegevus. - Inimeste elu ja majandustegevus seismilistes ning vulkaanilistes piirkondades. - Kivimid ja nende teke.

kohta seismilistes ning vulkaanilistes piirkondades; ▪ selgitab kivimite murenemist, murendmaterjali ärakannet ja settimist ning sette- ja tardkivimite teket; ▪ iseloomustab ja tunneb nii looduses kui ka pildil liiva, kruusa, savi, moreeni, graniiti, liivakivi, lubjakivi, põlevkivi ja kivisütt ning toob näiteid nende kasutamise kohta; ▪ mõistab geoloogiliste uuringute vajalikkust ja omab ettekujutust geoloogide tööst.	
Põhimõisted: maakoor, vahevöö, tuum, mandriline ja ookeaniline maakoor, laam, kurrutus, magma, vulkaan, magmakolle, vulkaani lõõr, kraater, laava, tegutsev ja kustunud vulkaan, kuumaveeallikas, geiser, maavärin, murrang, seismilised lained, epitsenter, fookus, tsunami, murenemine, murendmaterjal, sete, settekivim, tardkivim, paljand, kivistis ehk fossiil. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1)kivimite (liivakivi, lubjakivi, põlevkivi, kivisöe, graniidi) ja setete (liiva, kruusa, savi) kirjeldamine ning võrdlemine; 2)teabeallikate põhjal lühiülevaate või esitluse koostamine ühest geoloogilisest nähtusest (maavärinast või vulkaanist) või mõne piirkonna iseloomustamine geoloogilisest aspektist.	
<i>Pinnamood</i>	
Õpilane: ▪ on omandanud ülevaate maailma mägisema ja tasasema reljeefiga piirkondadest, nimetab ning leiab kaardil mäestikud, mägismaad, kõrgemad tipud ja tasandikud (kiltmaad, lauskmaad, madalikud, alamikud); ▪ kirjeldab suure mõõtkavaga kaardi järgi pinnavorme ja pinnamoodi; ▪ iseloomustab piltide, jooniste ja kaardi järgi ette antud koha pinnamoodi ning pinnavorme; ▪ kirjeldab joonise ja kaardi järgi maailmamere põhja reljeefi ning seostab ookeani keskaheliku ja süvikute paiknemise laamade liikumisega; ▪ toob näiteid pinnavormide ja pinnamoe muutmise kohta erinevate tegurite (murenemise, tuule, vee, inimtegevuse) toimel; ▪ toob näiteid inimeste elu ja majandustegevuse kohta mägistel ja tasastel aladel, mägedes liikumisega kaasnevate riskide ning nende vältimise võimaluste kohta.	▪ Pinnavormid ja pinnamood. ▪ Pinnamoe kujutamine kaartidel. ▪ Mäestikud ja mägismaad. ▪ Inimese elu ja majandustegevus mägise pinnamoega aladel. ▪ Tasandikud. ▪ Inimese elu ja majandustegevus tasase pinnamoega aladel. ▪ Maailmamere põhjareljeef. ▪ Pinnamoe ja pinnavormide muutumine aja jooksul.
Põhimõisted: pinnamood ehk reljeef, samakõrgusjoon ehk horisontaal, absoluutne kõrgus, suhteline kõrgus, profiiljoon, pinnavorm, mägi, mäeahelik, mäestik, mägismaa, tasandik, kiltmaa, madalik, alamik, mandrilava, mandrinõlv, ookeani keskmäestik, süvik, erosioon, uhtorg. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: kaartide ja muude teabeallikate järgi ühe piirkonna pinnavormide ja pinnamoe iseloomustuse koostamine.	
<i>Rahvastik</i>	
Õpilane: ▪ iseloomustab etteantud riigi geograafilist asendit; ▪ nimetab ja näitab maailmakaardil suuremaid riike ning linnu;	▪ Riigid maailma kaardil. ▪ Erinevad rassid ja rahvad. ▪ Rahvastiku paiknemine ja tihedus.

▪ toob näiteid rahvaste kultuurilise mitmekesisuse kohta ja väärtustab eri rahvaste keelt ja traditsioone; ▪ leiab kaardilt ning nimetab maailma tihedamalt ja hõredamalt asustatud alad ning kirjeldab rahvastiku paiknemist etteantud riigis; ▪ iseloomustab kaardi ja jooniste järgi maailma või mõne piirkonna rahvaarvu muutumist; ▪ kirjeldab linnastumist, toob näiteid linnastumise põhjuste ja linnastumisega kaasnevate probleemide kohta.	▪ Maailma rahvaarv ja selle muutumine. ▪ Linnastumine.
Põhimõisted: riik, poliitiline kaart, geograafiline asend, rahvastik, rass, rahvastiku tihedus, linnastumine, linn, linnastu. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: kaartide ja muude teabeallikate järgi ühe riigi üldandmete ning sümboolika leidmine, geograafilise asendi ja rahvastiku paiknemise iseloomustamine.	

8. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (1., 3. õ. –v. 4 t. nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Kliima	
Õpilane: ▪ teab, mis näitajatega iseloomustatakse ilma ja kliimat; ▪ leiab teavet Eesti ja muu maailma ilma-olude kohta ning teeb selle põhjal praktilisi järeldusi oma tegevust ja riietust plaanides; ▪ selgitab päikesekiirguse jaotumist Maal ning teab aastaaegade vaheldumise põhjusi; ▪ kirjeldab joonise järgi üldist õhuringlust; ▪ selgitab ookeanide, merede ja pinnamoe mõju kliimale; ▪ leiab kliimavöötmete kaardil põhi- ja vahekliimavöötmel ning viib tüüpilise kliimadiagrammi kokku vastava kliimavöötmeaga; ▪ iseloomustab ja võrdleb temaatiliste kaartide ja kliimadiagrammide järgi etteantud kohtade kliimat ning selgitab erinevuste põhjusi; ▪ toob näiteid ilma ja kliima mõju kohta inimtegevusele	▪ Ilm ja kliima. ▪ Kliimadiagrammid ja kliimakaardid. ▪ Kliimat kujundavad tegurid. ▪ Päikesekiirguse jaotumine Maal. ▪ Aastaaegade kujunemine. ▪ Temperatuuri ja õhurõhu seos. ▪ Üldine õhuringlus. ▪ Ookeanide, merede ja pinnamoe mõju kliimale. ▪ Kliimavöötmel. ▪ Ilma ja kliima mõju inimtegevusele.
Põhimõisted: ilm, kliima, ilmakaart, kliimakaart, kliimadiagramm, kuu ja aasta keskmine temperatuur, päikesekiirgus, õhumass, passaadid, mandriline ja mereline kliima, briisid, lumepiir, tuulepealne ja tuulealune nõlv, kliimavööde. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) internetist ilmaandmete leidmine ja nende põhjal ilma kirjeldamine etteantud kohas; 2) kliima võrdlemine kliimakaartide ja -diagrammide järgi kahes etteantud kohas ning erinevuste selgitamine.	
Veestik	
Õpilane: ▪ seostab etteantud piirkonna veekogude arvukuse ja	▪ Veeressursside jaotumine Maal.

veetaseme muutused kliimaga; ▪ kirjeldab ja võrdleb teabeallikate järgi meresid, sh Läänemerd, ning toob esile erinevuste põhjused; ▪ kirjeldab ja võrdleb jooniste, fotode, sh satelliidifotode ja kaartide põhjal jõgesid ning vee kulutavat, edasikandvat ja kuhjavat tegevust erinevatel lõikudel; ▪ põhjendab teabeallikate, sh kliimadiagrammide järgi veetaseme muutumist jões; ▪ iseloomustab teabeallikate põhjal järvi ja veehoidlad ning nende kasutamist; ▪ iseloomustab veeringet, selgitab vee ning veekogude tähtsust looduses ja inimtegevusele ning toob näiteid vee kasutamise ja kaitse vajaduse kohta	▪ Veeringe. ▪ Maailmameri ja selle osad. ▪ Temperatuur, soolsus ja jääolud maailma-mere eri osades. ▪ Mägi- ja tasandikujõed, vooluvee mõju pinnamoe kujunemisele. ▪ Jõgede veerežiim, üleujutused. ▪ Järved ja veehoidlad. ▪ Veekogude kasutamine ja kaitse.
Põhimõisted: veeringe, maailmameri, ookean, laht, väin, sisemeri, ääremeri, vee soolsus, lang, voolukiirus, põrke- ja laugveer, soot, jõeorg, sälk-, lamm- ja kanjonorg, delta, kõrgvesi, madalvesi, üleujutus, soolajärv. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1)jooniste, fotode, sh satelliidifotode ja kaartide järgi vooluvee kulutava ja kuhjava tegevuse uurimine etteantud jõe erinevatel lõikudel; 2)teabeallikate järgi ülevaate koostamine etteantud mere kohta.	
Loodusvööndid	
Õpilane: ▪ tunneb joonistel ja piltidel ära loodus-vööndid ning iseloomustab kaardi järgi nende paiknemist; ▪ kirjeldab loodusvööndite kliimat, veestikku, mullatekke tingimusi, tüüpilisi taimi ja loomi ning analüüsib nende vahelisi seoseid; ▪ tunneb ära loodusvööndite tüüpilised kliimadiagrammid ning joonistel ja piltidel maastiku, taimed, loomad ja mullad; ▪ teab kõrgusvööndilisuse tekkepõhjusi ning võrdleb kõrgusvööndilisust eri mäestikes; ▪ selgitab liustike tekkepõhjusi ning kirjeldab nende paiknemist ja tähtsust; ▪ toob näiteid looduse ja inimtegevuse vastastikmõju kohta erinevates loodusvööndites ja mäestikes; ▪ kirjeldab ja võrdleb teabeallikate põhjal etteantud piirkondi: geograafilist asendit, pinnamoodi, kliimat, veestikku, mullastikku, taimestikku, maakasutust, loodusvarasid, rahvastikku, asustust, teedevõrku ja majandust ning analüüsib nende vahelisi seoseid.	▪ Looduskomponentide (kliima, muldade, taimkatte, loomastiku, veestiku, pinna-moe) vastastikused seosed. ▪ Loodusvööndid ja nende paiknemise seaduspärasused. ▪ Jäävöönd. ▪ Tundra. ▪ Parasvöötme okas- ja lehtmets. ▪ Parasvöötme rohtla. ▪ Vahemereline põõsastik ja mets. ▪ Kõrb. ▪ Savann. ▪ Ekvatoriaalne vihmamets. ▪ Kõrgusvööndilisus erinevates mäestikes. ▪ Inimtegevus ja keskkonnaprobleemid erinevates loodusvööndites ning mäestikes.
Põhimõisted: loodusvöönd, põhja- ja lõunapöörirjoon, seniit, põhja- ja lõunapolaarjoon, polaaröö ja -päev, igikelts, taiga, stepp, preeria, oaas, kõrbestumine, leet-, must- ja punamuld, erosioon, bioloogiline mitmekesisus, põlisrahvas, kõrgusvööndilisus, kõrgmäestik, metsapiir, mandri- ja mägiliustik, Arktika, Antarktika. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1)teabeallikate põhjal etteantud piirkonna iseloomustuse koostamine, kus on analüüsitud looduskomponentide vastastikuseid seoseid ning inimtegevust ja keskkonnaprobleeme; 2)ühe loodusvööndi kohta mõistekaardi koostamine.	

9. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (1., 3. õ. – v. 4 t. nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Euroopa ja eesti geograafiline asend, pinnamood ning geoloogia	
Õpilane: - iseloostab etteantud Euroopa riigi, sh Eesti geograafilist asendit; - kirjeldab ja võrdleb kaardi järgi etteantud piirkonna, sh Eesti pinnavorme ja pinna-moodi; - seostab Euroopa suuremaid pinnavorme geoloogilise ehitusega; - kirjeldab jooniste, temaatiliste kaartide ning geokronoloogilise skaala järgi Eesti geoloogilist ehitust; - iseloostab kaardi järgi maavarade paiknemist Euroopas, sh Eestis; - iseloostab mandrijää tegevust pinnamoe kujundajana Euroopas, sh Eestis; - nimetab ning leiab Euroopa ja Eesti kaardil mäestikud, kõrgustikud, kõrgemad tipud, tasandikud: lauskmaad, lavamaad, madalikud, alamikud.	- Euroopa ja Eesti asend, suurus ning piirid. - Euroopa pinnamood. - Pinnamoe seos geoloogilise ehitusega. - Eesti pinnamood. - Eesti geoloogiline ehitus ja maavarad. - Mandrijää tegevus Euroopa, sh Eesti pinnamoe kujunemises.
Põhimõisted: loodusgeograafiline ja majandusgeograafiline asend, Eesti põhikaart, maastik, kõrg- ja madalmäestik, lauskmaa, kurdmäestik, noor ja vana mäestik, platvorm, kilp, geokronoloogiline skaala, kõrgustik, madalik, lavamaa, mandrijää, moreen, moreenküngas, voor, moreentasandik. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) Eesti ja mõne teise Euroopa riigi geograafilise asendi võrdlemine; 2) teabeallikate põhjal ülevaate koostamine kodumaakonna pinnamoest ja maavaradest ning seostamine geoloogilise ehitusega.	
Euroopa ja Eesti kliima	
Õpilane: - kirjeldab Euroopa, sh Eesti kliima regionaalseid erinevusi ja selgitab kliimat kujundavate tegurite mõju etteantud koha kliimale; - iseloostab ilmakaardi järgi etteantud koha ilma (õhurõhk, kõrg- või madalrõhuala, soe ja külm front, sademed, tuuled); - mõistab kliimamuutuste uurimise tähtsust ja toob näiteid tänapäevaste uurimisvõimaluste kohta; - toob näiteid kliimamuutuste võimalike tagajärgede kohta.	- Euroopa, sh Eesti kliimat kujundavad tegurid. - Regionaalsed kliimaerinevused Euroopas. - Eesti kliima. - Euroopa ilmakaart. - Kliimamuutuste võimalikud tagajärjed Euroopas.
Põhimõisted: samatemperatuurijoon ehk isoterm, õhurõhk, hoovus, läänetuuled, kõrg- ja madalrõhuala, soe ja külm front, tsüklon, antitsüklon. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: internetiandmete järgi ilma võrdlemine etteantud kohtades ning erinevuste põhjendamine.	

Euroopa ja Eesti veestik	
Õpilane: ▪ Iseloomustab Läänemere eripära ja keskkonnaprobleeme ning toob näiteid nende lahendamise võimaluste kohta; ▪ kirjeldab ja võrdleb eriilmelisi Läänemere rannikulõike: pank-, laid- ja skäärrannikut; ▪ selgitab põhjavee kujunemist ja liikumist, põhjavee kasutamist kodukohas ning põhja-veega seotud probleeme Eestis; ▪ teab soode levikut Euroopas, sh Eestis, ning selgitab soode ökoloogilist ja majanduslikku tähtsust; ▪ kirjeldab Euroopa, sh Eesti rannajoont ja veestikku, nimetab ning näitab Euroopa ja Eesti kaardil suuremaid lahtesid, väinu, saari, poolsaari, järvi ning jõgesid.	▪ Läänemere eripära ja selle põhjused. ▪ Läänemeri kui piiriveekogu, selle majanduslik kasutamine ja keskkonnaprobleemid. ▪ Läänemere eriilmelised rannikud. ▪ Põhjavee kujunemine ja liikumine. ▪ Põhjaveega seotud probleemid Eestis. ▪ Sood Euroopas, sh Eestis.
Põhimõisted: valgla, veelahe, riimvesi, pankrannik, laidrannik, skäärrannik, luide, maasäär, rannavall, põhja-vesi, veega küllastunud ja küllastamata kihid, põhjavee tase, vett läbilaskvad ning vett pidavad kivimid ja setted. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: kodukoha joogivee omaduste ja kasutamise uurimine.	
Euroopa ja Eesti rahvastik	
Õpilane: ▪ otsib teabeallikaist infot riikide rahvastiku kohta, toob näiteid rahvastiku uurimise ja selle olulisuse kohta; ▪ analüüsib teabeallikate järgi Euroopa või mõne piirkonna, sh Eesti rahvaarvu ning selle muutumist; ▪ iseloomustab ja analüüsib teabeallikate, sh rahvastikupüramiidi järgi etteantud riigi, sh Eesti rahvastikku ja selle muutumist; ▪ toob näiteid rahvastiku vananemisega kaasnevate probleemide kohta Euroopas, sh Eestis, ning nende lahendamise võimaluste kohta; ▪ selgitab rännete põhjusi, toob konkreetseid näiteid Eestist ja mujalt Euroopast; ▪ iseloomustab Eesti rahvuslikku koosseisu ning toob näiteid Euroopa kultuurilise mitmekesisuse kohta.	▪ Euroopa, sh Eesti rahvaarv ja selle muutumine. ▪ Sünnimuse, suremuse ja loomuliku iibe erinevused Euroopa riikides. ▪ Rahvastiku soolis-vanuseline koosseis ja rahvastiku vananemisega kaasnevad probleemid. ▪ Ränded ja nende põhjused. ▪ Eesti rahvuslik koosseis ja selle kujunemine. ▪ Rahvuslik mitmekesisus Euroopas.
Põhimõisted: rahvaloendus, rahvastikuregister, sünnimus, suremus, loomulik iive, rahvastikupüramiid, rahvas-tiku vananemine, ränne ehk migratsioon, sisseränne, väljaränne, vabatahtlik ränne, sundränne, pagulased, rahvuslik koosseis. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1)teabeallikate järgi oma maakonna või koduasula rahvastiku analüüsimine; 2)rahvastikupüramiidi põhjal rahvastiku soolis-vanuselise koosseisu analüüsimine etteantud Euroopa riigis.	
Euroopa ja Eesti asustus	
Õpilane: ▪ analüüsib kaardi järgi rahvastiku paiknemist Euroopas, sh Eestis; ▪ analüüsib linnade tekke, asukoha ja arengu vahelisi	▪ Rahvastiku paiknemine Euroopas. ▪ Linnad ja maa-asulad. ▪ Linnastumise põhjused ja

seoseid Euroopa, sh Eesti näitel; - nimetab linnastumise põhjusi, toob näiteid linnastumisega kaasnevate probleemide kohta Euroopas, sh Eestis, ja kirjeldab nende lahendamise võimalusi; - võrdleb linna ja maa-asulaid ning analüüsib linna- ja maaelu erinevusi; - nimetab ning näitab kaardil Euroopa riike ja pealinnu ning Eesti suuremaid linnu.	linnastumine - Euroopas. - Rahvastiku paiknemine Eestis. - Eesti asulad. - Linnastumisega kaasnevad majandus-, sotsiaal- ja keskkonnaprobleemid.
Põhimõisted: linnastumine, linnastu, valglinnastumine. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: lühivõrdluse koostamine koduasulast.	
Euroopa ja Eesti majandus	
Õpilane: - analüüsib loodusressursside, tööjõu, kapitali ja turgude mõju Eesti majandusele ning toob näiteid majanduse spetsialiseerumise kohta; - rühmitab majandustegevused esmasektori, tööstuse ja teeninduse vahel; - selgitab energiamajanduse tähtsust, toob näiteid energiaallikate ja energiatootmise mõju kohta keskkonnale; - analüüsib soojus-, tuuma- ja hüdroelektri-jaama või tuulepargi kasutamise eeliseid ning puudusi elektrienergiat tootes; - analüüsib teabeallikate järgi Eesti energiamajandust; iseloomustab põlevkivi kasutamist energiat tootes; - toob näiteid Euroopa, sh Eesti energia-probleemide kohta; - teab energia säästmise võimalusi ning väärtustab säästlikku energia tarbimist; - toob näiteid Euroopa peamiste majanduspiirkondade kohta.	- Majandusressursid. - Majanduse struktuur, uued ja vanad tööstusharud. - Energiaallikad, nende kasutamise eelised ja puudused. - Euroopa energiamajandus ja energia-probleemid. - Eesti energiamajandus. - Põlevkivi kasutamine ja keskkonnaprobleemid. - Euroopa peamised majanduspiirkonnad.
Põhimõisted: majanduskaardid, majandusressursid, taastuvad ja taastumatud loodusvarad, kapital, tööjõud, tööjõu kvaliteet, esmasektor, tööstus, teenindus, energiamajandus, energiaallikad: soojus-, tuuma, hüdro-, tuule- ja päikeseenergia. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: kahe Euroopa riigi energiaallikate kasutamise analüüsimine elektrienergia tootmisel	
Euroopa ja Eesti põllumajandus ning toiduainetööstus	
Õpilane: - toob näiteid taime- ja loomakasvatustarude kohta; - iseloomustab põllumajanduse arengueeldusi Eestis ja põhjendab spetsialiseerumist; - kirjeldab mulda kui ressursi; - toob näiteid eri tüüpi põllumajandusettevõtete kohta Euroopas, sh Eestis; - toob näiteid kodumaise toidukauba eeliste kohta ja väärtustab Eesti tooteid; - toob näiteid põllumajandusega seotud keskkonnaprobleemide ja nende lahendamise võimaluste	- Põllumajanduse arengut mõjutavad looduslikud tegurid. - Eri tüüpi põllumajandusettevõtted ja toidu-ainetööstus Euroopas. - Eesti põllumajandus ja toiduainetööstus. - Põllumajandusega seotud keskkonnaprobleemid.

kohta	
Põhimõisted: taimekasvatus ja loomakasvatus, maakasutus, haritav maa, looduslik rohumaa, taimekasvu-periood, looma- ja taimekasvatustalud, istandused. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: toidukaupade päritolu uurimine ning kodu- ja välismaise kauba osatähtsuse hindamine toote-grupiti.	
Euroopa ja Eesti teenindus	
Õpilane: ▪ toob näiteid erinevate teenuste kohta; ▪ iseloomustab ja analüüsib teabeallikate järgi etteantud Euroopa riigi, sh Eesti turismi arengueeldusi ja turismimajandust; ▪ toob näiteid turismi positiivsete ja negatiivsete mõjude kohta riigi või piirkonna majandus- ja sotsiaalelule ning looduskeskkonnale; ▪ analüüsib transpordiliikide eeliseid ja puudusi reisijate ning erinevate kaupade veol; ▪ toob näiteid Euroopa peamiste transpordi-koridoride kohta; ▪ iseloomustab ning analüüsib teabeallikate järgi eri transpordiliikide osa Eesti-sisestes sõitjate- ja kaubavedudes; ▪ toob näiteid transpordiga seotud keskkon-naprobleemide ja nende lahendamise võimaluste kohta ning väärtustab keskkonna-säästlikku transpordi kasutamist.	▪ Teenindus ja selle jaotumine. ▪ Turism kui kiiresti arenev majandusharu. ▪ Turismi liigid. ▪ Euroopa peamised turismiressursid. ▪ Turismiga kaasnevad keskkonnaprobleemid. ▪ Eesti turismimajandus. ▪ Transpordi liigid, nende eelised ja puudused sõitjate ning erinevate kaupade veol. ▪ Euroopa peamised transpordikoridorid. ▪ Eesti transport.
Põhimõisted: isiku- ja äriteenused, avaliku ja erasektori teenused, turism, transport, transiitveod. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) teabeallikate põhjal ülevaate koostamine oma linna või maakonna turismiarengu eeldustest japeamistest vaatamisväärsustest; 2) reisi marsruudi ja graafiku koostamine, kasutades teabeallikaid.	

4.5. FÜÜSIKA

4.5.1. III kooliaste

Õppe- ja kasvatusesmärgid III kooliastmes.

Põhikooli füüsikaõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) kasutab füüsikamõisteid, füüsikalisi suurusi, seoseid ning rakendusi loodus- ja tehnikanähtusi kirjeldades, selgitades ning prognoosides;
- 2) lahendab situatsioon-, arvutus- ja graafilisi ülesandeid, mille lahenduse üksikosa sisaldab kuni kaks valemiga esitatud seost, ning hindab saadud tulemuse tõepärasust;
- 3) teisendab mõõtühikuid, kasutades eesliiteid mega-, kilo-, detsi-, senti-, milli-, mikro- ja nano-;
- 4) sõnastab etteantud situatsioonikirjelduse põhjal uurimisküsimuse või -küsimusi, kavandab ja korraldab eksperimendi, töötleb katseandmeid (tabel, aritmeetiline keskmine, mõõtemääramatuse hindamine, graafik) ning teeb järeldusi uurimisküsimuses sisalduva hüpoteesi kehtivuse kohta;
- 5) leiab füüsikaalast infot käsiraamatutest ja tabelitest ning kasutab leitud teavet ülesandeid lahendades;
- 6) visandab füüsikaliste objektide, nähtuste ja rakenduste jooniseid;
- 7) lahendab rakendusliku sisuga osaülesanneteks taandatavaid kompleksülesandeid;
- 8) tunneb ära füüsikateemasid, -probleeme ja -küsimusi erinevates olukordades (loodusteaduslikud tekstid, isiklikud kogemused) ning pakub neile võimalikke selgitusi;
- 9) väärtustab ühiskonna jätkusuutlikku arengut ning suhtub vastutustundlikult loodusesse ja ühiskonnasse.

8. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
VALGUSÕPETUS	
<i>Valgus ja valguse sirgjooneline levimine</i>	
Õpilane: ▪ selgitab objekti Päike kui valgusallikas olulisi tunnuseid; ▪ selgitab mõistete: valgusallikas, valgusallikate liigid, liitvalgus, olulisi tunnuseid; ▪ teab seose, et optiliselt ühtlases keskkonnas levib valgus sirgjooneliselt, tähendust.	▪ Valgusallikas. ▪ Päike. ▪ Täht. ▪ Valgus kui energia. ▪ Valgus kui liitvalgus. ▪ Valguse spektraalne koostis. ▪ Valguse värvustega seotud nähtused looduses ja tehnikas. ▪ Valguse sirgjooneline levimine..
<i>Valguse peegeldumine</i>	
Õpilane: ▪ teab peegeldumise ja valguse neeldumise olulisi tunnuseid, kirjeldab seost teiste nähtustega ning kasutab neid praktikas; ▪ nimetab mõistete: langemisnurk, peegeldumisnurk ja mattpind olulisi tunnuseid; ▪ selgitab peegeldumisseadust, s.o valguse peegeldumisel on peegeldumisnurk võrdne langemisnurgaga, ja selle tähendust, kirjeldab seose õigsust kinnitavat katset ning kasutab seost praktikas; ▪ toob näiteid tasapeegli, kumer- ja nõguspeegli kasutamise kohta.	▪ Peegeldumisseadus. ▪ Tasapeegel, eseme ja kujutise sümmeetrilisus. ▪ Mattpind. ▪ Valguse peegeldumise nähtus looduses ja tehnikas. ▪ Kuu faaside teke. ▪ Kumer- ja nõguspeegel.
<i>Valguse murdumine</i>	
Õpilane: ▪ kirjeldab valguse murdumise olulisi tunnuseid, selgitab	▪ Valguse murdumine.

seost teiste nähtustega ning kasutab neid probleemide lahendamisel; ▪ selgitab fookuskauguse ja läätse optilise tugevuse tähendust ning mõõtmisviisi, teab kasutatavat mõõtühikut; ▪ kirjeldab mõistete: murdumisnurk, fookus, tõeline kujutis ja näiv kujutis, olulisi tunnuseid; ▪ selgitab valguse murdumise seaduspärasust, s.o valguse üleminekul ühest keskkonnast teise murdub valguskiir sõltuvalt valguse kiirusest ainetes kas pinna ristsirge poole või pinna ristsirgest eemale; selgitab seose $D=1/f$ tähendust ning kasutab seost probleemide lahendamisel; ▪ kirjeldab kumerlääts, nõguslääts, prillide, valgusfiltrite otstarvet ning toob kasutamise näiteid; ▪ viib läbi eksperimendi, mõõtes kumerlääts fookuskaugust või tekitades kumerläätses esemest suurendatud või vähendatud kujutise, oskab kirjeldada tekkinud kujutist, konstrueerida katseseadme joonist, millele kannab eseme, läätse ja ekraani omavahelised kaugused, ning töödelda katseandmeid.	▪ Prisma. ▪ Kumerlääts. ▪ Nõguslääts. Lääts fookuskaugus. ▪ Lääts optiline tugevus. ▪ Kujutised. ▪ Luup. ▪ Silm. ▪ Prillid. ▪ Kaug- ja lühinägelikkus. ▪ Fotoaparaat. ▪ Valguse murdumise nähtus looduses ja tehnikas. ▪ Kehade värvus. ▪ Valguse neeldumine, valgusfilter.
---	---

Optika põhimõisted:

täht, täis- ja poolvari, langemis-, murdumis- ning peegeldumisnurk, mattpind, fookus, lääts, fookuskaugus, optiline tugevus, tõeline kujutis, näiv kujutis, prillid

Paktilised tööd:

- 1) Läätsede ja kujutiste uurimine.
- 2) Läätsede optilise tugevuse määramine
- 3) Täis- ja poolvarju uurimine.
- 4) Valguskiirte murdumist kinnitavate nähtuste uurimine.

MEHAANIKA

Liikumine ja jõud

Õpilane:

▪ kirjeldab nähtuse –liikumine, –olulisi tunnuseid ja seost teiste nähtustega; ▪ selgitab pikkuse, ruumala, massi, pindala, tiheduse, kiiruse, keskmise kiiruse ja jõu tähendust ning mõõtmisviise, teab kasutatavaid mõõtühikuid; ▪ teab seose $l = vt$ tähendust ja kasutab seost probleemide lahendamisel; ▪ kasutab liikumisgraafikuid liikumise kirjeldamiseks; ▪ teab seose vastastikmõju tõttu muutuvad kehade kiirused seda vähem, mida suurem on keha mass; ▪ teab seose $\rho = \frac{m}{V}$ tähendust ning kasutab seost probleemide lahendamisel; ▪ selgitab mõõteriistade: mõõtejoonlaud, nihik, mõõtesilinder ja kaalud otstarvet ja kasutamise reegleid ning kasutab mõõteriistu praktikas; ▪ viib läbi eksperimendi, mõõtes proovikeha massi ja ruumala, töötleb katseandmeid, teeb katseandmete põhjal vajalikud arvutused ning teeb järelduse tabeliandmete põhjal proovikeha materjali kohta.;	▪ Mass kui keha inertsuse mõõt. ▪ Aine tihedus. ▪ Kehade vastastikmõju. ▪ Jõud kui keha kiireneva või aeglustuva liikumise põhjustaja. ▪ Kehale mõjuva jõu rakenduspunkt. ▪ Jõudude tasakaal ja keha liikumine. ▪ Liikumine ja jõud looduses ning tehnikas.

▪ teab, kui kehale mõjuvad jõud on võrdsed siis keha on paigal või liigub ühtlaselt sirgjooneliselt; ▪ teab jõudude tasakaalu kehade ühtlasel liikumisel.	
Kehade vastastikmõju	
Õpilane: ▪ kirjeldab nähtuste, vastastikmõju, gravitatsioon, hõõrdumine, deformatsioon, olulisi tunnuseid, selgitab seost teiste nähtustega ning kasutab neid nähtusi probleemide lahendamisel; ▪ selgitab Päikesesüsteemi ehitust; ▪ nimetab mõistete raskusjõud, hõõrdejõud, elastsusjõud olulisi tunnuseid; ▪ teab seose $F = mg$ tähendust ning kasutab seost probleemide lahendamisel; ▪ selgitab dünamomeetri otstarvet ja kasutamise reegleid ning kasutab dünamomeetrit jõudude mõõtmisel; ▪ viib läbi eksperimendi, mõõtes dünamomeetriga proovikehade raskusjõudu ja hõõrdejõudu kehade liikumisel, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi uurimusküsimuses sisalduva hüpoteesi kehtivuse kohta; ▪ toob näiteid jõududest looduses ja tehnikas ning loetleb nende rakendusi.	▪ Gravitatsioon. ▪ Päikesesüsteem. ▪ Raskusjõud. ▪ Hõõrdumine, hõõrdejõud. ▪ Kehade elastsus ja plastsus. ▪ Deformeerimine, elastsusjõud. ▪ Dünamomeetri tööpõhimõte. ▪ Vastastikmõju esinemine looduses ja selle rakendamine tehnikas.
Rõhumisjõud looduses ja tehnikas	
Õpilane: ▪ nimetab nähtuse, ujumine, olulisi tunnuseid ja seoseid teiste nähtustega ning selgitab seost teiste nähtustega ja kasutamist praktikas; ▪ selgitab rõhu tähendust, nimetab mõõtühikuid ja kirjeldab mõõtmise viisi; ▪ kirjeldab mõisteid õhurõhk ja üleslükkejõud; ▪ sõnastab seosed, et rõhk vedelikes ja gaasides antakse edasi igas suunas ühtviisi (Pascali seadus); ujumisel ja heljumisel on üleslükkejõud võrdne kehale mõjuva raskusjõuga;	▪ Rõhk. ▪ Pascali seadus. ▪ Manomeeter. ▪ Maa atmosfäär. ▪ Õhurõhk. ▪ Baromeeter. ▪ Rõhk vedelikes erinevatel sügavustel. ▪ Üleslükkejõud. ▪ Keha ujumine, ujumise ja uppumise tingimus. ▪ Areomeeter.
▪ selgitab seoste $p = \frac{F}{S}$, $p = \rho gh$, $F_v = \rho Vg$ tähendust, kasutab neid probleemide lahendamisel; ▪ selgitab baromeetri otstarvet ja kasutamise reegleid; ▪ viib läbi eksperimendi, mõõtes erinevate katsetingimuste korral kehale mõjuva üleslükkejõu.	▪ Rõhk looduses ja selle rakendamine tehnikas.
Mehaaniline töö ja energia	
Õpilane: ▪ selgitab mehaanilise töö, mehaanilise energia ja võimsuse tähendust ning määramisviisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid; ▪ selgitab mõisteid potentsiaalne energia, kineetiline energia ja kasutegur; ▪ selgitab seoseid, et: ○ keha saab tööd teha ainult siis, kui ta omab	▪ Töö. ▪ Võimsus. ▪ Energia, kineetiline ja potentsiaalne energia. ▪ Mehaanilise energia jäävuse seadus. ▪ Lihtmehhanism, kasutegur. ▪ Lihtmehhanismid looduses ja nende

energiat; - o sooritatud töö on võrdne energia muutusega; - o keha või kehade süsteemi mehaaniline energia ei teki ega kao, energia võib vaid muunduda ühest liigist teise (mehaanilise energia jäävuse seadus); - o kogu tehtud töö on alati suurem kasulikust tööst; - o ükski lihtmehhanism ei anna võitu töös (energia jäävuse seadus lihtmehhanismide korral); ▪ selgitab seoste $A = Fs$, $N = \frac{A}{t}$ tähendusi ning kasutab neid probleemide lahendamisel; ▪ selgitab lihtmehhanismide: kang, kaldpind, pöör, hammasülekanne otstarvet, kasutamise viise ning ohutusnõudeid.	rakendamine tehnikas.
Võnkumine ja laine Õpilane: ▪ kirjeldab nähtuste, võnkumine, heli ja laine, olulisi tunnuseid ja seost teiste nähtustega; ▪ selgitab võnkeperioodi ja võnkesageduse tähendust ning mõõtmisviisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid; ▪ nimetab mõistete, võnkeamplituud, heli valgus, heli kõrgus, heli kiirus, olulisi tunnuseid; ▪ viib läbi eksperimendi, mõõtes niitpendli (vedrupendli) võnkeperioodi sõltuvust pendli pikkusest, proovikeha massist ja võnkeamplituudist, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi uurimusküsimuses sisalduva hüpoteesi kohta.	▪ Võnkumine. ▪ Võnkumise amplituud, periood, sagedus. ▪ Lained. ▪ Heli, heli kiirus, võnkesageduse ja heli kõrguse seos. ▪ Heli valgus. ▪ Elusorganismide hääleaparaat. ▪ Kõrv ja kuulmine. ▪ Mära ja mürakaitse. ▪ Võnkumiste avaldumine looduses ja rakendamine tehnikas.
Mehaanika põhimõisted: tihedus, kiirus, mass, jõud, gravitatsioon, raskusjõud, hõõrdejõud, elastsusjõud, rõhk, üleslükkejõud, mehaaniline töö, võimsus, potentsiaalne energia, kineetiline energia, kasutegur, võnkeamplituud, võnkesagedus, võnkeperiood, heli kõrgus. Praktilised tööd: 1) Keha ainelise koostise uurimine 2) Raskusjõu ja hõõrdejõu uurimine dünamomeetriga. 3) Üleslükkejõu uurimine. 4) Pendli võnkumise uurimine.	

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
ELEKTRIÕPETUS	
<i>Elektriline vastastikmõju</i>	
Õpilane: - kirjeldab nähtuste, kehade elektriseerimine ja elektriline vastastikmõju, olulisi tunnuseid ning selgitab seost teiste nähtustega; - loetleb mõistete: elektriseeritud keha, elektrilaeng, elementaarlaeng, keha elektrilaeng, elektriväli; olulisi tunnuseid; - selgitab seoseid, et samanimeliste elektrilaengutega kehad tõukuvad, erinevate elektrilaengutega kehad tõmbuvad, ja seoste õigsust kinnitavat katset; - viib läbi eksperimendi, et uurida kehade elektriseerumist ja nende vahelist mõju, ning teeb järeldusi elektrilise vastastikmõju suuruse kohta.	- Kehade elektriseerimine. - Elektrilaeng. - Elementaarlaeng. - Elektriväli. - Juht. - Isolaator. - Laetud kehadega seotud nähtused looduses ja tehnikas.
<i>Elektrivool</i>	
Õpilane: - loetleb mõistete, elektrivool, vabad laengukandjad, elektrijuht ja isolaator, olulisi tunnuseid; - nimetab nähtuste, elektrivool metallis ja elektrivool ioone sisaldavas lahuses, olulisi tunnuseid, selgitab seost teiste nähtustega ja kasutamist praktikas; - selgitab mõiste voolutugevus tähendust, nimetab voolutugevuse mõõtühiku ning selgitab ampermeetri otstarvet ja kasutamise reegleid; - selgitab seoseid, et juht soojeneb elektrivoolu toimel; elektrivooluga juht avaldab magnetilist mõju, elektrivool avaldab keemilist toimet ja selgitab seost teiste nähtustega ja kasutamist praktikas.	- Vabad laengukandjad. - Elektrivool metallis ja ioone sisaldavas lahuses. - Elektrivoolu toimed. - Voolutugevus, ampermeeter. - Elektrivool looduses ja tehnikas
<i>Vooluring</i>	
Õpilane: - selgitab füüsikaliste suuruste pinget, elektritakistust ja eritakistust tähendust ning mõõtmisviisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid; - selgitab mõiste vooluring olulisi tunnuseid; - selgitab seoseid, et: - voolutugevus on võrdeline pingega (Ohmi seadus) $I = \frac{U}{R}$; - jadamisi ühendatud juhtides on voolutugevus ühesuurune $I = I_1 = I_2 = \dots$ ja ahela kogupinge on üksikjuhtide otstel olevate pingete summa $U = U_1 + U_2$; - rööbiti ühendatud juhtide otstel on pinge ühesuurune $U = U_1 = U_2 = \dots$ ja ahela kogu voolutugevus on üksikjuhte läbivate voolutugevuste summa $I = I_1 + I_2$; - juhi takistus $R = \rho \frac{l}{S}$,	- Vooluallikas. - Vooluringi osad. - Pinge, voltmeeter. - Ohmi seadus. - Elektritakistus. - Eritakistus. - Juhi takistuse sõltuvus materjalist ja juhi mõõtmetest. - Takisti. - Juhtide jada- ja rööpühendus. - Jada- ja rööpühenduse kasutamise näited.

▪ kasutab eelnevaid seoseid probleemide lahendamisel; ▪ selgitab voltmeetri otstarvet ja kasutamise reegleid; ▪ selgitab takisti kasutamise otstarvet ja ohutusnõudeid ning toob näiteid takistite kasutamise kohta; ▪ selgitab elektritarviti kasutamise otstarvet ja ohutusnõudeid ning toob näiteid elektritarvitite kasutamise kohta; ▪ leiab jada- ja rööpühenduse korral vooluringi osal pinge, voolutugevuse ja takistuse; ▪ viib läbi eksperimendi, mõõtes otseselt voolutugevust ja pinget, arvutab takistust, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi voolutugevuse ja pinge vahelise seose kohta.	
Elektrivoolu töö ja võimsus	
Õpilane: ▪ selgitab elektrivoolu töö ja elektrivoolu võimsuse tähendust ning mõõtmisviisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid; ▪ loetleb mõistete (elektrienergia tarviti, lühis, kaitse ja kaitsemaandus) olulisi tunnuseid; ▪ selgitab valemite $A = IUt$, $N = IU$ ja $A = N \cdot t$ tähendust, seost vastavate nähtustega ja kasutab seoseid probleemide lahendamisel; ▪ kirjeldab elektriliste soojendusseadmete otstarvet, töötamise põhimõtet, kasutamise näiteid ja ohutusnõudeid; ▪ leiab kasutatavate elektritarvitite koguvõimsuse ning hindab selle vastavust kaitsme väärtusega.	▪ Elektrivoolu töö. ▪ Elektrivoolu võimsus. ▪ Elektrisoojendusriist. ▪ Elektriohutus. ▪ Lühis. ▪ Kaitse. ▪ Kaitsemaandus
Magnetnähtused	
Õpilane: ▪ loetleb magnetvälja olulisi tunnuseid; ▪ selgitab nähtusi: Maa magnetväli, magnetpoolused; ▪ teab seoseid, et magnetite erinimelised poolused tõmbuvad, magnetite samanimelised poolused tõukuvad, magnetvälja tekitavad liikuva elektriliselt laetud osakesed (elektromagnetid) ja püsिमagnetid, ning selgitab nende seoste tähtsust sobivate nähtuste kirjeldamisel või kasutamisel praktikas; ▪ selgitab voolu magnetilise toime avaldumist elektromagneti ja elektrimootori näitel, kirjeldab elektrimootori ja elektrigeneraatori töö energeetilisi aspekte ning selgitab ohutusnõudeid nende seadmete kasutamisel; ▪ viib läbi eksperimendi, valmistades elektromagneti, uurib selle omadusi ning teeb järeldusi elektromagneti omaduste vahelise seose kohta.	▪ Püsिमagnet. ▪ Magnetnõel. ▪ Magnetväli. ▪ Elektromagnet. ▪ Elektrimootor ja elektrigeneraator kui energiamuundurid. ▪ Magnetnähtused looduses ja tehnikas.
Elektri ja magnetismi põhimõisted: elektriseeritud keha, elektrilaeng, elementaarlaeng, elektriväli, elektrivool, vabad laengukandjad, elektrijuht, isolaator, , elektritakistus, vooluallikas, vooluring, juhtide jada- ja rööpühendus, voolutugevus, pinge, lüliti, elektrienergia tarviti, elektrivoolu töö, elektrivoolu võimsus, lühis, kaitse, kaitsemaandus, magnetväli.	
Praktilised tööd:	

1) Kehade elektriseerimise nähtuse uurimine. 2) Juhtide jada- ja rööpühenduse uurimine. 3) Voolutugevuse ja pinge mõõtmine ning takistuse arvutamine. 4) Elektromagnetismi valmistamine ja uurimine.	
SOOJUSÕPETUS. TUUMAENERGIA	
Aine ehituse mudel. Soojusliikumine	
Õpilane: - kirjeldab tahkise, vedeliku, gaasi ja osakestevahelist vastastikmõju mudeleid; - kirjeldab soojusliikumise ja soojuspaisumise olulisi tunnuseid, seost teiste nähtustega ning kasutamist praktikas; - kirjeldab Celsiuse temperatuuriskaala saamist; - selgitab seost, mida kiiremini liiguvad aineosakesed, seda kõrgem on temperatuur; - selgitab termomeetri otstarvet ja kasutamise reegleid.	- Gaas, vedelik, tahkis. - Aineosakeste kiiruse ja temperatuuri seos. - Soojuspaisumine. - Temperatuuriskaalad.
Soojusülekanne	
Õpilane: - kirjeldab soojusülekanne olulisi tunnuseid, seost teiste nähtustega ja selle kasutamist praktikas; - selgitab soojushulga tähendust ja mõõtmise viisi, teab seejuures kasutatavaid mõõtühikuid; - selgitab aine erisoojuse tähendust, teab seejuures kasutatavaid mõõtühikuid; - nimetab mõistete, siseenergia, temperatuurimuut, soojusjuhtivus, konveksioon ja soojuskiirgus olulisi tunnuseid; - sõnastab järgmised seosed ning kasutab neid soojusnähtuste selgitamisel: - soojusülekanne korral levib siseenergia soojemalt kehalt külmemale; - keha siseenergiat saab muuta kahel viisil: töö ja soojusülekanne teel; - kahe keha soojusvahetuse korral suureneb ühe keha siseenergia täpselt niisama palju, kui väheneb teise keha siseenergia; - mida suurem on keha temperatuur, seda suurema soojushulga keha ajaühikus kiirgab; - mida tumedam on keha pind, seda suurema soojushulga keha ajaühikus kiirgab ja ka neelab; - aastaajad vahelduvad, sest Maa pöörlemistelg on tiirlemistasandi suhtes kaldu; - ning kasutab neid seoseid soojusnähtuste selgitamisel; - selgitab seoste $Q = cm(t_2 - t_1)$ või $Q = cm\Delta t$, kus	- Keha soojenemine ja jahtumine. - Siseenergia. - Soojushulk. - Aine erisoojus. - Soojusülekanne. - Soojusjuhtivus. - Konveksioon. - Soojuskiirguse seaduspärasused. - Termos. - Päikeseküte. - Energia jäävuse seadus soojusprotsessides. - Aastaegade vaheldumine. - Soojusülekanne looduses ja tehnikas.

▪ $\Delta t = t_2 - t_1$ tähendust, seost soojusnähtustega ja kasutab seoseid probleemide lahendamisel; ▪ selgitab termose, päikesekütte ja soojustusmaterjalide otstarvet, töötamise põhimõtet, kasutamise näiteid ning ohutusnõudeid; ▪ viib läbi eksperimendi, mõõtes katseliselt keha erisoojuse, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi keha materjali kohta	
Aine olekute muutused. Soojustehnilised rakendused	
Õpilane: ▪ loetleb sulamise, tahkumise, aurumise ja kondenseerumise olulisi tunnuseid, seostab neid teiste nähtustega ning kasutab neid praktikas; ▪ selgitab sulamissoojuse, keemissoojuse ja kütuse kütteväärtuse tähendust ja teab kasutatavaid mõõtühikuid; ▪ selgitab seoste $Q = \lambda m$, $Q = Lm$ ja $Q = rm$ tähendusi, seostab neid teiste nähtustega ning kasutab neid probleemide lahendamisel; ▪ lahendab rakendusliku sisuga osaülesanneteks taandatavaid kompleksülesandeid.	▪ Sulamine ja tahkumine, sulamissoojus. ▪ Aurumine ja kondenseerumine, keemissoojus. ▪ Kütuse kütteväärtus. ▪ Soojustehnilised rakendused.
Tuumaenergia	
Õpilane: ▪ nimetab aatomi tuuma, elektronkatte, prootoni, neutroni, isotoobi, radioaktiivse lagunemise ja tuumareaktsiooni olulisi tunnuseid; ▪ selgitab seose – kergete tuumade ühinemisel ja raskete tuumade lõhustumisel vabaneb energiat, tähendust, seostab seda teiste nähtustega; ▪ iseloomustab a-, b- ja g-kiirgust ning nimetab kiirguste erinevusi; ▪ selgitab tuumareaktori ja kiirguskaitse otstarvet, töötamise põhimõtet, kasutamise näiteid ning ohutusnõudeid; ▪ selgitab dosimeetri otstarvet ja kasutamise reegleid.	▪ Aatomi mudelid. ▪ Aatomituumade ehitus. ▪ Tuumade seoseenergia. ▪ Tuumade lõhustumine ja süntees. ▪ Radioaktiivne kiirgus. ▪ Kiirguskaitse. ▪ Dosimeeter. ▪ Päike. ▪ Aatomielektijaam
Põhimõisted soojusliikumine, soojuspaigutamine, Celsiuse skaala, siseenergia, temperatuurimuut, soojusjuhtivus, konvektsioon, soojuskiirgus, sulamissoojus, keemissoojus; kütuse kütteväärtus, prooton, neutron, isotoop, radioaktiivne lagunemine, α-, β- ja γ-kiirgus, tuumareaktsioon. Praktilised tööd: 1) Kalorimeetri tundmaõppimine. 2) Keha erisoojuse määramine.	

4.6. KEEMIA

4.6.1. III kooliaste

Õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes

9. klassi lõpetaja:

- 1) märkab keemiaga seotud probleeme igapäevaelus, keskkonnas ja praktilises inimtegevuses;
- 2) kasutab korrektselt ainekavakohast keemiterminoloogiat ja keemiasümboleid ning saab aru lihtsamast keemiatekstist;
- 3) kasutab vajaliku teabe leidmiseks perioodilisustabelit, lahustuvustabelit ja metallide pingerida ning leiab tabelitest ja graafikutelt füüsikaliste suuruste väärtusi (lahustuvus, lahuse tihedus, sulamis- ja keemistemperatuur vms);
- 4) mõistab keemiliste reaktsioonide võrrandites sisalduvat teavet ning koostab lihtsamaid
- 5) reaktsioonivõrrandeid (õpitud reaktsioonitüüpide piires);
- 6) rakendab teadusuuringute põhimõtteid (probleem > hüpotees > katse > järeldused);
- 7) plaanib ja teeb ohutult lihtsamaid keemiakatseid, mõistab igapäevaelus kasutatavate kemikaalide ja materjalide ohtlikkust ning rakendab neid kasutades vajalikke ohutusnõudeid;
- 8) teeb lihtsamaid arvutusi ainevalemite ja reaktsioonivõrrandite ning lahuste koostise alusel, kontrollib lahenduskäigu õigsust dimensioonanalüüsiga ning hindab arvutustulemuste vastavust reaalsusele;
- 9) väärtustab tervisliku toitumise ja tervislike eluviiside põhimõtteid ning elukeskkonda ja sellesse säästvat suhtumist.

8. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 t. nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Millega tegeleb keemia ?	
Õpilane: ▪ võrdleb ja liigitab aineid füüsikaliste omaduste põhjal: sulamis- ja keemistemperatuur, tihedus, ▪ kõvadus, elektrijuhtivus, värvus jms (seostab varem loodusõpetuses õpituga); ▪ teab keemiliste reaktsioonide esilekutsumise võimalusi, tunneb ära reaktsiooni toimumist iseloomulike tunnuste järgi; ▪ järgib põhilisi ohutusnõudeid, kasutades kemikaale laboritöodes ja argielus, ning mõistab ohutusnõuete järgimise vajalikkust; ▪ tunneb tähtsamaid laborivahendeid (nt katseklaas, keeduklaas, kolb, mõõtesilinder, lehter, uhmer, portselankauss, piirituslamp, katseklaasihoidja, statiiv) ja kasutab neid praktilisi töid tehes õigesti; ▪ eristab lahuseid ja pihuseid ning toob näiteid lahuste ja pihuste kohta looduses ja igapäevaelus; ▪ lahendab lahuse protsendilisel koostisel põhinevaid arvutusülesandeid (kasutades lahuse, lahusti, lahustunud aine massi ning lahuse massiprotsendi vahelisi seoseid).	▪ Keemia meie ümber. ▪ Ainete füüsikalised omadused (7. klassi loodusõpetuses õpitu rakendamine ainete omadusi uurides). ▪ Keemilised reaktsioonid ja nende tunnused. ▪ Põhilised ohutusnõuded. ▪ Kemikaalide kasutamine laboritöodes ja argielus. ▪ Ohutusnõuete järgimise vajalikkus. ▪ Tähtsamad laborivahendid (nt katseklaas, keeduklaas, kolb, mõõtesilinder, lehter, uhmer, portselankauss, piirituslamp, katseklaasihoidja, statiiv) ning nende kasutamine praktilistes töodes. ▪ Lahused ja pihused, pihuste alaliigid (vaht, aerosool, emulsioon, suspensioon), tarded. ▪ Lahused ja pihused looduses ning

	igapäevaelus. ▪ Lahuste protsendilise koostise arvutused (massi järgi).
Põhimõisted: kemikaal, lahusti, lahustunud aine, pihus, emulsioon, suspensioon, aerosool, vaht, tarre, lahuse massiprotsent. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) ainete füüsikaliste omaduste uurimine ja kirjeldamine (agregaatolek, sulamis- ja keemistemperatuur, tihedus vee suhtes, värvus jt); 2) eri tüüpi pihuste valmistamine (suspensioon, emulsioon, vaht jms) ning nende omaduste uurimine; 3) keemilise reaktsiooni tunnuste uurimine.	
Aatomiehitus, perioodilisustabel. Ainete ehitus.	
Õpilane: ▪ selgitab aatomiehitust (seostab varem loodusõpetuses õpituga); ▪ seostab omavahel tähtsamate keemiliste elementide nimetusi ja tähiseid (sümboleid) (~25, nt H, F, Cl, Br, I, O, S, N, P, C, Si, Na, K, Mg, Ca, Ba, Al, Sn, Pb, Fe, Cu, Zn, Ag, Au, Hg); loeb õigesti keemiliste elementide sümboleid aine valemis; ▪ seostab keemilise elemendi asukohta perioodilisustabelis (A-rühmades) elemendi aatomi ehitusega (tuumalaeng ehk prootonite arv tuumas, elektronkihtide arv, väliskihi elektronide arv) ning koostab keemilise elemendi järjenumbri põhjal elemendi elektronskeemi (1.–4. perioodi A rühmade elementidel); ▪ teab keemiliste elementide liigitamist metallilisteks ja mittemetallilisteks ning nende paiknemist perioodilisustabelis; toob näiteid metallide ja mittemetallide kasutamise kohta igapäevaelus; ▪ eristab liht- ja liitained (keemilisi ühendeid), selgitab aine valemi põhjal aine koostist; ▪ eristab ioone neutraalsetest aatomitest ning selgitab ionide tekkimist jaiooni laengut; ▪ selgitab kovalentse ja ioonilise sideme erinevust; ▪ teab, et on olemas molekulaarsete (molekulidest koosnevate) ja mittemolekulaarsete ainete erinevus ning toob nende kohta näiteid.	▪ Aatomi ehitus. ▪ Keemilised elemendid, nende tähised. ▪ Keemiliste elementide omaduste perioodilisus, perioodilisustabel. ▪ Perioodilisustabeli seos aatomite elektronstruktuuriga: tuumalaeng, elektronkihtide arv, väliskihi elektronide arv (elektronskeemid). ▪ Keemiliste elementide metallilised ja mittemetallilised omadused, metallilised ja mittemetallilised elemendid perioodilisustabelis, metallid ja mittemetallid ning nende kasutamine igapäevaelus. ▪ Liht- ja liitained (keemilised ühendid). ▪ Molekulid, aine valem. ▪ Ettekujutus keemilisest sidemest aatomite vahel molekulis (kovalentne side). ▪ Ioonide teke aatomitest, ionide laengud. ▪ Aatomite ja ionide erinevus. ▪ Ioonidest koosnevad ained (ioonised ained). ▪ Ettekujutus ioonilisest sidemest (tutvustavalt). ▪ Molekulaarsed ja mittemolekulaarsed ained.
Põhimõisted: keemiline element, elemendi aatomnumber (järjenumbr), väliskihi elektronide arv, perioodilisustabel, lihtaine, lihtaine (keemiline ühend), aatommass, metall, mittemetall,ioon, katioon, anioon, kovalentne side, iooniline side. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) internetist andmete otsimine keemiliste elementide kohta, nende võrdlemine ja süstematiseerimine; 2) molekulimudelite koostamine ja uurimine.	
Hapnik ja vesinik. Oksiidid	
Õpilane: ▪ selgitab hapniku rolli põlemisreaktsioonides ning	▪ Hapnik, selle omadused ja roll põlemisreaktsioonides ning eluslooduses.

eluslooduses (seostab varem loodusõpetuses ja bioloogias õpituga), analüüsib osoonikihi tähtsust ja lagunemist saastamise tagajärjel; ▪ kirjeldab hapniku ja vesiniku põhilisi omadusi; ▪ seostab gaasi (hapniku, vesiniku, süsinikdioksiidi jt) kogumiseks sobivaid võtteid vastava gaasi omadustega (gaasi tihedusega õhu suhtes ja lahustuvusega vees); ▪ määrab aine valemi põhjal tema koostiselementide oksüdatsiooniastmeid ning koostab elementide oksüdatsiooniastmete alusel oksiidide valemeid; ▪ koostab oksiidide nimetuste alusel nende valemeid ja vastupidi; ▪ koostab reaktsioonivõrrandeid tuntumate lihtainete (nt H_2, S, C, Na, Ca, Al jt) ühinemisreaktsioonide kohta hapnikuga ning toob näiteid igapäevaelus tuntumate oksiidide ja nende tähtsuse kohta (nt H_2O, SO_2, CO_2, SiO_2, CaO, Fe_2O_3);	▪ Osoonikihi hõrenemine keskkonnaprobleemina. ▪ Põlemisreaktsioonid, oksiidide teke. ▪ Oksüdatsiooniaste. ▪ Oksiidide nimetused ja valemite koostamine. ▪ Oksiidid igapäevaelus. ▪ Ühinemisreaktsioon. ▪ Lihtsamate põlemisreaktsioonide võrrandite koostamine ja tasakaalustamine. ▪ Gaaside kogumise võtteid. ▪ Vesinik, selle füüsikalised omadused.
Põhimõisted: põlemisreaktsioon, oksiid, oksüdatsiooniaste, ühinemisreaktsioon. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) hapniku saamine ja tõestamine, küünla põletamine kupli all; 2) põlemisreaktsiooni kujutamine molekulimudelitega; 3) vesiniku saamine ja puhtuse kontrollimine; 4) oksiidide saamine lihtainete põlemisel.	
Happed ja alused – vastandlike omadustega ained.	
Õpilane: ▪ tunneb valemi järgi happeid, hüdroksiide (kui tuntumaid aluseid) ja soolasid; ▪ seostab omavahel tähtsamate hapete ning happeanioonide valemeid ja nimetusi (HCl, H_2SO_4, H_2SO_3, H_2S, HNO_3, H_3PO_4, H_2CO_3, H_2SiO_3); koostab hüdroksiidide ning soolade nimetuste alusel nende valemeid (ja vastupidi); ▪ mõistab hapete ja aluste vastandlikkust (võimet teineteist neutraliseerida); ▪ hindab lahuse happelisust, aluselisust või neutraalsust lahuse pH väärtuse järgi; määrab indikaatoriga keskkonda lahuses (neutraalne, happeline või aluseline); ▪ toob näiteid tuntumate hapete, aluste ja soolade kasutamise kohta igapäevaelus; ▪ järgib leeliste ja tugevate hapetega töötades ohutusnõudeid; ▪ koostab ning tasakaalustab lihtsamate hapete ja aluste vaheliste reaktsioonide võrrandeid, korraldab neid reaktsioone ohutult; ▪ mõistab reaktsioonivõrrandite tasakaalustamise põhimõtet (keemilistes reaktsioonides elementide aatomite arv ei muutu).	▪ Happed, nende koostis. ▪ Tähtsamad happed. ▪ Ohutusnõuded tugevate hapete kasutamise korral. ▪ Hüdroksiidide (kui tuntumate aluste) koostis ja nimetused. ▪ Ohutusnõuded tugevaid aluseid (leelisi) kasutades. ▪ Hapete reageerimine alustega, neutralisatsioonireaktsioon. ▪ Lahuste pH-skaala, selle kasutamine ainete lahuste happelisust/aluselisust iseloomustades. ▪ Soolad, nende koostis ja nimetused. ▪ Happed, alused ja soolad igapäevaelus.
Põhimõisted: hape, alus, indikaator, neutralisatsioonireaktsioon, lahuste pH-skaala, sool.	

Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) hapete ja aluste kindlakstegemine indikaatoriga, 2) neutralisatsioonireaktsiooni uurimine, 3) soolade saamine neutralisatsioonireaktsioonil.	
Tuntumaid metalle	
Õpilane: ▪ seostab metallide iseloomulikke füüsikalisi omadusi (hea elektri- ja soojusjuhtivus, läige, plastilisus) metallilise sideme iseärasustega; ▪ eristab aktiivseid, keskmise aktiivsusega ja väheaktiivseid metalle; hindab metalli aktiivsust (aktiivne, keskmise aktiivsusega või väheaktiivne) metalli asukoha järgi metallide pingereas; ▪ teeb ohutusnõudeid arvestades katseid metallide ja hapete vaheliste reaktsioonide uurimiseks, võrdleb nende reaktsioonide kiirust (kvalitatiivselt), seostab kiiruse erinevust metallide aktiivsuse erinevusega ja reaktsiooni tingimustega (temperatuur, tahke aine peenestatus); ▪ seostab redoksreaktsioone keemiliste elementide oksüdatsioonastmete muutumisega reaktsioonis; ▪ teab metallide käitumist keemilistes reaktsioonides redutseerijana ja hapniku käitumist oksüdeerijana; ▪ koostab reaktsioonivõrrandeid metallide iseloomulike keemiliste reaktsioonide kohta (metall + hapnik, metall + happelahus); ▪ hindab tuntumate metallide ja nende sulamite (Fe, Al, Cu jt) rakendamise võimalusi igapäevaelus, seostades neid vastavate metallide iseloomulike füüsikaliste ning keemiliste omadustega; ▪ seostab metallide, sh raua korrosiooni aatomite üleminekuga püsivamasse olekusse (keemilisse ühendisse); nimetab põhilisi raua korrosiooni (roostetamist) soodustavaid tegureid ja selgitab korrosioonitõrje võimalusi.	▪ Metallid, metallide iseloomulikud omadused, ettekujutus metallilisest sidemest (tutvustavalt). ▪ Metallide füüsikaliste omaduste võrdlus. ▪ Metallide reageerimine hapnikuga jt lihtainetega. ▪ Keemiliste elementide oksüdatsioonastmete muutumine keemilistes reaktsioonides. ▪ Metallid kui redutseerijad ja hapnik kui oksüdeerija. ▪ Metallide reageerimine hapete lahustega. ▪ Ettekujutus reaktsiooni kiirusest (metalli ja happelahuse vahelise reaktsiooni näitel). ▪ Erinevate metallide aktiivsuse võrdlus (aktiivsed, keskmise aktiivsusega ja väheaktiivsed metallid), metallide pingerea tutvustus. ▪ Tähtsamad metallid ja nende sulamid igapäevaelus (Fe, Al, Cu jt). Metallide korrosioon (raua näitel).
Põhimõisted: aktiivne, keskmise aktiivsusega ja väheaktiivne metall, metallide pingerida, redutseerija, redutseerumine, oksüdeerija, oksüdeerumine, redoksreaktsioon, reaktsiooni kiirus, sulam, metalli korrosioon.	
Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) metallide füüsikaliste omaduste võrdlemine (kõvadus, tihedus, magnetilised omadused vms); 2) internetist andmete otsimine metallide omaduste ja rakendusvõimaluste kohta, nende võrdlemine ja süstematiseerimine. 3) metallide aktiivsuse võrdlemine reageerimisel happe lahusega (nt Zn, Fe, Sn, Cu); 4) raua korrosiooni uurimine erinevates tingimustes.	

9. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 t. nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Anorgaaniliste ainete põhiklassid	
Õpilane: - eristab tugevaid ja nõrku happeid ning aluseid; seostab lahuse happelisi omadusi H⁺-ioonide ja aluselisi omadusi OH⁻-ioonide esinemisega lahuses; - kasutab aineklassidevahelisi seoseid ainetevahelisi reaktsioone põhjendades ja vastavaid reaktsioonivõrrandeid koostades (õpitud reaktsioonitüüpide piires: lihtaine + O₂, happeline oksiid + vesi, (tugevalt) aluseline oksiid + vesi, hape + metall, hape + alus, aluseline oksiid + hape, happeline oksiid + alus); korraldab neid reaktsioone ohutult; - kasutab info saamiseks lahustuvustabelit; - selgitab temperatuuri mõju gaaside ning (enamiku) soolade lahustuvusele vees, kasutab ainete lahustuvuse graafikut, et leida vajalikku infot ning teha arvutusi ja järeldusi; - lahendab lahuse protsendilisel koostisel põhinevaid arvutusülesandeid (sh lahuse ruumala ja tihedust kasutades); - kirjeldab ja analüüsib mõningate tähtsamate anorgaaniliste ühendite (H₂O, CO, CO₂, SiO₂, CaO, HCl, H₂SO₄, NaOH, Ca(OH)₂, NaCl, Na₂CO₃, NaHCO₃, CaSO₄, CaCO₃ jt) peamisi omadusi ning selgitab nende ühendite kasutamist igapäevaelus; - analüüsib keemilise saaste allikaid ja saastumise tekkepõhjusi, saastumisest tingitud keskkonnaprobleeme (happesademed, raskmetallide ühendid, üleväetamine) ning võimalikke keskkonna säästmise meetmeid	- Oksiidid. - Happelised ja aluselised oksiidid, nende reageerimine veega. - Happed. - Tugevad ja nõrgad happed. - Hapete keemilised omadused (reageerimine metallide, aluseliste oksiidide ja alustega). - Happed argielus. - Alused. - Aluste liigitamine (tugevad ja nõrgad alused, hästi lahustuvad ja rasklahustuvad alused) ning keemilised omadused (reageerimine happeliste oksiidide ja hapetega). - Hüdroksiidide koostis ja nimetused. - Soolad. - Vesiniksoolad (söögisooda näitel). - Soolade saamise võimalusi (õpitud reaktsioonitüüpide piires). - Vesi lahustina. - Ainete lahustuvus vees (kvantitatiivselt), selle sõltuvus temperatuurist (gaaside ja soolade näitel). - Lahustuvustabel. - Lahuste protsendilise koostise arvutused (tiheduse arvestamisega). - Seosed anorgaaniliste ainete põhiklasside vahel. - Anorgaanilised ühendid igapäevaelus. - Vee karedus, väetised, ehitusmaterjalid. - Põhilised keemilise saaste allikad, keskkonnaprobleemid: happevihmad (happesademed), keskkonna saastumine raskmetallide ühenditega, veekogude saastumine.
Põhimõisted: happeline oksiid, aluseline oksiid, tugev hape, nõrk hape, tugev alus (leelis), nõrk alus, vee karedus, lahustuvus. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) erinevate oksiidide ja vee vahelise reaktsiooni uurimine (nt CaO, SO₂ + H₂O); 2) erinevate oksiidide hapete ja alustega reageerimise uurimine (nt CuO + H₂SO₄, CO₂ + NaOH); 3) internetist andmete otsimine olmekemikaalide happelisuse/aluseliseuse kohta, järelduste tegemine; 4) erinevat tüüpi hapete ja aluste vaheliste reaktsioonide uurimine; 5) soolade lahustuvuse uurimine erinevatel temperatuuridel.	
Aine hulk. Moolarvutused	
Õpilane: tunneb põhilisi aine hulga, massi ja ruumala ühikuid (mol, kmol, g, kg, t, cm³, dm³, m³, ml, l) ning teeb vajalikke ühikute teisendusi;	- Aine hulk, mool. - Molaarmass ja gaasi molaarruumala (normaalingimustel).

▪ teeb arvutusi aine hulga, massi ja gaasi ruumala vaheliste seoste alusel ning põhjendab neid loogiliselt; ▪ mõistab ainete massi jäävust keemilistes reaktsioonides ja reaktsioonivõrrandi kordajate tähendust (reageerivate ainete hulkade suhe); ▪ analüüsib keemilise reaktsiooni võrrandis sisalduvat (kvalitatiivset ja kvantitatiivset) infot; ▪ lahendab reaktsioonivõrranditel põhinevaid arvutusülesandeid, lähtudes reaktsioonivõrrandite kordajatest (ainete moolisuhetest) ning reaktsioonis osalevate ainete hulkadest (moolide arvust), tehes vajaduse korral ümberarvutusi ainehulga, massi ja (gaasi) ruumala vaheliste seoste alusel; põhjendab lahenduskäiku; ▪ hindab loogiliselt arvutustulemuste õigsust ning teeb arvutustulemuste põhjal järeldusi ja otsustusi.	▪ Ainekoguste ühikud ja nende teisendused. ▪ Aine massi jäävus keemilistes reaktsioonides. ▪ Reaktsioonivõrrandi kordajate tähendus. ▪ Keemilise reaktsiooni võrrandis sisalduva (kvalitatiivse ja kvantitatiivse) info analüüs. ▪ Arvutused reaktsioonivõrrandite põhjal moolides (sh lähtudes massist või ruumalast).
Põhimõisted: ainehulk, mool, molaarmass, gaasi molaarruumala, normaaltingimused.	
Süsinik ja süsinikuühendid	
Õpilane: ▪ võrdleb ning põhjendab süsiniku lihtainete omadusi, võrdleb süsinikuoksiidide omadusi; ▪ analüüsib süsinikuühendite paljususe põhjust (süsiniku võime moodustada lineaarseid ja hargnevaid ahelaid, tsükleid, kordseid sidemeid); ▪ koostab süsinikuühendite struktuurivalemeid etteantud aatomite (C, H, O) arvu järgi (arvestades süsiniku, hapniku ja vesiniku aatomite moodustatavate kovalentsete sidemete arvu); ▪ teab materjalide liigitamist hüdrofiilseteks ja hüdrofoobseteks ning oskab tuua nende kohta näiteid igapäevaelust; ▪ kirjeldab süsivesinike esinemisvorme looduses (maagaas, nafta) ja kasutusalasid (kütused, määrdeained) ning selgitab nende kasutamise võimalusi praktikas; ▪ eristab struktuurivalemi põhjal süsivesinikke, alkohole ja karboksüülhappeid; ▪ koostab süsivesinike ja etanooli täieliku põlemise reaktsioonivõrrandeid; ▪ koostab etanohappe iseloomulike keemiliste reaktsioonide võrrandeid (õpitud reaktsioonitüüpide piires) ning teeb katseid nende reaktsioonide uurimiseks; ▪ hindab etanooli füsioloogilist toimet ja sellega seotud probleeme igapäevaelus.	▪ Süsinik lihtainena. ▪ Süsinikuoksiidid. ▪ Süsivesinikud. ▪ Süsinikuühendite paljusus. ▪ Süsiniku võime moodustada lineaarseid ja hargnevaid ahelaid, tsükleid ning kordseid sidemeid. ▪ Molekulimudelid ja struktuurivalemid. ▪ Ettekujutus polümeeridest. ▪ Süsivesinike esinemisvormid looduses (maagaas, nafta) ja kasutusala (kütused, määrdeained) ning nende kasutamise võimalused. ▪ Süsivesinike täielik põlemine (reaktsioonivõrrandite koostamine ja tasakaalustamine). ▪ Hüdrofiilsed ja hüdrofoobsed ained. ▪ Alkoholid ja karboksüülhapete tähtsamad esindajad (etanool, etanohape), nende omadused ja tähtsus igapäevaelus, etanooli füsioloogiline toime.
Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) CO₂ saamine ja kasutamine tule kustutamisel; 2) lihtsamate süsivesinike jt süsinikuühendite molekulide mudelite koostamine; 3) süsinikuühendite molekulide mudelite koostamine ja uurimine digitaalses keskkonnas, kasutades vastavat tarkvara;	

4) süsivesinike omaduste uurimine (lahustuvus, märguvus veega); 5) erinevate süsinikuühendite (nt etanooli ja parafiini) põlemisreaktsioonide uurimine; 6) etaanhappe happeliste omaduste uurimine (nt etaanhape + leeliselahus).	
Süsinikuühendite roll looduses, süsinikuühendid materjalidena	
Õpilane: ▪ selgitab keemiliste reaktsioonide soojusefekti (energia eraldumist või neeldumist); ▪ hindab eluks oluliste süsinikuühendite (sahhariidide, rasvade, valkude) rolli elusorganismides ja teab nende muundumise lõppsaadusi organismis (vesi ja süsinikdioksiid) (seostab varem loodusõpetuses ja bioloogias õpituga); ▪ analüüsib süsinikuühendite kasutusvõimalusi kütusena ning eristab taastuvaid ja taastumatuid energiaallikaid (seostab varem loodusõpetuses õpituga); ▪ iseloomustab tuntumaid süsinikuühenditel põhinevaid materjale (kiudained, plastid) ning analüüsib nende põhiomadusi ja kasutusvõimalusi; ▪ mõistab elukeskkonda säästva suhtumise vajalikkust ning analüüsib keskkonna säästmise võimalusi.	▪ Energia eraldumine ja neeldumine keemilistes reaktsioonides, ekso- ja endotermilised reaktsioonid. ▪ Eluks olulised süsinikuühendid (sahhariidid, rasvad, valgud), nende roll organismis. ▪ Tervisliku toitumise põhimõtted, tervislik eluviis. Süsinikuühendid kütusena. ▪ Keskkonnaprobleemid: kasvuhoonegaasid. ▪ Tarbekeemia saadused, plastid ja kiudained. ▪ Polümeerid igapäevaelus.
Põhimõisted: eksotermiline reaktsioon, endotermiline reaktsioon, reaktsiooni soojusefekt (kvalitatiivselt). Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) rasva sulatamine, rasva lahustuvuse uurimine erinevates lahustites; 2) ekso- ja endotermilise reaktsiooni uurimine; 3) toiduainete tärglisesisalduse uurimine; 4) valkude püsivuse uurimine; 5) päevamenüü koostamine ja analüüsimine (portaali toitumine.ee järgi).	

5. AINEVALDKOND „SOTSIAALAINED“

Sisukord:

5.1. Üldalused	1
5.2. Inimeseõpetus	7
5.3. Ajalugu	18
5.4. Ühiskonnaõpetus ..	25

5.1. Üldalused

5.1.1. Sotsiaalvaldkondlik pädevus

Ainevaldkonna õppeainete õpetamise eesmärk põhikoolis on kujundada õpilastes eakohane sotsiaalvaldkondlik pädevus: suutlikkus mõista ühiskonnas toimuvate muutuste põhjusi ja tagajärgi; tunda ning austada inimõigusi ja demokraatiat; vallata teadmisi kodanikuõigustest ja -vastutusest ning käituda nendega kooskõlas; ära tunda kultuurilist eripära; järgida üldtunnustatud käitumisreegleid; olla huvitatud oma kogukonna, rahva, riigi ja maailma arengust; kujundada oma arvamust ning olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik; tunda ja kasutada lihtsamaid sotsiaalteaduste uurimismeetodeid; tunda huvi ümbritseva maailma vastu. Sotsiaalainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) mõistab ühiskonnas toimuvate muutuste põhjusi ja tagajärgi;
- 2) valdab adekvaatset minapilti, oskab analüüsida oma võimalusi ja kavandab neist lähtuvalt tulevikuplaane;
- 3) tunneb ning austab demokraatiat ja inimõigusi, teab kodanikuõigusi ja -kohustusi, järgib üldtunnustatud käitumisreegleid ning on seaduskuulekas;
- 4) huvitub iseenda, oma kogukonna, rahva ja maailma arengust, kujundab oma arvamust ning mõistab oma võimalusi olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik;
- 5) tunneb lihtsamaid uurimismeetodeid ja kasutab neist mõnda õppes;
- 6) teadvustab kultuurilist eripära ning suhtub lugupidavalt individuaalsetesse, kultuurilistesse ja maailmavaatelistesse erinevustesse juhul, kui need pole inimväärikust alandavad;
- 7) käitub üldtunnustatud sotsiaalsete normide ja suhtlemistavade järgi, mis aitavad toime tulla eakaaslaste hulgas, perekonnas, kogukonnas ning ühiskonnas, väärtustades neid;
- 8) on omandanud teadmisi ja oskusi enesekontrolli, enesekasvatuse, oma võimete arendamise, tervist tugevdava käitumise ja tervisliku eluviisi kohta ning suhtub positiivselt endasse ja teistesse;
- 9) hindab vabadust, inimväärikust, võrdõiguslikkust, ausust, hoolivust, sallivust, vastutustunnet, õiglust ja isamaalisust ning tunneb austust enda, teiste inimeste ja keskkonna vastu.

5.1.2. Ainevaldkonna õppeained

Ainevaldkonda kuuluvad ajalugu, ühiskonnaõpetus ja inimeseõpetus.

Ajalugu õpitakse alates 5. klassist, inimeseõpetust 2. klassist ning ühiskonnaõpetust 6. klassist.

Sotsiaalainete nädalatundide jaotumine kooliastmeti.

I kooliaste

Inimeseõpetus – 2 nädalatundi

II kooliaste

Ajalugu – 4 nädalatundi (1 vabast tunniressursist)

Inimeseõpetus – 2 nädalatundi

Ühiskonnaõpetus – 1 nädalatundi

III kooliaste

Ajalugu – 6 nädalatundi

Inimeseõpetus – 2 nädalatundi

Ühiskonnaõpetus – 2 nädalatundi

5.1.3. Ainevaldkonna kirjeldus.

Sotsiaalses keskkonnas käsitatakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval. Sotsiaalses keskkonnas vahendusel kujundatakse õpilastes oskusi näha ühiskonna arengus põhjuse-tagajärje seoseid ning teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskonnas kehtivatest väärtustest ja moraalinormidest. Õppe vältel kujundatakse õpilastes tahet toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikme ning isiksusena.

Ajalugu õppides omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks vajalikke teadmisi oma kodukoha ja maailma minevikust ning kultuuripärandist. Aine vahendusel suunatakse õpilane teadvustama, analüüsima ja kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajaloõpetus kujundab oskust mõista minevikunähtuste mõjul toimuvat arengut.

Inimeseõpetus loomib õppesisu kõigis kooliastmetes, toetades õpilase toimetulekut eakaaslaste hulgas, peres, kogukonnas ja ühiskonnas ning aitab õpilasel kujuneda sotsiaalselt küpseks ja teovõimeliseks isiksuseks. Inimeseõpetuse üldeesmärk on aidata kaasa õpilase sotsiaalses elus vajalike toimetulekuoskuste arengule, mille elluviimiseks kujundatakse õpilases terviklikku isiksust, sotsiaalset kompetentsust, terviseteadlikkust ja ausust, hoolivust, vastutustunnet ning õiglust. Inimeseõpetuse kaudu kujundatakse esmased teadmised ja hoiakud soolise võrdsuse osas.

Ühiskonnaõpetuses omandavad õpilased sotsiaalse kirjaoskuse: teadmised, oskused ja hoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks. Õppeaine üldeesmärk on luua eeldused kodanikuidenditeedi ja ühiskonna sidususe tugevdamiseks ning aktiivse kodaniku kujunemiseks.

5.1.4. Üldpädevuste kujundamine ainevaldkonna õppeainetes

Kultuuri- ja väärtuspädevus. Sotsiaalne ja kodanikupädevus.	Suutlikkus mõista humanismi, demokraatia ja jätkusuutliku arengu põhiväärtusi (ajalugu, ühiskonnaõpetus).
	Väärtussüsteemide mõistmine, mõtete, sõnade ja tunnetega kooskõlas elamine (inimeseõpetus).
	Valikute põhjendamine ning enda heaolu kõrval teiste arvestamine (inimeseõpetus).
	Oskus seista vastu kesksete normide rikkumisele ning sotsiaalse õigluse ja eri soost inimeste võrdse kohtlemise põhimõtete järgimine. (ühiskonnaõpetus ja inimeseõpetus)
	Kõik sotsiaalsed suhted põhinevad lugupidaval suhtumisel erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse.
Enesemääratlus-pädevus	Suutlikkus mõista ja hinnata iseennast; hinnata oma nõrku ja tugevaid külgi ning arendada positiivset suhtumist endasse ja teistesse.
	Tervislike eluviiside järgimine.
	Oma vaimse, füüsilise, emotsionaalse ning sotsiaalse tervisega seonduvate ja inimsuhetes tekkivate probleemide tõhus ja turvaline

	lahendamine iseendaga.
	Rahvusliku, kultuurilise ja riikliku enesemääratluse kujundamine kõigi valdkonnaainete poolt.
Õpipädevus	Suutlikkus organiseerida õppekeskkonda ning hankida õppimiseks vajaminevaid vahendeid ja teavet.
	Õppimise planeerimine ning õpitu kasutamine erinevates kontekstides ja probleeme lahendades.
	Õppetegevuse ja tagasiside kaudu eneseanalüüsi oskuse omandamine ning suutlikkus selle järgi kavandada oma edasiõppimist.
Suhtluspädevus	Suutlikkus ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates suhtlusolukordades;
	Teabe- ja tarbetekstide ning ilukirjanduse lugemine ja mõistmine.
	Eri liiki tekstide kirjutamine, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili.
	Õigekeelsuse ning väljendusrikka keele väärtustamine.
Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus.	Suutlikkus kasutada erinevaid ülesandeid lahendades matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades.
	Õpitakse eristama sotsiaalteadusi loodusteadustest (sh mõistma nendes kasutatavate uurimismeetodite eripära).
	Õpitakse otsima teavet, kasutades tehnoloogilisi abivahendeid, ja tegema saadud teabe alusel tõenduspõhiseid otsuseid.
Ettevõtlikkus-pädevus	Õpitakse nägema probleeme ja neis peituvaid võimalusi, püstitama eesmärgi, genereerima ideid ning neid teostama;
	Kujundatakse algatusvõimet ja vastutustunnet, tegema eesmärkide saavutamiseks koostööd.
	Õpitakse tegevust lõpule viima, reageerima paindlikult muutustele, võtma arukaid riske ning tulema toime ebakindlusega;
	Õpitakse ideede teostamiseks valida sobivaid ja loovaid meetodeid, mis toetuvad olukorra, enda suutlikkuse ja ressursside adekvaatsel analüüsile ja tegevuse tagajärgede prognoosile ning on kooskõlas eesmärkidega.

5.1.5. Lõiming teiste ainevaldkondadega

Keel ja kirjandus. Võõrkeeled.	Suutlikkus väljendada ennast selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult
	Lugeda ja mõista erinevaid tekste; kasutada kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili ning ainealast sõnavara ja väljendusrikast keelt ning järgida õigekeelsusnõudeid
	Teksti kriitilise analüüsi oskus, meediakirjaoskus, teabe hankimine, selle kriitiline hindamine, tööde vormistamine ning intellektuaalse omandi kaitset.
	Teadmised erinevatest kultuuridest ja traditsioonidest.
	Oma ja teiste kultuuride erinevuste mõistmine ning lugupidamine teiste keelte ja kultuuride vastu.
	Juhitakse tähelepanu erinevate suhtluskeskkondade reeglitele ning ühiskondlikule mitmekesisusele.
	Selgitatakse võõrkeelse algupäraga mõisteid, võõrkeeleskust arendatakse

	ka lisamaterjali otsimisel ja mõistmisel.
Matemaatika	Kujundatakse järgmisi oskusi: ajaarvamine; ressursside plaanimine (aeg, raha).
	Matemaatiline kirjaoskus, arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (graafikud, tabelid, diagrammid);
	Oskus probleeme püstitada, sobivaid lahendusstrateegiaid leida ja neid rakendada, lahendusideid analüüsida ning tulemuse tõesust kontrollida;
	Oskus loogiliselt arutleda, põhjendada ja tõestada ning väärtustada matemaatilist käsitlust, mõista selle sotsiaalset, kultuurilist ja personaalset tähendust.
Loodusteadused	Looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju inimühiskonna arengule
	Inimese areng ja rahvastikuprotsessid
	Majanduse ressursid
	Ühiskonna jätkusuutlikkus, säästlik tarbimine, üleilmastumine
	Globaalprobleemide, sh keskkonnaprobleemide märkamine ja mõistmine.
	Jätkusuutliku ja vastutustundliku eluviisi väärtustamine.
Tehnoloogia	Oskus hinnata tehnoloogia rakendamisega kaasnevaid võimalusi ja ohte
	Rakendada nüüdisaegseid tehnoloogiaid tõhusalt ning eetiliselt oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonda kujundades
	Kasutada tehnilisi vahendeid eesmärgipäraselt ja säästlikult, järgides ohutuse ning intellektuaalomandi kaitse nõudeid.
Kunstiained	Eesti, Euroopa ja maailma erinevate rahvaste kultuuriteemade käsitlemine.
	Iluhinnangute muutumine ajas.
	Esteetiline areng ja eneseteostus.
	Rahvakultuur ning loominguline eneseväljendusoskus.
Kehaline kasvatus	Suutlikkus mõista ja väärtustada kehalise aktiivsuse tähtsust tervisliku eluviisi osana eri ajastuil
	Arendada sallivat suhtumist kaaslastesse
	Arendada koostööpõhimõtteid tervislikku eluviisi järgides

5.1.6. Läbivate teemade rakendamise võimalusi.

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	Kujundatakse iseseisva õppimise oskus, mis on tähtis alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisele.
	Kujundatakse hoiakuid, mida on õpilasele vaja tulevases tööelus.
	Tutvustatakse sotsiaalvaldkonnaga enim seotud ameteid, erialasid ja edasiõppimisvõimalusi.
	Kujundatakse arusaama ühiskonnas toimuvate muutuste põhjustest ja tagajärgedest ning sellest, mil moel mõjutavad need õpilase valikuid ja tulevikku määravaid otsuseid
	Õpilased saavad ülevaate tööturu üldisest olukorrast ja tulevikuproгноosidest, tööõigusest, erinevatest töödest eri tegevusvaldkondade ameti- ja kutsealadel ning kasutada seda infot nii tulevast õpitavat eriala valides kui ka pikemaajalist karjääri plaanides
	Erinevaid ameteid ja elukutseid tutvustades pööratakse tähelepanu töö iseloomule, töökeskkonnale, töötingimustele ning vajalikele teadmistele, oskustele ja isiksuseomadustele
	Õpilane hakkab analüüsima oma võimeid, oskusi ja väärtusi ning seostama neid tulevase haridustee ja tööelu valikutega, koostades esmase

	karjääriplaani.
Keskkond ja jätkusuutlik areng	Toetatakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes püüab leida lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele, pidades silmas nende jätkusuutlikkust.
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	Toetatakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähendust, on ühiskonda lõimitud, toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ja arengusuundadele ning on kaasatud kohalikku kogukonda käsitlevate otsuste tegemisse.
Kultuuriline identiteet	Toetatakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaadi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo vältel, kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktika eripärast nii ühiskonna ja terviku tasandil (rahvuskultuur) kui ka ühiskonna sees (regionaalne, professionaalne, klassi-, noorte- jms kultuur; subkultuur ja vastukultuur) ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust, on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis.
Teabekeskkond	Toetatakse õpilase kujunemist infoteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat infokeskkonda ning suudab seda kriitiliselt analüüsida ja selles toimida olenevalt oma eesmärkidest ning ühiskonnas omaks võetud kommunikatsioonieetikast.
Tehnoloogia ja innovatsioon	Toetatakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja tänapäevaseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.
Tervis ja ohutus	Toetatakse õpilase kasvamist vaimselt, emotsionaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline käituma turvaliselt ning kujundama tervet keskkonda.
Väärtused ja kõlblus	Toetatakse õpilase kujunemist kõlbeliselt arenenud inimeseks, kes mõistab üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

5.1.7. Hindamine.

Hindamisel lähtutakse kooli õppekava üldosas olevast hindamise korraldusest ja hindamise kriteeriumidest.

Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste, sh esituste ning kirjalike tööde alusel, arvestades teadmiste ja oskuste vastavust ainekavades taotletavatele õpitulemustele ning õpilase individuaalseid iseärasusi ja mõtlemise arengut.

Hoiakute ja väärtuste kohta (nt huvi tundmine, tähtsuse mõistmine, väärtustamine, vajaduste arvestamine, reeglite järgimine) antakse tagasisidet.

Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata. Aineteadmisi ja -oskusi ning hoiakuid hinnates on põhirõhk kujundaval hindamisel.

Õpitulemusi hinnates kasutatakse mitmekesisest ja õpitulemustega vastavuses olevaid vorme, mis sisaldavad suulisi, kirjalikke ja praktilisi ülesandeid.

Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla.

Praktiliste tööde puhul hinnatakse mitte ainult tulemust, vaid ka protsessi kulgu.

5.1.8. Füüsiline õppekeskkond

Sotsiaaalainete valdkonna ainete õpe on korraldatud järgmiselt:

õppetöö toimub klassis,

1) kus on mööbli ümberpaigutamise võimalus rühmatööks ja ümarlauavestluseks ning toetavad demonstratsioonivahendid;

2) internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus.

Kool võimaldab:

1) korraldada õppe sidumiseks igapäevaeluga õpet ja õppekäike väljaspool klassiruumi (muuseumis, arhiivis, näitusel, raamatukogus jm) vähemalt kaks korda õppeaasta jooksul;

2) kasutada klassiruumis ainekava eesmärgi toetavaid õppematerjale ja -vahendeid:

a) Eesti Vabariigi põhiseadus;

b) ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon;

c) ÜRO lapse õiguste konventsioon;

d) ajalooatlased, kontuur- ja seinakaardid;

e) allikakogumikud, käsiraamatud, erialased teatmeteosed;

f) elulooraamatud ja teabekirjandus;

g) auvised, digitaliseeritud andmebaasid ja arhiivid;

h) illustratiivne pildimaterjal (fotod, karikatuurid);

i) IKT-põhised õppematerjalid;

j) ajalehed ja ajakirjad;

k) statistilised ja metoodilised materjalid.

5.2. INIMESEÕPETUS

5.2.1. I kooliaste (2. - 3. klass)

Õppe- ja kasvatuseesmärgid I kooliastmes

3. klassi lõpetaja:

- 1) väärtustab ennast ja teisi ning teab, et inimesed, nende arvamused, hinnangud ja väärtused on erinevad;
- 2) väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet;
- 3) väärtustab sõprust ja toetavaid peresuhteid armastuse ning vastastikuse toetuse allikana;
- 4) teab, milline on tervislik eluviis ning kuidas hoida füüsilist ja vaimset tervist, ning väärtustab neid;
- 5) mõistab oma õigust keelduda ennastkahjustavast tegevusest ning teab, kuidas ohuolukorras abi kutsuda;
- 6) teab, mis on perekond, kodu, kodukoht ja kodumaa, ning väärtustab neid;
- 7) teab Eesti riigi sümboleid ja naaberriike;
- 8) kirjeldab, mis on lapse õigused ja kohustused, mõistab vastutust oma tegude eest ning plaanib oma aega ja igapäevaseid tegevusi;
- 9) oskab suhelda ning käituda teisi arvestades ja koostööd tehes, sõnastab oma tundeid ning teab, et nende väljendamiseks on erinevaid viise;
- 10) teab põhilisi käitumisreegleid, arvestab neid ning kirjeldab, mis on õiglane ja ebaõiglane käitumine.

2. klass

Õppetundide maht 35 tundi õppeaastas (1 tund nädalas)

INIMENE

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Mina	
Õpilane: ▪ kirjeldab oma välimust, huve ja tegevusi, mida talle meeldib teha; ▪ teab, mille poolest sarnanevad ja eristuvad erinevad sugupooled; ▪ nimetab, mille poolest ta sarnaneb teistega ja erineb teistest; ▪ väärtustab iseennast ja teisi; ▪ mõistab viisaka käitumise vajalikkust.	▪ Mina. ▪ Minu erinevused teistest inimestest ja sarnasused nendega. ▪ Iga inimese väärtus. ▪ Viisakas käitumine.
Mina ja tervis	
Õpilane: ▪ kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolt kanda; ▪ kirjeldab tervet ja haiget inimest; ▪ teab, kas haigused on nakkuslikud või mitte; ▪ teab, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige, ning et ravimid võivad olla inimese tervisele ohtlikud; ▪ mõistab ja kirjeldab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus, liikumine ja sport;	▪ Tervis. ▪ Terve ja haige inimene. ▪ Tervise eest hoolitsemine. ▪ Ravimid. ▪ Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus, liikumine ja sport. ▪ Abi saamise võimalused.

- demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid ja abi saamise võimalusi (nt haav, kukkumine, mesilase nõelamine, ninaverejooks, praht silmas, puugihammustus, põletus ja rästikuhammustus); - teab hädaabi telefoninumbrit ja oskab kutsuda abi.	Esmaabi.
Mina ja minu pere	
Õpilane: - kirjeldab, mille poolest perekonnad erinevad ja sarnanevad; - väärtustab üksteise abistamist ja arvestamist peres; - selgitab lähemaid sugulussuhteid; - teab oma kohustusi peres ning pereliikmete erinevaid rolle kodus ja tööl; - kirjeldab ja eristab võimalusi, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töödes; - jutustab oma pere traditsioonidest; - kirjeldab ohtlikke kohti ning olukordi kooliteel ja koduümbruses, oskab tänaval käituda ning valib ohutu tee sihtpunkti; - väärtustab toetavaid peresuhteid ja kodu.	- Kodu. - Koduarmastus. - Perekond. - Erinevad pered. - Vanavanemad ja teised sugulased. - Pereliikmete tegevus ja rollid. - Vanemate ja teiste inimeste töö. - Kodused tööd. - Abivalmidus, kohuse- ja vastutustunne. - Kodu traditsioonid. - Koduümbrus. - Naabrid ja naabruskond. - Võõras ümbrus ja võõraga kaasaminek. - Ohud kodus ja koduümbruses.
Mina ja kodumaa	
Õpilane: - tunneb ära Eesti Vabariigi lipu ja vapi; - oskab nimetada Eesti Vabariigi pealinna, sünnipäeva ja presidenti; - leiab Euroopa kaardilt Eesti ning Eesti kaardilt kodukoha; - tunneb rahvuslikku ja kodukoha sümbolikat; - nimetab oma kodukoha tuntud inimesi ja paiku ning väärtustab kodumaad; - kirjeldab rahvakombeid; - teab Eestis elavate rahvuste tavaid ja kombeid ning austab neid.	- Eesti – minu kodumaa. - Eesti teiste riikide seas. - Naaberriigid. - Kodukoht: küla, vald, linn, maakond. - Eesti Vabariigi riiklikud, rahvuslikud ja kodukoha sümbolid. - Rahvakalendri tähtpäevad. - Erinevate rahvaste tavad ja kombed. - Sallivus.
Mina: aeg ja asjad	
Õpilane: - eristab, mis on aja kulg ja seis; - oskab koostada oma päevakava, väärtustades aktiivset vaba aja veetmist; - väärtustab oma tegevusi, mis on positiivsete tunnete tekkimise allikaks; - selgitab asjade väärtust; - oskab eristada oma ja võõrast asja ning mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta; - väärtustab ausust asjade jagamisel.	- Aeg. - Aja plaanimine. - Oma tegevuse kavandamine. - Täpsus, lubadused, vastutus ja ausus. - Minu oma, tema oma, meie oma. - Asja väärtus ja hind. - Asjade väärtus teiste väärtuste seas.

3. klass

Õppetundide maht 35 tundi õppeaastas (1 tund nädalas)

MEIE

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Mina	
Õpilane: - teab ja väärtustab igäühe individuaalsust seoses välimuse, huvide ja tugevusega, õigust olla erinev; - selgitab endasse positiivse suhtumise tähtsust; - nimetab enda õigusi ja kohustusi; - teab, et inimeste õigustega kaasnevad kohustused.	- Mina. - Igäühe individuaalsus ja väärtuslikkus. - Mina ja endasse suhtumine. - Lapse õigused ja kohustused.
Mina ja tervis	
Õpilane: - kirjeldab tervet ja haiget inimest; - kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolitseda; - kirjeldab seoseid tervise hoidmise viiside vahel: mitmekesine toitumine, uni ja puhkus ning liikumine; - teab, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige, ning et ravimid võivad olla inimese tervisele ohtlikud; - eristab vaimset ja füüsilist tervist; - kirjeldab olukordi ja toob näiteid, kuidas keelduda või hoiduda tegevusest, mis ohustab tervist; - demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid ja abi saamise võimalusi (nt haav, kukkumine, mesilase nõelamine, ninaverejooks, praht silmas, puugihammustus, põletus ja rästikuhammustus); - nimetab, kelle poole pöörduda erinevate murede korral; - teab hädaabi telefoninumbrit ja oskab kutsuda abi; - väärtustab tervislikku eluviisi.	- Tervis. - Terve ja haige inimene. - Tervise eest hoolitsemine. - Vaimne ja füüsiline tervis. - Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus, liikumine ja sport. - Ohud tervisele ja toimetulek ohuolukorras. - Ravimid. - Abi saamise võimalused. - Esmaabi.
Mina ja meie	
Õpilane: - nimetab inimese eluks olulisi vajadusi ja võrdleb enda vajadusi teiste omadega; - kirjeldab omadusi, mis peavad olema heal sõbral, ning hindab ennast nende omaduste järgi; - väärtustab sõprust ja koostööd; - eristab enda head ja halba käitumist, kirjeldab oma käitumise tagajärgi ning annab neile hinnangu; - väärtustab leppimise, vabandust palumise ja vabandamise tähtsust inimsuhetes; - nimetab ja kirjeldab inimeste erinevaid tundeid ning toob näiteid olukordadest, kus need tekivad, ja leiab erinevaid viise nendega toimetulekuks; - demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennastkahjustavast tegevusest; - mõistab, et kiusamine ja vägivald ei ole aktseptitud ja lubatud käitumine, ning teab abi saamise võimalusi kiusamise ja vägivalda korral;	- Minu ja teiste vajadused. - Sõbrad ja sõpruse hoidmine. - Sallivus. - Üksteise eest hoolitsemine ja teiste abistamine. - Ausus ja õiglus. - Leppimine. - Vabandust palumine ja vabandamine. - Oma muredest rääkimine ja tunnete väljendamine. - Oskus panna end teise inimese olukorda. - Keeldumine kahjulikust tegevusest. - Hea ja halb käitumine. - Südametunnistus. - Käitumisreeglid.

▪ kirjeldab oma sõnadega, mida tähendavad vastutustundlikkus ja südametunnistus; ▪ väärtustab üksteise eest hoolitsemist ja üksteise abistamist; ▪ kirjeldab oma tegevuse plaanimist nädalas, väärtustades vastutust; ▪ nimetab üldtunnustatud käitumisreegleid ja põhjendab nende vajalikkust; ▪ teab liiklusreegleid, mis tagavad tema turvalisuse, ning kirjeldab, kuidas käituda liikluses turvaliselt; ▪ eristab tööd ja mängu; ▪ selgitab enda õppimise eesmärgid ning toob näiteid, kuidas õppimine aitab igapäevaelus paremini hakkama saada; ▪ teab tegureid, mis soodustavad või takistavad õppimist	▪ Käitumise mõju ja tagajärjed. ▪ Liiklusreeglid. ▪ Mäng ja töö. ▪ Õppimine. ▪ Kohustetunne ja vastutus. ▪ Meeskonnatöö. ▪ Tööjaotus.
<i>Mina: teave ja asjad</i>	
Õpilane: ▪ kirjeldab eri meeltega tajutavaid teabeallikaid; ▪ selgitab, kuidas võivad reklaamid mõjutada inimeste käitumist ja otsuseid ning mis on turvaline käitumine meediakeskkonnas; ▪ teab, et raha eest saab osta asju ja teenuseid ning et raha teenitakse tööga; ▪ selgitab, milleks kasutatakse raha ning mis on raha teenimine, hoidmine, kulutamine ja laenamine; ▪ kirjeldab, mis vajadusi tuleb arvestada taskuraha kulutades ja säästes.	▪ Teave ja teabeallikad ning nende kasutamine. ▪ Reklaami mõju. ▪ Turvaline käitumine meediakeskkonnas. ▪ Raha. ▪ Raha teenimine, kulutamine ja laenamine. ▪ Oma kulutuste plaanimine.
<i>Mina ja kodumaa</i>	
Õpilane: ▪ tunneb ära Eesti Vabariigi lipu ja vapi; ▪ oskab nimetada Eesti Vabariigi pealinna, sünnipäeva ja presidenti; ▪ leiab Euroopa kaardilt Eesti ning Eesti kaardilt kodukoha; ▪ tunneb rahvuslikku ja kodukoha sümbolikat; ▪ nimetab oma kodukoha tuntud inimesi ja paiku ning väärtustab kodumaad; ▪ kirjeldab rahvakombeid; ▪ teab Eestis elavate rahvaste tavasid ja kombeid ning austab neid.	▪ Eesti – minu kodumaa. ▪ Eesti teiste riikide seas. ▪ Naaberriigid. ▪ Kodukoht: küla, vald, linn, maakond. ▪ Eesti Vabariigi riiklikud, rahvuslikud ja kodukoha sümbolid. ▪ Rahvakalendri tähtpäevad. ▪ Erinevate rahvaste tavad ja kombed. ▪ Sallivus.

5.2.2. II kooliaste

Õppe- ja kasvatuseesmärgid II kooliastmes

6. klassi lõpetaja:

- 1) väärtustab enda ja teiste positiivseid iseloomujooni ja omadusi ning sõprust ja armastust vastastikuse toetuse ning usalduse allikana;
- 2) väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet ning kirjeldab tõhusaid sotsiaalseid oskusi igapäevaelus: üksteise aitamist, jagamist, hoolitsemist ja koostööd;

- 3) kirjeldab uimastite tarbimisega kaasnevaid riske ja väärtustab tervislikku elu uimastiteta;
- 4) demonstreerib õpistuatsioonis, kuidas keelduda ennast ja teisi kahjustavast tegevusest;
- 5) kirjeldab, millised kehalised ja emotsionaalsed muutused toimuvad murdeas;
- 6) kirjeldab enesehinnangu parandamise ning enesekontrolli tegemise võimalusi ja tähtsust igapäevasuhetes, väärtustab inimeste erinevusi ning oskab teisi arvestada;
- 7) kirjeldab ja selgitab konfliktide võimalikke põhjusi ning oskab eristada tõhusaid ja mittetõhusaid konfliktide lahenduse viise; demonstreerib õpistuatsioonis, kuidas aktiivselt kuulata ja kehtestavalt käituda;
- 8) väärtustab tervist ja tervislikku eluviisi ning arvestab tervisliku eluviisi komponente igapäevaelus;
- 9) teab, kuidas toimida ohuolukorras, ning oskab õpistuatsioonis abi kutsuda;
- 10) kirjeldab tegevusi, mis muudavad tema elukeskkonna turvaliseks ja tugevdavad tervist.

5. klass

Õppetundide maht 35 tundi õppeaastas (1 tund nädalas)

TERVIS

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
<i>Tervis</i>	
Õpilane: ▪ Kirjeldab füüsilist, vaimset ja sotsiaalset tervist ning selgitab tervise olemust nendest mõistetest lähtuvalt; ▪ teab enda põhilisi tervisenäitajaid ning oskab mõõta ja hinnata kehakaalu, kehapiikkust, kehatemperatuuri ja pulsisagedust; ▪ nimetab tervist tugevdavaid ja tervist kahjustavaid tegevusi ning selgitab nende mõju inimese füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele; ▪ kirjeldab üldisi stressi tunnuseid ja stressiga toimetuleku võimalusi.	▪ Tervise olemus: füüsiline, vaimne ja sotsiaalne tervis. ▪ Tervisenäitajad. ▪ Tervist mõjutavad tegurid. ▪ Hea ja halb stress. ▪ Keha reaktsioonid stressile. ▪ Pingete maandamise võimalused.
<i>Tervislik eluviis</i>	
Õpilane: ▪ oskab eristada tervislikke ja mittetervislikke otsuseid igapäevaelus; ▪ kirjeldab tervisliku toitumise põhimõtteid ning väärtustab neid; ▪ teab kehalise tegevuse mõju oma tervisele ja toob selle kohta näiteid; ▪ oskab plaanida oma päevakava, lähtudes tervisliku eluviisi komponentidest; ▪ väärtustab tervislikku eluviisi.	▪ Tervisliku eluviisi komponendid. ▪ Tervislik toitumine. ▪ Tervisliku toitumise põhimõtted. ▪ Toitumismõjutavad tegurid. ▪ Kehalise aktiivsuse vormid ja põhimõtted. ▪ Päevakava ning töö ja puhkuse vaheldumine. ▪ Uni.
<i>Murdeiga ja kehalised muutused</i>	
Õpilane: ▪ kirjeldab murdeiga inimese elukaare osana ning murdeas toimuvaid muutusi seoses keha ning tunnetega; ▪ aktseptib oma kehalisi muutusi ja teab, kuidas oma keha eest hoolitseda; ▪ teab, et murdeiga on varieeruv ning igaühel on oma arengutempo;	▪ Murdeiga inimese elukaares. ▪ Kehalised ja emotsionaalsed muutused murdeas. ▪ Kehaliste muutuste erinev tempo murdeas. ▪ Suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine.

teab suguküpsuse tunnuseid ja esmaste sugutunnuste seost soojätkamisega.	Suguline küpsus ja soo jätkamine.
<i>Turvalisus ja riskikäitumine</i>	
Õpilane: - kirjeldab olukordi, kus saab ära hoida õnnetusjuhtumeid; - selgitab, miks on liikluseeskiri kohustuslik kõigile, ning kirjeldab, kuidas seda järgida; - teab, et õnnetuse korral ei tohi enda elu ohtu seada, ning oskab abi kutsuda; - mõistab meedia kaudu suhtlemisel ohtusid oma käitumisele ja suhetele ning vastutust oma sõnade ja tegude eest; - demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi tubaka, alkoholi ning teiste uimastitega seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetus, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlusoskus; - kirjeldab tubaka, alkoholi ja teiste uimastite tarbimise kahjulikkust mõju tervisele; - väärtustab turvalisust ja ohutut käitumist.	- Turvaline ning ohutu käitumine koolis, kodus ja õues. - Eakaaslaste ning meedia mõju tervise ja ohukäitumise valikuid tehes: iseenda vastutus. - Vahendatud suhtlemine. - Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused uimastitega seotud situatsioonides. - Valikud ja vastutus seoses uimastitega. - Tubaka, alkoholi ja teiste levinud uimastite tarbimisega seonduvad riskid tervisele.
<i>Haigused ja esmaabi</i>	
- oskab kirjeldada, kuidas hoida ära levinumaid nakkus- ja mittenakkushaigusi; - teab, mis on HIV ja AIDS ning kuidas ennast kaitsta HIViga nakatumise eest; - kirjeldab, kuidas hoida ära õnnetusjuhtumeid ning kuidas ennast ja teisi abistada õnnetusjuhtumite korral; - Teab, kuidas olukorras turvaliselt käituda ja abi kutsuda, ning demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid (nt kõhuvalu, külmumine, luumurd, minestamine, nihestus, peapõrutus, palavik, päikesepiste jm); - Nimetab esmaabivahendeid ja kirjeldab, kuidas neid kasutada.	- Levinumad laste ja noorte haigused. - Nakkus- ja mittenakkushaigused. - Haigustest hoidumine. - HIV, selle levikuteed ja sellest hoidumise võimalused. - AIDS. - Esmaabi põhimõtted. - Esmaabi erinevates olukordades. - Käitumine õnnetusjuhtumite korral.
<i>Keskkond ja tervis</i>	
- kirjeldab tervislikku elukeskkonda, lähtudes oma kodukoha loodus- ja tehiskeskkonnast; - toob näiteid tegurite kohta, mis mõjutavad elukeskkonna turvalisust ja tervislikkust; - kirjeldab õpikeskkonna mõju õpilase õpitulemustele.	- Tervislik elukeskkond. - Tervislik õpikeskkond. - Tervis heaolu tagajana.

6. klass

Õppetundide maht 35 tundi õppeaastas (1 tund nädalas)

SUHTLEMINE

<i>Mina ja suhtlemine</i>	
Õpilane: analüüsib enda iseloomujooni ja –omadusi, väärtustades endas positiivset;	- Enesesse uskumine. - Enesehinnang.

▪ mõistab enesehinnangut mõjutavaid tegureid ja enesehinnangu kujunemist; ▪ mõistab enesekontrolli olemust ning demonstreerib õpituatsioonis oma käitumise kontrolli.	▪ Eneseanalüüs. ▪ Enesekontroll. ▪ Oma väärtuste selgitamine.
Suhtlemine teistega	
Õpilane: ▪ teab suhtlemise olemust, ning väärtustab tõhusate suhtlusoskuste vajalikkust; ▪ kirjeldab erinevaid mitteverbaalseid suhtlusvahendeid ning nende mõju verbaalsele suhtlemisele; ▪ demonstreerib õpituatsioonis aktiivse kuulamise jt tõhusa suhtlemise võtteid; ▪ mõistab eneseavamise mõju suhtlemisele ning demonstreerib õpituatsioonis, kuidas oma tundeid empaatiliselt ja suhteid tugevdavalt väljendada; ▪ teadvustab eelarvamuste mõju suhtlemisele ja toob näiteid eelarvamuste mõju kohta igapäevasuhtluses; ▪ eristab ning kirjeldab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumiste mõju suhetele; ▪ teab, et ütlemine on oma õiguste eest seismine, ning demonstreerib õpituatsioonis kehtestava käitumise võtteid.	▪ Suhtlemise komponendid. ▪ Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine. ▪ Aktiivne kuulamine. ▪ Tunnete väljendamine. ▪ Eneseavamine. ▪ Eelarvamused. ▪ Kehtestav, agressiivne ja alistuv käitumine. ▪ Ei ütlemine ennast ja teisi kahjustava käitumise puhul.
Suhted teistega	
Õpilane: ▪ kirjeldab tõhusate sotsiaalsete oskuste (üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemise) toimimist igapäevaelus; ▪ oskab abi pakkuda ning teistelt abi vastu võtta; ▪ väärtustab hoolivust, sallivust, koostööd ja üksteise abistamist; ▪ demonstreerib õpituatsioonis oskust näha olukorda teise isiku vaatenurgast ning väärtustab empaatilist suhtlemist; ▪ väärtustab sõprust kui vastastikuse usalduse ja toetuse allikat; ▪ kirjeldab kaaslaste mõju ja survet otsustele, mõistab otsuste tagajärge; ▪ mõistab isiku iseärasusi, teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi; ▪ nimetab ning väärtustab enda ja teiste positiivseid omadusi ning teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi.	▪ Tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine. ▪ Sallivus enda ja teiste vastu. ▪ Hoolivus. ▪ Sõprussuhted. ▪ Usaldus suhetes. ▪ Empaatia. ▪ Vastutus suhetes. ▪ Kaaslaste mõju ja surve. ▪ Erinevuste ja mitmekesisuse väärtustamine. ▪ Isikute iseärasused. ▪ Soolised erinevused. ▪ Erivajadustega inimesed. ▪ Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamine.
Otsustamine ja konfliktid ning probleemilahendus	
Õpilane: ▪ teab probleemide erinevaid lahendusviise ja oskab neid õpituatsioonis kasutada; ▪ kirjeldab erinevate lahendusviiside puudusi ja eeliseid ning mõistab nende tagajärge; ▪ selgitab ja kirjeldab eri situatsioonidesse sobiva parima käitumisviisi valikut;	▪ Otsustamine ja probleemide lahendamine. ▪ Erinevate käitumisviiside leidmine probleeme lahendades. ▪ Tagajärgede arvestamine probleemilahenduses.

▪ selgitab konfliktide häid ja halbu külgi ning aktsepteerib konflikte kui osa elust; ▪ teab konfliktide lahendamise tõhusaid viise ja demonstreerib neid õpituatsioonis.	▪ Vastutus otsustamisel. ▪ Konfliktide olemus ja põhjused. ▪ Tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise teed.
Positiivne mõtlemine	
Õpilane: ▪ nimetab ja väärtustab enda ning teiste positiivseid omadusi; ▪ väärtustab positiivset mõtlemist.	▪ Positiivne mõtlemine. ▪ Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamine.

5.2.3. III kooliaste

Õppe- ja kasvatusesmärgid III kooliastmes

9. klassi lõpetaja:

- 1) teab nimetada ja demonstreerib õpituatsioonis mõningaid enesekasvatuse viise;
- 2) teab, mis on tervislik eluviis, oskab igapäevaelus teha tervislikke valikuid ja analüüsida enda vastutust valikutes, sh tulevast haridusest ja tööelu kavandades;
- 3) teab tervisliku toitumise ja kehalise aktiivsuse põhimõtteid ning mõistab nende rakendamise tähtsust igapäevaelus;
- 4) teab, mis arengumuutused toimuvad murdeas, ja mõistab murdeas eripära teiste eluperioodide seas;
- 5) mõistab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning teab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid ja oma vastutust selles; väärtustab seksuaalõigusi;
- 6) analüüsib riskikäitumist mõjutavaid tegureid ja mõju inimese tervisele ning demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi riskikäitumisega seotud olukordades;
- 7) kirjeldab rühma mõju inimese käitumisele ning demonstreerib õpituatsioonis oskust keelduda tegevusest, mis kahjustab teda ennast ja teisi;
- 8) teab kooselu reegleid ja norme toetavates inimsuhetes, mõistab nende vajalikkust rühmas ning väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet;
- 9) teab ning oskab otsida olulisi infoallikaid terviseteadete ja -abi saamiseks ning demonstreerib õpituatsioonis esmaabi põhilisi võtteid ja kirjeldab tõhusat käitumist ohuolukordades;
- 10) teab, kuidas luua ja säilitada toetavaid ning lähedasi suhteid; väärtustab sõprust ja armastust vastastikuse toetuse allikana;
- 11) teab inimest abistavate elukutsete töö sisu ja eeldatavaid võimeid, isiksuseomadusi jms ning analüüsib enda sobivust selleks tööks.

7. klass

Õppetundide maht 35 tundi õppeaastas (1 tund nädalas)

INIMENE

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Inimese elukaar ja murdeas koht selles	
Õpilane: ▪ Iseloomustab murde- noorukiea arenguülesandeid üleminekul lapseast täiskasvanuikka. ▪ Kirjeldab, kuidas mõjutavad inimese kasvamist ja arengut pärilikud ning keskkonnategurid. ▪ Toob näiteid inimese võimaluste kohta ise oma eluteed kujundada ning mõistab enda vastutust oma	▪ Areng ja kasvamine. ▪ Arengut ja kasvamist mõjutavad tegurid. Inimese elukaar. ▪ Murde- ja noorukiea koht elukaars. ▪ Inimene oma elutee kujundajana. ▪ Enesekasvatuse alused ja võimalused.

elutee kujundajamisel. Kirjeldab põhilisi enesekasvatuse võtteid: eneseveenmist, enesetreeningut, eneseergutust ja - karistust ning enesesisendust.	Vastutus seoses valikutega.
Inimese mina	
Õpilane: - selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang; - kirjeldab positiivse endassesuhtumise kujundamise ja säilitamise võimalusi; - kasutab eneseanalüüsi oma teatud iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi määramiseks; - väärtustab enesekasvatust ning toob näiteid enesekasvatuse võtete kohta; - kirjeldab suhete säilitamise ning konfliktide vältimise võimalusi; - demonstreerib õpitu olukorras tõhusaid konfliktide lahendamise viise.	- Minapilt ja enesehinnang. - Eneseanalüüs: oma iseloomujoonte, huvi, võimete ja väärtuste määramine. - Konfliktide vältimine ja lahendamine.
Inimene ja rühm	
Õpilane: - iseloomustab erinevaid rühmi ja toob näiteid enda kuulumise kohta erinevatesse rühmadesse; - võrdleb erinevate rühmade norme ja reegleid ning kirjeldab enda rolli, õigusi ja kohustusi erinevates rühmades; - mõistab normide ja reeglite vajalikkust ühiselul toimimisel ning korraldamisel; - kirjeldab rühma kuulumise positiivseid ja negatiivseid külgi; - demonstreerib õpitu olukorras toimetulekut rühma survega; - selgitab sõltumatus ja autoriteedi olemust inimsuhtes.	- Erinevad rühmad ja rollid. - Rollide suhtelisus ja kokkuleppelisus. Reeglid ja normid rühmas. - Inimsuhteid toetavad reeglid ja normid. Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed. - Hoolivus rühmas. - Rühma surve ja toimetulek sellega. Sõltumatus, selle olemus. - Autoriteet.
Turvalisus ja riskikäitumine	
Õpilane: - demonstreerib õpitu olukorras, kuidas kasutada tõhusaid sotsiaalseid oskusi uimastitega seotud olukordades: kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine, ohuolukordade ärahoidmine, ei ütlemine, kehtestav käitumine, abi andmine ja abi kutsumine; - demonstreerib õpitu olukorras tõhusaid käitumisviise kiusamise ja vägivalga korral; - eristab legaalseid ja illegaalseid uimasteid ning tähtsustab seaduste rolli laste tervise kaitsel; - kirjeldab uimastite tarvitamise lühiki- ja pikaajalist mõju tervisele.	- Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused, et vältida riskikäitumist: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine, suhtlusoskus. - Hakkamasaamine kiusamise ja vägivalga. - Erinevad legaalsed ja illegaalsed uimastid. - Uimastite tarvitamise lühiki- ja pikaajaline mõju.
Inimese mina ja murdeea muutused	
Õpilane: - kirjeldab põhimuresid küpsemisperioodil ning nende toimetuleku võimalusi; - selgitab, milles seisneb suguküpsus; - kirjeldab omadusi, mis teevad noormehe ja neiu	- Varane ja hiline küpsemine – igapäev oma tempo. - Muutunud välisus. - Nooruki põhimured

- meeldivateks suhtluskaaslasteks; - selgitab soorolli olemust ning kirjeldab soostereotüüpset suhtumist; - kirjeldab inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise: vastastikust seotust ja meeldimist, sõprust ja armumist; - kirjeldab, milles seisneb inimese vastutus seksuaalsuhetes; - selgitab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid.	- küpsemisperioodil. Suguküpsus. - Naiselikkus ja mehelikkus. - Soorollid ja soostereotüübid. - Lähedus suhetes. - Sõprus. - Armumine. - Käimine. - Lähedus ja seksuaalhuvi. - Vastutus seksuaalsuhetes ja turvaline seksuaalkäitumine.
--	---

8. klass

Õppetundide maht 35 tundi õppeaastas (1 tund nädalas)

TERVIS

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Tervis Õpilane: - kirjeldab füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervise vastastikust mõju ning seost; - kirjeldab olulisi tervisenäitajaid rahvastiku tervise seisukohalt; - analüüsib tegureid, mis võivad mõjutada otsuseid tervise kohta, ning demonstreerib õpistuatsioonis tõhusaid viise, kuidas langetada otsuseid tervisega seonduvate valikute puhul individuaalselt ja koostöös teistega; - analüüsib ja hindab erinevate tervise infoallikate ning teenuste kasutamise võimalusi ja usaldusväärsust; - analüüsib enda tervise seisundit ning teab, mis tegurid ja toimetulekumehhanismid aitavad säilitada inimese vaimset heaolu; - analüüsib inimese kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele; - analüüsib oma igapäevatoitu vastavust tervisliku toidu põhimõtetele; - selgitab kehalise aktiivsuse mõju inimese füüsilisele, vaimsele, emotsionaalsele ja sotsiaalsele tervisele; - oskab plaanida eri tüüpi kehalist aktiivsust oma igapäevaellu ning väärtustab kehalist aktiivsust eluviisi osana; - selgitab stressi olemust, põhjusi ja tunnuseid; - kirjeldab stressiga toimetuleku viise ning eristab tõhusaid toimetulekuviise mittetõhusatest, teab abi ja toetuse võimalusi; - kirjeldab kriisi olemust ning seda, kuidas käituda kriisiolukorras; - teab abi ja toetuse võimalusi.	- Tervis kui heaoluseisund. - Terviseaspektid: füüsiline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne tervis. - Terviseaspektide omavahelised seosed. - Eesti rahvastiku tervisenäitajad. - Tervislik eluviis ning sellega seonduvate valikute tegemine ja vastutus. - Tegurid, mis mõjutavad tervisega seotud valikuid. - Tervisealased infoallikad ja teenused - Tervise infoallikate usaldusväärsus. - Kehaline aktiivsus tervise tugevdajana. - Kehaline vormisolek ja sobiva kehalise aktiivsuse valik. - Toitumise mõju tervisele. - Toitumist mõjutavad tegurid. - Vaimne heaolu. Vaimset heaolu säilitada aitavad tegevused ja mõttelaad. - Stress. Stressorid. Stressi kujunemine. Stressiga toimetulek. - Kriis, selle olemus. Käitumine kriisiolukorras. - Abistamine, abi otsimine ja leidmine.
Suhted ja seksuaalsus Õpilane:	

▪ kirjeldab viise, kuidas luua ning säilitada mõistvaid, toetavaid ja lähedasi suhteid sotsiaalse tervise kontekstis; ▪ demonstreerib õpituatsioonis oskusi, mis aitavad kaasa suhete loomisele ja säilitamisele: üksteise aitamine, jagamine, koostöö, teineteise eest hoolitsemine; ▪ väärtustab tundeid ja armastust suhetes; ▪ selgitab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning tunnete osa selles arengus; ▪ kirjeldab tunnete ja läheduse jagamise viise; selgitab, milles seisneb partnerite vastutus seksuaalsuhetes; ▪ selgitab soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele; ▪ kirjeldab tõhusaid rasestumisvastaseid meetodeid; ▪ kirjeldab seksuaalsel teel levivate haiguste ärahoidmise võimalusi; ▪ teab, mis on HIV ja AIDS; teab HIVi nakatumise teid ning nakatumise vältimise võimalusi; ▪ eristab HIVi ja AIDSi müüte tegelikkusest; väärtustab vastutustundlikku käitumist seksuaalsuhetes ning kirjeldab seksuaalõigusi kui seksuaalsusega seotud inimõigusi; ▪ nimetab, kuhu saab pöörduda abi ja nõu saamiseks seksuaaltervise küsimustes.	▪ Sotsiaalne tervis ja suhted. ▪ Suhete loomine, säilitamine ja katkemine. Suhete väärtustamine. ▪ Armastus. ▪ Seksuaalsuse olemus: lähisuhted, seksuaalidentiteet, seksuaalne nauding, soojätkamine, seksuaalne areng. ▪ Seksuaalne orientatsioon. ▪ Soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele. Seksuaalvahekord. ▪ Turvaline seksuaalkäitumine. Rasestumisvastased meetodid. Seksuaalõigused. ▪ Seksuaalsel teel levivate haiguste vältimine. HIV ja AIDS. ▪ Abi ja nõu saamise võimalused.
Turvalisus ja riskikäitumine	
Õpilane: ▪ kirjeldab levinumate riskikäitumiste tagajärgi, mõju inimese tervisele ja toimetulekule; ▪ kirjeldab ja selgitab levinumate riskikäitumiste ärahoidmise ja neisse sekkumise võimalusi indiviidi ja rühma tasandil, lähtudes igapäevaelust, ning teadvustab ennetamise ja sekkumise võimalusi ühiskonna tasandil; ▪ kirjeldab, mis on vaimne ja füüsiline uimastisõltuvus ning kuidas see kujuneb; ▪ kirjeldab ja demonstreerib õpituatsioonis, kuidas käituda uimastitega seotud olukordades; ▪ teab, kuidas käituda turvaliselt ohuolukorras ning kutsuda abi allergia, astma, diabeedi, elektrišoki, epilepsia, lämbumise, mürgituse, palaviku ja valu korral; ▪ demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid õnnetusjuhtumite ja traumade korral (nt kuumakahjustus, teadvusekaotus, südameseiskumine, uppumine jne).	▪ Levinumad riskikäitumise liigid. ▪ Riskikäitumise mõju inimese tervisele ja toimetulekule. ▪ Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused riskikäitumisega toimetulekul. ▪ Uimastid ja nende toime kesknärvisüsteemile. ▪ Uimastitega seonduvad vääruskumused. ▪ Uimastite tarvitamise isiklikud, sotsiaalsed, majanduslikud ja juriidilised riskid. ▪ Sõltuvuse kujunemine. ▪ Esmaabi põhimõtted ja käitumine ohuolukordades.
Inimene, valikud ja õnn	
Õpilane: ▪ analüüsib ennast oma huvide, võimete ja iseloomu põhjal ning seostab seda valikutega elus; ▪ mõistab, et toimetulek iseenda ja oma eluga tagab õnne ning rahulolu.	▪ Huvide ja võimete mitmekesisus ning valikud. ▪ Edukus, väärtushinnangud ja prioriteedid elus.

	▪ Mina ja teised kui väärtus. ▪ Õnn. ▪ Toimetulek iseenda ja oma eluga õnne eeldusena.
--	--

5.3. AJALUGU

5.3.1. II kooliaste

2.2.3. Õppe- ja kasvatuseesmärgid II kooliastmes

6. klassi lõpetaja:

- 1) kasutab asjakohaselt aja mõistega seonduvaid õpitud sõnu, lühendeid ja fraase;
- 2) tunneb mõningaid iseloomulikke sündmusi kodukoha ja Eesti ajaloost ning seostab neid omavahel;
- 3) teab mõnda ajaloolist asunit, selle tekkimise ja kujunemise põhjusi;
- 4) hindab materiaalselt keskkonda kui ajaloosündmuste peamist kandjat;
- 5) toob näiteid muinasaja ja vanaaja kohta;
- 6) mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ning esitab näiteid erinevate kultuurivaldkondade kohta;
- 7) mõistab, et ajaloosündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed, ning loob lihtsamaid seoseid mõne sündmuse näitel;
- 8) teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega ja hindab neid kriitiliselt;
- 9) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava, lühijuttu ja kirjeldust ning kasutab ajalookaarti.

5. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 tundi nädalas)

Ajaloo algõpetus

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Ajaarvamine ja ajalooallikad	
Õpilane: ▪ kasutab kontekstis mõisteid, lühendeid ja fraase <i>sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas</i>; ▪ teab ajaloo periodiseerimise üldisi põhimõtteid; ▪ leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid; ▪ kasutab ajalookaarti ning töötab lihtsamate allikatega.	▪ Ajaarvamisega seotud mõisted ja ajaloo perioodid: muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu. ▪ Ajalugu ja ajalooallikad. Allikate tõlgendamine: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas, ▪ muuseum ja arhiiv. Ajatelg.

Ajaloosündmused, ajaloolised isikud ja eluolu	
Õpilane: - kirjeldab mõnda kodukohas aset leidnud minevikusündmust ja inimeste eluolu minevikus; - teab kodukohast pärit silmapaistvaid isikuid ja nende saavutusi; - kirjeldab eluolu erinevusi maal ja linnas, sõja ja rahu ajal ning nende erinevusi minevikus ja nüüdisajal; - oskab koostada lihtsamat ajaliini ja lühijuttu ajaloolisest isikust ning mineviku eluolust.	- Ajaloosündmused ja silmapaistvad isikud kodukohas, Eestis, Euroopas ning maailmas. - Elu linnas ja maal, rahu ja sõja ajal, eluolu, tegevusalad, elamud, rõivastus, toit, kultuur ja traditsioonid, nende muutumine ajas.

6. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 tundi nädalas)

Muinasaeg ja vanaaeg

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Muinasaeg	
Õpilane: - kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid; - näitab kaardil ning põhjendab, miks ja mis piirkondades sai alguse põlluharimine; - teab, mis muudatusi ühiskonnaelus tõi kaasa metallide kasutusele võtmine; - seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, varanduslik ebavõrdsus, sugukond, hõim</i>; - teab ning näitab kaardil Eesti ja kodukoha esimesi inimasustusalasid.	- Muinas- ja vanaaja periodiseerimine - Muinasaja arengujärgkude üldisloomustus: kiviaja inimesetegevusalad, põlluharimise algus, loomade kodustamine, käsitöö areng, - metallide kasutusele võtmine. - Eesti muinasaja üldisloomustus, Pulli, Kunda. - Muinasaegsed mälestised – kalmed ja asulakohad – - ning arheoloogilised leiud. - Kodukoha inimasustus muinasajal.
Vanad Idamaad	
Õpilane: - selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid, ning näitab kaardil Egiptust ja Mesopotaamiat; - kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse, Mesopotaamia või Juuda riigi näitel; - tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi: meditsiin, matemaatika, astronoomia, kirjandus, kujutav kunst, Egiptuse püramiidid ja Babülioni rippaiad; - teab, et esimesed kirjasüsteemid olid kiilkiri ja hieroglüüfkiri; - seletab mõisteid <i>linnriik, vaarao, muumia, sfinks, tempel, püramiid, preester, Vana Testament</i>.	- Vanaaja sisu ja üldisloomustus: ajalised piirid, looduslikud olud. - Vana-Egiptuse riigikorraldus, eluolu, religioon, kultuurisaavutused. Vaarad Thutmosis III, Ramses II, Tutankhamon. - Mesopotaamia, sumerite linnriigid, leiutised (ratas, potikeder), Hammurabi seadused, eluolu, religioon, kultuurisaavutused. - Iisraeli ja Juuda riik, ainujumala usk, Vana Testament, kümme käsku.
Vana-Kreeka	

Õpilane: - näitab kaardil Kreetat, Kreekat, Balkani poolsaart, Ateenat ja Spartat; - teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreeta-Mükeene kultuurist; - kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades: kirjandus, teater, religioon, kunst, sport; - võrdleb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Ateena ja Sparta näitel; - seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>polis</i>, <i>rahvakoosolek</i>, <i>akropol</i>, <i>agoraa</i>, <i>türann</i>, <i>aristokraatia</i>, <i>demokraatia</i>, <i>kodanik</i>, <i>ori</i>, <i>eepos</i>, <i>olümpiamängud</i>, <i>teater</i>, <i>tragöödia</i>, <i>komöödia</i>, <i>skulptuur</i>, <i>Trooja sõda</i>, <i>hellenid</i>, <i>tähestik</i>.	- Vanim kõrgkultuur Euroopas. Kreeka loodus ja rahvastik, Kreet ja Mükeene kultuur. - Kreeka linnriigid. Ühiskonnakorraldus ja kasvatus Ateenas - Sparta - Linnriikide nõrgenemine ja alistamine Makedooniale. - Aleksander Suure sõjaretk ning maailmariigi tekkimine. - Vana-Kreeka kultuur ja religioon, eluolu ja mütoloogia. - Olümpiamängud. - Homerose kangelseepika, ajalookirjutus - Teater, kunst, arhitektuur, skulptuur, vaasimaal. - Vana-Kreeka kultuuri tähtsus.
Vana-Rooma	
Õpilane: - näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerd, Kartaagot, Roomat, Konstantinoopolit, Ida-Roomat ja Lääne-Roomat; - teab Rooma riigi tekkelugu ning oskab tingmärkidest juhindudes näidata kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist - iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis; - seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>vabariik</i>, <i>foorum</i>, <i>kapitoolium</i>, <i>Colosseum</i>, <i>patriits</i>, <i>plebei</i>, <i>konsul</i>, <i>senat</i>, <i>rahvatribuun</i>, <i>orjandus</i>, <i>amfiteater</i>, <i>gladiaator</i>, <i>leegion</i>, <i>kodusõda</i>, <i>kristlus</i>, <i>piibel</i>, <i>provints</i>, <i>Ida-Rooma</i>, <i>Lääne-Rooma</i>, <i>Kartaago</i>, <i>Konstantinoopol</i>, <i>ladina keel</i>.	- Rooma riigi tekkimine, looduslikud olud, kuningad. - Rooma Vabariigi algus ja ühiskondlik korraldus. - Rooma võimu laienemine Vahemere maades. - Hannibal, - Caesar, vabariigi lõpp. - Rooma keisririigi ühiskondlik korraldus. - Augustus - Rooma impeerium ja selle lõhenemine. - Vana-Rooma kultuur, kunst ja arhitektuur, rahvas ja eluolu, avalikud mängud - Ristiusu teke, - Uus Testament.

5.3.2. III kooliaste

Õppe- ja kasvatusesmärgid III kooliastmes:

9. klassi lõpetaja:

- 1) kirjeldab ajaloo põhietappe näidete kaudu;
- 2) mõistab eri ajastute kultuuripanust ning iseloomustab tähtsamaid ajaloosündmusi, isikuid ja kultuurinähtusi;
- 3) võrdleb ajaloosündmusi ja -nähtusi, leiab sarnasusi ja erinevusi, toob esile põhjusi ja tagajärgi, arutleb märksõnade/küsimuste toel, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 4) teab Eesti ühiskonna arengujärke ja tähtsamaid ajaloosündmusi, seostab kodukoha, Eesti ja Euroopa ajalugu maailma ajalooga ning saab aru, et ajaloosündmusi võib tõlgendada mitmeti;
- 5) töötab mitmesuguste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt;

- 6) otsib, analüüsib ja kasutab ajalooinfot, koostab kava ja mõistekaarti, ajalooreferaati ja
- 7) lühiuurimust, esitleb seda suuliselt ja kirjalikult ning IKT vahendeid kasutades;
- 8) töötab kaardiga ja koostab lihtsamaid skeeme;
- 9) oskab asetada end minevikus elanud inimese olukorda ja mõistab nii ametite kui ka töö sisu muutumist ajas;
- 10) mõistab ajalooteadmiste vajalikkust igapäevaelus ning teab ajalooga seotud erialade õppimise võimalusi.

7. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 tundi nädalas)

Keskaeg ja varauusaeg

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Maailm keskajal 476–1492	
Õpilane: ▪ kirjeldab läänikorda, feodaalset hierarhiat, seisuslikku ühiskonda, naturaalmajandust ning talupoegade ja feodaalide elulaadi; ▪ teab kiriku osa keskaja ühiskonnas nii kultuuripärandi säilitajana kui ka maailmapildi kujundajana; ▪ teab, kuhu tekkisid keskaegsed linnad, ning kirjeldab keskaegse linna eluolu; ▪ iseloomustab Frangi riigi osatähtsust varakeskaegses ühiskonnas ja Frangi riigi jagunemise tagajärgi; ▪ iseloomustab araabia kultuuri ja selle mõju Euroopale, näitab kaardil araablaste vallutusi; ▪ kirjeldab viikingite elu, nimetab ja näitab kaardil nende retkede põhisuundi; ▪ toob esile ristsõdade eesmärgid ja tulemused; ▪ nimetab Eesti muinasmaakondi ja suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste eluolu muinasaja lõpul, Eesti ristiusustamist ning muistset vabadusvõitlust; ▪ teab, kuidas kujunes Bütsantsi riik ja tekkis Vana-Vene riik; ▪ seletab mõisteid <i>paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, senjäär, vasall, feodaal, pärisori, Inglise parlament, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu, romaani stiil, gooti stiil, koraan, Muhamed, mošee, Meka</i>; ▪ teab, kes olid Karl Suur ja Justinianus I, ning iseloomustab nende tegevust.	▪ Keskaegse maailmapildi mõju maailma ajaloole, keskaja ühiskonna üldiseloomustus ja periodiseering. ▪ Läänikord, eluolu. ▪ Kiriku ja kultuuri osa keskajal, ristiusu õpetuse alused, ristsõjad, keskaja ülikoolid ja teadus, romaani ja gooti stiil. ▪ Frangi riik, Frangi riigi teke, riik Karl Suure ajal, Frangi riigi jagunemine, kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa. ▪ Araablased. Araabia ühiskond, Muhamed. Islam, araabia kultuur ja selle mõju Euroopale. ▪ Bütsants, Bütsantsi tugevuse põhjused, Justinianus I, Vana-Vene riik. ▪ Linnad ja kaubandus, linnade teke ja eluolu, hansakaubandus Põhja-Euroopas, tsunftikord, linnade valitsemine. ▪ Põhja-Euroopa ja Eesti. Skandinaavia eluviis ja ühiskond, viikingite retked. ▪ Eesti keskajal, eluolu muinasaja lõpus. ▪ Muinasmaakonnad, muistne vabadusvõitlus ja ristiusustamine, ühiskonna struktuur. ▪ Valitsemine, Liivi Ordu. Linnad. ▪ Keskaja ühiskond Saksamaa, Inglismaa ja Prantsusmaa näitel. ▪ Saksa-Rooma keisririik, parlamendi kujunemine Inglismaal, Prantsusmaa ühendamise. Eluolu keskajal. ▪ Asustus, tegevusalad ja eluolu kodukohas muinasaja lõpul.
Maailm varauusajal 1492–1600	
Õpilane: ▪ teab, kuidas mõjutasid varauusaegset ühiskonda	▪ Ühiskond varauusajal, tehnoloogia, uue

maadeavastused, tehnoloogia areng ja reformatsioon; ▪ kirjeldab Eesti arengut 16. sajandil, majanduse ja linnade arengut ning reformatsiooni mõju; ▪ seletab Liivi sõja põhjusi ja tagajärgi; ▪ seletab mõisteid <i>maadeavastused</i>, <i>reformatsioon</i>, <i>protestandid</i>, <i>luteri usk</i>, <i>renessanss</i>, <i>humanism</i>; ▪ teab, kes olid Kolumbus, Martin Luther ja Leonardo da Vinci, ning iseloomustab nende tegevust.	maailmapildi kujunemine. ▪ Tehnoloogia areng, majandussuhted ▪ Humanism ▪ Kujutav kunst, Leonardo da Vinci. ▪ Suured maadeavastused. ▪ Ameerika avastamine. ▪ Maadeavastuste tähendus Euroopale ja Euroopa mõju avastatud maades. ▪ Reformatsioon Saksamaal. Martin Luther. ▪ Eesti 16. sajandil, reformatsioon, haldusjaotus ja linnad. ▪ Liivi sõja põhjused ja tagajärjed.
---	---

8. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 tundi nädalas)

Uusaeg

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Maailm 1600–1815	
▪ teab, mis muutused toimusid Rootsi ja Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile; ▪ selgitab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, valgustatud absolutism, parlamentarism; ▪ selgitab Prantsuse revolutsiooni ning Napoleoni reformide põhjusi, tagajärgi ja mõju; ▪ toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad; ▪ teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid, ja kirjeldab Ameerika Ühendriikide riigikorraldust; ▪ kirjeldab baroki ja klassitsismi põhijooni; ▪ seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>valgustus</i>, <i>valgustatud absolutism</i>, <i>reform</i>, <i>revolutsioon</i>, <i>restauratsioon</i>, <i>absolutism</i>, <i>parlamentarism</i>; ▪ teab, kes olid Napoleon, Louis XIV, Peeter I ja Voltaire ning iseloomustab nende tegevust.	▪ Uusaja ühiskonna põhijooned Euroopas, absolutismi kujunemine, Louis XIV, valgustusfilosoofia, Inglise kodusõda ja restauratsioon, Inglismaa ja Prantsusmaa, 18. sajandi valgustatud absolutism Preisimaa näitel, Friedrich II. ▪ Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus, valitsemine, keskvõim ja aadli omavalitsus, Balti erikord, ▪ Põhjasõda, Peeter I, Eesti talurahvas 17. ja 18. sajandil, muutused majanduses ja poliitikas, vaimuelu (religioon, haridus, kirjasõna). ▪ USA iseseisvumine, Iseseisvussõda, USA riiklik korraldus. ▪ Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni ajastu. ▪ Prantsuse revolutsiooni põhjused ja kulg, Napoleoni reformid, Viini kongress ja poliitilised muutused Euroopa kaardil Vestfaali rahu ning Viini kongressi tulemusena, Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade tähtsus Euroopa ajaloos. ▪ Kultuur: barokk, klassitsism. ▪ Asustus ja eluolu paikkonnas 17.–18. sajandil.
Maailm 1815. – 1918.	
Õpilane: ▪ näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite; ▪ kirjeldab rahvuslikku liikumist Eestis ja Euroopas; ▪ selgitab Eesti iseseisvumist; ▪ teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi;	▪ Industriaalühiskonna kujunemine, tööstuslik pööre, vabrikutootmine, linnastumine, industriaalühiskonna ▪ sotsiaalne pale ▪ 19. sajandi poliitilised õpetused. ▪ Rahvuslus ja rahvusriigid, rahvusluse kasv Euroopas, rahvusriigi loomine Saksamaa

- iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi; - seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>rahvusriik, monopol, linnastumine, rahvuslik liikumine, venestamine, autonoomia, Antant, Kolmikliit, liberalism, konservatism, sotsialism</i>.	näitel, Saksa keisririik. - Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul, Vene impeeriumi äärealade poliitika - Talurahvaseadused - Rahvuslik ärkamine, selle eeldused, liidrid ja üritused - venestusaeg, 1905. aasta revolutsiooni tagajärjed. - Esimene maailmasõda, uue jõudude vahekorra kujunemine Euroopas, sõja põhjused, kulg ja tagajärjed, - Maailmasõja mõju Eestile. - Eesti iseseisvumine: autonoomiast Vabadussõjani. - Kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul: eluolu, ajakirjandus, seltsiliikumine, sh kodukohas
---	--

9. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 tundi nädalas)

Lähiajalugu

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939 Õpilane: - näitab kaardil Esimese maailmasõja järel toimunud muutusi; - iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda; - kirjeldab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul; - kirjeldab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi; - seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu</i>; - teab, kes olid Jossif Stalin, Benito Mussolini, Adolf Hitler, Franklin Delano Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson.	- Rahvusvaheline olukord, Pariisi rahukonverents, poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda, - Versailles' süsteem. Rahvasteliidu tegevus ja mõju, sõjakollete kujunemine Aasias ja Euroopas. - Maailmamajandus, ülemaailmse majanduskriisi põhjused, olemus ja tagajärjed. - Demokraatia ja diktatuuri põhijooned. Demokraatia Ameerika Ühendriikide näitel, autoritarism Itaalia näitel, totalitarism NSV Liidu ja Saksamaa näitel. - Eesti Vabariik, Vabadussõda, Asutav Kogu, maareform ja põhiseadus, demokraatliku parlamentarismi aastad, vaikiv ajastu, majandus, kultuur ja eluolu, välispoliitika. - Kultuur ja eluolu kahe maailmasõja vahel, uued kultuurinähtused, teadus, tehnika areng, aatomiuuringud, auto ja lennuk, raadio, kino ja film, kirjandus ja kunst, uued propagandavahendid. - Kultuur ja eluolu paikkonnas 20. sajandi algul.
Teine maailmasõda 1939. – 1945. Õpilane: teab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel;	Rahvusvaheline olukord. Lääneriikide järeleandmised Saksamaale

▪ teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda, toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjused, sõja tulemused ja tagajärjed; ▪ kirjeldab ajalookaardile tuginedes Teise maailmasõja sõjategevuse kulgu; ▪ selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos; ▪ iseloomustab Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamist; ▪ teab, mis riigid tegutsesid koostöös Saksamaaga ning mis riikidest moodustus Hitleri-vastane koalitsioon; ▪ seletab mõisteid <i>MRP, holokaust, küüditamine, baaside leping, okupatsioon, ÜRO</i>.	▪ München. MRP. ▪ Sõjategevuse üldiseloostus, sõja algus ja lõpp, sõdivad pooled. Sõjategevus, rinded: Idarinne, ▪ Läänerinne, Vaikse Ookeani ja Põhja-Aafrika piirkond. ▪ Holokaust, ÜRO asutamine. ▪ Eesti Teise maailmasõja ajal, baaside ajastu, iseseisvuse kaotamine, juuniküüditamine, sõjategevus ▪ Eesti territooriumil ▪ Nõukogude ja Saksa okupatsioon. ▪ Teise maailmasõja mõjud paikkonnas.
Maailm pärast Teist maailmasõda 1945.-2000.	
Õpilane: ▪ teab külma sõja põhijooni ning toob esile selle avaldumist ja vorme, näitab kaardil tähtsamaid külma sõja aegseid kriisikoldeid; ▪ teab ja näitab muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastail; ▪ kirjeldab tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel; ▪ kirjeldab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus; ▪ toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed; ▪ kirjeldab Eesti iseseisvuse taastamist ja Eesti Vabariigi arengut; ▪ iseloomustab kultuuri ja eluolu muutumist 20. sajandi vältel; ▪ seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>perestroika, glasnost, külm sõda, kriisikolle, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, metsavennad, plaanimajandus, massirepressioon</i>, <i>Atlandi Harta, Euroopa Liit, NATO, Balti kett, laulev revolutsioon</i>; ▪ teab, kes olid Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Lennart Meri, Edgar Savisaar ja Mart Laar, ning iseloomustab nende tegevust.	▪ Külma sõda, külma sõja põhijooned ja avaldumisvormid, kriisid ja sõjad. ▪ Läänemaailm USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel. USA ühiskond, sisepoliitika, ühiskondlikud liikumised, välispoliitika ▪ Saksamaa Liitvabariigi majanduse areng, Ida- ja Lääne-Saksamaa suhted. ▪ Kommunistlikud riigid, kommunistliku süsteemi teke. NSV Liit, stalinism, sula, stagnatsioon. ▪ Eesti Nõukogude okupatsiooni all, piiride muutumine, repressioonid, kollektiviseerimine, industrialiseerimine poliitiline juhtimine, kultuur ja eluolu. ▪ Kommunistliku süsteemi lagunemine, <i>perestroika</i> ja <i>glasnost</i>, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, ▪ Saksamaa ühinemine. ▪ Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine. Laulev revolutsioon, Balti kett, põhiseadusliku korra taastamine. ▪ Maailm alates 1990. aastast, üldülevaade, Euroopa Liidu laienemine, NATO laienemine, uued vastasseisud. ▪ Kultuur ja eluolu 20. sajandi teisel poolel ▪ Teaduse ja tehnika areng, aatomiuuringud, infotehnoloogia, ▪ massikultuur, naine ja ühiskondlik elu, muutused mentaliteedis. ▪ Poliitilised liikumised, kultuur ja eluolu ning ajalooline mälu ja mäluasutused kodukohas.

5.4. ÜHISKONNAÕPETUS

5.4.1. II kooliaste (6. klass)

Õppe- ja kasvatusesmärgid II kooliastmes

6. klassi lõpetaja:

- 1) teab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid;
- 2) mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis, märkab probleeme koolis, toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat;
- 3) märkab ning arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks, oskab otsida ja pakkuda abi probleemide lahendamisel;
- 4) teab Eesti riigi valitsemise põhilisi institutsioone, kirjeldab nende ülesandeid (kohalik omavalitsus, Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus) ning nimetab erinevaid riigijuhtimisega seotud ameteid/elukutseid;
- 5) teab, mis on põhiseadus ja teised seadused, miks tuleb seadusi täita; teab, mis on lapse õigused ja vastutus;
- 6) selgitab näidetega, mis on kodanikuühendus, kodanikualgatus ja vabatahtlik töö; põhjendab vabatahtliku töö vajalikkust ning pakub abi abivajajaile; tunneb ära ebaõigluse ja oskab sellele vastu seista;
- 7) mõistab inimeste iseärasusi ning teab, et inimesed erinevad rahvuse, soo, vaimse ja füüsilise suutlikkuse ning vaadete ja usutunnistuste poolest; on salliv erinevuste suhtes ja valmis koostööks;
- 8) toob näiteid ühiskonna toimimiseks ja arenguks vajalikest elukutsetest ja ettevõtetest ning väärtustab töötamist kui peamist elatusallikat, tunneb oma õigusi ja vastutust omanikuna ja tarbijana ning mõistab, miks erinevais ameteis töötamisel eeldatakse erinevaid teadmisi, oskusi ja isiksuseomadusi;

- 9) oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks ning seda kriitiliselt hinnata; esitab oma teadmisi ja seisukohti selgelt ja veenvalt ning suudab neid põhjendada; loob, kasutab ja jagab infot ning väärtustab enda ja teiste autorite tööd;
- 10) teab, et tal on õigus saada abi, ning oskab leida abi eettulevates elusituatsioonides

6. klass

Õppetundide maht 35 tundi õppeaastas (1 tund nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Sotsiaalsed suhted	
<i>Inimesed meie ümber, kogukonnad; Euroopa riigid ja rahvad; sallivus</i>	
Õpilane: - seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid <i>rahvus, riik, võrdõiguslikkus</i> ja <i>sallivus</i>; - nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone; - nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid; - toob näiteid naiste ja meeste võrdsete õiguste ning nende rikkumise kohta Eestis; - teab ja hoiab kogukonna traditsioone; - teab, mis on isikutunnistus ja reisidokumendid (pass, isikutunnistus); - nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis.	- Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm). - Sooline võrdõiguslikkus. - Pere ja suguvõsa. - Naabruskond maal ja linnas. - Sõpruskond. - Koolipere. - Euroopa riigid, Eesti naaberriigid.
<i>Vabatahtlik tegevus: kodanikuühendused ja -algatus, koostöö</i>	
Õpilane: - seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid <i>kodanikuühendus, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus</i>; - nimetab kodukohas tegutsevaid seltsi, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust; - nimetab kodukohas ja koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone ning kirjeldab nende tegevust; - teab kodukoha kodanikualgatusi ning algatab neid ja osaleb neis võimaluse korral; - toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta; märkab probleeme ja pakub vajajatele abi.	- Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus. - Noorteorganisatsioonid. - Eakohased kodanikualgatused võimalused. - Koostöö ja ühistegevus, kommunikatsioonivõimalused.
Demokraatia	
<i>Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine</i>	
Õpilane: - seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid <i>inimõigus, seadus, demokraatia</i>; - iseloomustab demokraatia põhimõtteid; - teab ja austab inimõigusi;	- Rahva osalemine ühiskonna valitsemises: arvamuste mitmekesisus ja sõnavabadus, osalus aruteludes - ja otsustamises,

▪ teab, et Eesti on demokraatlik vabariik, nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi peamisi ülesandeid; ▪ teab, mis on kohalik omavalitsus, toob näiteid oma valla/linna omavalitsuse tegevuse kohta; ▪ teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma, toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta.	▪ õigus valida ja saada valitud. ▪ Võimude lahusus. Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus. ▪ Kohalik omavalitsus. ▪ Seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon. ▪ Peamised inimõigused (õigus elada, õigus vabadusele ja inimväärikusele jne)
Koolidemokraatia, lapse õigused ja võimalused osaleda poliitikas	
▪ kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis; ▪ toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat; ▪ tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi, teab õiguste ja vastutuse tasakaalu.	▪ Õpilasmavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses. ▪ Kooli sisekord (kodukord). ▪ Lapse õigused (õigus haridusele, õigus vanemlikule hoolitsusele jne). ▪ Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal.
Töö ja tarbimine	
Õpilane: ▪ teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel; ▪ teab, kuidas raha teenitakse ja millest koosneb pere eelarve; oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning oma aega plaanida; ▪ teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid; ▪ iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed ja ametid; ▪ selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale; ▪ oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ning tunneb tarbija õigusi.	▪ Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine. ▪ Elukutsed – teadmised ja oskused. Elukestev õpe. Elukutsed ja ettevõtted kodukohas. ▪ Teadlik, säästev tarbimine. ▪ Töökultuur ja tööeetika

5.4.2. III kooliaste

Õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes

9. klassi lõpetaja:

- 1) teab demokraatia toimimise põhimõtteid ning toob näiteid nende rakendamise kohta; toimib demokraatia põhimõtteid arvestades; on orienteeritud enesearendamisele;
- 2) määratleb ja tunnetab end oma kogukonna ja Eesti ühiskonna liikmena, vastutustundliku kodanikuna Eesti Vabariigis, Euroopa Liidus ning maailmas;
- 3) teab ja järgib inimõigusi, märkab nende rikkumist ning kaitseb inimõigusi, tunnustab erinevaid inimrühmi võrdselt väärtuslikuna ja käitub sallivalt;
- 4) tunneb Eesti riigi põhiseadust ja ülesehitust ning halduskorraldust; oskab suhelda riigi- ja omavalitsusasutustega; oskab leida ja kasutada vajalikku õigusakti; järgib seadusi; kasutab kodanikuühiskonna tegutsemisvõimalusi; selgitab näidete kaudu vabaühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärgi;
- 5) tunneb Euroopa Liidu ülesehitust ja väärtusi ning nimetab liikmesriike; nimetab teisi rahvusvahelisi organisatsioone ja selgitab nende tegevuse eesmärgi;

- 6) selgitab üksikisiku, ettevõtja ja riigi rolli majanduses; teab, mis on avalik ja erasektor; teab maksustamise eesmärgid ning üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega;
- 7) kaalub oma võimalusi tulevase töötajana ja ettevõtjana ning kavandab edasist haridusteed lähtuvalt oma võimetest, huvidest, teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning valikuid väliselt mõjutavatest teguritest;
- 8) hindab ressursside piisavust ning tarbib säästlikult; tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana;
- 9) oskab leida vajalikku teavet ja vahendeid; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid, arvestab autoriõiguste kaitset;
- 10) teab, mis on üleilmastumine, ja toob näiteid üleilmastumise mõjude kohta majandusele, kultuurile, keskkonnale jne;
- 11) teab riigi juhtimis- ja haldusstruktuuride ametite/elukutseid ning nende töö sisu ja arutleb selle üle, mis on olulised eeldused selle töö tegemiseks; valdab ülevaadet riigiteenistujaks kujunemise ja õppimise võimalustest.

9. klass

Õppetundide maht 35 tundi õppeaastas (2 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Ühiskond ja sotsiaalsed suhted	
Meedia ja teave	
Õpilane: - teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>avalik arvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus, autorivastutus, reklaam, intellektuaalomandi kaitse (plagiaat)</i>; - iseloomustab näidete varal avaliku ja eraelu piiride seadmist ning ületamist; - avaldab arvamust ajakirjanduses käsitletavate probleemide kohta; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid probleemide kirjeldamiseks; - teab reklaami funktsioone ja liike; - tunneb ja austab autori õigusi ning vastutust; viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt.	- Raamatukogu, internet. - Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, avaliku arvamuse kujundamine, meelelahutus jne. - Kommunikatsioonietika, avaliku ja eraelu piir. - Turunduskommunikatsiooni funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam jne. - Autoriõigused ja -vastutus, teoste kasutamine: viitamine, tsiteerimine, üles- ja allalaadimine. - Plagieerimine.
Ühiskonna sotsiaalne struktuur	
Õpilane: - teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid <i>sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus</i>; - märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi; - väärtustab sotsiaalset õiglust ja sidusust; - väärtustab soolist võrdõiguslikkust; - mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega.	- Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, ealised, rahvuslikud, usulised, varanduslikud, regionaalsed jm. - Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused. - Sotsiaalne sidusus. - Sotsiaalne tõrjutus. - Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus - Solidaarsus. - Väärtused ja identiteedid. - Mitmekultuuriline ühiskond ja selle võimalused ning probleemid.
Ühiskonna institutsiooniline struktuur – avalik sektor, tulundus- või äri sektor, kolmas sektor	

Õpilane: ▪ teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, äri sektor, eraettevõtte, mittetulundussektor, sihtasutus; ▪ selgitab ühiskonna sektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas; ▪ teab sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi.	▪ Avalik sektor ja selle institutsioonid (riigiasutused, kohalik omavalitsus, avalik-õiguslikud asutused). ▪ Erasektor kui kasumile suunatud sektor. ▪ Kolmas sektor kui mittetulundussektor. ▪ Sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused
Ühiskonnaliikmete õigused	
Õpilane: ▪ teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid inimõigused, põhiõigused; ▪ tunneb inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid; ▪ kirjeldab õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost; ▪ tunneb riske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust otsida abi.	▪ Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel. ▪ Inimõiguste rikkumise ärahoidmine. ▪ Vägivald, kuritarvitamine, inimkaubandus jm. ▪ Põhiõigused; sotsiaal-majanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused. ▪ Lapse õigused, kohustused ja vastutus. ▪ Lastekaitse rahvusvahelised probleemid. ▪ Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne ekspluateerimine jm. ▪ UNICEFi tegevus.
Riik ja valitsemine	
Demokraatia	
Õpilane: ▪ teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus; ▪ selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises; ▪ tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igäühe võrdsust seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi; ▪ eristab demokraatiat ja autokraatiat, võrdleb demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni; ▪ selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid.	▪ Demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevused. ▪ Demokraatliku valitsemise põhijooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus, võimude lahusus ja tasakaal. ▪ Õigusriik. ▪ Kodanikuvabadused ja -õigused.
Eesti valitsemiskord	
Õpilane: ▪ teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt; erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik;	▪ Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid. ▪ Riigikogu koosseis ja ülesanded. ▪ Valitsuse moodustamine ja ülesanded. ▪ Vabariigi President. ▪ Kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll. ▪ Kohus.

- tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust; - mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda; oskab leida vajalikku õigusakti ning kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT); - teab riigi- ja omavalitsusasutuste struktuuri, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaalide kasutusvõimalusi; - tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi, Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsuse saamise tingimusi; - selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid; - teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on; - nimetab Eesti parlamendierakondi; - teab Euroopa Liidu liikmelisusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi.	- Kohalik omavalitsus. - Õigussüsteem. Eesti kohtusüsteem. Õigusaktide kasutamine. - Alaealiste õiguslik vastutus. - Kodakondsus. Eesti kodakondsuse saamise tingimused. - Kodanikuõigused ja -kohustused. - Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ning kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused Eestis. - Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis. Eesti parlamendierakonnad. - Valimised. Valimiste üldine protseduur. Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad; nende - rollid. - Valimiskampaania. Teadlik hääletamine. - Eesti Euroopa Liidu liikmena. Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides.
Kodanikuühiskond	
Õpilane: - teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid kodanikuühiskond, vabaühendus, kodanikuosalus, kodanikualgatus; - iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel; - mõistab kodanikuühiskonna ja vabaühenduste toimimise põhimõtteid ning eesmärgi; - analüüsib kodanikuühiskonnas tegutsemise võimalusi ja probleeme ning pakub lahendusi	- Kodanikuühiskonna olemus ja põhijooned. - Vabaühendused ja MTÜd. Kirik ja usuühendused. - Kodanikuosalus ja kodanikualgatus. Kodanikuajakirjandus. - Vabatahtlik tegevus, kaasatus ühendustesse ja organisatsioonidesse. - Noorte osalusvõimalused. - Õpilasomavalitsus ja õpilasorganisatsioonid. - Noorteprojektid. - Käitumine kriisioludes.
Majandus	
Õpilane: - teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen, investering, tarbijakaitse; - tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; - teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu; - analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimist ning karjääri plaanides;	- Turumajanduse põhijooned. Nõudmine ja pakkumine. Konkurents. Tootlikkus ja kasum. - Ettevõtluse vormid: aktsiaselts (AS), osaühing (OÜ), füüsilisest isikust ettevõtja (FIE). Ettevõtluse roll ühiskonnas. - Ressursside jagunemine maailmas. - Riigi roll majanduses: plaanimine ja regulatsioon. - Riigieelarve. Maksud, maksustamise põhimõtted. - Tulude ümberjagamine. Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus. - Aus maksumaksmine. Sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus.

▪ teab eelarve koostamise põhimõtteid, oskab arvutada netopalka; ▪ teab oma õigusi ja vastutust tarbijana ning tarbib säästlikult; ▪ kirjeldab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid ning ettevõtluse ja riigi rolli majanduses; ▪ selgitab maksustamise eesmärgid, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega.	▪ Tööturg. Tööturu mõiste. Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. Tööõigus. ▪ Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjaile ja tööotsijale. ▪ Erinevast soost, erineva haridustaseme ning töö- ja erialase ettevalmistusega inimesed tööturul. ▪ Isiklik majanduslik toimetulek. ▪ Eesmärkide seadmine ja ressursside hindamine. ▪ Palk ja palgaläbirääkimised. Isiklik eelarve. ▪ Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus. Säästmine ning investeerimine. Laenamine. ▪ Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglane tarbimine. Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul. Tootemärgistused. ▪ Isiklik ettevõtlus.
--	---

6. AINEVALDKOND „KUNSTIAINED“

Sisukord:

6.1. Üldalused 1

6.2. Muusika 6

6.3. Kunst 29

6.1 Üldalused

6.1.1. Kunstipädevus

Põhikoolis on kunstivaldkonna õppeainete õpetamise eesmärgiks kujundada õpilastes eakohane kunstipädevus: suutlikkus mõista kunstide mitmekesisust, arutleda kunsti ja muusika teemadel; väärtustada lähiümbruse, Eesti ja maailma kultuuripärandit; näha eri ajastute ja nüüdisaja kultuuri suhet; kasutada kunsti ja muusika väljendusvahendeid isiklikuks ja kollektiivseks loominguliseks tegevuseks, väärtustada enda ja kaaslaste loomingut. Kunstivaldkonna ainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) on omandanud loovtegevuse ja eneseväljenduse kogemusi, tunnetab enda loomingulisi võimeid ning väärtustab isikupäraseid ja keskkonnasäästlikke lahendusi;
- 2) kasutab loovtöodes mitmekesiseid visuaalseid ja muusikalisi väljendusvahendeid, arutleb eakohaste kultuuriliste sõnumite ja väärtushinnangute üle, oskab kujundada oma arvamust ning väljendada kunsti abil emotsioone;
- 3) väärtustab kultuuri ja inimese loovust, osaleb nii individuaal- kui ka koostööprojektides ning peab tähtsaks lahenduste otsimist ja loovat mõtlemist;
- 4) märkab kultuuritraditsioone ning maailmakultuuri mitmekesisust, mõistab muusika ja kunsti osatähtsust nüüdisaegses ühiskonnas, aktsepteerib erinevaid kultuurinähtusi;
- 5) väärtustab ja hoiab Eesti ning siin elavate rahvusvähemuste kultuuri, tunneb vastutust kultuuritraditsioonide säilimise eest, seostab kunsti ja kultuuri ning teaduse ja tehnoloogia arengut nii minevikus kui ka tänapäeval;
- 6) omab ülevaadet kunstivaldkonnaga seonduvatest elukutsest, ametitest ja edasiõppimise võimalustest.

6.1.2. Ainevaldkonna õppeained

Kunstiainete valdkonda kuuluvad kunst ja muusika.

Kunsti ja muusikat õpitakse 1.– 9. klassini.

Kunstiainete nädalatundide jaotumine kooliastmeti.

I kooliaste

Kunst – 4,5 nädalatundi

Muusika – 6 nädalatundi

II kooliaste

Kunst – 3 nädalatundi

Muusika – 5 nädalatundi (vabast tunniressursist 1 tund)

III kooliaste

Kunst – 3 nädalatundi

Muusika – 3 nädalatundi

6.1.3. Ainevaldkonna kirjeldus

Kunstide valdkonna aineid ühendab tähelepanu loovuse ja eneseväljenduoskuse

arenemisele ning tervikliku maailmapildi kujundamisele. Kunstidega tegelemise kaudu saadakse teadmisi erinevate väljendusvahendite ja kultuuride kohta, õpitakse tundma ennast ning mõtestatakse kunstide rolli ühiskonnas.

Loomise, esitamise, teoste interpreteerimise ja analüüsimise kaudu õpitakse tundma traditsioonilisi ning nüüdisaegseid kunste, nende sisu, vorme ja tähendusi, kujundatakse mõistmist ning kriitikameelt. Oluline on mõtlemise paindlikkus ning avatus kultuurilistele ja individuaalsetele erinevustele, mis toetavad toimetulekut kiiresti muutuv ja mitmekultuurilises maailmas.

Praktiline kunstidega tegelemine arendab tundemaailma, intuiitiivset ja loovat mõtlemist. Kunstidel on oluline osa igapäevaelu rikastava ning emotsionaalselt tasakaalustava harrastusena.

Kunstitegevused tasakaalustavad teiste ainete valdavalt verbaalset ning analüütilist mõtlemist, lisades kujundliku, sünteesiva ja intuiitiivse poole. Selle tulemus on terviklik mõtlemine, mis võimaldab loovalt läheneda probleemidele, väärtustab erinevaid lahendusi ja lahendite mitmetahulisust. Kunstidega tegelemine avaldab positiivset mõju kõikide ainete õppimisele.

Kunstiainete sisus, tegevustes ja taotlustes on ühised järgmised aspektid:

- 1) teadmised kunstidest (analüüs);
- 2) erinevate kunstide seostamine (süntees);
- 3) ainealne (verbaalne) keel;
- 4) loominguline eneseväljendus (loomine, esitamine);
- 5) kunstiloomingu vastuvõtmine (kommunikatsioon, kriitika);
- 6) oma-, kohaliku ja maailmakultuuri väärtustamine (mitmekultuurilisus);
- 7) kultuuriväärtuste kaitsmine (jätkusuutlikkus).

6.1.4. Üldpädevuste kujundamine ainevaldkonna õppeainetes.

Kultuuri- ja väärtuspädevus	Individuaalase ja kultuurilise mitmekesisuse väärtustamine.
	Eetiliste ja esteetiliste väärtushoiakute kujundamine käsitletavate teemade, analüüsitavate kunstiteoste ja -sündmuste kaudu
	Teadliku ja kriitilise suhtumise kasvatamine erinevatesse infokanalitesse
	Praktiline loominguline tegevus ja selle üle arutlemine õpetavad teadvustama kunste eneseväljenduse vahendina, hindama erinevaid ideid, seisukohti ja probleemilahendusi ning austama autorsust
	Kasvatatakse teadlikku ja kriitilist suhtumist kõikidesse infokanalitesse.
Sotsiaalne ja kodanikupädevus	Uurimuslikud ja praktilised rühmatööd, loovtööd, arutlused ja esitlused, ühismusitseerimine, ühistes kunstiprojektides ning valdkondlikes ja valdkondadeülestes õppeprojektides osalemine kujundavad koostöövalmidust ning aitavad väärtustada üksteise toetamist.
	Kultuurisündmustel osalemine aitab kujundada kultuurilist ühtsustunnet
	Kunstiteoste üle arutledes harjutatakse oma seisukohtade kaitsmist ning teiste arvamustest lugupidamist.
	Kunstiained teadvustavad inimese kui keskkonna kujundaja ja kasutaja mõju, juhtides teadlikult ning jätkusuutlikult tegutsema nii looduses kui ka inimeste loodud ruumilistes ja virtuaalsetes keskkondades.
Enesemääratlus-pädevus	Pidev tagasiside andmine ja eneseanalüüsi oskuse arendamine aitavad tundma õppida oma huve ja võimeid ning kujundada positiivset minapilti.
	Kultuuriliste ja sotsiaalsete teemade käsitlemine (vaadeldavad kultuurinähtused, kunstiteoste ja muusikapalade ainekik ning sõnumid jne) aitab kujundada personaalset, sotsiaalset ja kultuurilist identiteeti.

Õpipädevus	Õpipädevust kujundatakse eriilmeliste ülesannete, õppemeetodite ja töövormide rakendamise kaudu, mis võimaldab õpilastel teadvustada ning kasutada oma õpistiili.
	Nii individuaalselt kui ka rühmas lahendatavad uurimis- ja probleemülesanded eeldavad info hankimist, selle analüüsimist ja tõlgendamist ning õpitu kasutamist uudsetes situatsioonides.
	Õpilased saavad ise jõukohaseid ülesandeid luua, oma valikute sobivust kontrollida, uusi oskusi katsetada ning järjekindlalt harjutada.
	Pidev tagaside ja eneseanalüüs aitavad järjest suurendada õppija rolli oma õpitegevuse juhtijana.
Suhtluspädevus	Kunstiteostest, -stiilidest, -ajastutest, jms rääkimine, ulatudes lihtsast argikeelsest kirjeldusest ainespetsiifilise keelekasutuseni.
	Tööde esitlemine ning aruteludes erinevate seisukohtade võrdlemine ja kaitsmine toetavad väljendusoskuse kujunemist ning ainealase oskussõnavara kasutamist.
	Referatiivsete ja uurimistööde koostamine eeldab teabetekstide mõistmist ning juhib kasutama mitmesuguseid info esitamise viise (teksti, joonist, skeemi, tabelit, graafikut).
	Kunstiainetes tutvutakse kunsti ja muusika kui kommunikatsioonivahenditega, õppides tundma neile eriomast mitteverbaalset keelt ning „tõlkides“ sõnumeid ühest keelest teise.
Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogia-pädevus	Ülesanded, kus tuleb sõnastada probleeme, arutleda lahenduste üle, põhjendada valikuid ja analüüsida tulemusi.
	Kunstikategooriate (kompositsioon, struktuur, rütm jne) analüüsimine, võrdlemine ja erinevate nähtuste tunnuste liigitamine ning sümbolite kasutamine.
	Kunstiterminoloogias kasutatakse matemaatika ja tehnoloogia sõnavara ja mõisteid.
	Loomeülesandeid täites õpitakse kasutama tehnoloogiavahendeid ning innovaatilisi lahendusi, mõistma teaduse ja tehnoloogia rolli muusika ning kunsti arengus..
Ettevõtlikkus-pädevus	Individuaal- ja rühmatöö, uurimuslikud ja probleemipõhised ülesanded ning õpitava sidumine nüüdisaegse igapäevaelu nähtustega..
	Uuenduslike ja loovate lahenduste väärtustamine
	Praktiline loovtegevus annab võimaluse katsetada ideede väljendamise ja esitlemise erinevaid võimalusi, leidlikult valides sobivaid meetodeid ning rõhutades oma tugevaid külgi.
	Õpitakse tegevust planeerima, võtma vastutust tööde lõpuni viimise ja tulemuse eest..
	Valdkonnaga seotud elukutsete ning institutsioonidega tutvumine.

6.1.5. Lõiming teiste ainevaldkondadega

Keel ja kirjandus. Võõrkeeled.	Arendatakse suulist ja kirjalikku eneseväljendusoskust, diktsiooni, funktsionaalset lugemisoskust ning infokanalite kasutamise oskust.
	Vaadeldakse eri ajastute ning kultuuride lugusid muusikas ja kujutavas kunstis, teatri- ja filmikunstis
Matemaatika	Arendatakse seoste loomise oskust ja loogilist mõtlemist (matemaatiline keel, struktuur, sümbolid ja meetodid).
	Arendatakse matemaatiliste sümbolite, kujundite ning mõistete tundmist.

Loodusained	Teadvustatakse inimese kuulmis- ja nägemismeele füsioloogilist eripära, õpitakse tundma looduskeskkonda ja selle eluvormide mitmekesisust ning helide, valguse ja värvide omadusi.
Sotsiaalsed	Vaadeldakse inimese suhteid teiste inimeste ja inimrühmadega ning erinevate kultuuride kommete ja pärimustega.
	Vaadeldakse kultuuri rolli ja muutumist ajaloo eri etappidel.
Tehnoloogia	Arendatakse käelist tegevust ning loovat mõtlemist, oskust innovaatilisi ideid kavandada ja praktikas ellu viia (loomisprotsess, tehnoloogiad ja tehnikad).
Kehaline kasvatus	Arendatakse kehatunnetust, tähelepanu, motoorikat, reageerimiskiirust ja koordinatsiooni.

6.1.6. Läbivate teemade rakendamise võimalusi.

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	Kujundatakse iseseisva õppimise ja tegutsemise oskust.
	Arendatakse õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, mis on olulised tulevases tööelus.
	Kunstiained võimaldavad õpilastel teadvustada oma võimeid ja huvisid, omandada nii ainealaseid kui ka üldisemaid mõtlemis- ning tegutsemisstrateegiaid.
	Tutvutakse kunstide mitmekülgsete väljunditega igapäevaelus, kunstidega seotud ametite ja elukutsetega,
	Võimaldatakse vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt külastades loomeettevõtteid.
	Õpilastele tutvustatakse ainevaldkonnaga seotud erialasid ja edasiõppimise võimalusi.
Keskkond ja jätkusuutlik areng Teabekeskond	Info leidmine muusika ja kunsti kohta, helilise ja visuaalse kommunikatsiooni väljendusvahendid, keskkonna visuaalne ja heliline kujundamine.
	Tutvutakse andmebaasidega, meediakeskkonna võimaluste ja ohtudega ning autorikaitse probleemidega.
	Teadvustatakse ümbritsevat loodus- või tehiskeskkonda loomingu allikana ja õpitakse keskkonda säästma.
	Väärtustatakse pärandkultuuri ning rahvuskultuuri jätkusuutlikku arengut.
	Osatakse näha võimalusi taaskasutuseks, analüüsitakse tehiskeskkonna objekte ökoloogilisest, esteetilisest ja eetilise vaatepunktist.
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	Kunstiainetes julgustatakse kujundama ja väljendama oma seisukohti ühiskonnas toimuvate protsesside kohta ning ideesid katsetama ja ellu viima.
Tehnoloogia ja innovatsioon	Kunstiainetes kasutatakse praktiliste loovtegevuste kaudu erinevaid oskusi ja vahendeid.
	Leiutatakse ja katsetatakse uusi võimalusi, toetades pidevalt muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ning töökeskkonnas toime tuleva inimese kujunemist.
Tervis ja ohutus	Kunstiainetes teadvustatakse kunstidega tegelemise emotsionaalselt tasakaalustavat mõju.
	Kujutavas kunstis kasutatakse materjale, töövahendeid ja instrumente, mille juures tuleb järgida ohutuse ning otstarbekuse printsiipe.
Väärtused ja kõlblus Kultuuriline	Õppesisus ja -tegevustes tutvutakse kohaliku, Eesti ja maailma kultuuripärandiga
	Teadvustatakse kultuuri rolli igapäevaelus, pärandkultuuri arenemist

identiteet	tänapäevases globaliseerivas maailmas
	Kujundatakse avatud ja lugupidavat suhtumist nii erinevatesse kultuuritraditsioonidesse kui ka nüüdisaja kultuurinähtustesse.
	Väärtustatakse uute ideede ning isiklike kogemuste ja emotsioonide loomingulist väljendamist.
	Õpilasi suunatakse osalema ühiseid väärtusi kujundavatel kunstisündmustel (näitused, muuseumid, kontserdid ja etendused).

6.1.7. Hindamine.

Hindamisel lähtutakse kooli õppekava üldosas olevast hindamise korraldusest ja hindamise kriteeriumidest.

Kunstivaldkonna ainete õpetamisel ja pädevuste hindamisel lähtutakse iga õpilase võimetekohasest arengust ja õpitulemuste saavutatusest.

Kunstivaldkonna õppeainetes on hindamise eesmärk toetada õpilaste arengut, innustada õpilasi isikupäraste ideede ja loovate lahenduste leidmisel ning suunata neid sihikindlalt õppima; suunata õpilaste enesehinnangu kujunemist, tekitada neis muusika-, kunsti- ja kultuurihuvi ning luua alus elukestvatele muusika- ja kunstiharrastusele; suunata ja toetada õpilasi haridustee valikul kunstide valdkonnas.

Hindamisel lähtutakse ainevaldkonnas taotletavatest pädevustest, mille keskmeks on:

- 1) õpilaste muusikaliste ja kunstialaste võimete areng;
- 2) teadmiste ja oskuste rakendamine muusitseerimisel ja kunstiloomingus;
- 3) isikupärane lähenemine loovülesannete lahendamisel.

Hindamisel väärtustatakse õpilaste teoreetilisi teadmisi, püüdlikkust ja osalemist õppeprotsessis ning pingutust tulemuste elluviimisel. Hindamisel on oluline tunnustada lahenduste erinevusi ja väärtustada õpilaste isikupära.

6.1.8. Füüsiline õpikeskkond.

Kool korraldab kunstivaldkonna ainete õppe klassis, kus on selleks vajalikud tingimused.

Kunst:

- 1) individuaalseks ja rühmatöökaks vajalik pind;
- 2) 500 luksise päevavalgusspektriga valgustus tööpinnal;
- 3) lauad ning tööde kuivatamise, hoiustamise ja eksponeerimise võimalused ning projektsioonitehnika;
- 4) kunstiraamatud, ajakirjad ja teatmeteosed;
- 5) DATA-projektori, foto- ja videokaamerate, skanneri ja printeri kasutamise võimalus ning internetiühendus.

Muusika:

- 1) muusikalisteks tegevusteks, sh rühmatöökaks ja liikumiseks vajalik pind;
- 2) fono- ja videoteegi (CD);
- 3) vajalikud vahendid: naturaalklaver, süntesaator, internetiühendusega arvuti
- 4) Orffi instrumentarium (rütmi- ja plaadpillid), plokkflöödid või kuuekeelsed väikekanded, akustilised kitarrid.

6.2. MUUSIKA

6.2.1. I kooliaste

Muusika õppe- ja kasvatuseesmärgid I kooliastmes

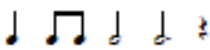
3. klassi lõpetaja:

- 1) osaleb meeleldi muusikalistes tegevustes: laulmises, pillimängus, muusika kuulamises ja liikumises;
- 2) laulab loomuliku häälega üksinda ja koos teistega klassis ning vastavalt võimetele ühe ja/või kahehäälses kooris;
- 3) laulab eesti rahvalaule (sh regilaule) ning peast oma kooliastme ühislaule;
- 4) laulab meloodiat käemärkide, astmetrepi ja noodipildi järgi ning kasutab relatiivseid helikõrgusi (astmeid);
- 5) ringitöös (koor, solistid) süvendatult taotleda vaba tooni tekitamist ja selget diktsiooni
- 6) lähtub muusikat esitades selle sisust ja meeleolust;
- 7) rakendab pillimängu kaasmängudes;
- 8) kasutab muusikalisi teadmisi kõigis muusikalistes tegevustes;
- 9) kirjeldab kuulatavat muusikat suunavate küsimuste järgi ning omandatud muusika oskussõnadega;
- 10) väärtustab enese ja teiste loomingut;
- 11) mõistab laulupeo tähendust.

1. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Laulmine	
Õpilane: ▪ laulab loomuliku kehahoiu ja hingamise, vaba toonitekitamise ja selge diktsiooniga ning emotsionaalselt üksi ja rühmas; ▪ mõistab ja väljendab lauldes muusika sisu ning meeleolu; ▪ laulab eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaule, kaanoneid ning teiste rahvaste laule; ▪ laulab eesti rahvalaule ja regilaule seoses kalendritähtpäevadega; ▪ laulab erineva karakteri, helilaadi, taktimõõdu ning tempoga laule õpetaja valikul; ▪ laulab peast kooliastme ühislaule: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Mu koduke“ (A. Kiiss), „Tiliseb, tiliseb aisakell“ (L. Wirkhaus); lastelaulud „Lapsed, tuppa“, „Teele, tee, kurekesed“, „Kevadel“ (Juba linnukesed), „Kevadpidu“ (Elagu kõik). ▪ laulab meloodiat käemärkide, astmetrepi ja noodipildi järgi ning kasutab relatiivseid helikõrgusi	▪ ühehäälnelaulmine ja osalemine koolikooris ▪ esinemisjulguse ja -oskuse arendamine ▪ meloodia laulmine käemärkide, astmetrepi ja noodipildi ning relatiivsete helikõrguste (astmete) järgi; ▪ eakohaste laste-, mängu- ja mudellaulude laulmine, kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laulude laulmine; ▪ kooliastme ühislaulude laulmine: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Mu koduke“ (A. Kiiss), „Tiliseb, tiliseb aisakell“ (L. Wirkhaus); lastelaulud „Lapsed, tuppa“, „Teele, tee, kurekesed“, „Kevadel“ (Juba linnukesed), „Kevadpidu“ (Elagu kõik). ▪ Astmete SO, MI, RA, LE, JO õppimine ja astmemudelite tajumise õppimine (SO-MI, SO-RA, SO-MI-RA jne.) kuulmise, käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi. ▪ Kodukoha laulude ja heliloojate tutvustamine ▪ Laulab „Eesti Lippu“ ja Vanalinna kooli laulu peast.
Pillimäng	

Õpilane: - kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille lihtsamates kaasmängudes ja/või <i>ostinato</i>'des ning iseseisvates palades; - väljendab pillimängus muusika sisu ja meeleolu.	- keha-, rütmi- ja plaatpillide kasutamine lihtsamates kaasmängudes ja/või <i>ostinato</i>'des - pillimängu rakendamine valdavalt laulude kaasmänguna. - pillimängus muusika sisu ja meeleolu väljendamine. - Eesti rahvapillide tutvustamine
Muusikaline liikumine	
Õpilane: - tunnetab ning väljendab muusika sisu, meeleolu ja ülesehitust liikumise kaudu; - tantsib eesti laulu- ja ringmänge.	- muusika sisu, meeleolu ja ülesehituse tunnetamine ning väljendamine liikumise kaudu - eesti laulu- ja ringmängude tantsimine.
Omalooming	
Õpilane: - loob lihtsaid rütmilisi kaasmänge keha-, rütmi- ja plaatpillidel; - kasutab lihtsates kaasmängudes astmemudeleid; - loob lihtsamaid tekste: liisusalme, regivärsse, laulusõnu jne; - kasutab loovliikumist muusika meeleolu väljendamiseks.	- lihtsate rütmiliste kaasmängude loomine keha-, rütmi- ja plaatpillidel; - lihtsates kaasmängudes astmemodelite kasutamine; - lihtsamate tekstide loomine: liisusalmid, regivärsid, laulusõnad jne; - muusika meeleolu väljendamiseks loovliikumise kasutamine.
Muusika kuulamine ja muusikalugu	
Õpilane: - on tutvunud karakterpalu kuulates muusika väljendusvahenditega ; - kirjeldab ning iseloomustab kuulatava muusikapala meeleolu ja karakterit, kasutades õpitud oskussõnavara; - väljendab muusika meeleolu ja karaktereid kunstiliste vahenditega; - seostab muusikapala selle autoritega; - eristab kuuldeliselt laulu ja pillimuusikat;	- kuulatud muusikapalade iseloomustamine muusika oskussõnavara kasutades - muusika väljendusvahenditega tutvumine (meloodia, rütm, tempo, dünaamika ja muusikapala ülesehitus); - laulu ja pillimuusika eristamine kuuldeliselt - kuulatava muusikapala meeleolu ja karakteri kirjeldamine ning iseloomustamine, kasutades õpitud oskussõnavara; - muusika meeleolu ja karakterite väljendamine kunstiliste vahenditega; - muusikapala seostamine selle autoritega.
Muusikaline kirjaoskus	
Õpilane: - mõistab allolevate helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes: - tajub ja õpib laulma astmemudeleid erinevates kõrguspositsioonides (astmetel SO, MI, RA, (JO) põhinevad mudelid); - mõistab JO-võtme tähendust ning kasutab seda noodist lauldes; - mõistab allolevate oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas: <i>meetrum, takt, taktimõõt, taktijoon, kordamismärk, kahekordne taktijoon, noodijoonestik, noodipea, noodivars,</i>	- lihtsamate helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendusõppimine ning nende kasutamine muusikalistes tegevustes: 2- ja 3-osalise taktimõõdu tähenduse õppimine; - JO-võtme tähenduse mõistmine ning selle kasutamine noodist lauldes; - lauludes JO- ja RA-astmerea tundmaõppimine; - allolevate oskussõnade tähenduse õppimine ja praktikas kasutamine: a) meetrum, takt, taktimõõt, taktijoon, kordamismärk, kahekordne taktijoon, noodijoonestik, noodipea, noodivars, astmerida, astmetrepp, punkt noodivältuse pikendajana; b) koorijuht, koor, ansambel, solist, eeslaulja, rahvalaul, rahvapill, rahvatants, dirigent, orkester, helilooja, sõnade autor;

<i>astmerida, astmetrepp, punkt noodivältuse pikendajana;</i> ▪ <i>koorijuht, koor, ansambel, solist, eeslaulja, rahvalaul, rahvapill, rahvatants, dirigent, orkester, helilooja, sõnade autor;</i> ▪ <i>muusikapala, salm, refrään, kaanon, kaasmäng, eelmäng, vahemäng;</i> ▪ <i>rütm, meloodia, tempo, kõlavärv, vaikselt, valjult,</i>	c) muusikapala, salm, refrään, kaanon, kaasmäng, eelmäng, vahemäng; d) rütm, meloodia, tempo, kõlavärv, vaikselt, valjult ▪ oskus kasutada noodis õpitud oskussõnu
Õppekäigud	
Õpilane: ▪ kirjeldab kogetud muusikaelamusi ning avaldab nende kohta arvamust suulisel või muul looval viisil; ▪ kasutab arvamust väljendades muusikalist oskussõnavara.	▪ õpilaste mitmekülgse kuulamiskogemuse saavutamise, kontserdikultuuri kujundamine ning silmaringi avardamine erinevate kontserdikülastuste kaudu ▪ kogetud muusikaelamuste kirjeldamine ning nende kohta arvamuse avaldamine suulisel või muul looval viisil; ▪ arvamust väljendades muusikalise oskussõnavara kasutamine ▪ esinemis- ja kontserdikultuuri õpetamine.

2. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Laulmine	
Õpilane: ▪ laulab loomuliku kehahoiu ja hingamise, vaba toonitekitamise ja selge diktsiooniga ning emotsionaalselt üksi ja rühmas; ▪ mõistab ja väljendab lauldes muusika sisu ning meeleolu; ▪ laulab eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaule, kaanoneid ning teiste rahvaste laule; ▪ laulab eesti rahvalaule ja regilaule seoses kalendritähtpäevadega; ▪ laulab erineva karakteri, helilaadi, taktimõõdu ning tempoga laule õpetaja valikul; ▪ laulab peast kooliastme ühislause: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Mu koduke“ (A. Kiiss), „Tiliseb, tiliseb aisakell“ (L. Wirkhaus); lastelaulud „Lapsed, tuppa“, „Teele, tee, kurekesed“, „Kevadel“ (Juba linnukesed), „Kevadpidu“ (Elagu kõik). ▪ Õpib tundma astmeid RA₁, SO₁, JO₁, NA, DI ja tajuma erinevaid astmemudeleid kuulmise, käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi.	▪ ühehäälnelise laulmine ja osalemine koolikooris ▪ esinemisjulguse ja -oskuse arendamine ▪ meloodia laulmine käemärkide, astmetrepi ja noodipildi ning relatiivsete helikõrguste (astmete) järgi; ▪ eakohaste laste-, mängu- ja mudellaulude laulmine, kaanonite ning eesti ja teiste rahvaste laulude laulmine; ▪ kooliastme ühislaulude laulmine: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Mu koduke“ (A. Kiiss), „Tiliseb, tiliseb aisakell“ (L. Wirkhaus); lastelaulud „Lapsed, tuppa“, „Teele, tee, kurekesed“, „Kevadel“ (Juba linnukesed), „Kevadpidu“ (Elagu kõik). ▪ Astmete SO, MI, RA, LE, JO õppimine ja astmemudelite tajumise õppimine (SO-MI, SO-RA, SO-MI-RA jne.) kuulmise, käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi. ▪ Laulab peast „Eesti Lippu“ ja Vanalinna kooli laulu.
Pillimäng	
Õpilane: ▪ kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille lihtsamates kaasmängudes ja/või <i>ostinato</i>’des ning	▪ keha-, rütmi- ja plaatpillide kasutamine lihtsamates kaasmängudes ja/või <i>ostinato</i>’des ▪ pillimängu rakendamine valdavalt laulude

iseseisvates palades; väljendab pillimängus muusika sisu ja meeleolu.	kaasmänguna. - pillimängus muusika sisu ja meeleolu väljendamine. - Eesti rahvapillide tutvustamine
Muusikaline liikumine	
Õpilane: - tunnetab ning väljendab muusika sisu, meeleolu ja ülesehitust liikumise kaudu; - tantsib eesti laulu- ja ringmänge.	- muusika sisu, meeleolu ja ülesehituse tunnetamine ning väljendamine liikumise kaudu - eesti laulu- ja ringmängude tantsimine. - Mõisted marss, jook, valss, polka
Omalooming	
Õpilane: - loob lihtsaid rütmilisi kaasmänge keha-, rütmi- ja plaatpillidel; - kasutab lihtsates kaasmängudes astmemudeleid; - loob lihtsamaid tekste: liisusalme, regivärsse, laulusõnu jne; - kasutab loovliikumist muusika meeleolu väljendamiseks.	- lihtsate rütmiliste kaasmängude loomine keha-, rütmi- ja plaatpillidel; - lihtsates kaasmängudes astmemudelite kasutamine; - lihtsamate tekstide loomine: liisusalmid, regivärsid, laulusõnad jne; - muusika meeleolu väljendamiseks loovliikumise kasutamine.
Muusikaline kuulamine ja muusikalugu	
Õpilane: - on tutvunud karakterpalu kuulates muusika väljendusvahenditega (meloodia, rütm, tempo, tämber, dünaamika ja muusikapala ülesehitus); - kirjeldab ning iseloomustab kuulatava muusikapala meeleolu ja karakterit, kasutades õpitud oskussõnavara; - väljendab muusika meeleolu ja karaktereid kunstiliste vahenditega; - seostab muusikapala selle autoritega. - on tutvunud kuuldeliselt ja visuaalselt eesti rahvalaulu ja rahvapillidega (kannel, Hiiu kannel, lõõtspill, torupill, sarvepill, vilepill);	- kuulatud muusikapalade iseloomustamine muusika oskussõnavara kasutades - muusika väljendusvahenditega tutvumine (meloodia, rütm, tempo, dünaamika ja muusikapala ülesehitus); - laulu ja pillimuusika eristamine kuuldeliselt - kuulatava muusikapala meeleolu ja karakteri kirjeldamine ning iseloomustamine, kasutades õpitud oskussõnavara; - muusika meeleolu ja karakterite väljendamine kunstiliste vahenditega; - muusikapala seostamine selle autoritega. - Pillidel musitseerimine
Muusikaline kirjaoskus	
Õpilane: - mõistab allolevate helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes: - tajub ja õpib laulma astmemudeleid erinevates kõrguspositsioonides; - astmetel SO, MI, RA, LE, JO, RA₁, SO₁ põhinevad mudelid; - mõistab JO-võtme tähendust ning kasutab seda noodist lauldes; - mõistab allolevate oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas: a) meetrum, takt, taktimõõt, taktijoon, kordamismärk, kahekordne taktijoon,	- lihtsamate helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendusõppimine ning nende kasutamine muusikalistes tegevustes; 2- ja 3-osalise taktimõõdu tähenduse õppimine; - JO-võtme tähenduse mõistmine ning selle kasutamine noodist lauldes; - lauldes JO- ja RA-astmerea tundmaõppimine; - allolevate oskussõnade tähenduse õppimine ja praktikas kasutamine: a) meetrum, takt, taktimõõt, taktijoon, kordamismärk, kahekordne taktijoon, noodijoonestik, noodipea, noodivars, astmerida, astmetrepp, punkt noodivältuse pikendajana;

noodijoonestik, noodipea, noodivars, astmerida, astmetrepp, punkt noodivältuse pikendajana; b) koorijuht, koor, ansambel, solist, eeslaulja, rahvalaul, rahvapill, rahvatants, dirigent, orkester, helilooja, sõnade autor; c) muusikapala, salm, refrään, kaanon, marss, polka, valss, <i>ostinato</i> , kaasmäng, eelmäng, vahemäng; d) rütm, meloodia, tempo, kõlavärv, vaikselt, valjult, <i>piano</i> , <i>forte</i> , fermaat;	b) koorijuht, koor, ansambel, solist, eeslaulja, rahvalaul, rahvapill, rahvatants, dirigent, orkester, helilooja, sõnade autor; c) muusikapala, salm, refrään, kaanon, kaasmäng, eelmäng, vahemäng; d) rütm, meloodia, tempo, kõlavärv, vaikselt, valjult
Õppekäigud	
Õpilane: - kirjeldab kogetud muusikaelamusi ning avaldab nende kohta arvamust suulisel või muul looval viisil; - kasutab arvamust väljendades muusikalist oskussõnavara.	- õpilaste mitmekülgse kuulamiskogemuse saavutamine, kontserdikultuuri kujundamine ning silmaringi avardamine erinevate kontserdikülastuste kaudu - kogetud muusikaelamuste kirjeldamine ning nende kohta arvamuse avaldamine suulisel või muul looval viisil; - arvamust väljendades muusikalise oskussõnavara kasutamine

3. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Laulmine:	
Õpilane: - laulab loomuliku kehahoiu ja hingamise, vaba toonitekitamise ja selge diktsiooniga ning emotsionaalselt üksi ja rühmas; - mõistab ja väljendab lauldes muusika sisu ning meeleolu; - laulab eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaule, kaanoneid ning teiste rahvaste laule; - laulab eesti rahvalaule ja regilaule seoses kalendritähtpäevadega; - laulab erineva karakteri, helilaadi, taktimõõdu ning tempoga laule õpetaja valikul; - laulab peast kooliastme ühislause: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Mu koduke“ (A. Kiiss), „Tiliseb, tiliseb aisakell“ (L. Wirkhaus); lastelaulud „Lapsed, tupp“, „Teele, tee, kurekesed“, „Kevadel“ (Juba linnukesed), „Kevadpidu“ (Elagu kõik). * Tunneb astmeid SO, MI, RA, LE, JO, RA₁, SO₁, JO¹, NA, DI ja tajub astmemudeleid (SO-MI, SO-RA, SO-MI-RA jne.) kuulmise, käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi.	- ühehäälnelaulmine ja osalemine koolikooris - esinemisjulguse ja -oskuse arendamine - meloodia laulmine käemärkide, astmetrepi ja noodipildi ning relatiivsete helikõrguste (astmete) järgi; - eakohaste laste-, mängu- ja mudellaulude laulmine, kaanonite ning eesti ja teiste rahvaste laulude laulmine; - kooliastme ühislaulude laulmine: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Mu koduke“ (A. Kiiss), „Tiliseb, tiliseb aisakell“ (L. Wirkhaus); lastelaulud „Lapsed, tupp“, „Teele, tee, kurekesed“, „Kevadel“ (Juba linnukesed), „Kevadpidu“ (Elagu kõik). - Astmete SO, MI, RA, LE, JO RA₁, SO₁, JO¹, NA, DI õppimine ja astmemudelite tajumise õppimine (SO-MI, SO-RA, SO-MI-RA jne.) kuulmise, käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi.
Pillimäng	
Õpilane: kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille lihtsamates kaasmängudes ja/või ostinato'des ning	keha-, rütmi- ja plaatpillide kasutamine lihtsamates kaasmängudes ja/või ostinato'des

iseseisvates palades; - väljendab pillimängus muusika sisu ja meeleolu. - õpitakse tundma viiulivõtit, tähtnimesid ja nende asukohta noodijoonestikul;	- pillimängu rakendamine valdavalt laulude kaasmänguna. - pillimängus muusika sisu ja meeleolu väljendamine. - Väikekandle ja lokupilli tutvustamine - Akordid, katmine, sõrmitsemine
Muusikaline liikumine	
Õpilane: - tunnetab ning väljendab muusika sisu, meeleolu ja ülesehitust liikumise kaudu; - tantsib eesti laulu- ja ringmänge.	- muusika sisu, meeleolu ja ülesehituse tunnetamine ning väljendamine liikumise kaudu - korrekne kehahoiak, liikumine muusikasse - eesti laulu- ja ringmängude tantsimine.
Omalooming	
Õpilane: - loob lihtsaid rütmilisi kaasmänge keha-, rütmi- ja plaatpillidel; - kasutab lihtsates kaasmängudes astmemudeleid; - loob lihtsamaid tekste: liisusalme, regivärsse, laulusõnu jne; - kasutab loovliikumist muusika meeleolu väljendamiseks.	- lihtsate rütmiliste kaasmängude loomine keha-, rütmi- ja plaatpillidel; - lihtsates kaasmängudes astmemudelite kasutamine; - lihtsamate tekstide loomine: liisusalmid, regivärsid, laulusõnad jne; - muusika meeleolu väljendamiseks loovliikumise kasutamine.
Muusika kuulamine ja muusikalugu	
Õpilane: - on tutvunud karakterpalu kuulates muusika väljendusvahenditega (meloodia, rütm, tempo, tämber, dünaamika ja muusikapala ülesehitus); - kirjeldab ning iseloomustab kuulatava muusikapala meeleolu ja karakterit, kasutades õpitud oskussõnavara; - väljendab muusika meeleolu ja karaktereid kunstiliste vahenditega; - seostab muusikapala selle autoritega. - eristab kuuldeliselt laulu ja pillimuusikat; - on tutvunud kuuldeliselt ja visuaalselt eesti rahvalaulu ja rahvapillidega (kannel, Hiiu kannel, lõõtspill, torupill, sarvepill, vilepill); - eristab kuuldeliselt marssi, valssi ja polkat.	- kuulatud muusikapalade iseloomustamine muusika oskussõnavara kasutades - muusika väljendusvahenditega tutvumine (meloodia, rütm, tempo, dünaamika ja muusikapala ülesehitus); - laulu ja pillimuusika eristamine kuuldeliselt ; - kuulatava muusikapala meeleolu ja karakteri kirjeldamine ning iseloomustamine, kasutades õpitud oskussõnavara; - muusika meeleolu ja karakterite väljendamine kunstiliste vahenditega; - muusikapala seostamine selle autoritega. - Instrumentaal- ja vokaalmuusika eristamine
Muusikaline kirjaoskus.	
Õpilane: mõistab allolevate helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes: 	- lihtsamate helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendusõppimine ning nende kasutamine muusikalistes tegevustes: 2- ja 3-osalise taktimõõdu tähenduse õppimine; - JO-võtme tähenduse mõistmine ning selle kasutamine noodist lauldes; - lauludes JO- ja RA-astmerea tundmaõppimine; - allolevate oskussõnade tähenduse õppimine ja praktikas kasutamine: a) meetrum, takt, taktimõõt, taktijoon,

- tajub ja õpib laulma astmemudeleid erinevates kõrguspositsioonides; - astmetel SO, MI, RA, LE, JO, RA₁, SO₁, JO¹, NA, DI põhinevad mudelid; - JO- ja RA- astmerida (duur ja moll) seoses lauludega - mõistab õpitud oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas	kordamismärk, kahekordne taktijoon, noodijoonestik, noodipea, noodivars, astmerida, astmetrepp, punkt noodivältuse pikendajana; b) koorijuht, koor, ansambel, solist, eeslaulja, rahvalaul, rahvapill, rahvatants, dirigent, orkester, helilooja, sõnade autor; c) muusikapala, salm, refrään, kaanon, kaasmäng, eelmäng, vahemäng; d) rütm, meloodia, tempo, kõlavärv, vaikselt, valjult <i>piano</i>, <i>forte</i>, fermaat, <i>latern</i>, <i>segno</i>, <i>volt</i>.
Õppekäigud	
Õpilane: - kirjeldab kogetud muusikaelamusi ning avaldab nende kohta arvamust suulisel või muul looval viisil; - kasutab arvamust väljendades muusikalist oskussõnavara.	- õpilaste mitmekülgse kuulamiskogemuse saavutamine, kontserdikultuuri kujundamine ning silmaringi avardamine erinevate kontserdikülastuste kaudu - kogetud muusikaelamuste kirjeldamine ning nende kohta arvamuse avaldamine suulisel või muul looval viisil; - arvamust väljendades muusikalise oskussõnavara kasutamine - esinemis- ja kontserdikultuuri kujundamine.

6.2.2. II kooliaste

Muusika õppe- ja kasvatusesmärgid II kooliastmes

6. klassi lõpetaja:

- 1) osaleb meeleldi muusikalistes tegevustes: laulmises, pillimängus, muusika kuulamises, liikumises;
- 2) laulab ühe- või kahehäälselt klassis oma hääle omapära arvestades;
- 3) laulab koolikooris õpetaja soovitusel ja musitseerib tunnis erinevates vokaal- ja pillikoosseisudes;
- 4) oskab kuulata iseennast ja teisi koos musitseerides, mõistab oma panust ning toetab ja tunnustab kaaslasti;
- 5) oskab laulda eesti rahvalaulu (sh regilaulu) ning peast oma kooliastme ühislaule;
- 6) kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid);
- 7) kasutab üksinda ning koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi;
- 8) julgeb esitada ideid ja rakendab võimetekohaselt oma loovust nii sõnaliselt kui ka erinevates muusikalistes eneseväljendustes, sh infotehnoloogia võimalusi kasutades;
- 9) kasutab muusika oskussõnu kuulatavate muusikapalade kirjeldamisel ning suunavate küsimuste abil oma arvamuse põhjendamisel; mõistab autorsuse tähendust;
- 10) eristab kuuldelselt vokaal- ja instrumentaalmuusikat;
- 11) leiab iseloomulikke jooni Eesti ja teiste maade rahvamuusikas;
- 12) tunneb huvi oma kooli ja paikkonna muusikaelu ning -sündmuste vastu ja osaleb selles, mõistab laulupeo traditsiooni tähendust.

4. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
---------------------	-----------------

Laulmine	
Õpilane: ▪ Laulab ühe- või kahehäälselt klassis oma hääle omapära arvestades ▪ Laulab erinevates vokaal-instrumentaalkoosseisudes tunnis ning tunnivälises tegevuses; ▪ mõistab laulupeo traditsiooni ja tähendust ▪ Oskab laulda eesti rahvalaulu (sh regilaulu) ning peast oma kooliastme ühislaule: ▪ Eesti hümn (Fr. Pacius), "Kui Kungla rahvas" (K. A. Hermann); "Mu isamaa armas" (saksa rahvalaul), "Eesti lipp" (E. Võrk), "Püha öö" (F. Gruber); "Kas tunned maad" (J. Berad), "Meil aiaäärne tänavas" (eesti rahvalaul); ▪ Kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi ▪ Kasutab üksinda ning koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi (laulmisel)	▪ eakohaste ühe- ja kahehäälselise laulude ja kaanonite laulmine ▪ eesti ja teiste rahvaste laulude laulmine a cappella ja saatega; ▪ astmetel SO, MI, RA, JO, JO¹, LE, NA, DI laulmine käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides; ▪ duur- ja moll helilaad ning duur- ja moll kolmkõla seoses lauludega. ▪ Vanalinna kooli laul
Pillimäng	
Õpilane: ▪ kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille kaasmängudes ja/või <i>ostinato</i>'des ning iseseisvates palades; ▪ väljendab pillimängus muusika sisu ja meeleolu.	▪ keha-, rütmi- ja plaatpillide kasutamine lihtsamates kaasmängudes ja/või <i>ostinato</i>'des ▪ pillimängu rakendamine valdavalt laulude kaasmänguna. ▪ pillimängus muusika sisu ja meeleolu väljendamine.
Muusikaline liikumine	
Õpilane: ▪ tunnetab ning väljendab muusika sisu, meeleolu ja ülesehitust liikumise kaudu; ▪ tunnetab ja väljendab liikumises meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat ning vormi ▪ tantsib eesti laulu- ja ringmänge.	▪ muusika sisu, meeleolu ja ülesehituse tunnetamine ning väljendamine liikumise kaudu ▪ eesti laulu- ja ringmängude tantsimine. ▪ Erinevate maade karaktertantsude tutvustamine
Omalooming	
Õpilane: ▪ Julgeb esitada ideid ja rakendab võimetekohaselt oma loovust nii sõnalises kui ka erinevates muusikalistes eneseväljendustes, sh infotehnoloogia võimalusi kasutades ▪ loob rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, kaasmänge ja/või <i>ostinato</i>'sid keha-, rütmi- ja plaatpillidel; ▪ kasutab improvisatsioonides astmemudeleid; ▪ loob tekste: regivärsse, lihtsamaid laulusõnu jne; ▪ kasutab muusika karakteri ja meeleolu väljendamiseks loovliikumist	▪ uute sõnarütmide loomine ▪ keha- või rütmipillidel kaas- ja vahemängude loomine ▪ tekstide loomine ▪ loovliikumine ▪ rütmikaanonite loomine ▪ laulule dünaamika kujundamine ▪ muusika visualiseerimine värvide kaudu ▪ tutvumine youtubega
Muusika kuulamine ja muusikalugu	
Õpilane: ▪ Kirjeldab ning põhjendab suunavate küsimuste ja omandatud muusika oskussõnade abil kuulatavat muusikat;	▪ muusikapala vormi määramine (valss, polka, marss) ▪ ajastu pillidega tutvumine (barokk)

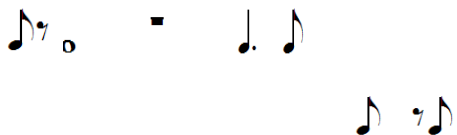
kasutab neid praktikas:	ritenuto, accelerando, dünaamika, piano, forte, mezzopiano, mezzoforte, pianissimo, fortissimo, crescendo, diminuendo; e) kordavalt I kooliastme muusikaline kirjaoskus ja oskussõnavara
Õppekäigud	
Õpilane: - Huvitub oma kooli ja kodukoha kultuurielust ning osaleb selles - kirjeldab kogetud muusikaelamusi ning avaldab nende kohta arvamust suulisel või muul looval viisil; - arutleb ja avaldab oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil; - kasutab arvamust väljendades muusikalist oskussõnavara.	õpilaste mitmekülgse kuulamiskogemuse saavutamine, kontserdikultuuri kujundamine ning silmaringi avardamine erinevate kontserdikülastuste kaudu (kooli kevadkontsert, ooperipäevad, jõulukontserdid jne.)

5. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Laulmine	
Õpilane: - Laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni ja puhta intonatsiooniga ning väljendusrikkalt; on teadlik häälehoiu vajadusest; - Laulab erinevates vokaal-instrumentaalkoosseisudes tunnis ning tunnivälises tegevuses; - laulab eakohaseid ühe- ja kahehäälsid laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule a cappella ja saatel; - rakendab muusikalisi teadmisi ning arvestab muusika väljendusvahendeid üksi ja rühmas lauldes; - mõistab laulupeo traditsiooni ja tähendust - Oskab laulda eesti rahvalaulu (sh regilaulu) ning peast oma kooliastme ühislaule: - Eesti hümn (Fr. Pacius), "Kui Kungla rahvas" (K. A. Hermann); "Mu isamaa armas" (saksa rhl), "Eesti lipp" (E. Võrk), "Püha õõ" (F. Gruber); "Kas tunned maad" (J. Berad), "Meil aiaäärne tänavas" (eesti rhl); - Kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi - Kasutab üksinda ning koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi	- eakohaste ühe- ja kahehäälsed laulude ja kaanonite laulmine - eesti ja teiste rahvaste laulude laulmine a cappella ja saatel; - astmetel SO, MI, RA, JO, JO¹, LE, NA, DI, RA₁, SO₁ laulmine käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides; - duur- ja moll helilaad ning duur- ja moll kolmkõla seoses lauludega. - relatiivsete helikõrguste (astmete) seostamine absoluutsete helikõrgustega g–G2; - kodukoha rahvalaulud - seltskonnalaulud
Pillimäng	
Õpilane:	

▪ kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille erinevates kaasmängudes ja/või <i>ostinato</i>'des ning iseseisvates palades; ▪ väljendab pillimängus muusika sisu ja meeleolu ▪ kasutab üksinda ning koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi ▪ Mängib C-duuri, a- molli klaveril	▪ keha-, rütmi- ja plaatpillide kasutamine kaas- ja vahemängudes ja/või <i>ostinato</i>'des ▪ pillimängu rakendamine valdavalt laulude kaasmänguna. ▪ pillimängus muusika sisu ja meeleolu väljendamine. ▪ C-duuri, a- molli mängimine klaveril
Muusikiline liikumine	
Õpilane: • tunnetab ning väljendab muusika sisu, meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat ning vormi, meeleolu ja ülesehitust liikumise kaudu; ▪ tantsib eesti laulu- ja ringmänge. ▪ väljendab liikumise kaudu eri maade rahvamuusikale (sh rahvatantsudele) iseloomulikke karaktereid: (valikuliselt); Soome, Vene, Läti, Leedu, Rootsi, Norra	• muusika sisu, meeleolu ja ülesehituse tunnetamine ning väljendamine liikumise kaudu • eesti laulu- ja ringmängude tantsimine • eri maade muusika järgi liikumine. • Erinevate sammude tutvustamine rahvatantsus: galopp, hüpaksamm, labajalg jne.
Omalooming	
Õpilane: ▪ loob rütmilisi kaasmänge keha-, rütmi- ja plaatpillidel; ▪ kasutab kaasmängudes astmemudeleid; ▪ loob lihtsamaid tekste: liisusalme, regivärsse, laulusõnu jne; ▪ kasutab loovliikumist muusika meeleolu väljendamiseks.	▪ uute sõnarütmide loomine ▪ keha- või rütmipillidel kaas- ja vahemängude loomine ▪ tekstide loomine ▪ loovliikumine ▪ rütmikaanonite loomine ▪ laulule dünaamika kujundamine ▪ muusika visualiseerimine värvide kaudu
Muusika kuulamine ja muusikalugu	
Õpilane: ▪ Kirjeldab ning põhjendab suunavate küsimuste ja omandatud muusika oskussõnade abil kuulatavat muusikat; mõistab autorsuse tähendust ▪ kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendeid: meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat, tämbrit ja vormi; (kahe- ja kolmeosaline lihtvorm); ▪ eristab instrumentaalmuusikat: pillirühmi (klahv-, keel-, puhk- ja löökpillid) ja sümfooniaorkestrit ▪ Eristab orkestri koosseisu kuuluvaid pillirühmi, ▪ iseloomustab kuulatava orkestri tämbri lihtsust, omapära, ▪ Teab N. Järvi tähendust eesti muusikas. ▪ Tunneb kooriliike tämbri järgi ▪ Leiab iseloomulikke jooni eesti ja teiste maade rahvamuusikas ▪ tunneb ja eristab eesti rahvamuusikat: rahvalaulu, -pille, -tantse; oskab nimetada	▪ muusikapala vormi määramine (vals, polka, marss) ▪ ajastu pillidega tutvumine ▪ muusika iseloomustamine muusikaliste oskussõnadega ▪ regilaulu omapära, karakteri, sõnumi väljatoomine ▪ lauldud ja kuulatud interpretatsioonide vaheliste erinevuste ja sarnasuste leidmine ▪ erinevate hääleliikide (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass) ning kooriliikide (laste-, poiste-, mees-, nais-, segakoor) tämbrite eristamine ▪ kuulatud pilli kõla ja karakteri iseloomustamine ning teistest eristamine (löökpillid, puhk-, keel-, klahvpillid; eesti rahvapillid) ▪ sümfoonia- ja puhkpilliorkester ▪ regilaulude autentset esitust ja töötlust

eesti rahvamuusika suursündmusi; ▪ *Võrdleb regilaulu autentset esitust tänapäevaste töötluste ja esitustega, leiab sarnasusi, erisusi.	
Muusikiline kirjaoskus	
Õpilane: ▪ mõistab allolevate helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes ▪ mõistab taktimõõtude 2/4, 3/4, 4/4 ja eeltakti tähendust ning arvestab neid musitseerides ▪ tajub ja õpib laulma astmemudeleid erinevates kõrguspositsioonides ▪ mõistab õpitud oskussõnade tähendust ning kasutab neid praktikas ▪ Teab muusikali tunnuseid, ▪ oskab nimetada tuntumaid muusikale ja nende heliloojaid, ▪ arutleb pereväärtuste teemal.	▪ Oskussõnad: a) eeltakt, viiulivõti, klaviatuur, duur-helilaad, moll-helilaad, absoluutsed helikõrgused (tähtnimed), helistik, toonika ehk põhiheli, helistikumärgid, juhuslikud märgid, diees ($\sharp$), bemoll ($\flat$), bekarr ($\natural$); paralleelhelistikud b) vokaalmuusika, soololaul, koorilaul, instrumentaalmuusika, interpreet, improvisatsioon; c) tämber, hääleliigid (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), pilliliigid (keelpillid, puhkpillid, löökpillid, klahvpillid, rahvapillid); d) tempo, andante, moderato, allegro, largo, ritenuto, accelerando, dünaamika, piano, forte, mezzopiano, mezzoforte, pianissimo, fortissimo, crescendo, diminuendo; ▪ muusikal
Õppekäigud	
Õpilane: ▪ kirjeldab kogetud muusikaelamusi ning avaldab nende kohta arvamust suulisel või muul looval viisil; ▪ kasutab arvamust väljendades muusikalist oskussõnavara.	▪ Huvitub oma kooli ja kodukoha kultuurielust ning osaleb selles ▪ arutleb ja avaldab oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil; ▪ kasutab arvamust väljendades muusikalist oskussõnavara. ▪ Kontsertide ühiskülastused

6. klass

Õppetundide maht 35 tundi õppeaastas (1 tund nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Laulmine	
Õpilane: ▪ Laulab ühe- või kahehäälselt klassis oma hääle omapära arvestades ▪ Laulab hoogsalt selge diktsiooniga, vastavalt dünaamikale ja muusikalistele võimetele intonatsioonipuhtalt ka võõrkeeles ▪ Laulab erinevates vokaal-instrumentaalkoosseisudes tunnis ning tunnivälises tegevuses; ▪ Kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid)	▪ ühe- ja kahehäälsed laulude ja kaanonite laulmine ▪ eesti ja teiste rahvaste laulude laulmine a cappella ja saatel; ▪ astmetel SO, MI, RA, JO, JO ¹ , LE, NA, DI, RA ₁ , SO ₁ laulmine käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides; ▪ duur- ja moll helilaad ning duur- ja moll kolmkõla seoses lauludega.

▪ Kasutab üksinda ning koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi ▪ laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni ja puhta intonatsiooniga ning väljendusrikkalt; ▪ on teadlik häälehoiu vajadusest; ▪ mõistab laulupeo traditsiooni ja tähendust ▪ Oskab laulda eesti rahvalaulu (sh regilaulu) ning peast oma kooliastme ühislaule: ▪ Eesti hümn (Fr. Pacius), "Kui Kungla rahvas" (K. A. Hermann); "Mu isamaa armas" (saksa rahvalaul), "Eesti lipp" (E. Võrk), "Püha öö" (F. Gruber); "Kas tunned maad" (J. Berad), "Meil aiaäärne tänavas" (eesti rahvalaul);	▪ relatiivsete helikõrguste (astmete) seostamine absoluutsete helikõrgustega ▪ erinevate ürituste seltskonnalaulude tutvustamine ▪ pop- ja rocklaulude tutvustamine ▪ kirikulaulude tutvustamine
Pillimäng	
Õpilane: ▪ kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille erinevates kaasmängudes ja/või <i>ostinato</i>'des ning iseseisvates palades; ▪ väljendab pillimängus muusika sisu ja meeleolu. ▪ Mängib eel-, vahe-, järelmängu helistiku kolmkõla 3- löögilistel heliväljendustel metallofonil või kellamängul.	▪ keha-, rütmi- ja plaatpillide kasutamine kaas- ja vahemängudes ja/või <i>ostinato</i>'des ▪ pillimängu rakendamine valdavalt laulude kaasmänguna. ▪ pillimängus muusika sisu ja meeleolu väljendamine. ▪ C-duuri, a- molli mängimine klaveril ▪ Muusikakoolis käivad õpilased tutvustavad erinevaid pille (viul, tromboon, klaver, kitarr jne.)
Muusikaline liikumine	
Õpilane: ▪ tunnetab ning väljendab muusika sisu, meeleolu ja ülesehitust liikumise kaudu; ▪ tantsib eesti laulu- ja ringmänge.	▪ muusika sisu, meeleolu ja ülesehituse tunnetamine ning väljendamine liikumise kaudu ▪ eesti laulu- ja ringmängude tantsimine.
Omalooming	
Õpilane: ▪ loob rütmilisi kaasmänge keha-, rütmi- ja plaatpillidel; ▪ kasutab kaasmängudes astmemudeleid; ▪ loob tekste: liisusalme, regivärsse, laulusõnu jne; ▪ kasutab loovliikumist muusika meeleolu väljendamiseks. ▪ Koostab referaadi vabalt valitud ühest viini klassikust või saksa heliloojast. ▪ (Abiks IKT, muusika teatmeteosed vm), ▪ tutvustab kaasõpilastele üht heliloojatest, ▪ väljendab end selgelt, arusaadavalt.	▪ uute sõnarütmide loomine ▪ keha- või rütmipillidel kaas- ja vahemängude loomine ▪ tekstide loomine ▪ loovliikumine ▪ rütmikaanonite loomine ▪ laulule dünaamika kujundamine ▪ muusika visualiseerimine värvide kaudu ▪ referaadi koostamine ▪ ristsõna vms koostamine
Muusika kuulamine ja muusikalugu	
Õpilane: ▪ Kirjeldab ning põhjendab suunavate küsimuste ja omandatud muusika oskussõnade abil kuulatavat muusikat; mõistab autorsuse tähendust	▪ muusikapala vormi määramine (valss, polka, marss) ▪ ajastu pillidega tutvumine ▪ muusika iseloomustamine muusikaliste oskussõnadega

- tunneb ja eristab eesti rahvamuusikat: rahvalaulu, -pille, -tantse; oskab nimetada eesti rahvamuusika suursündmusi; - teab tuntumaid heliloojaid, nende tähendust muusikaloos - iseloomustab austria, šoti, iiri ja inglismaa rahvamuusika eripära ja karakterit	- regilaulu omapära, karakteri, sõnumi väljatoomine - lauldud ja kuulatud interpretatsioonide vaheliste erinevuste ja sarnasuste leidmine - N.Rimski- Korsakovi <i>Šeherezade</i> 1. osa - F.Chopin, J. Brahms, Viini klassikud, F. Schubert, G. F. Händel, M.Mussorgski, - regilaulude autentsed esitused ja töötused - austria, šoti, iiri ja inglise rahvamuusika
Muusikaline kirjaoskus ja oskussõnad	
- Mõistab allolevate helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes: - noodivältused, rütmifiguurid ja pausid: - rütmifiguurid: - Tunneb/ kasutab musitseerimisel itaaliakeelseid <i>tempo-</i> ja <i>dünaamikamärke</i> - teab metronoomi tähendust ja selle kasutamisevõimalust - Tunneb 6/8 taktimõõtu - mõistab õpitud oskussõnade tähendust ning kasutab neid praktikas (kontserdipäevik kaks korda õppeaastas – vormistamine, analüüs)	- Helistikud G – e, F – d; - kaheksandik taktimõõdu tutvustamine laulurepertuaarist tulenevalt; - oskussõnade tähenduse mõistmine: a) eeltakt, viiulivõti, klaviatuur, duur-helilaad, moll-helilaad, absoluutsed helikõrgused (tähtnimed), helistik, toonika ehk põhiheli, helistikumärgid, juhuslikud märgid diees ($\sharp$), bemoll ($\flat$), bekarr ($\natural$); paralleelhelistikud b) vokaalmuusika, soololaul, koorilaul, instrumentaalmuusika, interpreet, improvisatsioon; c) tämber, hääleliigid (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), pilliliigid (keelpillid, puhkpillid, löökpillid, klahvpillid, rahvapillid); d) tempo, andante, moderato, allegro, largo, ritenuto, accelerando, dünaamika, piano, forte, mezzopiano, mezzoforte, pianissimo, fortissimo, crescendo, diminuendo;
Õppekäigud	
Õpilane: - kirjeldab kogetud muusikaelamusi ning avaldab nende kohta arvamust suulisel või muul looval viisil; - kasutab arvamust väljendades muusikalist oskussõnavara.	- Huvitub oma kooli ja kodukoha kultuurielust ning osaleb selles - arutleb ja avaldab oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil; - kasutab arvamust väljendades muusikalist oskussõnavara. - Kontserdid koolis ja väljaspool kooli.

6.2.3. III kooliaste

Muusika õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes

9. klassi lõpetaja:

- 1) osaleb meeleldi muusikalistes tegevustes ning kohalikus kultuurielus; aktsepteerib muusika erinevaid avaldusvorme;
- 2) laulab ühe- või mitmehäälselt rühmas olenevalt hääle omapäras;
- 3) laulab ja musitseerib tunnis erinevates vokaal- ja pillikoosseisudes;

- 4) mõistab ja väärtustab laulupeo sotsiaal-poliitilist olemust ning muusikahariduslikku tähendust;
- 5) oskab kuulata ennast ja kaaslast ning hindab enda ja teiste panust koos muusitseerides;
- 6) suhtub kohusetundlikult endale võetud ülesannetesse;
- 7) oskab laulda eesti rahvalaulu (sh regilaulu) ning peast oma kooliastme ühislaule;
- 8) kasutab noodist lauldes relatiivseid helikõrgusi (astmeid);
- 9) rakendab üksi ja rühmas muusitseerides teadmisi muusikast ning väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid;
- 10) väljendab kuulnud muusika kohta arvamust ning kasutab seisukohta põhjendades ja muusikapalu nii suuliselt kui ka kirjalikult analüüsides muusikalist oskussõnavara;
- 11) leiab iseloomulikke jooni teiste maade rahvamuusikas ning toob eesti rahvamuusikaga võrreldes esile erinevad ja sarnased tunnused;
- 12) väärtustab heatasemelist muusikat elavas ja salvestatud ettekandes;
- 13) teab autoriõigusi ning nendega kaasnevaid õigusi ja kohustusi, huvitub muusikaalasest tegevusest ning väärtustab seda ja osaleb kohalikus kultuurielus;
- 14) omab ülevaadet muusikaga seotud elukutsest, ametitest ja võimalustest muusikat õppida;
- 15) kasutab muusikalistes tegevustes infotehnoloogia vahendeid.

7. klass

Õppetundide maht 35 tundi õppeaastas (1 tund nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Laulmine Õpilane: ▪ Laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni, puhta intonatsiooniga ja väljendusrikkalt ning arvestab esitatava muusikapala stiili; järgib häälehoidu häälemurdeperioodil; ▪ laulab ea- ja teemakohaseid ühe-, kahe- ning paiguti kolmehäälseid laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule; ▪ osaleb laulurepertuaari valimisel ja põhjendab oma seisukohti; ▪ laulab peast kooliastme ühislaule: „Eesti hümn“ (F. Pacius), "Jää vabaks, Eesti meri" (V. Oksvort), "Oma laulu ei leia ma üles" (V. Ojakäär), "Laul Põhjamaast" (Ü. Vinter), "Eestlane olen ja eestlaseks jään" (A. Mattiisen), "Saaremaa valss" (R. Valgre), "Kalevite kants" (P. Veebel), "Mu isamaa on minu arm" (G. Ernesaks), "Me pole enam väikesed" (A. Oit). ▪ Laulab meloodiat relatiivseid helikõrgusi kasutades käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides (SO, MI, RA, JO, RA₁, SO₁, JO₁, LE, NA, DI)	▪ laulmine puhta intonatsiooni, õige hingamise ning selge diktsiooniga. ▪ mitmehäälsuse tajumise arendamine ▪ ühe- ja kahehäälseliste laulude ja kaanonite laulmine ▪ eesti ja teiste rahvaste laulude laulmine a cappella ja saatel; ▪ astmetel SO, MI, RA, JO, JO₁, LE, NA, DI, RA₁, SO₁ laulmine käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides; ▪ duur- ja moll helilaad ning duur- ja moll kolmkõla seoses lauludega. ▪ relatiivsete helikõrguste (astmete) seostamine absoluutsete helikõrgustega ▪ tavandi- ja jõululaulude tutvustamine, õpetamine
Pillimäng	

Õpilane: - rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast - väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid - rakendab musitseerides kitarri lihtsamaid akordmänguvõtteid ning lähtub absoluutsetest helikõrgustest (tähtnimedest) pillimängus; - kasutab keha-, rütmi- ja plaadpille kaasmängudes ja/või <i>ostinato</i>'des ning iseseisvates palades;	- helistike C-duur, a-moll; G-duur, e-moll ning F-duur ja d-moll seostamine pillimänguga; D-h repertuaarist lähtuvalt; - tabulatuuriga tutvumine akordimärkide lugemiseks - lauludele rütmisaadete mängimine - süntesaatoril erinevate tämbrite leidmine laulu saatmiseks akordidega - muusikakooli õpilaste pillide tutvustamine (tšello, viiul, tromboon jm.)
Muusikaline liikumine	
Õpilane: - rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast - tunnetab ja rakendab liikudes muusika väljendusvahendeid; - väljendab liikumise kaudu erinevate maade rahvamuusikale iseloomulikke karaktereid: (valikuliselt) Prantsuse, Itaalia, Hispaania, Põhja- ja Ladina-Ameerika, Aafrika, Idamaade - väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid	- rahvatantsu Havah Nagilah lihtsama versiooni ja/ või põhisammudega tutvumine - erinevate maade rahvamuusikale iseloomulike karakterite väljendamine
Omalooming	
Õpilane: - rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast - väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid; - kasutab infotehnoloogia vahendeid muusikalistes tegevustes - loob improviseerimise keha-, rütmi- ja plaadpillidel; - loob kindlas vormis rütmilis-meloodilisi kaasmänge ja/või <i>ostinato</i>'sid keha-, rütmi- ja plaadpillidel; - kasutab lihtsaid meloodiaid luues relatiivseid helikõrgusi (astmeid); - loob tekste: regivärsse, laulusõnu jne; - väljendab muusika karakterit ja meeleolu ning enda loomingulisi ideid liikumise kaudu;	- loominguliste ideede rakendamine arvutil olemasolevaid muusikaprogramme kasutades; - lihtsa 4- taktilise pentatoonilise meloodia loomine C-duuris - jaapani rahvalauludele saate improviseerimine pentatoonika astmetel nutitelefonide programme kasutades. - araabia pulmalaulule 2-taktilise rütmisaate loomine - Araabiamaade muusika põhjal power-point esitluse loomine - Rütmirondo loomine - Interneti võimalused (youtube, sasslantis jm.)
Muusika kuulamine ja muusikalugu	
Õpilane: - Väljendab oma arvamust kuulnud muusikast ning põhjendab ja analüüsib seda muusika oskussõnavara kasutades suuliselt ja kirjalikult - Väärtustab heatasemelist muusikat elavas ja salvestatud ettekandes - kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendid (meloodiat, rütmi, tempot,	eesti tuntud interpretide, dirigentide, ansamblite, orkestrite ja muusika suursündmuste tundmine; <i>Keelpillid:</i> poogenpillid viiul, vioola e altviiul, tšello, kontrabass, näppepillid harf, kitarri; <i>Puhkpillid:</i> puupuhkpillid flööt, klarnet, saksofon, oboe, fagott; vaskpuhkpillid: trompet, metsasarv, tromboon, tuuba; <i>Löökpillid:</i> kindla helikõrgusega timpan, ksilofon; ebamäärase

dünaamikat, tämbrit) ning muusikateose ülesehitust (2-ja 3-osalist lihtvormi, variatsiooni- ja rondovormi); - arutleb muusika üle ja analüüsib seda oskussõnavara kasutades; võtab kuulda ja arvestab teiste arvamust ning põhjendab enda oma nii suuliselt kui ka kirjalikult; - eristab kõla ja kuju järgi erinevaid pille - Teab autoriõigusi ja sellega kaasnevaid õigusi ja kohustusi - Rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast ning väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid; - Leiab iseloomulikke jooni teiste maade rahvamuusikas ning toob eesti rahvamuusikaga võrreldes esile erinevad ja sarnased tunnused; - Kasutab infotehnoloogia vahendeid - On tutvunud juudi, austraalia, jaapani, india ning hiina kultuuritraditsioonide ja muusikapärandiga ning suhtub sellesse lugupidavalt	helikõrgusega (rütmipillid) suur trumm, väike trumm, taldrikud jt; <i>Klahvpillid:</i> klaver, klavessiin, orel, akordion; <i>Elektrofonid:</i> süntesaator, elektriklaver; - eristab kõla järgi pillikoosseise: <i>Orkestrid:</i> (sümfoonia, puhkpilli-, keelpilli-, rahvapilliorkester); <i>Ansamblid:</i> (keelpillikvartett, pop- ja džässansambel); - eristab pop-, rokk-, džäss-, filmi- ja lavamuusikat (ooperi, opereti, muusikali ja balleti). - tunneb eesti pärimusmuusika tänapäevaseid tõlgendusi - Saaremaa ooperipäevade, kammermuusikapäevade jm. muusikaürituste tutvustamine - Õpilaste suunamine muusikaüritustele
Muusikiline kirjaoskus	
Õpilane: - Rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast - väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid - mõistab õpitud oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas - mõistab taktimõõtude 2/4, 3/4, 4/4 ja laulurepertuaarist tulenevalt kaheksandik taktimõõdu tähendust ning arvestab neid musitseerides; - mõistab helistike C–a, G–e, F–d (repertuaarist tulenevalt D–h) tähendust ning lähtub nendest musitseerides; - kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid) ja seostab neid absoluutsete helikõrgustega (tähtnimed); - kontserdipäevik kaks korda aastas (analüüs, vormistamine)	- mõistab allolevate helivälte, rütmifiguuride ja pausi tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes: - oskussõnad ja mõisted: elektrofonid, sümfooniaorkester, kammerorkester, keelpilliorkester, džässorkester, partituur, muusikainstrumentide nimetused; ooper, operett, ballett, muusikal, sümfoonia, instrumentaalkontsert, spirituaal, gospel; rondo, variatsioon, pop- ja rokkmuusika, džässmuusika, süvamuusika; sving, sünkkoop, absoluutne kuulmine, kammertoon, partii, partituur, helihark, ultraheli ja infraheli, rütmirondo, kaanon, triool, aukhuulik, ühekordne lesthuulik, kahekordne lesthuulik, glissando, klapisüsteem, kaussuulik, kõlalehter, ventiilid, sordiin, harmooniline moll, duur-ja moll-pentatoonika, kromatism - islam, moslem, koraan, makaam, , šintoism, zen-budism, gagaku, kabukiteater, No-teater,

	Bunraku, hinduism, budism, veedad, AUM, raga, tala, veerandtoonid, burdoon
Õppekäigud	
Õpilane: - Huvitub muusikaalasest tegevusest ja väärtustab seda - osaleb kohalikus kultuurielus; - aktsepteerib muusika erinevaid avaldusvorme	arutleb, analüüsib ja põhjendab oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil; kasutab arvamust väljendades teadmisi ja muusikalist oskussõnavara

8. klass

Õppetundide maht 35 tundi õppeaastas (1 tund nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Laulmine	
Õpilane: - Laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni, puhta intonatsiooniga ja väljendusrikkalt ning arvestab esitatava muusikapala stiili; järgib häälehoitu häälemurdeperioodil; - laulab ea- ja teemakohaseid ühe-, kahe- ning paiguti kolmehäälsed laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule; - osaleb laulurepertuaari valimisel ja põhjendab oma seisukohti; - laulab peast kooliastme ühislause: „Eesti hümn“ (F. Pacius), "Jää vabaks, Eesti meri" (V. Oksvort), "Oma laulu ei leia ma üles" (V. Ojakäär), "Laul Põhjamaast" (Ü. Vinter), "Eestlane olen ja eestlaseks jään" (A. Mattiisen), "Saaremaa valss" (R. Valgre), "Kalevite kants" (P. Veebel), "Mu isamaa on minu arm" (G. Ernesaks), "Me pole enam väikesed" (A. Oit). - Laulab meloodiat relatiivseid helikõrgusi kasutades käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides (SO, MI, RA, JO, RA₁, SO₁, JO₁, LE, NA, DI)	- laulmine puhta intonatsiooni, õige hingamise ning selge diktsiooniga. - mitmehäälsuse taju arendamine - ühe- ja kahehäälsed laulude ja kaanonite laulmine - sobiva fraseerimise ja hingamise arvestamine - eesti ja teiste rahvaste laulude laulmine a cappella ja saatega; - astmetel SO, MI, RA, JO, JO₁, LE, NA, DI, RA₁, SO₁ laulmine käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides; - duur- ja moll helilaad ning duur- ja moll kolmkõla seoses lauludega. - relatiivsete helikõrguste (astmete) seostamine absoluutsete helikõrgustega - kalendri- ja tähtpäevalaulude, tavandilaulude tutvustamine, õpetamine.
Pillimäng	
Õpilane: - rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast - väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid - kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille, kaasmängudes ja/või <i>ostinato</i>’des ning iseseisvates palades; - rakendab musitseerides kitarri lihtsamaid akordmänguvõtteid ning lähtub absoluutsetest	- kitarri ajaloo ning ehitusega tutvumine - kitarril heli tekitamine - helistike C-duur, a-moll; G-duur, e-moll ning F-duur ja d-moll seostamine pillimänguga; D-h repertuaarist lähtuvalt; - kitarri tabulatuur

helikõrgustest (tähtnimedest) pillimängus;	
Muusikaline liikumine	
Õpilane: - rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast - väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid	- tunnetab ja rakendab liikudes muusika väljendusvahendeid; - väljendab liikumise kaudu erinevate maade rahvamuusikale iseloomulikke karaktereid: (valikuliselt) Prantsuse, Itaalia, Hispaania, Põhja- ja Ladina-Ameerika, Aafrika, Idamaade
Omalooming	
Õpilane: - rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast - väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid; - kasutab infotehnoloogia vahendeid muusikalistes tegevustes (kontserdipäevik-lisamaterjali otsimine)	- loob improvisatsioone keha-, rütmi- ja plaatpillidel; - loob kindlas vormis rütmilis-meloodilisi kaasmänge ja/või <i>ostinato</i>'sid keha-, rütmi- ja plaatpillidel; - kasutab lihtsaid meloodiaid luues relatiivseid helikõrgusi (astmeid); - loob tekste: regivärsse, laulusõnu jne; - väljendab muusika karakterit ja meeleolu ning enda loomingulisi ideid liikumise kaudu; - loominguliste ideede rakendamine arvutil olemasolevaid muusikaprogramme kasutades;
Muusika kuulamine ja muusikalugu	
Õpilane: - Väljendab oma arvamust kuulnud muusikast; Põhjendab ja analüüsib oma arvamust muusika oskussõnavara kasutades suuliselt ja kirjalikult - Väärtustab heatasemelist muusikat elavas ja salvestatud ettekandes - Teab autoriõigusi ja sellega kaasnevaid õigusi ja kohustusi - Rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast - Väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid; - Leiab iseloomulikke jooni teiste maade rahvamuusikas - Toob eesti rahvamuusikaga võrreldes esile erinevad ja sarnased tunnused; - Kasutab infotehnoloogia vahendeid muusikalistes tegevustes	- kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendid (meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat, tämbrit) ning muusikateose ülesehitust (2-ja 3-osalist lihtvormi, variatsiooni- ja rondovormi); - arutleb muusika üle ja analüüsib seda oskussõnavara kasutades; võtab kuulda ja arvestab teiste arvamust ning põhjendab enda oma nii suuliselt kui ka kirjalikult; - eesti tuntud interpretide, dirigentide, ansamblite, orkestrite ja muusika suursündmuste tundmine; - eristab kõla ja kuju järgi: <i>Keelpillid:</i> poogenpillid viiul, vioola e altviul, tšello, kontrabass, näppepillid harf, kitarr; <i>Puhkpillid:</i> puupuhkpillid flööt, klarnet, saksofon, oboe, fagott; vaskpuhkpillid: trompet, metsasarv, tromboon, tuuba; <i>Löökpillid:</i> kindla helikõrgusega timpan, ksülofon; ebamäärase helikõrgusega (rütmipillid) suur trumm, väike trumm, taldrikud jt; <i>Klahvpillid:</i> klaver, klavessiin, orel, akordion; <i>Elektrofonid:</i> süntesaator, elektriklaver; *eristab kõla järgi pillikoosseise: <i>Orkestrid:</i> (sümfoonia, puhkpilli-, keelpilli-, rahvapilliorkester); <i>Ansamblid:</i> (keelpillikvartett, pop- ja džässansambel);

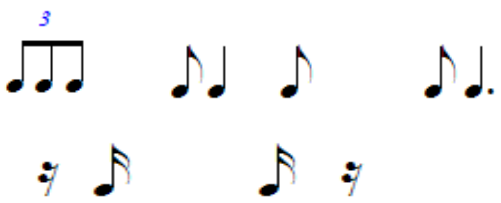
	- eristab pop-, rokk-, džäss-, filmi- ja lavamuusikat (ooperi, opereti, muusikali ja balleti). - on tutvunud Eesti ning Prantsuse, Itaalia, Hispaania, Põhja- ja Ladina-Ameerika, Aafrika või Idamaade muusikapärandiga ning suhtub sellesse lugupidavalt; - tunneb eesti pärimusmuusika tänapäevaseid tõlgendusi
Muusikaline kirjaoskus	
Õpilane: - Rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast - Väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid - teab bassivõtme tähendust ning rakendab seda musitseerides repertuaarist tulenevalt - mõistab õpitud helivõtuste, rütmifiguuride ja pausi tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes: - teab klahvpillide heli tekitamise mehhanismi ning klahvpillide peamisi osi: klaviatuur, keeled, virblid, haamrite süsteem, pedaalid, viled, manuaalid, registrid. - Teab erinevatele muusikastiilidele iseloomulikke mõisteid ning oskab neid kasutada; - mõistab helistike C–a, G–e, F–d (repertuaarist tulenevalt D–h) tähendust ning lähtub nendest musitseerides; - kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid) ja seostab neid absoluutsete helikõrgustega (tähtnimed); - teab bassivõtme tähendust ning rakendab seda musitseerides repertuaarist tulenevalt; + kordavalt I ja II kooliastme muusikaline kirjaoskus ja sõnavara; - Kontserdipäevik kaks korda õppeaastas	- oskussõnad ja mõisted: a) elektrofonid, <i>akustiline, elektro-akustiline, elektrooniline (instrument)</i> sümfooniaorkester, kammerorkester, keelpilliorkester, džässorkester, partituur, muusikainstrumentide nimetused; b) ooper, operett, ballett, muusikal, sümfoonia, instrumentaalkontsert, spirituaal, gospel; c) rondo, variatsioon, pop- ja rokkmuusika, džässmuusika, süvamuusika; d) intervallid - kvart, terts, oktaav, septim, sekst; <i>modulatsioon, country, western, bluegrass, hillbilly, rhytm´n blues, mainstream, evergreen, rock´n roll, mercy bea, folkmuusika, folkrock, etno-folk, folk-metal, reggae, afroameerika, gospel, blues, rhytm´n blues, hook-lines, jazz-funk, europop, mainstream, gospel, blues, rhytm´n blues, heavy rock, psühhedeeliline rock, soul, fusioon, Hammond orel,</i> - Ladina-Ameerika muusikale iseloomulikud mõisted: <i>antifoonia, samba, bossanova, lambada, macarena, tango, son, mambo, rumba, tša-tša-tša, salsa, paso doble, habaneer, flamenko, bolero, fandango, vihuela</i> - hip-hopile ja elektroonilisele muusikale iseloomulikud mõisted: <i>beat-box, räppimine, breiktants, scratching, cut&paste tehnik, DJ, house, techno, ambient, drum´n bass, dubstep</i> - C, F ja G toonika-akordid klaviatuuril - Osavõtt maakonna ja vabariigi muusikakonkurssidest (poiste laul, solistica jne)
Õppekäigud	
Õpilane: - Huvitub muusikaalasest tegevusest ja väärtustab seda - Osaleb kohalikus kultuurielus; - Aktsepteerib muusika erinevaid avaldusvorme	- arutleb, analüüsib ja põhjendab oma arvamust muusikaalamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil; - kasutab arvamust väljendades teadmisi ja muusikalist oskussõnavara. - kontsertidest, muusikaüritustest osavõtt

9. klass

Õppetundide maht 35 tundi õppeaastas (1 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Laulmine Õpilane: ▪ Laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni, puhta intonatsiooniga ja väljendusrikkalt ning arvestab esitatava muusikapala stiili; järgib häälehoidu häälemurdeperioodil; ▪ laulab ea- ja teemakohaseid ühe-, kahe- ning paiguti kolmehäälsed laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule; ▪ osaleb laulurepertuaari valimisel ja põhjendab oma seisukohti; ▪ mõistab relatiivsete helikõrguste (astmete) vajalikkust noodist lauldes ning kasutab neid meloodiat õppides ▪ Tunneb hääleorganite nimetusi, ehitust ja oskab seletada hääle tekkimise mehhanismi ▪ laulab peast kooliastme ühislaule: „Eesti hümn“ (F. Pacius), "Jää vabaks, Eesti meri" (V. Oksvort), "Oma laulu ei leia ma üles" (V. Ojakäär), "Laul Põhjamaast" (Ü. Vinter), "Eestlane olen ja eestlaseks jään" (A. Mattiisen), "Saaremaa valss" (R. Valgre), "Kalevite kants" (P. Veebel), "Mu isamaa on minu arm" (G. Ernesaks), "Me pole enam väikesed" (A. Oit). ▪ Laulab meloodiat relatiivseid helikõrgusi kasutades käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides (SO, MI, RA, JO, RA₁, SO₁, JO¹, LE, NA, DI)	▪ laulmine puhta intonatsiooni, õige hingamise ning selge diktsiooniga. ▪ mitmehäälsuse tajude arendamine ▪ ühe- ja kahehäälsed laulude ja kaanonite laulmine ▪ eesti ja teiste rahvaste laulude laulmine a cappella ja saatel; ▪ astmetel SO, MI, RA, JO, JO¹, LE, NA, DI, RA₁, SO₁ laulmine käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides; ▪ lihtsamate intervallide laulmine ▪ duur- ja moll helilaad ning duur- ja moll kolmkõla seoses lauludega. ▪ absoluutsete helikõrguste seostamine relatiivsete helikõrgustega (g-G²); ▪ seltskonnalaulud
Pillimäng Õpilane: ▪ Rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast ▪ Väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid ▪ kasutab keha-, rütmi- ja plaadpille, kaasmängudes ja/või <i>ostinato</i>'des ning iseseisvates palades; ▪ rakendab musitseerides kitarri lihtsamaid akordmänguvõtteid ning lähtub absoluutsetest helikõrgustest (tähtnimedest) pillimängus; ▪ helistike C-duur, a-moll; G-duur, e-moll ning F-duur ja d-moll seostamine pillimänguga; D-	

h repertuaarist lähtuvalt;	
Muusikaline liikumine	
Õpilane: - rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast - väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid - tunnetab ja rakendab liikudes muusika väljendusvahendeid; - väljendab liikumise kaudu erinevate maade rahvamuusikale iseloomulikke karaktereid: (valikuliselt) Prantsuse, Itaalia, Hispaania, Põhja- ja Ladina-Ameerika, Aafrika, Idamaad	muusika väljendusvahendite rakendamine liikudes
Omalooming	
Õpilane: - Rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast - Väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid; - Kasutab infotehnoloogia vahendeid muusikalistes tegevustes - loob improvisatsioone keha-, rütmi- ja plaatpillidel; - loob kindlas vormis rütmilis-meloodilisi kaasmänge ja/või <i>ostinato</i>'sid keha-, rütmi- ja plaatpillidel; - kasutab lihtsaid meloodiaid luues relatiivseid helikõrgusi (astmeid); - loob tekste: regivärsse, laulusõnu jne; - väljendab muusika karakterit ja meeleolu ning enda loomingulisi ideid liikumise kaudu;	- power-point'is ettekande koostamine Itaalia kuulsast muusikust - käesoleval hooajal kavas oleva ooperi-, opereti- või balletietenduse posterit esitlemine (või <i>power point</i> presentatsioonina) koos muusika või videonäitega vastavalt ülesandele - loominguliste ideede rakendamine arvutil olemasolevaid muusikaprogramme kasutades;
Muusika kuulamine ja muusikalugu	
Õpilane: - Väljendab oma arvamust kuulnud muusikast; - Põhjendab ja analüüsib oma arvamust muusika oskussõnavara kasutades suuliselt ja kirjalikult; - Väärtustab heatasemelist muusikat elavas ja salvestatud ettekandes; - Teab autoriõigusi ja sellega kaasnevaid õigusi ja kohustusi - Rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast ning väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid; - Leiab iseloomulikke jooni teiste maade rahvamuusikas - Toob eesti rahvamuusikaga võrreldes esile erinevad ja sarnased tunnused; - Kasutab infotehnoloogia vahendeid muusikalistes tegevustes	- eesti tuntud interpretide, dirigentide, ansamblite, orkestrite ja muusika suursündmuste tundmine; - eristab kõla ja kuju järgi: <i>Keelpillid</i>: poogenpillid viiul, vioola e altviiul, tšello, kontrabass, näppepillid harf, kitarr; <i>Puhkpillid</i>: puupuhkpillid flööt, klarnet, saksofon, oboe, fagott; vaskpuhkpillid: trompet, metsasarv, tromboon, tuuba; <i>Löökpillid</i>: kindla helikõrgusega timpan, ksilofon; ebamäärase helikõrgusega (rütmipillid) suur trumm, väike trumm, taldrikud jt; <i>Klahvpillid</i>: klaver, klavessiin, orel, akordion; <i>Elektrofonid</i>: süntesaator, elektriklaver; *eristab kõla järgi pillikoosseise: <i>Orkestrid</i>: (sümfoonia, puhkpilli-, keelpilli-, rahvapilliorkester); <i>Ansamblid</i>: (keelpillikvartett, pop- ja džässansambel);

- kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendid (meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat, tämbrit) ning muusikateose ülesehitust (2-ja 3-osalist lihtvormi, variatsiooni- ja rondovormi); - arutleb muusika üle ja analüüsib seda oskussõnavara kasutades; võtab kuulda ja arvestab teiste arvamust ning põhjendab enda oma nii suuliselt kui ka kirjalikult; - eristab pop-, rokk-, džäss-, filmi- ja lavamuusikat (ooperi, opereti, muusikali ja balleti). - on tutvunud Eesti ning Prantsuse, Itaalia, Hispaania, Põhja- ja Ladina-Ameerika, Aafrika või Idamaade muusikapärandiga ning suhtub sellesse lugupidavalt; - tunneb eesti pärimusmuusika tänapäevaseid tõlgendusi - kontserdipäevik kaks korda aastas oma muusikaliste teadmiste esitamiseks.	- Itaalia ja prantsuse muusika - Aafrika ja afroameerika muusika - Jazzmuusika - Ooper - Ballett - Filmimuusika
Muusikaline kirjaoskus ja oskussõnad	
Õpilane: - Rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast - väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid - mõistab allolevate helivältuste, rütmifiguuride ja pausi tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes: - noodivältused, rütmifiguurid ja pausid: - mõistab taktimõõtude 2/4, 3/4, 4/4 ja laulurepertuaarist tulenevalt kaheksandik taktimõõdu tähendust ning arvestab neid musitseerides; - mõistab helistike C–a, G–e, F–d (repertuaarist tulenevalt D–h) tähendust ning lähtub nendest musitseerides; - kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid) ja seostab neid absoluutsete helikõrgustega (tähtnimed); - teab bassivõtme tähendust ning rakendab seda musitseerides repertuaarist tulenevalt; + kordavalt I ja II kooliastme muusikaline kirjaoskus ja sõnavara; - Oskab analüüsida ja kirjeldada erinevate	Oskussõnad ja mõisted: - Itaalia muusika: <i>tarantella, napolit laul, ballaadid ja lüürilised laulud, bel canto</i> - Prantsuse muusika: <i>rahvalaulud, šansoon, gavott, farandool, courante ja bourree, trubaduur, kunstmuusika, operett, ballett, impressionism</i> - Aafrika muusika: <i>rituaalid, rütmika, polüütmia, pentatoonika, ostinato, süngoop</i> - afro-ameerika muusika: <i>spirituaal, gospel, ragtime, off-beat, bluu, blue notes, bluesi helirida, 12-taktiline bluusivorm</i> - Jazzmuusika: <i>improvisatsioon, 12-taktiline bluusivorm, tämber, blue notes, break, off-beat, dixieland, chicago jazz, swing, arranjeerimine, sümfooniline jazz, big band akordijärgnevus,</i> - ooper, libreto, aaria, intermezzo, primadonna, retsitiiv jt - ballett, koreograaf, pantomiim, kordeballett, libretist, lavastaja, helilooja, modernants, libretist, lavastaja, helilooja, modernants, <i>bebop, cool jazz, hard bop, rhythm´n blues, afro-ameerika, break, off-beat, modernne jazz, free jazz, vaba improvisatsioon, fusion, jazzrock, world jazz, hip-hop jazz, free funk, No wave, drum ´n bass jazz jne</i> - filmimuusika: <i>helioperaator, helirežissöör, heliefektid, originaalmuusika, helindamine, montaaž, filmipartituur, helirežii, soundtrack</i>

rahvaste muusikat ning erinevaid muusikastiile, kasutades sobivaid oskussõnu ja mõisteid	
Õppekäigud	
Õpilane: - Huvitub muusikaalasest tegevusest ja väärtustab seda - Osaleb kohalikus kultuurielus; - Aktsepteerib muusika erinevaid avaldusvorme	- arutleb, analüüsib ja põhjendab oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil; - kasutab arvamust väljendades teadmisi ja muusikalist oskussõnavara.

6.3. KUNST

6.3.1. I kooliaste

Kunsti õppe- ja kasvatuseesmärgid I kooliastmes

3. klassi lõpetaja:

- 1) tunneb kunstiõppes rõõmu mängulisest ja loovast tegutsemisest;
- 2) julgeb katsetada oma ideede erinevaid visuaalseid väljendusi;
- 3) oskab töötada iseseisvalt ja teha koostööd, väärtustab erinevaid lahendusi;
- 4) tunneb huvi lähikonna kultuuriobjektide vastu.

1. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
<i>Uurimine, avastamine, ideede arendamine</i>	
Õpilane: - tunneb rõõmu kunstis mängulisest ja loovast tegutsemisest ning katsetab julgelt oma mõtete ja ideede erinevaid visuaalseid väljendusi - tegutseb iseseisvalt ja teeb koostööd, arvestades kaaslastega - loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab; - kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal	- Oma tööde esitlemine, selgitamine ja kaaslaste kuulamine. Töötamine iseseisvalt ja grupis. - Põhielementide- joon, värv, vorm, ruum, rütm jt tundmaõppimine. - Iseloomulike tunnuste ning peamise esiletoomine. - Erinevate tehnikate, materjalide, võtete ja vahendite läbiproovimine. - Mänguasjade ja omameisterdatud mudelitega lavastuslikud mängud.
<i>Pildiline ja ruumiline väljendus</i>	
Õpilane: leiab kujutatava kõige iseloomulikumat jooned,	- Esemete ja olendite iseloomulike tunnuste leidmine. - Peamise esiletõstmine suuruse, asukoha

▪ valib sobiva kujutusviisi olulisema esiletoomiseks, ▪ paneb tähele värvide koosmõju ja pildi kompositsiooni ▪ tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; ▪ väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi; ▪ loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab; ▪ kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi;	ja värvi abil. Ümbrus Vabanemine stampkujunditest (päikese- neljandik, aknarist jm). Asjad Tuttavate asjade kujutamine - lilled, mänguasjad ... Inimene Inimese vanus, amet jne, joonistamine mälu järgi. Geomeetria Mõisted kolmnurk, ruut, ring ...
Disain ja keskkond	
Õpilane: ▪ Seostab vormi otstarbega ▪ Väärtustab keskkonnateadlikke kasutamise ja loomise põhimõtteid ▪ Kirjeldab visuaalse kultuuri näiteid, ▪ Tuleb toime nii reaalses kui ka virtuaalses kultuuri- ja õppekeskkonnades ▪ Teadvustab meedia võimalusi ja ohtusid ▪ mõistab tehismailma ja selle kasutaja suhet; Peab silmas eesmärgipärasust, uuenduslikkust, esteetilisust ja ökoloogilisust ▪ Tegutseb eetilisel ja ohutult nii reaalses kui ka virtuaalses kultuurikeskkonnades.	▪ Situatsiooni kirjeldav lähteülesanne. ▪ Ideede selgitamine, vormistamine jooniste ja makettidena. ▪ Disaini roll igapäevaelus: trükised, tarbevormid, ruumid, hooned, keskkond jne. ▪ Vormi ja funktsiooni seos. Märk Geomeetriliste kujundite erinevad tähendused. Kiri Oma nime kujundus portfooliol vms. ▪ Kunstitunnis omandatud oskuste rakendamine digitaalsete vahenditega töötades.
Meedia ja kommunikatsioon	
Õpilane. ▪ Kirjeldab visuaalse kultuuri näiteid, ▪ Tuleb toime nii reaalses kui ka virtuaalses kultuuri- ja õppekeskkonnades ▪ Teadvustab meedia võimalusi ja ohtusid ▪ Märkab sõnumeid, analüüsides meediat ja reklaami; ▪ Arutleb visuaalse infoga seotud nähtuste üle ruumilises ja virtuaalses keskkonnas.	▪ Meediad kodus ja koolis. ▪ Pildilise jutustuse vormid ja vahendid (illustatsioon, koomiks, reklaam, animatsioon, foto, video). ▪ Asjade tähendus pildil (nt loodus- materjalidest installatsiooni jäädvustamine fotona).
Kunstikultuur	
Õpilane: ▪ Tunneb lähiümbruse olulisi kunsti- ja kultuuriobjekte, ▪ Käib kunstimuuseumides ja näitustel ▪ Arutleb kunsti üle, kasutades õpitud ainemõisteid ▪ Analüüsib nüüdiskunsti teoseid, ▪ Märkab erinevaid vorme ja sõnumeid, ▪ Leiab seoseid tänapäeva eluga ning on avatud erinevate kultuuriilmingute suhtes; ▪ Leiab infot kunstiraamatutest ja eri teabeallikatest, ▪ Uurib ja võrdleb eri ajastute kunstiteoseid; ▪ Mõistab kultuuriväärtuste ja -keskkonna	▪ Vana ja uue võrdlemine. ▪ Eesti kultuuripärandi tähtsused. ▪ Muuseumide ja näituste külastamine, kunstiteoste vaatlemine ja aruteludes osalemine. Eesti ja maailm Keskaegsed hooned. Rahvakunst Laulupidu ja rahvariided.

kaitse olulisust;	
Materjalid, tehnikad	
Õpilane: - Kasutab erinevaid joonistamise, maalimise, pildistamise ja skulptuuri töövõtteid ning tehnikaid - Leiab kujutatava kõige iseloomulikumat jooned, Valib sobiva kujutusviisi olulisema esiletoomiseks, - Paneb tähele värvide koosmõju ja pildi kompositsiooni - Tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; Väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi; - Rakendab erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus)	- Kunstitehnikate ja töövõtete loominguine rakendamine. - Materjalide, töövahendite ja töökoha otstarbekas ning teisi arvestav kasutamine. Maal Näpuvärvid , guašš Skulptuur Plastiliin, savi jt pehmed voolimismaterjalid. Graafika Riipimine vms.

2. klass

Õppetundide maht 35 tundi õppeaastas (1 tund nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Uurimine, avastamine, ideede arendamine	
Õpilane: - Tunneb rõõmu kunstis mängulisest ja loovast tegutsemisest - Katsetab julgelt oma mõtete ja ideede erinevaid visuaalseid väljendusi - Tegutseb iseseisvalt ja teeb koostööd, arvestades kaaslastega - Loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab; - Kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal	- Oma tööde esitlemine, selgitamine ja kaaslaste kuulamine. - Töötamine iseseisvalt ja grupis. - Põhielementide- joon, värv, vorm, ruum, rütm jt tundmaõppimine. - Iseloomulike tunnuste ning peamise esiletoomine. - Erinevate tehnikate, materjalide, võtete ja vahendite läbiproovimine. - Piltjutustused: joonistus, maal, illustratsioon, koomiks, fotoseeria, animatsioon.
Pildiline ja ruumiline väljendus	
Õpilane: - Leiab kujutatava kõige iseloomulikumat jooned, - Valib sobiva kujutusviisi olulisema esiletoomiseks, - Paneb tähele värvide koosmõju ja pildi kompositsiooni - Tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; Väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi; - Loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab; - Kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi;	- Esemete ja olendite iseloomulike tunnuste leidmine. - Peamise esiletõstmine suuruse, asukoha ja värvi abil. Ümbrus Puude, mägede, pilvede jne kujutamine mitmel erineval moel. Asjad Eseme tähtsamad tunnused. Inimene Algsed proportsioonireeglid. Geomeetria Geomeetrilistest kujunditest pilt.
Disain ja keskkond	
Õpilane: Seostab vormi otstarbega	- Situatsiooni kirjeldav lähteülesanne. - Ideede selgitamine, vormistamine jooniste ja

- Väärtustab keskkonnateadlikke kasutamise ja loomise põhimõtteid - Kirjeldab visuaalse kultuuri näiteid, - Tuleb toime nii reaalses kui ka virtuaalses kultuuri- ja õppekeskkonnades - Teadvustab meedia võimalusi ja ohtusid - Mõistab tehismailma ja selle kasutaja suhet; Peab silmas eesmärgipärasust, uuenduslikkust, esteetilisust ja ökoloogilisust - Tegutseb eetilisel ja ohutult nii reaalses kui ka virtuaalses kultuurikeskkonnades.	makettidena. - Disaini roll igapäevaelus: trükised, tarbevormid, ruumid, hooned, keskkond jne. - Vormi ja funktsiooni seos. Märk Liiklusmärkide keel Kiri Dekoratiivkiri kingipakil vms. - Kunstitunnis omandatud oskuste rakendamine digitaalsete vahenditega töötades.
Meedia ja kommunikatsioon	
Õpilane: - Kirjeldab visuaalse kultuuri näiteid - Tuleb toime nii reaalses kui ka virtuaalses kultuuri- ja õppekeskkonnades - Teadvustab meedia võimalusi ja ohtusid - Märkab sõnumeid, analüüsides meediat ja reklaami; - Arutleb visuaalse infoga seotud nähtuste üle ruumilises ja virtuaalses keskkonnas.	- Meediat kodus ja koolis. - Pildilise jutustuse vormid ja vahendid (illustatsioon, koomiks, reklaam, animatsioon, foto, video). - Piltjutustuste kujundamine (nt foto sidumine joonistuste ja tekstiga). - e-kaart.
Kunstikultuur	
Õpilane: - Tunneb lähiümbruse olulisi kunsti- ja kultuuriobjekte. - Käib kunstimuuseumides ja näitustel. - Arutleb kunsti üle, kasutades õpitud ainemõisteid - Analüüsib nüüdiskunsti teoseid, - Märkab erinevaid vorme ja sõnumeid, - Leiab seoseid tänapäeva eluga - On avatud erinevate kultuuriilmingute suhtes; - Leiab infot kunstiraamatutest ja eri teabeallikatest - Uurib ja võrdleb eri ajastute kunstiteoseid; - Mõistab kultuuriväärtuste ja -keskkonna kaitse olulisust;	- Vana ja uue võrdlemine. - Eesti kultuuripärandi tähtsused. - Muuseumide ja näituste külastamine, - Kunstiteoste vaatlemine - Aruteludes osalemine. Eesti ja maailm Lossid, kindlused ja mõisahooned. Rahvakunst Talu ja taluriistad.
Materjalid, tehnikad	
Õpilane: - Kasutab erinevaid joonistamise, maalimise, pildistamise ja skulptuuri töövõtteid ning tehnikaid - Leiab kujutatava kõige iseloomulikumat jooned, valib sobiva kujutusviisi olulisema esiletoomiseks, - Paneb tähele värvide koosmõju ja pildi kompositsiooni - Tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; - Väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi; - Rakendab erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus)	- Kunstitehnikate ja töövõtete loominguine rakendamine. - Materjalide, töövahendite ja töökoha otstarbekas ning teisi arvestav kasutamine. Maal Näpüvärvid , guašš, <i>tempera</i>, akvarell, pastell ... Skulptuur Seisvad figuurid materjali lisamisega. Graafika Monotüüpia jt erinevad tõmmised.

3. klass

Õppetundide maht 52 tundi õppeaastas (1. ja 3. v. 2 t. nädalas, 2. ja 4. v. 1 t. nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
<i>Uurimine, avastamine, ideede arendamine</i>	
Õpilane: - Tunneb rõõmu kunstis mängulisest ja loovast tegutsemisest. - Katsetab julgelt oma mõtete ja ideede erinevaid visuaalseid väljendusi. - Tegutseb iseseisvalt ja teeb koostööd, arvestades kaaslastega. - Loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab; - Kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal	- Oma tööde esitlemine, selgitamine ja kaaslaste kuulamine. - Töötamine iseseisvalt ja grupis. - Põhielementide- joon, värv, vorm, ruum, rütm jt tundmaõppimine. - Iseloomulike tunnuste ning peamise esiletoomine. - Erinevate tehnikate, materjalide, võtete ja vahendite läbiproovimine. - Tegelikkuse ja virtuaalsete keskkondade võrdlus.
<i>Pildiline ja ruumiline väljendus</i>	
Õpilane: - Leiab kujutatava kõige iseloomulikumat jooned - Valib sobiva kujutusviisi olulisema. esiletoomiseks. - Paneb tähele värvide koosmõju ja pildi kompositsiooni. - Tunneta oma kunstivõimeid ja -huve; Väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi; - Loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab; - Kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi;	- Esemete ja olendite iseloomulike tunnuste leidmine. - Peamise esiletõstmine suuruse, asukoha ja värvi abil. Ümbrus Maastik kevadel, suvel, sügisel, talvel Asjad Esimesed katsetused kujutamisel natuurist. Inimene Dünaamiline kriipsujuku liikumise kavandamisel. Geomeetria Plasttaarast, karpideest loomade vm meisterdamine.
<i>Disain ja keskkond</i>	
Õpilane: - Seostab vormi otstarbega - Väärtustab keskkonnateadlikke kasutamise ja loomise põhimõtteid - Kirjeldab visuaalse kultuuri näiteid - Tuleb toime nii reaalses kui ka virtuaalses kultuuri- ja õppekeskkonnades - Teadvustab meedia võimalusi ja ohtusid - Mõistab tehismaaailma ja selle kasutaja suhet; Peab silmas eesmärgipärasust, uuenduslikkust, esteetilisust ja ökoloogilisust - Tegutseb eetilisel ja ohutult nii reaalses kui ka virtuaalses kultuurikeskkonnades.	- Situatsiooni kirjeldav lähteülesanne. - Ideede selgitamine, vormistamine jooniste ja makettidena. - Disaini roll igapäevaelus: trükised, tarbevormid, ruumid, hooned, keskkond jne. - Vormi ja funktsiooni seos. Märk Stilisatsioon. Kiri Šrifti valik vastavalt ülesandele. - Kunstitunnis omandatud oskuste rakendamine digitaalsete vahenditega töötades.
<i>Meedia ja kommunikatsioon</i>	
Õpilane: - Kirjeldab visuaalse kultuuri näiteid - Tuleb toime nii reaalses kui ka virtuaalses	- Meediat kodus ja koolis. - Pildilise jutustuse vormid ja vahendid

kultuuri- ja õppekeskkondades ▪ Teadvustab meedia võimalusi ja ohtusid ▪ Märkab sõnumeid, analüüsides meediat ja reklaami; ▪ Arutleb visuaalse infoga seotud nähtuste üle ruumilises ja virtuaalses keskkonnas.	(illustratsioon, koomiks, reklaam, animatsioon, foto, video). ▪ Uue tähenduse andmine asjadele või kujutatavale konteksti muutmise (nt juurviljadest tegelased tervisliku toitumise-videos).
Kunstikultuur	
Õpilane: ▪ Tunneb lähiumbruse olulisi kunsti- ja kultuuriobjekte ▪ Käib kunstimuuseumides ja näitustel ▪ Arutleb kunsti üle, kasutades õpitud ainemõisteid ▪ Analüüsib nüüdiskunsti teoseid, ▪ Märkab erinevaid vorme ja sõnumeid, ▪ Leiab seoseid tänapäeva eluga ▪ On avatud erinevate kultuuriilmingute suhtes; ▪ Leiab infot kunstiraamatutest ja eri teabeallikatest, uurib ja võrdleb eri ajastute kunstiteoseid; ▪ Mõistab kultuuriväärtuste ja -keskkonna kaitse olulisust;	▪ Vana ja uue võrdlemine. ▪ Eesti kultuuripärandi tähtsused. ▪ Muuseumide ja näituste külastamine ▪ Kunstiteoste vaatlemine ▪ Aruteludes osalemine. Eesti ja maailm Lähikonna kunstigalerii, muuseumi asukoht ja funktsioon. Rahvakunst Kindamustrid, sokisääred vms.
Materjalid, tehnikad	
Õpilane ▪ Kasutab erinevaid joonistamise, maalimise, pildistamise ja skulptuuri töövõtteid ning tehnikaid ▪ Leiab kujutatava kõige iseloomulikumat jooned ▪ Valib sobiva kujutusviisi olulisema esiletoomiseks ▪ Paneb tähele värvide koosmõju ja pildi kompositsiooni ▪ Tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; Väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi; ▪ Rakendab erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus)	▪ Kunstitehnikate ja töövõtete loominguine rakendamine. ▪ Materjalide, töövahendite ja töökoha otstarbekas ning teisi arvestav kasutamine. Maal Näpuvärvid , guašš, <i>tempera</i> , akvarell, pastell ... Skulptuur Voolimine ühest tükist, ilma juurde lisamiseta. Graafika Papitrükk vms.

6.3.2.. II kooliaste

Kunsti õppe- ja kasvatusesmärgid II kooliastmes

6. klassi lõpetaja:

- 1) tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve, hindab enda ja teiste isikupära;
- 2) eksperimenteerib mõtete, vahendite, materjalide ja kunstitehnikatega;
- 3) tegutseb loovates ja uurimuslikes rühmatöodes ühise tulemuse nimel;
- 4) rakendab oma loomingulisi võimeid ja oskusi ka väljaspool kunstitundi;
- 5) on avatud erinevate kunsti- ja kultuuriilmingute suhtes;
- 6) tunneb huvi kunstiloomingu ja paikkondliku kultuuri vastu;

- 7) mõistab kultuuriväärtuste ja -keskkonna kaitse olulisust;
- 8) näeb loodust ja keskkonda säästva tarbimise võimalusi.

4. klass

Õppetundide maht 35 tundi õppeaastas (1 tund nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
<i>Uurimine, avastamine, ideede arendamine</i>	
Õpilane: - Tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; Väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi; - Loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab; - Kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi; - Rakendab erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus jne)	- Uurimuslik ja loov koostöö. - Teoste esitlemine, valikute põhjendamine. - Kujutamine, väljendamine, kujundamine vaatluse ja mälu järgi. - Kavandamine. - Pildiruum, ruumilisuse edastamise võtted. - Värv kui väljendusvahend. - Liikumise kujutamine. - Tehnikate loov kasutamine, segatehnikad. - Realistlikkus ja abstraktsus kunstis.
<i>Pildiline ja ruumiline väljendus</i>	
Õpilane: - Tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; Väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi; - Loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab; - Kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi;	- Kunstiteoses sisulise ja vormilise eristamine. - Kompositsiooni tasakaal, pinge, dominant ja koloriit. Ümbrus Erinevad majad linnas ja maal. Asjad Esemete suurussuhted Inimene Inimesed tegevuses, nägu ja meeleolu Geomeetria Kubistlikus stiilis pilt.
<i>Disain ja keskkond</i>	
Õpilane: - Analüüsib nüüdiskunsti teoseid, märkab erinevaid vorme ja sõnumeid, leiab seoseid tänapäeva eluga ning on avatud erinevate kultuuriilmingute suhtes; - Mõistab tehismaaailma ja selle kasutaja suhet; Peab silmas eesmärgipärasust, uuenduslikkust, esteetilisust ja ökoloogilisust - Märkab sõnumeid, analüüsides meediat ja reklaami; - Arutleb visuaalse infoga seotud nähtuste üle ruumilises ja virtuaalses keskkonnas. - Tegutseb eetilisel ja ohutult nii reaalses kui ka virtuaalses kultuurikeskkonnas.	- Probleemipõhine lähteülesanne. - Trükiste, filmide, arvutimängude, koomiksiste ja reklaamide pildikeele ning graafilise disaini kujundusvõtete uurimine ja kriitiline võrdlemine. - Keskkonnasõbralik ja loov disain inimese teenistuses. Märk Liiklusmärkide analoogial põhinev uute märkide kujundamine. Kiri (Trüki-) tähtede kujundamine. Foto, digitaalgraafika, video ja animatsiooni kasutamine lähiümbruse uurimisel
<i>Meedia ja kommunikatsioon</i>	
Õpilane: Analüüsib nüüdiskunsti teoseid, märkab erinevaid vorme ja sõnumeid, leiab seoseid tänapäeva eluga ning on avatud erinevate	Kunstiteoste, arvutimängude, filmide, reklaamide jne vaatlemine, nende üle arutlemine, kirjeldamine, eelistuste

kultuuriilmingute suhtes; - Tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; Väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi; - Kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi; - Märkab sõnumeid, analüüsides meediat ja reklaami; - Arutleb visuaalse infoga seotud nähtuste üle ruumilises ja virtuaalses keskkonnas.	põhjendamine. - Liikumisillusiooni teke. - Piltide, teksti, heli ja liikumise koostõju. - Ruumilise pildil, fotol, filmis. - Inimene ja tema tegevused. - Ilmastiku-nähtuste jäädvustamine.
Kunstikultuur	
Õpilane: - Analüüsib nüüdiskunsti teoseid - Märkab erinevaid vorme ja sõnumeid - Leiab seoseid tänapäeva eluga - On avatud erinevate kultuuriilmingute suhtes; - Leiab infot kunstiraamatutest ja eri teabeallikatest - Uurib ja võrdleb eri ajastute kunstiteoseid; - Mõistab kultuuriväärtuste ja -keskkonna kaitse olulisust;	- Kunstiteose analüüs. - Kunstiürituste, kaasaegse kunsti näituste külastamine ja nähtu mõtestamine. - Erinevad mineviku ja nüüdiskunst tuntumad teosed Eestis ja mujal maailmas. - Kultuuride iseärasused. - Kunstiterminid. - Muuseumide ja galeriide funktsioonid. Eesti ja maailm Teosed, kus värvil on suurem roll (postimpressionistid, fovistid...) Rahvakunst Lilltikand (pulmatekk).
Materjalid, tehnikad	
Õpilane. - Tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; Väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi; - Mõistab tehismailma ja selle kasutaja suhet; Peab silmas eesmärgipärasust, uuenduslikkust, esteetilisust ja ökoloogilisust - Rakendab erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus, kollaaž, skulptuur, foto, video, digitaalgraafika, animatsioon jne) - Tegutseb eetilisel ja ohutult nii reaalsetes kui ka virtuaalsetes kultuurikeskkondades.	- Visandamine ja kavandamine. - Eksperimenteerimine kujutamise reeglitega. - Ruumilise kompositsiooni, mudeli või maketi valmistamine. - Digitaalsete tehnikate katsetamine. Maal Akrüül jt kattevärv. Skulptuur Pehmed materjalid nt savi või saepurumass. Graafika Faktuurpilt, materjalitrükk. Heledusastmed värvipliatsitega.

5. klass

Õppetundide maht 35 tundi õppeaastas (1 tund nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Uurimine, avastamine, ideede arendamine	
Õpilane: - Tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; Väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi; - Loovülesandeid lahendades visandab ja	- Uurimuslik ja loov koostöö. - Teoste esitlemine, valikute põhjendamine. - Kujutamine, väljendamine, kujundamine vaatluse ja mälu järgi.

kavandab; ▪ Kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi; ▪ Rakendab erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus, kollaaž, skulptuur, foto, video, digitaalgraafika, animatsioon jne)	▪ Kavandamine. ▪ Pildiruum, ruumilisuse edastamise võtted. ▪ Värv kui väljendusvahend. ▪ Liikumise kujutamine. ▪ Tehnikate loov kasutamine, segatehnikad. ▪ Kunstiteose sisulised ja vormilised elemendid.
Pildiline ja ruumiline väljendus	
Õpilane: ▪ Tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; Väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi; ▪ Loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab; ▪ Kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi;	▪ Kunstiteoses sisulise ja vormilise eristamine. ▪ Kompositsiooni tasakaal, pinge, dominant ja koloriit. Ümbrus Loodus versus arhitektuur (uuslinn ja puud vms). Asjad Ühe eseme erinevate osade suhe. Inimene Lihtsad proportsioonireeglid, peamised näoproportsioonid. Geomeetria Kera, silindri, tahuka kujutamine
Disain ja keskkond	
Õpilane: ▪ Analüüsib nüüdiskunsti teoseid, märkab erinevaid vorme ja sõnumeid, leiab seoseid tänapäeva eluga ning on avatud erinevate kultuuriilmingute suhtes; ▪ Tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; ▪ Väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi; ▪ Loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab; ▪ Mõistab tehismaailma ja selle kasutaja suhet; ▪ Peab silmas eesmärgipärasust, uuenduslikkust, esteetilisust ja ökoloogilisust ▪ Märkab sõnumeid, analüüsides meediat ja reklaami; ▪ Arutleb visuaalse infoga seotud nähtuste üle ruumilises ja virtuaalses keskkonnas. ▪ Tegutseb eetiliselt ja ohutult nii reaalses kui ka virtuaalses kultuurikeskkonnas.	▪ Probleemipõhine lähteülesanne. ▪ Trükiste, filmide, arvutimängude, koomiksiste ja reklaamide pildikeele ning graafilise disaini kujundusvõtete uurimine ja kriitiline võrdlemine. ▪ Keskkonnasõbralik ja loov disain inimese teenistuses. Märk Märk kui stilisatsioon, piltkiri. Kiri Šrifti ja pildi sidumine tervikuks. Foto, digitaalgraafika, video ja animatsiooni kasutamine lähiümbruse uurimisel
Meedia ja kommunikatsioon	
Õpilane: ▪ Analüüsib nüüdiskunsti teoseid, märkab erinevaid vorme ja sõnumeid, ▪ Leiab seoseid tänapäeva eluga ning on avatud erinevate kultuuriilmingute suhtes; ▪ Tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi; ▪ kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse	▪ Kunstiteoste, arvutimängude, filmide, reklaamide jne vaatlemine, nende üle arutlemine, kirjeldamine, eelistuste põhjendamine. ▪ Liikumisillusiooni teke. ▪ Piltide, teksti, heli ja liikumise koosmõju. ▪ Märkide ja sümbolite kasutamine meedias ja reklaamis. Linnaruumi detailide, märkide ja kirjade kogumine (pildistamine) ja

kompositsiooni baasoskusi; ▪ Märkab sõnumeid, analüüsid meediat ja reklaami; ▪ Arutleb visuaalse infoga seotud nähtuste üle ruumilises ja virtuaalses keskkonnas. ▪ Tegutseb eetiliselt ja ohutult nii reaalses kui ka virtuaalses kultuurikeskkonnas.	analüüsimine. ▪ Tootereklaam.
Kunstikultuur	
Õpilane: ▪ Analüüsib nüüdiskunsti teoseid, märkab erinevaid vorme ja sõnumeid; ▪ Leiab seoseid tänapäeva eluga; ▪ On avatud erinevate kultuuriilmingute suhtes; ▪ Leiab infot kunstiraamatutest ja eri teabeallikatest; ▪ Uurib ja võrdleb eri ajastute kunstiteoseid; ▪ mõistab kultuuriväärtuste ja -keskkonna kaitse olulisust;	▪ Kunstiteose analüüs. ▪ Kunstiürituste, kaasaegse kunsti näituste külastamine ja nähtu mõtestamine. ▪ Erinevad mineviku ja nüüdiskunst tuntumad teosed Eestis ja mujal maailmas; ▪ Kultuuride iseärasused. ▪ Kunstiterminid. ▪ Muuseumide ja galeriide funktsioonid. Eesti ja maailm Konstrueeriv kunst (kubism, juugend, Art Deco ...) Rahvakunst Sõled, kapad, kirstud.
Materjalid, tehnikad	
Õpilane: ▪ Tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; Väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi; ▪ Loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab; ▪ Mõistab tehismaailma ja selle kasutaja suhet; Peab silmas eesmärgipärasust, uuenduslikkust, esteetilisust ja ökoloogilisust ▪ Rakendab erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus, kollaaž, skulptuur, foto, video, digitaalgraafika, animatsioon jne) ▪ Tegutseb eetiliselt ja ohutult nii reaalses kui ka virtuaalses kultuurikeskkonnas.	▪ Visandamine ja kavandamine. ▪ Eksperimenteerimine kujutamise reeglitega. ▪ Ruumilise kompositsiooni, mudeli või maketi valmistamine. ▪ Digitaalsete tehnikate katsetamine. Maal Monokroomne maalimine (tint jt). Skulptuur Papier-mache vms. Graafika Papitrukk. Mustritega pinnakatmine

6. klass

Õppetundide maht 35 tundi õppeaastas (1 tund nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Uurimine, avastamine, ideede arendamine	
Õpilane: ▪ Tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; ▪ Väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi; ▪ Loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab; ▪ Kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi;	▪ Uurimuslik ja loov koostöö. ▪ Teoste esitlemine, valikute põhjendamine. ▪ Kujutamine, väljendamine, kujundamine vaatluse ja mälu järgi. ▪ Kavandamine. ▪ Pildiruum, ruumilisuse edastamise võtted. ▪ Värv kui väljendusvahend. ▪ Liikumise kujutamine.

Rakendab erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus, kollaaž, skulptuur, foto, video, digitaalgraafika, animatsioon jne)	- Tehnikate loov kasutamine, segatehnikad. - Sõnumite ja emotsioonide edastamine, oma tööde võrdlus kunstiajaloo-näidetega.
Pildiline ja ruumiline väljendus	
Õpilane: - Tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; - Väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi; - Loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab; - Kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi;	- Kunstiteoses sisulise ja vormilise eristamine. - Kompositsiooni tasakaal, pinge, dominant ja koloriit. Ümbrus Hoonete erinevused ajastute ja funktsiooni järgi. Taevas. Asjad Pöördkehad jt mahulised esemed. Inimene Inimese liikumisasendid. Keha mahulisus. Pea profiilis. Geomeetria - Eseme jaotamine geomeetrilisteks kehadeks.
Disain ja keskkond	
Õpilane: - Analüüsib nüüdiskunsti teoseid, märkab erinevaid vorme ja sõnumeid, leiab seoseid tänapäeva eluga ning on avatud erinevate kultuuriilmingute suhtes; - Mõistab tehismaaailma ja selle kasutaja suhet; Peab silmas eesmärgipärasust, uuenduslikkust, esteetilisust ja ökoloogilisust - Märkab sõnumeid, analüüsides meediat ja reklaami; arutleb visuaalse infoga seotud nähtuste üle ruumilises ja virtuaalses keskkonnas. - Tegutseb eetilisel ja ohutult nii reaalsetes kui ka virtuaalsetes kultuurikeskkondades.	- Probleemipõhine lähteülesanne. - Trükiste, filmide, arvutimängude, koomiksrite ja reklaamide pildikeele ning graafilise disaini kujundusvõtete uurimine ja kriitiline võrdlemine. - Keskkonnasõbralik ja loov disain inimese teenistuses. Märk Märk kui sümbol (nt sodiaagi-märgid). Kiri Šrift varjuga, ruumiline kiri. - Foto, digitaalgraafika, video ja animatsiooni kasutamine lähiümbruse uurimisel
Meedia ja kommunikatsioon	
Õpilane: - Märkab sõnumeid, analüüsides meediat ja reklaami; - Arutleb visuaalse infoga seotud nähtuste üle ruumilises ja virtuaalses keskkonnas. - Tegutseb eetilisel ja ohutult nii reaalsetes kui ka virtuaalsetes kultuurikeskkondades.	- Kunstiteoste, arvutimängude, filmide, reklaamide jne vaatlemine, nende üle arutlemine, kirjeldamine, eelistuste põhjendamine. - Liikumisillusiooni teke. - Piltide, teksti, heli ja liikumise koosmõju. - Valgus, vari ja värv objekti vormi edasiandmisel. Vormimuutusest tulenev tähenduse muutus.
Kunstikultuur	
Õpilane: - Analüüsib nüüdiskunsti teoseid, märkab erinevaid vorme ja sõnumeid, leiab seoseid tänapäeva eluga ning on avatud erinevate kultuuriilmingute suhtes; - Leiab infot kunstiraamatutest ja eri teabeallikatest, uurib ja võrdleb eri ajastute kunstiteoseid;	- Kunstiteose analüüs. - Kunstiürituste, kaasaegse kunsti näituste külastamine ja nähtu mõtestamine. - Erinevad mineviku ja nüüdiskunst tuntumad teosed Eestis ja mujal maailmas, kultuuride iseärasused. - Kunstiterminid.

Mõistab kultuuriväärtuste ja -keskkonna kaitse olulisust;	Muuseumide ja galeriide funktsioonid. Eesti ja maailm Kunst käsikäes ajalootunniga (kauged kultuurid, antiik ...) Rahvakunst Taluarhitektuur.
Materjalid, tehnikad	
Õpilane: - Tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; - Väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi; - Loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab; - Kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi; - Mõistab tehismaailma ja selle kasutaja suhet; Peab silmas eesmärgipärasust, uuenduslikkust, esteetilisust ja ökoloogilisust - Rakendab erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus, kollaaž, skulptuur, foto, video, digitaalgraafika, animatsioon jne) - Tegutseb eetilisel ja ohutult nii reaalses kui ka virtuaalses kultuurikeskkonnas.	- Visandamine ja kavandamine. - Eksperimenteerimine kujutamise reeglitega. - Ruumilise kompositsiooni, mudeli või maketi valmistamine. - Digitaalsete tehnikate katsetamine. Maal Segatehnikad. Skulptuur Materjalide kombineerimine. Graafika Sügavtrükk, heledusnüansid mustvalges grafiidijoonistuses.

6.3.3. III kooliaste

Kunsti õppe- ja kasvatusesmärgid

9. klassi lõpetaja:

- 1) oskab loomingulises tegevuses, loovtöö ning uurimise ja refleksiooni käigus kasutada loova ning kriitilise mõtlemise ja probleemilahenduse oskusi;
- 2) tunnetab ning arendab oma loomingulisi võimeid, väärtustab isikupära ja erinevaid lahendusi;
- 3) eksperimenteerib mõtete, mõistete, kunstitehnikate ja uute meediumidega;
- 4) rakendab omandatud oskusi teistes õppeainetes ja igapäevaelus;
- 5) õpib tundma ja väärtustab nii mineviku kunstipärandit kui ka nüüdisaegset kunsti;
- 6) seostab kunsti, kultuuri, teaduse ja tehnoloogia arengut;
- 7) mõistab kunsti kui kultuuridevahelist suhtluskeelt, teadvustab kultuurilist mitmekesisust ja nüüdiskunsti rolli ühiskonnas;
- 8) väljendab oma arvamusi ja teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, kasutades kunsti oskussõnavara;
- 9) tegutseb eetilisel ja ohutult nii reaalses kui ka virtuaalses kultuurikeskkonnas;
- 10) mõtestab esemelise ja ruumilise keskkonna ning disaininäidete esteetilisi, eetilisi, funktsionaalseid ja ökoloogilisi aspekte;
- 11) omab ülevaadet kunsti, disaini ning arhitektuuriga seotud elukutsetest ja ametitest.

7. klass

Õppetundide maht 35 tundi õppeaastas (1 tund nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
---------------------	-----------------

<i>Uurimine, avastamine, ideede arendamine</i>	
Õpilane: ▪ Tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; Väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi; ▪ Loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab; ▪ Kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi; ▪ Rakendab erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus jne)	▪ Kujutamise viisid: stiliseerimine, abstrahheerimine, deformeerimine jne. ▪ Mäng vormi, reeglite ja tähendustega. ▪ Teksti ja pildi koosmõju. ▪ Digitaalsete tehnoloogiate kasutamine loovtöodes (foto, video, animatsioon, digitaalgraafika). ▪ Tehnoloogia ja kunst. ▪ Keskkond ja kunst. ▪ Kommunikatsioon kunstis. ▪ Kunstiteose vorm ja kompositsioon, materjalid, tehnika, ümbrus (kontekst), sõnum jne.
<i>Pildiline ja ruumiline väljendus</i>	
Õpilane: ▪ Tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; Väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi; ▪ Loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab; ▪ Kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi;	▪ Teatud kujutamisevõtete ja tehnikate teadlik valik (isiklik stiil). ▪ Kunstiteosed, -stiilid ja lood inspiratsiooniallikana. ▪ Kadreerimine, pildiplaanid, detailid. Ümbrus Tänav, taluõu jne (maja välisdetailid). Asjad Ruumi kolm mõõdet. Inimene Inimene perspektiivis, pea rakursis, näo detailid. Geomeetria Geomeetiline kujund sümbolina.
<i>Disain ja keskkond</i>	
Õpilane: ▪ Analüüsib nüüdiskunsti teoseid, märkab erinevaid vorme ja sõnumeid, leiab seoseid tänapäeva eluga ning on avatud erinevate kultuuriilmingute suhtes; ▪ Mõistab tehismaaailma ja selle kasutaja suhet; Peab silmas eesmärgipärasust, uuenduslikkust, esteetilisust ja ökoloogilisust ▪ Märkab sõnumeid, analüüsides meediat ja reklaami; ▪ Arutleb visuaalse infoga seotud nähtuste üle ruumilises ja virtuaalses keskkonnas. ▪ Tegutseb eetilisel ja ohutult nii reaalses kui ka virtuaalses kultuurikeskkonnas.	▪ Sihtrühmapõhine lähteülesanne. ▪ Disaini liigid. ▪ Ergonoomika, moodul-süsteemid, sihtgrupp jt mõisted. ▪ Looduslikud ja tehiskeskkonnad. ▪ Arhitektuuri ja disaini funktsionaalsus, ökoloogilisus, esteetilisus ja eetilisus. ▪ Praktiline disainiprotsess probleemi püstitusest lahendi leidmiseni. Märk Geom. kehade, märkide, kujundite ja värvide mitmetähenduslikkus. Kiri Omalooodud šrifti kujundamine. Pildikeel. Erinevate meediumite väljendusvahendite rakendamine ainesiseselt ja lõimimisel teiste ainetega.
<i>Meedia ja kommunikatsioon</i>	
Õpilane: ▪ Analüüsib nüüdiskunsti teoseid, märkab erinevaid vorme ja sõnumeid, leiab seoseid tänapäeva eluga ning on avatud erinevate	▪ Linnakeskkond. ▪ Tekstid ja linnaruumis.

kultuuriilmingute suhtes; ▪ Tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; ▪ Väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi; ▪ Kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi; ▪ Märkab sõnumeid, analüüsides meediat ja reklaami; ▪ Arutleb visuaalse infoga seotud nähtuste üle ruumilises ja virtuaalses keskkonnas.	▪ Metafoorid reklaamis. ▪ Infootsing erinevatest teabeallikatest. ▪ Digitaalne pilditöötlus. ▪ Originaal, koopia, reproduksioon. ▪ Foto ajaloolise dokumendina. ▪ Autorikaitse. ▪ Teose muutmine mõjusamaks peegelduse, perspektiivi, illusiooni või muu võttega.
Kunstikultuur	
Õpilane: ▪ Analüüsib nüüdiskunsti teoseid, märkab erinevaid vorme ja sõnumeid, leiab seoseid tänapäeva eluga ning on avatud erinevate kultuuriilmingute suhtes; ▪ Leiab infot kunstiraamatutest ja eri teabeallikatest, uurib ja võrdleb eri ajastute kunstiteoseid; ▪ Mõistab kultuuriväärtuste ja -keskkonna kaitse olulisust;	▪ Kaasaegse kunsti suunad ja teemad. ▪ Kunstiga seotud elukutsed. ▪ Muuseumide, näituste ja kunstisündmuste külastamine ja arutelud, kunstiterminoloogia kasutamine. ▪ Kunsti liigid. ▪ Erinevate kultuuride tuntumate teoste näiteid. ▪ Kunstiteoste säilitamine. ▪ Kunst kui ühiskonna, teaduse ja tehnoloogia arengu peegeldaja. Eesti ja maailm Keskajast barokini. Rahvakunst Käise-, vöö- jt kirjad
Materjalid, tehnikad	
Õpilane: ▪ Tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; ▪ Väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi; ▪ Mõistab tehismailma ja selle kasutaja suhet; ▪ Peab silmas eesmärgipärasust, uuenduslikkust, esteetilisust ja ökoloogilisust ▪ Rakendab erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus, kollaaž, skulptuur, foto, video, digitaalgraafika, animatsioon jne) ▪ Tegutseb eetiliselt ja ohutult nii reaalsetes kui ka virtuaalsetes kultuurikeskkondades.	▪ Uurimuslikud ja loovad ülesanded, individuaalsed ja rühmatööd. ▪ Tulemuse esitlemine. ▪ Ideest ja eesmärgist lähtuvalt materjalide, tehnikate ja väljendusvahendite valimine. Maal Maalimine erinevatele materjalidele Skulptuur Paberskulptuur ilma liimita. Graafika Trükigraafika ja värvi- ning viltpliiatsite ühendamine

8. klass

Õppetundide maht 35 tundi õppeaastas (1 tund nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Uurimine, avastamine, ideede arendamine	
Õpilane: ▪ Tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; ▪ Väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi; ▪ Loovülesandeid lahendades visandab ja	▪ Kujutamise viisid: stiliseerimine, abstrahheerimine, deformeerimine jne. ▪ Mäng vormi, reeglite ja tähendustega. ▪ Teksti ja pildi koosmõju. ▪ Digitaalsete tehnoloogiate kasutamine

kavandab; ▪ Kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi; ▪ Rakendab erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus jne)	loovtöodes (foto, video, animatsioon, digitaalkraafika). ▪ Tehnoloogia ja kunst. ▪ Keskkond ja kunst. ▪ Kommunikatsioon kunstis. ▪ Kunstiteosed ja stiilid, lood ja sündmused uue teose loomise lähtepunktina
Pildiline ja ruumiline väljendus	
Õpilane: ▪ Tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; Väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi; ▪ Loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab; ▪ Kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi;	▪ Teatud kujutamisevõtete ja tehnikate teadlik valik (isiklik stiil). ▪ Kunstiteosed, -stiilid ja lood inspiratsiooniallikana. ▪ Kadreerimine, pildiplaanid, detailid. Ümbrus Realistlik maastikumaal, veekogu. Asjad Iseseisev natüürmordi koostamine, vaatluspunkti valik. Inimene Meeleolu väljendus poosiga, kiirskitseerimine. Geomeetria Kompositsiooni rajamine geomeetrilistele kujundile.
Disain ja keskkond	
Õpilane: ▪ Analüüsib nüüdiskunsti teoseid, märkab erinevaid vorme ja sõnumeid, leiab seoseid tänapäeva eluga ning on avatud erinevate kultuuriilmingute suhtes; ▪ Mõistab tehismaaailma ja selle kasutaja suhet; ▪ Peab silmas eesmärgipärasust, uuenduslikkust, esteetilisust ja ökoloogilisust ▪ Märkab sõnumeid, analüüsides meediat ja reklaami; ▪ Arutleb visuaalse infoga seotud nähtuste üle ruumilises ja virtuaalses keskkonnas. ▪ Tegutseb eetilisel ja ohutult nii reaalses kui ka virtuaalses kultuurikeskkonnas.	▪ Sihtrühmapõhine lähteülesanne. ▪ Disaini liigid. ▪ Ergonoomika, moodul-süsteemid, sihtgrupp jt mõisted. ▪ Looduslikud ja tehiskeskkonnad. ▪ Arhitektuuri ja disaini funktsionaalsus, ökoloogilisus, esteetilisus ja eetilisus. ▪ Praktiline disainiprotsess probleemi püstitusest lahendi leidmiseni. Märk Märgi tähenduse muutus ajaloos. Firmamärk. Kiri Šrift raamatus, plakatil, reklaamis vm. ▪ Pildikeel. ▪ Erinevate meediumite väljendusvahendite rakendamine ainesiseselt ja lõimimisel teiste ainetega.
Meedia ja kommunikatsioon	
Õpilane: ▪ Analüüsib nüüdiskunsti teoseid, märkab erinevaid vorme ja sõnumeid, leiab seoseid tänapäeva eluga ning on avatud erinevate kultuuriilmingute suhtes; ▪ Tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; ▪ Väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi; ▪ Kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma	▪ Linnakeskkond. ▪ Tekstid ja linnaruumis. ▪ Metafoorid reklaamis. ▪ Infootsing erinevatest teabeallikatest. ▪ Digitaalne pilditöötlus. ▪ Originaal, koopia, reproduktsioon. ▪ Foto ajaloolise dokumendina.

ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi; Märkab sõnumeid, analüüsides meediat ja reklaami; arutleb visuaalse infoga seotud nähtuste üle ruumilises ja virtuaalses keskkonnas.	- Autorikaitse. - Korduvuse mõju. - Mustrid
Kunstikultuur	
Õpilane: - Analüüsib nüüdiskunsti teoseid, märkab erinevaid vorme ja sõnumeid, leiab seoseid tänapäeva eluga ning on avatud erinevate kultuuriilmingute suhtes; - Leiab infot kunstiraamatutest ja eri teabeallikatest, uurib ja võrdleb eri ajastute kunstiteoseid; - Mõistab kultuuriväärtuste ja -keskkonna kaitse olulisust; - Tunneb Eesti ja maailma olulisemaid kunstiteoseid	- Kaasaegse kunsti suunad ja teemad. - Kunstiga seotud elukutsed. - Muuseumide, näituste ja kunstisündmuste külastamine ja arutelud, kunstiterminoloogia kasutamine. - Kunsti liigid. - Erinevate kultuuride tuntumate teoste näiteid. - Kunstiteoste säilitamine. - Kunst kui ühiskonna, teaduse ja tehnoloogia arengu peegeldaja. Eesti ja maailm 19. sajandi stiilid, modernism. Rahvakunst Etnograafia ja tänapäev.
Materjalid, tehnikad	
Õpilane: - Tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; - Väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi; - Mõistab tehismailma ja selle kasutaja suhet; - Peab silmas eesmärgipärasust, uuenduslikkust, esteetilisust ja ökoloogilisust - Rakendab erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus, kollaaž, skulptuur, foto, video, digitaalgraafika, animatsioon jne) - Tegutseb eetilisel ja ohutult nii reaalsetes kui ka virtuaalsetes kultuurikeskkondades.	- Uurimuslikud ja loovad ülesanded, individuaalsed ja rühmatööd. - Tulemuse esitlemine. - Ideest ja eesmärgist lähtuvalt materjalide, tehnikate ja väljendusvahendite valimine. Maal Klaasimaal, fresko jms Skulptuur Skulptuur „liigse” eemaldamisega (penoplast vms). Graafika Erinevate graafikaliikide katsetused.

9. klass

Õppetundide maht 35 tundi õppeaastas (1 tund nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Uurimine, avastamine, ideede arendamine	
Õpilane: - Tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; - Väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi; - Loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab; - Uurib nüüdiskunsti nähtusi, oskab arutleda nende väljendusvahendite, sõnumite, esteetilisuse, eetilise jne üle - Kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi;	- Kujutamise viisid: stiliseerimine, abstrahheerimine, deformeerimine jne. - Mäng vormi, reeglite ja tähendustega. - Teksti ja pildi koosmõju. - Digitaalsete tehnoloogiate kasutamine loovtöodes (foto, video, animatsioon, digitaalgraafika). - Tehnoloogia ja kunst. - Keskkond ja kunst. - Kommunikatsioon kunstis. - Väljendusvahendite valik vastavalt ideele,

Rakendab erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus, kollaaž, skulptuur, foto, video, digitaalgraafika, animatsioon jne)	otstarbele ja sihtgrupile
Pildiline ja ruumiline väljendus	
Õpilane: - Tunneb Eesti ja maailma olulisemaid kunstiteoseid; - Tunneta oma kunstivõimeid ja -huve; - Väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi; - Loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab; - Kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi;	- Teatud kujutamismõtete ja tehnikate teadlik valik (isiklik stiil). - Kunstiteosed, -stiilid ja lood inspiratsiooniallikana. - Kadreerimine, pildiplaanid, detailid. Ümbrus Loodus detailides, maja siseruum. Asjad Deformatsioon (nt kubism, ekspressionism) mõju suurendamiseks. Inimene Mitu figuuri suhtlemas, käed. Geomeetria Arhitektuur. Moodulsüsteemid
Disain ja keskkond	
Õpilane: - Analüüsib nüüdiskunsti teoseid, märkab erinevaid vorme ja sõnumeid, leiab seoseid tänapäeva eluga ning on avatud erinevate kultuuriilmingute suhtes; - Mõistab tehismailma ja selle kasutaja suhet; - Peab silmas eesmärgipärasust, uuenduslikkust, esteetilisust ja ökoloogilisust - Märkab sõnumeid, analüüsides meediat ja reklaami; - Arutleb visuaalse infoga seotud nähtuste üle ruumilises ja virtuaalses keskkonnas. - Tegutseb eetiliselt ja ohutult nii reaalsetes kui ka virtuaalsetes kultuurikeskkondades.	- Sihtrühmapõhine lähteülesanne. - Disaini liigid. - Ergonoomika, moodul-süsteemid, sihtgrupp jt mõisted. - Looduslikud ja tehiskeskkonnad. - Arhitektuuri ja disaini funktsionaalsus, ökoloogilisus, esteetilisus ja eetilisus. - Praktiline disainiprotsess probleemi püstitusest lahendi leidmiseni. Märk Mäng sümbolitega, logo. Kiri Pidulik kiri (nt kalligraafia). - Pildikeel. - Erinevate meediumite väljendusvahendite rakendamine ainesiseselt ja lõimimisel teiste ainetega.
Meedia ja kommunikatsioon	
Õpilane: - Märkab sõnumeid, analüüsides meediat ja reklaami; - Arutleb visuaalse infoga seotud nähtuste üle ruumilises ja virtuaalses keskkonnas. - Tegutseb eetiliselt ja ohutult nii reaalsetes kui ka virtuaalsetes kultuurikeskkondades.	- Linnakeskkond. - Tekstid ja linnaruumis. - Metafoorid reklaamis. - Infootsing erinevatest teabeallikatest. - Digitaalne pilditöötlus. - Originaal, koopia, reproduktsioon. - Foto ajaloolise dokumendina. - Autorikaitse. - Ruumilisus ja ruumilisuse illusioon (3-D efekt, stereonägemine jms).
Kunstikultuur	
Õpilane: Analüüsib nüüdiskunsti teoseid, märkab erinevaid vorme ja sõnumeid, leiab seoseid tänapäeva eluga ning on avatud erinevate	- Kaasaegse kunsti suunad ja teemad. - Kunstiga seotud elukutsed. - Muuseumide, näituste ja kunstisündmuste külastamine ja arutelud, kunstiterminoloogia

kultuuriilmingute suhtes; ▪ Leiab infot kunstiraamatutest ja eri teabeallikatest, uurib ja võrdleb eri ajastute kunstiteoseid; ▪ Mõistab kultuuriväärtuste ja -keskkonna kaitse olulisust; ▪ Teadvustab kunsti rolli ühiskonnas, seost teiste kultuurinähtuste, teaduse, tehnika ja meediaga	kasutamine. ▪ Kunsti liigid. ▪ Erinevate kultuuride tuntumate teoste näiteid. ▪ Kunstiteoste säilitamine. ▪ Kunst kui ühiskonna, teaduse ja tehnoloogia arengu peegeldaja. Eesti ja maailm Protsessuaalne kunst, kunstide süntees – tänapäev. Rahvakunst Rahvuslik ja rahvalik
<i>Materjalid, tehnikad</i>	
Õpilane: ▪ Tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; ▪ Väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi; ▪ Loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab; ▪ Kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi; ▪ Mõistab tehismailma ja selle kasutaja suhet; Peab silmas eesmärgipärasust, uuenduslikkust, esteetilisust ja ökoloogilisust ▪ Rakendab erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus, kollaaž, skulptuur, foto, video, digitaalgraafika, animatsioon jne); ▪ Arendab teadlikult oma võimeid ja isikupära ▪ Tegutseb eetilisel ja ohutult nii reaalses kui ka virtuaalses kultuurikeskkonnas.	▪ Uurimuslikud ja loovad ülesanded, individuaalsed ja rühmatööd. ▪ Tulemuse esitlemine. ▪ Ideest ja eesmärgist lähtuvalt materjalide, tehnikate ja väljendusvahendite valimine. Maal Lahustid, lakid jt. Õlimaal. Graffiti. Skulptuur Materjali valik lähtuvalt teemast ja soovist. Graafika Graafika + kollaaž jt segatehnikad

7. AINEVALDKOND „TEHNOLOOGIA“

Sisukord:

7.1. Üldalused	1
7.2. Tööõpetus	6
7.3. Käsitöö ja kodundus ..	10
7.4. Tehnoloogiaõpetus	22

7.1.Üldalused

7.1.1. Tehnoloogiapädevus

Tehnoloogiavaldkonna õppeainete õpetamise eesmärgiks põhikoolis on kujundada õpilastes eakohane tehnoloogiapädevus: suutlikkus tulla toime tehnoloogiamaailmas, mõista tehnoloogia arengusuundumusi ning seoseid teadussaavutustega; omandada tehnoloogiline kirjaoskus tehnoloogiavahendite eakohaseks, loovaks ja innovaatiliseks kasutamiseks, lõimides mõttetööd käelise tegevusega; analüüsida tehnoloogia rakendamisega kaasnevaid võimalusi ja ohte; järgida intellektuaalomandi kaitse nõudeid; lahendada probleeme, lõimides mõttetööd käelise tegevusega, ja viia ideid ellu eesmärgipäraselt; tulla toime majapidamistöödega ja toituda tervislikult.

Tehnoloogiavaldkonna ainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) tuleb toime tehnoloogilises maailmas ning kasutab tehnoloogiavõimalusi arukalt ja loovalt;
- 2) näeb ja mõistab loodusteaduste ning tehnoloogia arengu seoseid ning väljendab oma arvamust tehnoloogia arengu ja töömaailma muutumise kohta;
- 3) näeb käelises tegevuses ja mõttetöös võimalust igapäevaelu mitmekesistada ning praktilisi probleeme lahendada;
- 4) valib ja analüüsib tehnilisi ja loovaid lahendusi ning nendega kaasnevaid mõjusid ja ohte;
- 5) oskab lugeda ja koostada lihtsat joonist ning juhendit, on suuteline ülesannet esitlema ja oma arvamust põhjendada;
- 6) arvestab esemete disainiprotsessis nende kujunduse seost funktsionaalsuse, esteetilisuse ja kultuuritraditsioonidega;
- 7) valib oma ideede teostamiseks sobivaid materjale, töövahendeid ja töötlemise viise ning peab tähtsaks töövahendite ohutut ja materjalide säästlikku kasutamist;
- 8) oskab tööprotsessi käigus suhelda ja teiste õpilastega koostööd teha;
- 9) rakendab menüüd kavandades ja analüüsides tervisliku toitumise põhitõdesid ning oskab valmistada lihtsamaid tervislikke toite;
- 10) tuleb toime koduste majapidamistöödega;
- 11) omab ülevaadet valdkonnaga seotud elukutsetest ja ametitest minevikus ja tänapäeval, teab tootmise ja töötlemise valdkonnaga seotud edasiõppimise võimalusi.

7.1.2. Ainevaldkonna õppeained

Tehnoloogia valdkonna õppeained on tööõpetus, tehnoloogiaõpetus ning käsitöö ja kodundus. Tööõpetust õpitakse 1.–3. klassini, tehnoloogiaõpetust 4.– 9. klassini, käsitööd ja kodundust 4.– 9. klassini.

Tehnoloogiaainete nädalatundide jaotumine kooliastmeti.

I kooliaste

Tööõpetus – 4,5 nädalatundi

II kooliaste

Tehnoloogiaõpetus; käsitöö ja kodundus – 5 nädalatundi

III kooliaste

Tehnoloogiaõpetus; käsitöö ja kodundus – 5 nädalatundi

I kooliastme tööõpetus käsitleb käsitöö, kodunduse ja tehnoloogiaõpetuse algtõdesid.

III kooliastmel vahetatakse kuueks õppetunniks tehnoloogiaõpetuse ja kodunduse ja käsitöö õpperühmad.

7.1.3. Ainevaldkonna kirjeldus

Tehnoloogiavaldkonna õppeainetes kujundatakse traditsioonilisel ja nüüdisaegsel tehnoloogial põhinevaid teadmisi, oskusi, väärtusi ning hoiakuid. Õpikeskkond ning õppekorraldus aitavad mõista ümbritsevat esemelist maailma ning kultuuritraditsioonide ja tehnoloogilise maailma arengut. Ainevaldkonna õppeained õpetavad nägema käsitletavate teemade seost ümbritseva elukeskkonnaga ning soodustavad eri õppeainetes ja elusfäärides omandatu praktilist rakendamist. Õpitakse mõistma toote loomisel tekkivaid valikuid, leidma ning kombineerima erinevaid keskkonnahoidlikke teostusviise ja neid analüüsima.

7.1.4. Üldpädevuste kujundamine ainevaldkonna õppeainetes

Kultuuri- ja väärtuspädevus	Loovust arendavad tegevused ja projektid õpetavad arvestama arvamuste ja ideede paljusust.
	Ühised arutelud ning töö ja selle tulemuse analüüsimine aitavad õpilasel kujundada ja põhjendada oma arvamusi, tunda töörõõmu ning vastutust alustatu lõpule viia.
	Käsitletavate teemade ja praktiliste tegevuste kaudu õpetatakse väärtustama loomingu ja kujundama ilumeelt, hindama oma ja teiste maade ning rahvaste kultuuripärandit, samuti väärtustama tehnoloogiasaavutusi.
Sotsiaalne ja kodanikupädevus	Erinevad ühistöö vormid tehnoloogiaainetes suunavad õpilasi koostööd tegema, arendades tolerantsust ja valmidust aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel.
	Õpilasi juhatakse analüüsima oma käitumist ning selle mõju kaaslastele ja ülesannete lahendamisele.
Enesemääratlus-pädevus	Praktiline tegevus ning selle analüüs arendavad õpilastes suutlikkust mõista ja hinnata ennast, oma nõrku ja tugevaid külgi ning aitavad neil teha otsuseid enda arengu ja tulevase tööelu kohta.
	Kodundusõppes omandatud teadmised tervislikust toitumisest ja toitumishäiretest õpetavad väärtustama tervislikku eluviisi ning loovad eeldused seda järgida
Õpipädevus	Õpitakse nägema ja analüüsima tehnoloogia seost erinevate teadmistega ning kogetakse teisteski õppeainetes õpitu vajalikkust praktikas..
	Töö iseseisev korraldamine alates teabe kogumisest, materjalide ja töötlemisviisi valikust ning lõpetades töö tegemise ja tulemuse analüüsiga arendab suutlikkust probleeme märgata ning lahendada, võimeid hinnata ja arendada ning oma õppimist juhtida

Suhtluspädevus	Ühiste ülesannete ja projektide kaudu õpitakse ennast selgelt ja asjakohaselt väljendama ning teistega arvestama, vajaduse korral teisi aitama ning koos töötamise eeliseid kogema.
	Uurimist vajavate ülesannete lahendamine ning esitluste koostamine arendab oskust lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning kirjutada eri liiki tekste.
Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus	Tehnoloogiaainetes rakendatavad konkreetsed probleemilahendused nõuavad arvutamise- ja mõõtmisoskust, oskust kasutada loogikat ja matemaatilisi sümboleid.
	Pakutakse mõtlemist arendavaid tegevusi, milles on vaja püstitada probleeme, leida sobivaid lahendusteid, põhjendada oma valikuid ja analüüsida tulemusi.
	Õpitakse kasutama ja looma ning kriitiliselt hindama erinevaid tehnoloogiaid ja tehnoloogilisi abivahendeid.
	Õpitakse mõistma teaduse osa tehnika arengus ja vastupidi.
Ettevõtlikkus-pädevus	Tehnoloogiavaldkonna ainetes on olulisel kohal avatus loominguliste ideede ja originaalsetele vaatenurkadele.
	Esemeid valmistades läbitakse toote arendamise tsükkel idee leidmisest kuni valmis esemeni.
	Aineprojektid võimaldavad õpilastel katsetada oma ideede elluviimist mitmesuguste ettevõtlusmodelite kaudu.

7.1.5. Lõiming teiste ainevaldkondadega

Keel ja kirjandus. Võõrkeeled	Õpilastes kujundatakse oskust väljendada end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult.
	Teavet kogudes areneb õpilase funktsionaalne kirjaoskus ning täieneb tema tehnoloogiasõnavara
	Õpilasi suunatakse kasutama kohaseid keelevahendeid ning järgima õigekeelsusnõudeid.
	Oma tööd esitledes ja valikuid põhjendades saadakse esinemiskogemusi ning areneb väljendusoskus
	Tööülesannete ning projektide tarvis materjali ja teabe otsimine ning uurimine aitab kaasa võõrkeelte omandamisele.
	Õpilaste tähelepanu juhitakse kirjalike tööde (nt juhendid, referaadid) korrektsele vormistamisele.
Matemaatika	Tehnoloogiaainetes kasutab õpilane oma töös loogilist mõtlemist ning matemaatilisi teadmisi.
	Õpilase arvutustel ja mõõtmistel on praktiline tagajärg, vigu (ja nende tagajärgi) märgatakse kohe, analüüs ning paremate lahenduste leidmine on vältimatu.
Loodusained	Töötamine erinevate looduslike ja tehismaterjalidega eeldab tutvumist nende materjalide omadustega.
	Tehnoloogiaõpetuses, käsitöös ja kodunduses puutuvad õpilased otseselt kokku mitme keemilise ja füüsikalise protsessiga.
Sotsiaalsained	Tehnika ja tehnoloogia arengu tundmine, arengu põhjuste teadvustamine ja edasiste arengusuundade mõistmine aitab kaasa inimühiskonna arengu tunnetamisele
	Ühiselt töötades õpitakse teisi arvestama, käitumisreegleid järgima ning oma arvamusi kaitsma.

	Õpitakse märkama ja hindama eri rahvaste kultuuritraditsioone.
Kunstiained	Erinevate esemete disainimine ning valmistamine pakub õpilastele loomingulise eneseväljenduse võimalusi.
	Õpitakse hindama uudseid ja isikupäraseid lahendusi.
	Õpitakse märkama esemete disaini funktsionaalsust ja seoseid kunstiloomingu ning kultuuritraditsioonidega.
Kehaline kasvatus	Praktilistes ülesannetes kinnistub terviseteadlik käitumine, ergonoomika põhimõtete arvestamine ning tervisliku toitumise ja sportliku eluviisi väärtustamine.

7.1.6. Läbivad teemad

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	Kujundatakse iseseisva tegutsemise oskust, mis on oluline alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisel. Tutvumine tehnoloogia arengu ja inimese rolli muutumisega tööprotsessis aitab tunnetada pideva õppimise vajadust. Oma ideede rakendamiseks tehnoloogiliste võimaluste valimine, töö kavandamine ning üksi ja üheskoos töötamine aitavad arendada ning analüüsida oma töövõimeid. Õppetegevus võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga (nt ettevõtete külastamine). Tutvustatakse ainevaldkonnaga seotud elukutseid, ameteid, erialasid ja edasiõppimise võimalusi Õõhutusel kinni pidamise olulisus.
Keskkond ja jätkusuutlik areng	Toodet valmistades kasutatakse säästlikult nii looduslikke kui ka tehismaterjale. Keskkonnasäästlike tarbimisharjumuste kujundamine ja kujunemine. Jäätmete sorteerimine ning energia ja ressursside kokkuhoid tundides aitavad kinnistada ökoloogiategemisi.
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	Algatusvõime, ettevõtlikkus ja koostöö on tihedalt seotud tehnoloogiaainete sisuga. Oma ideede realiseerimise ja töö korraldamise oskus on üks valdkonna õppeainete põhilisi eesmärke. Ettevõtlikkust toetavad oskuslikult elluviidud projektid, mis annavad õpilastele võimaluse oma võimeid proovida.
Kultuuriline identiteet	Tutvumine esemelise kultuuri, kommete ja toitumistavadega võimaldab näha kultuuride erinevust maailma eri paigus ning teadvustada oma kohta mitmekultuurilises maailmas. Õpitakse märkama ja kasutama rahvuslikke elemente esemete disainimisel.
Teabekeskkond	Oma tööd kavandades ja ainealaste projektide tarvis infot kogudes õpitakse kasutama erinevaid teabekanaleid ning hindama kogutud info usaldusväärsust. Interneti kasutamine võimaldab kursis olla tehnoloogia uuendustega ning tutvuda disainerite ja käsitöötajate loominguga.
Tehnoloogia ja innovatsioon	Arutletakse intellektuaalomandi kaitse ning arvuti kasutamise võimaluste üle oma tööde kavandamisel ja esitlemisel. Õpitakse oma tööd virtuaalkeskkonnas esitlema. Tutvumine arvuti abil juhitavate täisautomaatsete seadmetega ning võimaluse korral ka nendega töötamine aitavad tunnetada tänapäevaseid tehnoloogilisi võimalusi.
Tervis ja ohutus	Erinevate tööliikide puhul on vaja tutvuda tööohutusega ning arvestada ohutusnõudeid. Tutvumine erinevate looduslike ja sünteetiliste materjalidega ning nende omadustega aitab teha esemelises keskkonnas tervisest lähtuvaid valikuid. Tervisliku toitumise põhitõdede

	omandamine ning tervislike toitade praktiline valmistamine loovad aluse terviseteadlikule käitumisele.
Väärtused ja kõlblus	Tehnoloogiaainetes kujuneb väärtustav suhtumine töösse ning töö tegijasse. Rühmas töötamine annab väärtuslikke kogemusi üksteise arvestamisel, organiseerimisoskuse arendamisel ning võimalike konfliktide lahendamisel. Kodunduse etiketiteemade kaudu kujundatakse praktilisi käitumisosi erinevates olukordades, õpitakse mõistma käitumisvalikute põhjusi ja võimalikke tagajärgi.

7.1.7. Hindamine.

Hindamisel lähtutakse kooli õppekava üldosas olevast hindamise korraldusest ja hindamise kriteeriumidest.

Tehnoloogiaavaldkonna õppeainetes on hindamise eesmärk toetada õpilaste arengut, innustada õpilasi sihikindlalt õppima, suunata nende enesehinnangu kujunemist, süvendada ja tekitada elukestvat käsitöö- ja tehnoloogiahuvi, suunata ja toetada õpilasi haridustee valikul. Hindamine toetab õpilaste tehnoloogiapädevuse kujunemist, tehnoloogilise kirjaoskuse arengut ja annab tagasisidet õpilaste individuaalse arengu kohta, olles lähtekohaks järgneva õppe kavandamisel. Tehnoloogiaavaldkonna õppeainetes hinnatakse lisaks õpilaste edukat osalemist aineolümpiaadidel, - konkurssidel, - üritustel ja võistlustel.

7.1.8. Füüsiline õppekeskkond

Kool korraldab tehnoloogiaainete õppes valdava osa ruumides, kus:

- 1) aineõpetuseks vajalik sisustus vastab kooli valitud praktilistele töödele, on tänapäevane ning võimaldab ohutult ja nüüdisaegselt õppetööd korraldada;
- 2) statsionaarseid masinaid ja õppekohti (nt puurpink) on vähemalt üks õpperühma kohta ja elektrilisi käsitööriistu kaks komplekti õpperühma kohta;
- 3) on töötav ventilatsioonisüsteem, tehnoloogiaõpetuses puidulaastude ja tolmu äratõmbesüsteem, ruumid ja õppetarbed, sealhulgas tööriistad ja käsitöövahendid, mis vastavad tervisekaitse, tööohutuse ja ergonoomika nõuetele;
- 4) on ruumid riietumiseks ja kätepesuks, õpetajatööks, materjalide ja praktiliste tööde hoidmiseks;
- 5) on individuaalsed kaitsevahendid igale õpilasele ja õpetajale. Kool võimaldab tehnoloogiaavaldkonna õppeainete õpetamiseks osaliselt vajalikud materjalid ning masinad, mille loetelu täpsustatakse kooli õppekavas.

7.2. TÖÖÕPETUS

7.2.1. I kooliaste

Tööõpetuse õppe- ja kasvatuseesmärgid

Tööõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1 tunneb töö tegemisest rõõmu ja rahuldust;
- 2 töötab juhendamisel, kasutades sobivaid materjale ja lihtsamaid töövahendeid ning töötlemisviise;
- 3 oskab kasutada tööjuhendit ning tegutseda selle järgi üksi või koos teistega;
- 4 leiab ülesandele loovaid lahendusi ja oskab neid lihtsalt teostada;
- 5 järgib esmaseid ohutusnõudeid;
- 6 hoiab puhtust ja korda kodus ja koolis ning täidab isikliku hügieeni nõudeid;
- 7 teab tervisliku toitumise vajalikkust;
- 8 hindab ja tunnustab enda ja teiste tööd;
- 9 õpib vaatlama, tundma ja hindama esemelist keskkonda;
- 10 hoolib oma kodukoha ja Eesti kultuuritraditsioonidest.

1. klass

Õppetundide maht 35 tundi õppeaastas (1 tund nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Kavandamine	
Õpilane: ▪ kirjeldab, esitleb ning hindab oma ideid; ▪ kavandab lihtsamaid esemeid/tooteid;	▪ Ümbritsevate esemete vaatlemine, nende disain ▪ Ideede otsimine ja valimine, abimaterjali kasutamine. Ideede visandamine paberil.
Materjalid	
Õpilane: ▪ eristab erinevaid looduslikke ning tehismaterjale (paber, tekstiil, nahk, plast, vahtplast, puit, traat, plekk jne); ▪ võrdleb materjalide üldisi omadusi;	▪ Looduslikud ning tehismaterjalid (paber, kartong, papp, tekstiil, nahk, plast, vahtmaterjal, puit, traat, plekk jne). ▪ Katsetused erinevate materjalidega, nende omaduste võrdlemine.
Töötamine	
Õpilane: ▪ töötab õpetaja suulise juhendamise järgi; ▪ julgeb oma idee teostamiseks ise võimalusi valida ja mõelda; ▪ toob näiteid õpetusega seotud igapäevaelust; ▪ arutleb ohutuse vajalikkuse ja töökoha korrashoiu üle; ▪ tutvustab ja hindab oma tööd.	▪ Töötamine suulise juhendamise järgi. ▪ Tutvumine kirjaliku tööjuhendiga, sellest arusaamine. ▪ Töökoha korras hoidmine, selle mõju töö tulemusele ja ohutusele. ▪ Rühmatöös ülesannete täitmine ja kaaslaste abistamine.
Tööviisid	
Õpilane: ▪ kasutab materjale säästlikult; ▪ valib erinevaid töötlemisviise ja -vahendeid; ▪ käsitleb kasutatavamaid töövahendeid õigesti	▪ Materjalide lihtsamad töötlemise viisid (mõõtmine, märkimine, rebimine, voltimine, lõikamine, heegeldamine)

ning ohutult; ▪ kasutab paberit ning kartongi tasapinnalisi ja ruumilisi esemeid valmistades; ▪ modelleerib ja meisterdab erinevatest materjalidest esemeid; ▪ valmistab tekstiilmaterjalist väiksemaid esemeid.	▪ Sagedasemad töövahendid (käärid, nuga, nõel, heegelnõel), nende õige, otstarbekas ja ohutu kasutamine, töövahendite hooldamine. ▪ Jõukohaste esemete valmistamine.
Kodundus	
Õpilane: ▪ hoiab korda oma tegevustes ja ümbruses ning peab vajalikuks sortida jäätmeid; ▪ selgitab isikliku hügieeni vajalikkust ning hoolitseb oma välimuse ja rõivaste eest; ▪ tegutseb säästliku tarbijana; ▪ järgib viisakusreegleid;	▪ Arutelu hubase kodu kui perele olulise väärtuse üle. ▪ Ruumide korrastamine ja kaunistamine. ▪ Rõivaste ning jalatsite korrashoid. Isiklik hügieen. ▪ Tervislik toiduvalik. ▪ Laua katmine ja koristamine. ▪ Viisakas käitumine. ▪ Säästlik tarbimine.

2. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Kavandamine	
Õpilane: ▪ kirjeldab, esitleb ning hindab oma ideid; ▪ kavandab lihtsamaid esemeid/tooteid; ▪ märkab esemetel rahvuslikke elemente	▪ Rahvuslikud mustrid ja motiivid. ▪ Ideede otsimine ja valimine, abimaterjali ning info kasutamine. ▪ Ideede visandamine paberil. ▪ Idee esitlemine.
Materjalid	
Õpilane: ▪ eristab erinevaid looduslikke ning tehismaterjale (paber, tekstiil, nahk, plast, vahtplast, puit, traat, plekk jne); ▪ võrdleb materjalide üldisi omadusi; ▪ toob näiteid õpetusega seotud igapäevaelust	▪ Looduslikud ning tehismaterjalid ▪ (paber, kartong, papp, tekstiil, nahk, plast, vahtmaterjal, puit, traat, plekk jne). ▪ Materjalide omadused, otstarve ja kasutamine. ▪ Katsetused erinevate materjalidega, nende omaduste võrdlemine. ▪ Ideede leidmine materjalide korduskasutuseks.
Töötamine	
Õpilane. ▪ töötab õpetaja suulise juhendamise järgi; ▪ julgeb oma idee teostamiseks ise võimalusi valida ja mõelda; ▪ toob näiteid õpetusega seotud igapäevaelust; ▪ arutleb ohutuse vajalikkuse ja töökoha korrashoiu üle; ▪ tutvustab ja hindab oma tööd.	▪ Töötamine suulise juhendamise järgi. ▪ Tutvumine kirjaliku tööjuhendiga, sellest arusaamine. ▪ Töökoha korras hoidmine, selle mõju töö tulemusele ja ohutusele. ▪ Rühmatöös ülesannete täitmine ja kaaslaste abistamine.

Tööviisid	
Õpilane: ▪ kasutab materjale säästlikult; ▪ valib erinevaid töötlemisviise ja -vahendeid; ▪ käsitleb kasutatavamaid töövahendeid õigesti ning ohutult; ▪ kasutab paberit ning kartongi tasapinnalisi ja ruumilisi esemeid valmistades; ▪ modelleerib ja meisterdab erinevatest materjalidest esemeid; ▪ valmistab tekstiilmaterjalist väiksemaid esemeid.	▪ Materjalide lihtsamad töötlemise viisid (mõõtmise, märkimine, rebimine, voltimine, lõikamine, heegeldamine, punumine, kaunistamine, värvimine) ▪ Sagedasemad töövahendid (käärid, nuga, nõel, heegelnõel, naaskel, papinuga), nende õige, otstarbekas ja ohutu kasutamine, töövahendite hooldamine. ▪ Töötlemisvõtte valik sõltuvalt materjalist. ▪ Jõukohaste esemete valmistamine.
Kodundus	
Õpilane. ▪ hoiab korda oma tegevustes ja ümbruses ning peab vajalikuks sortida jäätmeid ▪ selgitab isikliku hügieeni vajalikkust ning hoolitseb oma välimuse ja rõivaste eest. ▪ tegutseb säästliku tarbijana ▪ järgib viisakusreegleid	▪ Arutelu hubase kodu kui perele olulise väärtuse üle. ▪ Ruumide korrastamine ja kaunistamine. ▪ Rõivaste ning jalatsite korrashoid. Isiklik hügieen. ▪ Tervislik toiduvalik. ▪ Laua katmine ja koristamine. ▪ Viisakas käitumine. ▪ Säästlik tarbimine. ▪ Jäätmete sortimine.

3. klass

Õppetundide maht 52 tundi õppeaastas (1. ja 3. v. 1 t. nädalas, 2. ja 4. v. 2 t. nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Kavandamine	
Õpilane: ▪ kirjeldab, esitleb ning hindab oma ideid; ▪ kavandab lihtsamaid esemeid/tooteid; ▪ märkab esemetel rahvuslikke elemente	▪ Ümbritsevate esemete vaatlemine, nende disain minevikus ja tänapäeval. ▪ Rahvuslikud mustrid ja motiivid. ▪ Ideede otsimine ja valimine, abimaterjali ning info kasutamine. ▪ Ideede visandamine paberil. ▪ Idee esitlemine. ▪ Lihtsate esemete ja keskkonna kavandamine.
Materjalid	
Õpilane: ▪ eristab erinevaid looduslikke ning tehismaterjale (paber, tekstiil, nahk, plast, vahtplast, puit, traat, plekk jne); ▪ võrdleb materjalide üldisi omadusi;	▪ Materjalide saamislugu, omadused, otstarve ja kasutamine. ▪ Katsetused erinevate materjalidega, nende omaduste võrdlemine. ▪ Ideede leidmine materjalide korduskasutuseks.
Töötamine	
Õpilane:	

▪ töötab õpetaja suulise juhendamise järgi; ▪ julgeb oma idee teostamiseks ise võimalusi valida ja mõelda; ▪ toob näiteid õpetusega seotud igapäevaelust; ▪ arutleb ohutuse vajalikkuse ja töökoha korrashoiu üle; ▪ tutvustab ja hindab oma tööd.	▪ Oma idee teostamine, toetudes õpitud oskustele ja iseseisvatele katsetustele. ▪ Töökoha korras hoidmine, selle mõju töö tulemusele ja ohutusele. ▪ Rühmatöös ülesannete täitmine, ühiselt ideede genereerimine, üksteise arvamuste arvestamine ja kaaslaste abistamine. ▪ Töö tulemuse uudsuse, kasutamise ja esteetilisuse hindamine.
Tööviisid	
Õpilane: ▪ kasutab materjale säästlikult; ▪ valib erinevaid töötlemisviise ja -vahendeid; ▪ käsitleb kasutatavamaid töövahendeid õigesti ning ohutult; ▪ kasutab paberit ning kartongi tasapinnalisi ja ruumilisi esemeid valmistades; ▪ modelleerib ja meisterdab erinevatest materjalidest esemeid; ▪ valmistab tekstiilmaterjalist väiksemaid esemeid; ▪ õpib kruvisid ohutult ja otse õigesse kohta keerama	▪ Materjalide lihtsamad töötlemise viisid (mõõtmine, märkimine, rebimine, voltimine, lõikamine, vestmine, saagimine, heegeldamine, detailide ühendamine, õmblemine, liimimine, naelutamine, punumine, kaunistamine, värvimine, viimistlemine, kruvide keeramine). ▪ Sagedasemad töövahendid (käärid, nuga, nõel, heegelnõel, naaskel, vasar, saag, kruvikeeraja, lõiketangid, näpitsad jne), nende õige, otstarbekas ja ohutu kasutamine, töövahendite hooldamine. ▪ Töötlemisvõtte valik sõltuvalt ideest ja materjalist. ▪ Jõukohaste esemete valmistamine.
Kodundus	
Õpilane: ▪ hoiab korda oma tegevustes ja ümbruses ning peab vajalikuks sortida jäätmeid ▪ selgitab isikliku hügieeni vajalikkust ning hoolitseb oma välimuse ja rõivaste eest. ▪ tegutseb säästliku tarbijana ▪ järgib viisakusreegleid	▪ Arutelu hubase kodu kui perele olulise väärtuse üle. ▪ Ruumide korrastamine ja kaunistamine. ▪ Riiete ning jalatsite korrashoid. ▪ Isiklik hügieen. ▪ Tervislik toiduvalik. ▪ Lihtsamate toitude valmistamine. ▪ Laua katmine, kaunistamine ja koristamine. ▪ Viisakas käitumine. ▪ Säästlik tarbimine. ▪ Jäätmete sortimine.

7.3. KÄSITÖÖ JA KODUNDUS

7.3.1. II kooliaste

Õppe- ja kasvatuseesmärgid II kooliastmes

6. klassi õpilane:

- 1 tunneb rõõmu üksinda ja koos teistega töötegemisest;
- 2 tunneb ja kasutab mitmesuguseid materjale ning töövahendeid, järgib seejuures ohutusnõudeid ja hoiab korras töökoha;
- 3 leiab ideid ning oskab neid esitleda;
- 4 saab aru tööjuhenditest ja selgitavatest joonistest;
- 5 tunneb põhilisi toiduaineid ja nende omadusi ning valmistab lihtsamaid toite;
- 6 teab tervisliku toitumise põhialuseid;
- 7 tunneb oma kodukoha ja Eesti kultuuritraditsioone.

4. klass

Õppetundide maht 35 tundi õppeaastas

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Kodundus (8 tundi)	
Toit ja toitumine, tarbijakasvatus	
Õpilane: ▪ Teab erinevaid toiduaineterühmi ▪ Teab väljendite „kõlbulik kuni“ ja „parim enne“ tähendust ▪ Käitub keskkonnahoidliku tarbijana ▪ Hindab oma toitumisharjumusi	▪ Toiduained ja toitained ▪ Toidupüramiid ▪ Toiduainerühmade üldiseloostus ▪ Tarbijainfo (pakendiinfo) ▪ Tervisliku toitumise põhitõed
Toidu valmistamine, töö organiseerimine ja hügieen	
Õpilane: ▪ Kasutab mõõdunõusid ja kaalu. ▪ Valib töövahendid ja seadmed töö eesmärgi järgi ning kasutab neid ohutusnõudeid arvestades ▪ Valmistab lihtsamaid tervislikke toite. ▪ Jälgib köögis töötades hügieenireegleid ▪ Lepib kaaslastega kokku tööjaotuse	▪ Retsept ▪ Mõõtühikud ▪ Töövahendid köögis ▪ Ohutushoid ▪ Võileivad ▪ Toor- ja segasalatid ▪ Isikliku hügieeni nõuded köögis töötades ▪ Köögi korrashoid ▪ Tööjaotus rühmas

Kodu korrashoid	
Õpilane: - Teeb korrastustöid, kasutades sobivaid töövahendeid - Näeb kodutööde jaotamisel pereliikmete heade suhete eeldust	- Puhastus- ja korrastustööd - Töövahendid
Lauakombed ja etikett	
Õpilane: - Katab vastavalt toidukorrale laua, valides ja paigutades sobiva lauapesu, -nõud, ja – kaunistused. - Peab kinni üldtuntud lauakommetest.	- Lauakombed ning lauakatmise tavad ja erinevad loomingulised võimalused. - Lauapesu, - nõud ja – kaunistused. - Sobivate nõude valimine toidu serveerimiseks.
Käsitöö (19 tundi)	
Töö kavandamine ja rahvakunst	
Õpilane: - Kavandab omandatud tövõtete baasil jõukohase käsitööeseme - Leiab võimalusi taaskasutada tekstiilmaterjale	Idee ja kavandi tähtsus eset valmistades
Tööliigid	
Õpilane: - Kasutab tekstiileset kaunistades ühe- ja kaherealisi pisteid - Heegeldab põhisilmuseid ning tunneb tingimärke - Mõistab täpsuse vajadust ning järgib seda tekstiilitöös	- Töövahendid ja sobivad materjalid. - Üherealised pisted ja kaherealised pisted - Tikandi viimistlus - Töötamine suulise juhendamise järgi. - Töötamine tööjuhendi järgi. - Põhisilmuste heegeldamine - Edasi-tagasi heegeldamine - Heegeldustöö viimistlus
Materjalid ja töö kulg	
Õpilane: - Kirjeldab looduslike kiud-ainete saamist ja põhiomadusi. - Seostab käsitöölõnga jämedust töövahendiga - Jälgib töötades ohutusnõudeid ning hoiab korras töökoha	- Tekstiilkiudained. - Looduslikud kiud, nende saamine, kasutamine, hooldus ja omadused. (Lambavill, siid) - Töötamine suulise juhendamise järgi
Projektõpe	
Õpilane: - teadvustab end rühmatöös ja ühistöös - osaleb erinevates koostöö- ja suhtlusvormides - leiab koostöös lahendusi - suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja arvestab teistega - väärtustab töö tegemist ja analüüsib töö kulgu	Nii käsitööd ja kodundust kui ka tehnoloogiaõpetust õppivad õpilased saavad valida kahe samaaegselt toimuva teema vahel (käsitööõpetaja viib läbi ühe valikteema, tehnoloogiaõpetaja teise teema).

5. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Kodundus (16 tundi)	
<i>Toidu valmistamine, töö organiseerimine ja hügieen</i>	
Õpilane: - Järgib köögis töötades hügieenireegleid - Valib töövahendid ja seadmed töö eesmärgi järgi ja kasutab neid ohutusnõudeid arvestades - Valmistab lihtsamaid tervislikke toite, kasutades levinumaid toiduaineid ning külm- ja kuumtöötlemistehnikaid - Lepib kaaslastega kokku tööjaotuse, täidab ülesande, hindab rühma töötulemust	- Toiduainete eeltöötlemine, külm- ja kuumtöötlemine - Kuumtöötlemata magustoidud - Külmad ja kuumad joogid - Külmad kastmed
<i>Toit ja toitumine, tarbijakasvatus</i>	
Õpilane: - teab toiduaineid ja toitaineid ja nende omadusi - Võrdleb pakendiinfo järgi erinevate toiduainete toiteväärtust - Teab, mis toiduained riknevad kergesti ning säilitab toiduaineid sobival viisil	- Toiduainerühmad: teravili ja teraviljasaadused, piim ja piimasaadused, aedvili - Toiduainete säilitamine
<i>Lauakombed ja etikett</i>	
Õpilane: - peab kinni üldtuntud lauakommetest ning hindab laua ja toitute kujundust - leiab loomingulisi võimalusi, kuidas pakkida kingitusi	- Sobivate nõude valimine toidu serveerimiseks. - Ideede ja võimaluste leidmine, kuidas pakkida erinevaid kingitusi
<i>Kodu korrashoid.</i>	
Õpilane: tunneb hooldusmärke ja jälgib neid riiete pesemisel, kuivatamisel ja triikimisel	- Triikimine - Rõivaste pesemine - Hooldusmärgid
Käsitöö (38 tundi)	
<i>Tööliigid: Tikkimine</i>	
Õpilane: tunneb pisteid ja oskab neid kasutada tekstiilesemete kaunistamisel	- Kaherealised pisted - Tarbe- ja kaunistuspistid
<i>Õmblemine</i>	
Õpilane: - oskab töötada õmblusmasinaga - lõikab välja ja õmbleb lihtsama eseme - mõistab täpsuse vajalikkust õmblemisel - traageldab ja õmbleb lihtõmblust ja palistust	- Töövahendid, - Täpsuse vajalikkus õmblustöös, - Kätsi õmblemine, - Õmblusmasinad, - Õmblusmasina niidistamine (ülemine niit) - Lihtõmblus - Palistused
<i>Kudumine</i>	

Õpilane: - oskab kududa põhisilmuseid ning tunneb mustrite ülesmärkimise viise ja tingmärke - koob lihtsa skeemi järgi	- Töövahendid ja materjalid. - Silmuste loomine. - Parem- ja pahempidine silmus - Ääresilmused - Kudumi lõpetamine - Kudumi viimistlemine ja hooldus
Heegeldamine	
Õpilane oskab skeemi järgi heegeldada	- Skeemi järgi heegeldamine. - Ringheegeldamine.
Töö kavandamine ja rahvakunst	
Õpilane: - kavandab jõukohaseid käsitööesemeid - märkab rahvuslikke kujunduselemente tänapäevastel esemetel - leiab käsitööeseme kavandamiseks ideid eesti rahvakunstist - leiab võimalusi taaskasutada tekstiilmaterjale - oskab kavandamisel kasutada ainekirjandust ja teabeallikaid	- Idee ja kavandi tähtsus eset valmistades. - Tekstiilide ja käsitöömaterjalide valiku ning sobivuse põhimõtted lähtuvalt kasutusalt - Esemeline rahvakunst ja selle tähtsus - Rahvuslikud mustrid ehk kirjad ajaloolistel ja tänapäevastel esemetel - Muuseumide roll rahvakunsti säilitajana
Materjalid ja töö kulg	
Õpilane: - töötab iseseisvalt tööjuhendi järgi - jälgib töötades ohutusnõudeid ning hoiab korras töökoha - hindab oma töö korrektsust ja esteetilisust - kirjeldab looduslike kiudainete saamist, põhiomadusi, kasutamist ja hooldamist	- Töötamine tööjuhendi järgi - Lihtsama tööjuhendi koostamine - Looduslikud kiud: lina, puuvill – saamine, omadused, hooldus - Ühistöö kavandamine, töö analüüsimine ja hindamine
Projektõpe (16 tundi)	
Õpilane: - teadvustab end rühmatöös ja ühistöös - osaleb erinevates koostöö- ja suhtlusvormides - kujundab, esitleb ja põhjendab oma arvamust - suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja arvestab teistega - väärtustab disainiprotsessi ning analüüsib täidetud ülesandeid ja saadud tagasisidet	Nii käsitööd ja kodundust kui ka tehnoloogiaõpetust õppivad õpilased saavad valida kahe samaaegselt toimuva teema vahel (käsitööõpetaja viib läbi ühe valikuteema, tehnoloogiaõpetaja teise teema).

6. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Kodundus (16 tundi)	
Toit ja toitumine, tarbijakasvatus	
Õpilane: - oskab hinnata toiduainete toiteväärtusi - teab erinevaid toiduaineterühmi, neisse kuuluvaid toiduaineid ja nende omadusi - teab toiduainete säilitamise viise - teab hügieenireegleid - tööjaotus, tööplaan, töötulemus ja igaühe osa	- Toiduainerühmade üldiseloostus: liha ja lihasaadused, kala ja kalasaadused, toidurasvad, munad. - Töö organiseerimine ja hügieen. - Hügieeni nõuded. - Tööde järjekord toitu valmistades. - Ühise töö analüüsimine ja hindamine.

- selles ▪ suhtub kaaslastesse heatahtlikult ning arvestab teiste arvamustega	▪ Teadlik ja säästlik tarbimine ▪ Energia ja vee säästlik tarbimine ▪ Jäätmete sorteerimine
Toidu valmistamine, töö organiseerimine ja hügieen	
Õpilane: ▪ oskab valmistada lihtsamaid tervislikke toite ▪ tunneb külm- ja kuumtöötlemise tehnikaid ▪ oskab teisendada mahu- ja massiühikuid	▪ Makaronitoodete keetmine. ▪ Külmad kastmed. ▪ Pudrud ja teised teraviljatoidud. ▪ Kartulite ja munade keetmine ▪ Mõõdühikud
Lauakombed ja etikett	
Õpilane: ▪ peab kinni üldtuntud lauakommetest ▪ katab toidukorra järgi laua	▪ Lauakombed, sobivate nõude valimine toidu serveerimiseks.
Kodu korrashoid	
Õpilane: ▪ teeb korrastustöid ▪ planeerib rõivaste pesemist, kuivatamist, triikimist hooldusmärkide järgi ▪ näeb kodutööde jaotamises pereliikmete heade suhete eeldust	▪ Kodutööde planeerimine ja jaotamine. ▪ Rõivaste pesemine käsitsi ja masinaga. ▪ Triikimine. ▪ Jalatsite hooldus.
Käsitöö (38 tundi)	
Töö kavandamine ja rahvakunst	
Õpilane: ▪ kavandab jõukohase käsitööeseme ▪ leiab käsitööeseme kavandamiseks ideid eesti rahvakunstist	▪ Värvusõpetuse põhitõdede arvestamine esemeid disainides ▪ Idee leidmine ja edasiarendamine kavandiks. ▪ Rahvuslikud mustrid – kirjad ajaloolistel ja tänapäevastel esemetel. ▪ Rahvuslike detailide kasutamine tänapäevast tarbeeset kavandades.
Materjalid ja töö kulg.	
Õpilane: ▪ oskab koostada lihtsamaid tööjuhendeid ▪ oskab teha koostööd ▪ eristab telgedel kootud kangast trikotaažist ning võrdleb nende omadusi	▪ Lihtsama tööjuhendi koostamine. ▪ Ühistöö kavandamine. ▪ Hoolib, arvestav ja üksteist abistav käitumine, töö analüüsimine ja hindamine. ▪ Kanga liigid: telgedel kootud, silmuskoelised, mittekoetud kangad.
Tööliigid.	
Õpilane: ▪ oskab kasutada erinevaid pisteid eseme valmistamisel ▪ jõukohase eseme õmblemine ▪ oskab töötada tööjuhendi järgi ▪ kujundab eseme, kasutades motiive	Tikkimine. ▪ Lihtsama eseme tikkimine kasutades rahvuslikke motiive Õmblemine. ▪ Lõike paigutamine riidele, õmblusvarud. ▪ Äärestamine ▪ Õmblustöö viimistlemine ja hooldus Kudumine. ▪ lihtsama eseme kudumine tööjuhendi järgi Heegeldamine. ▪ Motiivide heegeldamine ja ühendamine. ▪ Viimistlemine, hooldus

Projektõpe (16 tundi)	
▪ teadvustab end rühmatöös ja ühistöös ▪ osaleb erinevates koostöö- ja suhtlusvormides ▪ leiab koostöös lahendusi ▪ suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja arvestab teistega ▪ väärtustab töö tegemist ja analüüsib töö kulgu	▪ Nii käsitööd ja kodundust kui ka tehnoloogiaõpetust õppivad õpilased saavad valida kahe samaaegselt toimuva teema vahel (käsitööõpetaja viib läbi ühe valikteema, tehnoloogiaõpetaja teise teema).

7.3.2. III kooliaste

Õppe- ja kasvatusesmärgid III kooliastmes

9. klassi õpilane:

- 1 tunneb rõõmu üksi ja koos teistega töötegemisest ning mõistab töö- ja koostööoskuste olulisust igapäeva- ja tulevases tööelus;
- 2 arutleb töö ja tehnoloogia muutumise üle;
- 3 teeb teoks oma loomingulised ideed, kasutades sobivaid tehnikaid ja materjale;
- 4 kasutab loovülesannete täitmiseks materjali kogudes nüüdisaegseid teabevahendeid ning ainekirjandust;
- 5 tunneb ja väärtustab rahvaste kultuuripärandit, omab ülevaadet valdkonnaga seotud ametitest minevikus ja kaasajal;
- 6 analüüsib enda loomingulisi ja tehnoloogilisi võimeid ning teeb valikuid edasisteks õpinguteks;
- 7 teeb tervislikke toiduvalikuid, koostab tasakaalustatud ja mitmekülgse menüü ning valmistab erinevaid toite;
- 8 tuleb toime koduse majapidamise ja pere eelarvega ning käitub teadliku tarbijana.

7. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Käsitöö (30 tundi)	
<i>Materjalid ja tööliigid</i>	
Õpilane: ▪ Otsib ülesannete täitmiseks abi nüüdisaegsest teabelevist. ▪ Kirjeldab keemiliste kiud-ainete põhiomadusi, kasutus-alasid ning hooldustingimusi. ▪ Võrdleb materjalide valikul nende mõju tervisele. ▪ Kombineerib oma töös erinevaid materjale. ▪ Võtab lõikelehel lõikeid ▪ Valib sobiva tehnoloogia ja õmbleb endale rõivaeseme ▪ Koob kirjalist pinda, koob ringselt ▪ Leiab loovaid võimalusi kasutada õpitud käsitöötehnikaid	▪ Tekstiilkiudained. ▪ Keemilised kiud. ▪ Tänapäeva käsitöömaterjalid. ▪ Mitmesuguste materjalide kooskasutamise võimaluste leidmine. ▪ Töövahendite ja tehnoloogia valik sõltuvalt materjalist ja valmistatavast esemest. ▪ Töö planeerimine üksi ja rühmas töötades. ▪ Vajaliku teabe hankimine tänapäeva teabelevist, selle analüüs ja kasutamine ▪ Tutvumine erinevate tikanditega ▪ Kanga kuumniiske töötlemine ▪ Rõivaeseme õmblemine ▪ Mõõtude võtmine, rõiva suurusnumbri määramine ▪ Lõikelehe kasutamine, lõigete paigutamine riidele

	▪ Valitud rõivaeseme õmblemiseks sobivate tehnoloogiliste võtete kasutamine ▪ Õmblustöö viimistlemine ▪ Silmuste kahandamine ja kasvatamine ▪ Ringselt kudumine ▪ Kirjamine ▪ Silmuste arvestamine, eseme kudumine ja viimistlus ▪ Tutvumine heegeltehnika võimalustega
Disain, kavandamine ja rahvakunst	
Õpilane: ▪ Arutleb moe muutumise üle ▪ Märkab originaalseid ja leidlikke lahendusi esemete ning rõivaste disainis ▪ Kavandab isikupäraseid esemeid ▪ Tunneb peamisi eesti rahvuslikke käsitöötavasid ▪ Kasutab inspiratsiooniallikana etnograafilisi esemeid	▪ Tekstiilid rõivastuses ja moeloomingu ajastu vaimu peegeldajana ▪ Ideekavand ja selle vormistamine ▪ Sümbolid ja märgid rahvakunsti ▪ Kudumine, heegeldamine ja tikkimine eesti rahvakunsti
Käsitöö organiseerimine	
Õpilane: ▪ Otsib ülesandeid täites abi nüüdisaegsest teabelevist ▪ Esitleb või eksponeerib oma tööd ▪ Täidab iseseisvalt võetud ülesandeid ning planeerib tööd koos teistega ▪ Analüüsib enda loomingu- ja tehnoloogilisi võimeid	▪ Käsitöötehnikate ja tekstiilitööstuse areng ning seda mõjutanud tegurid ajaloos ▪ Nüüdisaegsed tehnoloogilised võimalused ▪ Töövahendite ja tehnoloogia valik olenevalt materjalist ja valmistatavast esemest ▪ Töö planeerimine üksi ja rühmas töötamine ▪ Vajaliku teabe hankimine tänapäeva teabelevist, selle analüüs ja kasutamine ▪ Oma töö ja selle tulemuse analüüsimine ning hindamine ▪ Töö esitlemine, võimaluse korral näituse kujundamine
Kodundus (16 tundi)	
Toidu valmistamine	
Õpilane: ▪ Teab toiduainete kuumtöötlemise viise. ▪ Tunneb peamisi maitseaineid ja roogade maitsestamise võimalusi ▪ Valmistab retsepti kasutades erinevaid kuumi ja külmi roogi.	▪ Kuumtöötlemise viisid. ▪ Maitseained ja roogade maitsestamine ▪ Supid
Etikett	
Õpilane: ▪ Koostab lähtuvalt ürituse sisust menüü ning kujundab ja katab laua ▪ Vormistab ja kujundab kutse ▪ Rõivastub ja käitub ürituse eripära	▪ Koosviibimiste korraldamine ▪ Kutsed ▪ Erinevate peolaudade kujundamine ▪ Peolaua menüü koostamine

arvestades Mõistab lauakommete tähtsust meeldiva suhtluskeskkonna loomisel	Rõivastus ja käitumine vastuvõttudel, koduses peolauas, kohvikus ning restoranis
Toit ja toitumine	
Õpilane: - Teab mitmekülgse toiduvaliku tähtsust oma tervisele - Analüüsib toiduainete toiteväärtust ja hindab nende kvaliteeti. - Analüüsib menüü tervislikkust, koostab tasakaalustatud ja mitmekülgse menüü. - Teab toidu valmistamisel toimuvaid muutusi ning oskab neid teadmisi rakendada	- Makro- ja mikrotoitained, nende vajalikkus ning allikad. - Lisaained toiduainetes. - Mitmekülgse ja tasakaalustatud päevamenüü koostamine lähtuvalt toitumissoovitustest. - Internetipõhised tervisliku toitumise keskkonnad. - Eestlaste toit ajast aega - Toiduainete muutused kuumtöötlemisel, toiduainete kadu
Kodu korrashoid	
Õpilane: - Arutleb ja leiab seoseid kodu sisekujunduses ning seal elavate inimeste vahel - Tunneb erinevaid kodumasinaid ja oskab neid kasutusjuhendi järgi käsitleda - Tunneb põhilisi korrastustöid ja –tehnikaid	- Erinevad stiilid sisekujunduses - Kodumasinad - Suurpuhastus
Projektõpe (16 tundi)	
- Õpilane: - teadvustab end ühistöös toimuvate tegevuste liikmena - osaleb aktiivselt erinevates koostöö- ja suhtlusvormides - oskab leida iseseisvalt lahendusi - kujundab, esitleb ja põhjendab oma arvamusi - väärtustab töö tegemist ning analüüsib töö kulgu	Saavad valida kahe korraga toimiva valikteema vahel. Valikteemad võivad olla tehnoloogia, käsitöö või kodunduse valdkonnast. Võib lõimida teiste õppeainetega, klassidevaheliste projektidega.

8. klass

Õppetundide maht 70 tundi õppeaastas (2 tundi nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Kodundus (16 tundi)	
Toit ja toitumine.	
Õpilane: - teab mitmekülgse toiduvaliku tähtsust oma tervisele ning põhiliste makro- ja mikrotoitainete vajalikkust ja allikaid - tunneb toidu erinevaid säilitusviise ning riknemisega seotud riskitegureid - analüüsib menüü tervislikkust - teab toidu valmistamisel toimuvaid muutusi,	- Toiduallergiad ja toidutalumatust. - Taimetoitluse ja dieetide mõju organismile. - Toitumishäired - Makro- ja mikrotoitained, nende vajalikkus ning allikad - Lisaained toiduainetes - Toiduainete toitainelise koostise hinnang - Mikroorganismid toidus

oskab neid teadmisi rakendada	- Toiduainete riknemise põhjused - Hügieeninõuded toiduainete säilitamise korral - Toidu kaudu levivad haigused
Toidu valmistamine	
Õpilane: - küpsetab tainatooteid ja võrdleb erinevaid kergitusaineid - Valmistab retsepti kasutades erinevaid kuumi roogi	- Nüüdisaegsed köögiseadmed, nende kasutamine ja hooldus. - Kergitusained ja tainatooted. - Vormiroad ja vokitoidud.
Kodu korrashoid.	
Õpilane: - teab kodumasinaid, töötamise põhimõtteid - oskab arutleda kodu sisekujunduse teemadel	- Erinevad stiilid sisekujunduses. - Toataimede hooldus. - Kodumasinad
Toidu valmistamise organiseerimine ja tarbijakasvatus.	
Õpilane: - tunneb tarbija õigusi ja kohustusi, reklaami mõju ostuotsustele - kalkuleerib toidu maksumust	- Tarbija õigused ja kohustused - Märgistused toodetel. - Ostuotsustuste mõjutamine, reklaami mõju. - Teadlik ja säästlik majandamine - Kokkuhoiuvõimalused ja kulude analüüs
Etikett	
Õpilane: - Koostab lähtuvalt ürituse sisust menüü ning kujundab ja katab laua - Rõivastub ja käitub ürituse eripära arvestades	- Erinevate peolaudade kujundamine - Peolaua menüü koostamine - Rõivastus ja käitumine restoranis
Käsitöö (32 tundi)	
Disain, kavandamine ja rahvakunst	
Õpilane: - valib sobivad rõivaid, lähtudes nende materjalist, otstarbest, stiilist, lõikest ja enda figuurist - arutleb moe muutumise üle - kavandab isikupäraseid esemeid	- Tekstiilid rõivastuses ja sisekujunduses - Rõivastus kui ajastu vaimu peegeldaja - Moe, isikupära ja proportsioonide põhimõtete arvestamine kavandades. - Sobivate lisandite valik stiili kujunduses - Ornamentika - Eesti etnograafiline ornament tänapäevase rõivastuse ja esemelise keskkonna kujundamisel
Käsitöö organiseerimine	
Õpilane: - Otsib ülesandeid täites abi nüüdisaegsest teabelevist - Esitleb ja eksponeerib oma tööd	- Käsitöötehnicate ja tekstiilitööstuse areng ning seda mõjutanud tegurid ajaloos - Nüüdisaegsed tehnoloogilised võimalused ning uudsed võtted rõivaste ja tarveesemete valmistamisel - Vajaliku teabe hankimine tänapäeva teabelevist, selle analüüs ja kasutamine - Võimaluse korral näituse kujundamine
Materjalid ja tööliigid	
Õpilane: valib tööeseme valmistamiseks sobivad materjalid, töövahendid, tehnikad ja	- Rõivaeseme õmblemine - Mõõtude võtmine, rõiva suurusnumbri

viimistlusvõtted ▪ Võtab lõikelehelts lõikeid, valib sobiva tehnoloogia, õmbleb endale rõivaeseme ▪ leiab loovaid lahendusi kasutades õpitud käsitöötehnikaid ▪ kirjeldab keemiliste kiudainete põhiomadusi, kasutamist ja hooldust	määramine ▪ Lõigete paigutamine riidele ▪ Heegeldamine – tutvumine heegeltehnikate loominguliste võimalustega ▪ Tehiskiudude ja sünteetiliste kiudude saamine ning omadused ▪ Tikand loomingulise väljendusvahendina ▪ Erinevate koekirjade kudumine skeemi järgi
Projektõpe (16 tundi)	
Õpilane: ▪ teadvustab end ühistöös toimuvate tegevuste liikmena ▪ osaleb aktiivselt erinevates koostöö- ja suhtlusvormides ▪ oskab leida iseseisvalt lahendusi ▪ kujundab, esitleb ja põhjendab oma arvamusi ▪ väärtustab töö tegemist ning analüüsib töö kulgu	▪ Saavad valida kahe korraga toimiva valikteema vahel. Valikteemad võivad olla tehnoloogia, käsitöö või kodunduse valdkonnast. Võib lõimida teiste õppeainetega, klassidevaheliste projektidega.

9. klass

Õppetundide maht 35 tundi õppeaastas (1 tund nädalas)

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Kodundus. (8 tundi)	
Toit ja toitumine.	
Õpilane: ▪ võrdleb eri maade rahvustoite ja teab toitumistavasid mõjutavaid tegureid ▪ analüüsib menüü tervislikkust ning koostab tasakaalustatud ja mitmekülgse menüü ▪ valmistab retsepti kasutades erinevaid rahvustoite	▪ Eri rahvaste toitumistaditsioonid ja toiduvalikut mõjutavad tegurid. ▪ Toiduainete säilitamine ja konserveerimine ▪ Taimetoitlus ja dieetide mõju organismile ▪ Toitumishäired
Toidu valmistamine	
Õpilane: ▪ Valmistab retsepti kasutades erinevaid kuumi roogi	▪ Liha jaotustükis ja lihatoitud ▪ Kalaroad ▪ Rahvustoidud
Etikett.	
Õpilane: ▪ koostab lähtuvalt ürituse sisust menüü ning kujundab ja katab laua ▪ rõivastub ja käitub ürituse iseloomu kohaselt ▪ mõistab lauakommete tähtsust meeldiva suhtluskeskonna loomisel	▪ Koosviibimise korraldamine. ▪ Erinevad peolauad. ▪ Menüü koostamine. ▪ Rõivastus ja käitumine erinevates kohtades.
Kodu korrashoid.	
Õpilane: ▪ Oskab puhastusainete ostmisel ja kasutamisel lugeda kasutusjuhendit ning mõistab seda	▪ Olmekeemia. ▪ Puhastusvahendid, nende omadused ja ohutus. ▪ Suurpuhastus.
Tarbijakasvatus.	

Õpilane: - oskab koostada leibkonna eelarvet - Planeerib majanduskulusid eelarve järgi	- Leibkonna eelarve, tulude ja kulude tasakaal. - Laenu. - Kokkuhoiuvõimalused ja kulude analüüs. - Kulude planeerimine erijuhtudeks.
Käsitöö (19 tundi)	
<i>Disain, kavandamine ja rahvakunst</i>	
Õpilane: Väärtustab rahvaste kultuuripärandit	- Rahvarõivad - Teiste rahvaste etnograafia inspiratsiooniallikana
<i>Käsitöö organiseerimine</i>	
Analüüsib enda loomingulisi ja tehnoloogilisi võimeid ning teeb valikuid edasisteks õpinguteks ja hobideks	Õmblemise ja käsitööga seotud elukutsete ning võimalused ettevõtluseks
<i>Materjalid ja tööliigid</i>	
Õpilane: - Õmbleb endale rõivaeseme, kasutades sobivaid tehnoloogilisi võtteid - Võrdleb materjalide valikul nende mõju tervisele - Leiab loovaid võimalusi kasutades õpitud käsitöötehnikaid	- Valitud rõivaeseme õmblemiseks sobivate tehnoloogiliste võtete kasutamine - Eseme õmblemise tehnoloogiline järjekord - Õmblustöö viimistlemine - Tutvumine heegeltehnika võimalustega
Projektöpe (8 tundi)	
Õpilane: - teadvustab end ühistöös toimuvate tegevuste liikmena - osaleb aktiivselt erinevates koostöö- ja suhtlusvormides - oskab leida iseseisvalt lahendusi - kujundab, esitleb ja põhjendab oma arvamusi - väärtustab töö tegemist ning analüüsib töö kulgu	- Saavad valida kahe korraga toimiva valikteema vahel. - Valikteemad võivad olla tehnoloogia, käsitöö või kodunduse valdkonnast. - Võib lõimida teiste õppeainetega, klassidevaheliste projektidega.

7.3.3. Tehnoloogiaõpetus vahetatud õpperühmades

7. klass 6 t. ametikoolis

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU	PÕHIMÕISTED	ÕPPEMEETODID
Õpilane - Teadvustab ja järgib eeskirju. - Mõistab tehnoloogilise kirjaoskuse vajalikkust. - Tunneb ja oskab töövahendeid kasutada.	- Töökoda. - Sisekord - OT - Tervisekaitse. - Tehnoloogia olemus. - Tehnoloogiline kirjaoskus. - Töövahendid	- Õppetöökoda. - Töökoht. - Ohutustehnika. - Kultuurne töö. - Tehnoloogia. - Mõõtmine ja märkimine. - Tööriistadevahendid	- Vestlus. - Selgitus. - Instrueerimine. - Arutelu. - Praktiline tegevus.
Õpilane Oskab leida teavet kirjandusest ja internetist.	- Materjalid ja nende töötlemine. - Teabe hankimine	- Puit. - Vineer. - Metall.	- Selgitus. - Näitlikustamine. - Praktiline

▪ Ohutu ja efektiivne töö. ▪ Säästlikkus.	kirjandusest ja internetist.	▪ Plast. ▪ Tööprotsess. ▪ Töötlusviisid. ▪ Ohutus.	tegevus erinevate vahendite ja riistadega.
Õpilane ▪ Tunneb põhilisi elektrilisi tööriistu ja oskab neid ohutult kasutada. ▪ Kasutab sobivaid materjale. Valmistab omanäolisi esemeid. ▪ Esitleb ja analüüsib tehtud tööd.	▪ Levinumad käsi- ja elektrilised tööriistad. ▪ Materjalide töötlemine ja viimistlus. ▪ Kokkuvõtte ja kordamine.	▪ Saed. ▪ Akutrell. ▪ Saagimine. ▪ Puurimine. ▪ Lihvimine. ▪ Esemete kaunistamine.	▪ Selgitus. ▪ Demonstratsioon ▪ Praktiline tegevus. ▪ Arutelu ja analüüs.

8. klass 6 t. t. ametikoolis

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU	PÕHIMÕISTED	ÕPPEMEETODID
Õpilane ▪ Tunneb põhilisi tööriistu ja –vahendeid. ▪ Teadvustab ja järgib eeskirju. ▪ Oskab joonist lugeda	▪ Õppetöökoja sisekord. ▪ Ohutustehnika ▪ Tervisekaitse. ▪ Tehnoloogia. ▪ Tööriistad-vahendid. ▪ Tehnoloogiline kirjaoskus.	▪ Töökoda. ▪ Töökoht. ▪ OT. ▪ Tehnoloogia. ▪ Mõõtmine. ▪ Märkimine. ▪ Täpsus. ▪ Tööriistad-vahendid.	▪ Vestlus. ▪ Selgitus. ▪ Instrueerimine. ▪ Näitlikustamine. ▪ Praktilised tööd.
Õpilane ▪ Kasutab sobivaid materjale säästlikult ning ▪ Kasutab tööriistu ning – vahendeid ohutult ▪ Efektiivne töö.	▪ Tehnoloogia analüüs. ▪ Materjalid ja nende töötlemine ▪ Teabe hankimine kirjandusest ja internetist.	▪ Tööprotsess. ▪ Tööstustooted. ▪ Masstoodang. ▪ Tehniline taip. ▪ Kommunikatsioon. ▪ Infotehnoloogi.	▪ Vestlus. ▪ Selgitus. ▪ Demonstratsioon ▪ Praktiline tegevus.
Õpilane ▪ Oskab leida tehnilisi lahendusi kodustes korrastus- ja remonditöodes. ▪ Ohutud ja õiged töövõtted.	▪ Probleemülesanded. ▪ Kodused korrastus- ja remonditööd. ▪ Elektritööriistad	▪ Ohutud töövõtted. ▪ Lahendusvõimaluste mitmekesisus. ▪ Elektritööriistad.	▪ Arutelu ja analüüs. ▪ Selgitus. ▪ Demonstratsioon ▪ Praktiline tegevus.

9. klass 6 t. t. ametikoolis

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU	PÕHIMÕISTED	ÕPPEMEETODID
--------------	----------	-------------	--------------

Õpilane - Järgib tervisekaitse ja tööohutusnõudeid. - Kasutab erinevaid tööriistu-vahendeid - Tehnoloogiline kirjaoskus.	- Õppetöökoda. - Ohutustehnika. - Tööriistad-vahendid. - Materjalid ja nende töötlemine.	- Õppetöökoda. - OT - Tehnoloogia - Töötlemistäpsus. - Tööriistad-vahendid.	- Vestlus. - Instrueerimine. - Demonstratsioon - Näitlikustamine.
Õpilane - Valmistab omanäolisi esemeid, kasutades erinevaid töötlemisvõimalusi. - Hangib teavet kirjandusest ja internetist.	- Käsi- ja elektrilised tööriistad. - Nüüdisaegsed võimalused materjalide töötlemisel.	- Lõiketöötlus. - Ohutus. - Innovatsioon.	- Vestlus. - Selgitus. - Praktilised tööd - Iseseisev töö
Õpilane Oskab leida tehnilisi lahendusi kodustes korrastus- ja remonditöodes.	- Probleemsete ülesannete lahendamine. - Leiutamine ja uuenduslikkus.	- Renoveerimine. - Remondi ja viimistlusmaterjalid.	- Vestlus. - Arutelu - Praktilised tööd - Selgitus.

7.4. TEHNOLOOGIAÕPETUS

7.4.1. II kooliaste

Õppe- ja kasvatusesmärgid II kooliastmes

6. klassi lõpetaja:

- 1) planeerib tööd ja lahendab sellega seotud ülesandeid;
- 2) joonestab joonist ja disainib lihtsaid esemeid;
- 3) tunneb enam kasutatavaid materjale ja nende omadusi ning kasutab neid töös otstarbekalt;
- 4) teab lihtsamaid töövahendeid ja töötlemisviise ning oskab neid töös kasutada;
- 5) valmistab lihtsaid esemeid (nt mänguasi, paat, liikuv auto jne);
- 6) esitleb ideed, joonist või eset;
- 7) teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid;
- 8) väärtustab ning järgib väljakujunenud tööalaseid hoiakuid ja käitumistavasid;
- 9) tunneb põhilisi toiduaineid ja nende omadusi ning valmistab lihtsamaid toite.

4. klass - õppetundide maht 35 tundi õppeaastas

5. klass - õppetundide maht 70 tundi õppeaastas

6. klass - õppetundide maht 70 tundi õppeaastas

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
<i>Tehnoloogia igapäevaelus</i>	
Õpilane	

▪ peab tähtsaks tehnoloogilist kirjaoskust igapäevaelus; ▪ seostab tehnoloogiaõpetust teiste õppeainete ja eluvaldkondadega; ▪ võrdleb erinevaid transpordivahendeid ning energiaallikaid; ▪ kirjeldab ratta ja energia kasutamist ajaloos ning nüüdisajal; ▪ kirjeldab inimtegevuse ja tehnoloogia mõju keskkonnale; ▪ valmistab töötavaid mudeleid praktilise tööna.	▪ Tehnoloogia olemus. ▪ Tehnoloogiline kirjaoskus ja selle vajalikkus. ▪ Tehnoloogia ja teadused. ▪ Tehnoloogia, inimene ja keskkond. Transpordivahendid. ▪ Energiaallikad.
Disain ja joonestamine	
Õpilane: ▪ selgitab joonte tähendust joonisel, oskab joonestada jõukohast tehnilist joonist ning seda esitleda; ▪ koostab kolmvaate lihtsast detailist; ▪ teab ja kasutab õpiülesannetes disaini elemente; ▪ disainib lihtsaid esemeid, kasutades selleks ettenähtud materjale; ▪ märkab probleeme ja pakub neile omanäolisi lahendusi; ▪ osaleb õpilaspäraselt uudse tehnoloogilise protsessi loomises, mis on seotud materjalide valiku ja ▪ otstarbeka töötlusviisi leidmisega; ▪ mõistab leiutiste osatähtsust tehnoloogia arengus.	▪ Eskiis. ▪ Lihtsa eseme kavandamine. ▪ Tehniline joonis. ▪ Jooned ja nende tähendused. ▪ Mõõtmed ja mõõtkava. ▪ Piltkujutis ja vaated. ▪ Lihtsa mõõtmestatud tehnilise joonise koostamine ja selle esitlemine. ▪ Disain. Disaini elemendid. ▪ Esemee viimistlemine. ▪ Probleemide lahendamine. ▪ Insenerid ja leiutamine.
Materjalid ja nende töötlemine	
Õpilane: ▪ tunneb põhilisi materjale, nende olulisemaid omadusi ja töötlemise viise; ▪ valib ja kasutab eesmärgipäraselt erinevaid töötlusviise, töövahendeid ja materjale; ▪ suudab valmistada jõukohaseid liiteid; ▪ valmistab mitmesuguseid lihtsaid esemeid (sh mänguasju); ▪ kasutab õppetöös puur- ja treipinki; ▪ analüüsib ja hindab loodud eset, sh esteetilisest ja rakenduslikust küljest; ▪ teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid; ▪ väärtustab ja kasutab tervisele ohutuid töövõtteid; ▪ kasutab materjale säästlikult ning leiab	▪ Materjalide liigid (puu, metall, plastid, elektroonika komponendid jne) ja nende omadused. ▪ Materjalide töötlemise viisid (märkimine, saagimine jne) ning töövahendid (tööriistad ja masinad). ▪ Levinumad käsi- ja elektrilisedööriistad. Puur- ja puidutrepink. ▪ Materjalide liited. ▪ Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.

võimalusi nende korduskasutuseks.	
Projektitööd II kooliastmes	
Õpilane: ▪ leiab üksi või koostöös teistega ülesannetele ning probleemidele lahendeid; ▪ suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja arvestab teiste arvamust; ▪ teadvustab end rühmatöö, projektitöö ja teiste ühistööde osalisena; ▪ osaleb aktiivselt erinevates koostöö- ja suhtlusvormides; ▪ kujundab, esitleb ja põhjendab oma arvamust; ▪ teeb võimetekohase projekti ning analüüsib saadud tagasisidet.	▪ Igal õppeaastal on ainekavas üks õppeosa, mille puhul saavad õpilased vabalt valida õpperühma ja projekti. ▪ Projektid võivad olla nii tehnoloogiaõpetuse, käsitöö kui ka kodunduse valdkonnast. Projektitööd võib lõimida ▪ omavahel, teiste õppeainete ja klassidevaheliste projektidega ning ülekooliliste ja pikemaajaliste ▪ koolidevaheliste ettevõtmistega.

7.4.2. III kooliaste

Õppe- ja kasvatusesmärgid III kooliastmes

9. klassi lõpetaja:

- 1) valib eseme valmistamiseks sobivad materjalid, töövahendid ja töötlemisviisid, hangib ning kasutabvajalikku teavet ainealasest kirjandusest ja internetist;
- 2) käsitseb ohutult käsi- ja elektrilisi tööriistu ja materjale ning mõistab ohutu töötamise olulisust, sh seoseid tervise ja karjäärivõimaluste vahel;
- 3) kasutab ressursse keskkonda säästvalt ja jätkusuutlikult ning mõistab, kuidas rakendada omandatud oskusi nii igapäeva- kui ka tulevases tööelus;
- 4) pakub välja ideid, rakendab neid loovalt esemeid valmistades ja täiustades ning mõistab enda osaluse tähtsust;
- 5) analüüsib eseme valmistamise protsessi ning omandab uusi teadmisi;
- 6) esitleb eset, hindab tulemuse kvaliteeti;
- 7) valmistab esemeid, teadvustab ja rakendab tehnoloogilisi ning loodusteaduste võimalusi praktilistes tegevustes;
- 8) kujundab positiivseid väärtushinnanguid ja kõlbelisi tööharjumusi, hindab ning väldib võimalikke ohte töös;
- 9) teeb tervislikke toiduvalikuid, väärtustab tervislikku eluviisi ning toimib vastutustundliku tarbijana.

7. klass - õppetundide maht 70 tundi õppeaastas

8. klass - õppetundide maht 70 tundi õppeaastas

9. klass - õppetundide maht 35 tundi õppeaastas

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
Tehnoloogia igapäevaelus	
Õpilane: ▪ kirjeldab ja analüüsib inimtegevuse	▪ Tehnoloogia analüüsimine: positiivsed ja

mõju loodusele ning keskkonnale; ▪ mõistab enda osalust tehnoloogilistes protsessides; ▪ kasutab info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendeid, tunneb nende ohutut käsitlemist; ▪ teadvustab ressursside piiratud hulka ning tarbib neid säästvalt ja jätkusuutlikult; ▪ oskab tegevust planeerida ning teab oma eelistusi eneseteostuseks sobiva elukutse/ameti valikul; ▪ teadvustab tehnoloogia ja inimese vastastikust mõju.	negatiivsed mõjud. ▪ Eetilised tõekspidamised tehnoloogiliste võimaluste rakendamisel. ▪ Ressursside säästlik tarbimine. ▪ Töömaailm ja töö planeerimine. ▪ Tooraine ja tootmine. ▪ Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia. ▪ Tehnoloogilise maailma tulevikuperspektiivid.
Disain ja joonestamine	
Õpilane: ▪ planeerib ülesande ja kavandab eseme ning esitleb seda võimaluse korral IKT vahenditega; ▪ lahendab probleemülesandeid; ▪ teab ja kasutab erinevaid esemete viimistlemise võimalusi; ▪ teab pinnakatete omadusi ja kasutamisevõimalusi; ▪ arvestab ergonoomika põhireegleid ning oskab neid töös rakendada; ▪ loeb skeeme, lihtsat kooste- ja ehitusjoonist; ▪ joonestab jõukohast tehnilist joonist, vormistab ja esitleb joonist või skeemi.	▪ Leiutamine ja uuenduslikkus. ▪ Tehnilist taipu arendavate ja probleemülesannete lahendamine. ▪ Viimistlemine ja pinnakatted. ▪ Ergonoomia. ▪ Esemete modelleerimine arvuti abil. ▪ Joonise vormistamine ja esitlemine. ▪ Skeemid. ▪ Leppemärgid ja tähised tehnilistel joonistel. ▪ Ristlõiked ja lõiked. ▪ Koostejoonis. ▪ Ehitusjoonised.
Materjalid ja nende töötlemine	
Õpilane: ▪ leiab teavet materjalide, nende omaduste ja töötlemise kohta, hangib ainealast teavet kirjandusest ja internetist ning kasutab seda; ▪ võrdleb materjalide omadusi, töötlemise viise ning kasutamise võimalusi; ▪ kasutab eset valmistades mitmesuguseid töövahendeid, võimaluse korral CNC-tööpinki, valib sobivaima töötlusviisi; ▪ tunneb ja kasutab töötlemisel masinaid ning mehhanisme; ▪ valmistab omanäolisi esemeid, tunneb ja kasutab erinevaid liiteid; ▪ kujundab positiivseid väärtushinnanguid	▪ Materjalide ja nende töötlemise kohta teabe hankimise võimalused kirjandusest ning internetist. ▪ Tänapäevased materjalide töötlemise viisid. ▪ Käsi- ja elektrilised tööriistad. ▪ Masinad ja mehhanismid. ▪ IT vahendite/ arvuti ja materjalide töötlemise ühildamise võimalused (CNC-tööpingid). ▪ Optimaalse töötlusviisi valimine. ▪ Erinevate liidete kasutamine. ▪ Nüüdisaegsed võimalused materjalide töötlemisel ja detailide ühendamisel

ja kõlbelisi tööharjumusi; ▪ teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid, kasutab ohutult masinaid ning töövahendeid.	esemeks. ▪ Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.
Projektitööd III kooliastmes	
Õpilane: ▪ leiab üksi või koostöös teistega ülesannetele ning probleemidele lahendeid; ▪ osaleb paindlikult ühistöös, tööülesannete jaotamisel ja ajakava planeerimisel; ▪ suhtleb projektitöös vajaduse korral kooliväliste institutsioonidega, et saada tarvilikku infot; ▪ suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja arvestab teiste arvamust; ▪ mõistab info kriitilise hindamise ja tõlgendamise vajalikkust ning kasutab infot kooskõlas kehtivate seaduste ja normidega; ▪ kujundab, esitleb ja põhjendab oma arvamust; ▪ teeb võimetekohase projekti ning analüüsib üksikuid ülesandeid ja saadud tagasisidet.	▪ Igal õppeaastal on ainekavas üks õppeosa, mille puhul saavad õpilased vabalt valida õpperühma ja projekti. ▪ Projektid võivad olla nii tehnoloogiaõpetuse, käsitöö kui ka kodunduse valdkonnast. Projektitöid võib lõimida ▪ omavahel, teiste õppeainete ja klassidevaheliste projektidega ning ülekooliliste ja pikemaajaliste ▪ koolidevaheliste ettevõtmistega.

7.4.3. Kodundus vahetatud õpperühmades

7. klass 2t. koolis + 4 t. ametikoolis

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
▪ Kasutab menüüd koostades ainekirjandust ja teabeallikaid	▪ Aedviljatoidud ja supid. ▪ Küpsedised. ▪ Käitumine peolauas.
▪ Teeb tervislikke toiduvalikuid ning koostab tasakaalustatud ja mitmekülgse menüü	▪ Puhastusvahendid ja nende omadused.
▪ Valmistab retsepti kasutades erinevaid kuumi ja külmi roogi	▪ Toiduainete toitainelise koostise hinnang.
▪ Kalkuleerib toidu maksumust	
▪ Käitub teadliku tarbijana	▪ Tarbija õigused ja kohustused.

8. klass 2t. koolis + 4 t. ametikoolis

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
▪ Kasutab menüüd koostades ainekirjandust ja teabeallikaid	▪ Kalatoidud. ▪ Vormiroad. ▪ Käitumine kohvikus.
▪ Teeb tervislikke toiduvalikuid ning koostab tasakaalustatud ja mitmekülgse menüü	▪ Kodumasinad.

▪ Valmistab retsepti kasutades erinevaid kuumi ja külmi roogi	▪ Mitmekülgse ja tasakaalustatud päevamenüü koostamine lähtuvalt toitumissoovitustest.
▪ Kalkuleerib toidu maksumust	
▪ Käitub teadliku tarbijana	▪ Tarbija õigused ja kohustused.

9. klass 2t. koolis + 4 t. ametikoolis

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
▪ Kasutab menüüd koostades ainekirjandust ja teabeallikaid	▪ Lihatoidud. ▪ Erinevad magustoidud. ▪ Käitumine restoranis.
▪ Teeb tervislikke toiduvalikuid ning koostab tasakaalustatud ja mitmekülgse menüü	▪ Hooldusmärgid.
▪ Valmistab retsepti kasutades erinevaid kuumi ja külmi roogi	▪ Internetipõhised tervisliku toitumise keskkonnad.
▪ Kalkuleerib toidu maksumust	
▪ Käitub teadliku tarbijana	▪ Tarbija õigused ja kohustused.

8. AINEVALDKOND „KEHALINE KASVATUS“

Sisukord:

8.1. Üldalused 1

8.2. Kehaline kasvatus .. 5

8.1. Üldalused

8.1.1. Kehakultuuripädevus

Kehalise kasvatuses õpetamise eesmärgiks põhikoolis on kujundada õpilastes eakohane kehakultuuripädevus: suutlikkus väärtustada kehalist aktiivsust ja tervislikku eluviisi elustiili osana; oskus anda hinnangut kehalisele vormisolekule, valmisolek harrastada sobivat spordiala või liikumisviisi; suutlikkus suhtuda sallivalt kaaslastesse, järgida ausa mängu reegleid ning väärtustada koostööd sportimisel ja liikumisel.

Kehalise kasvatuses õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) mõistab kehalise aktiivsuse tähtsust oma tervisele ja töövõimele ning regulaarse liikumisharrastuse vajalikkust;
- 2) soovib olla terve ja rühikas;
- 3) valdab põhiteadmisi ja -oskusi, et harrastada liikumist iseseisvalt sise- ja välistingimustes;
- 4) liigub/spordib ohutus- ja hügieeninõudeid järgides ning teab, kuidas käituda sportimisel juhtuda võivates ohuolukordades;
- 5) tunneb liikumisest/sportimisest rõõmu ning on valmis uusi liikumisoskusi õppima ja liikumist iseseisvalt harrastama;
- 6) tunneb ausa mängu põhimõtteid, on koostöövalmis ning liigub/spordib oma kaaslasi austades, kokkulepitud reegleid/võistlusmäärusi järgides ja keskkonda hoides;
- 7) omandab põhikooli ainekavas kuuluvate spordialade/liikumisviiside tehnika;
- 8) jälgib oma kehalist vormisolekut, teab, kuidas parandada töövõimet regulaarse treeninguga;
- 9) tunneb huvi Eestis ning maailmas toimuvate spordi-, liikumis- ja tantsuürituste vastu;
- 10) väärtustab Eesti tantsupidude traditsiooni.

8.1.2. Ainevaldkonna õppeaine

Ainevaldkonda kuulub kehaline kasvatus, mida õpetatakse 1.- 9. klassini.

Kehalise kasvatuses nädalatundide jaotumine kooliastmeti on järgmine:

I kooliaste - 8 nädalatundi

II kooliaste - 8 nädalatundi

III kooliaste - 6 nädalatundi

8.1.3. Ainevaldkonna kirjeldus

Ainevaldkonda kuuluv kehaline kasvatus toetab õpilasi tervist väärtustava eluviisi kujundamisel, loob aluse õpilaste iseseisvale liikumisharrastusele, soodustab huvi spordi- ja tantsusündmuste vastu, innustab võistlusi ja üritusi jälgima ning neis osalema. Kehaline kasvatus toetab õpilasi nii kehalist/liigutuslikku kui ka kõlbelist, sotsiaalset ja esteetilist arengut ning tema kujunemist terviklikuks isiksuseks.

Kehalises kasvatuses juhitakse õpilast kehalist vormisolekut jälgima ning seda regulaarselt harjutades ning uusi (sh iseseisvalt omandatud) teadmisi ja oskusi hankides parandama.

Keskkonda hoidev, kaaslast austav, koostööd ning ausa mängu põhimõtteid väärtustav liikumine ja sportimine toetavad õpilaste sotsiaalset ning kõlbelist arengut. Kehalises kasvatuses lähtutakse vajadusest toetada õpilaste kujunemist hea tervise ja töövõimega isiksusteks. Kehalise kasvatuses tundes omandatud teadmised, oskused ja kogemused soodustavad õpilaste mitmekülgset arengut ning võimaldavad neil leida endale jõukohane, turvaline ja tervislik liikumisharrastus.

8.1.4. Üldpädevuste kujundamine ainevaldkonna õppeaines.

Kultuuri- ja väärtuspädevus	Tervist ning jätkusuutlikku eluviisi tähtsustava õppe järgimine.
	Arusaam, et tervist tuleb kaitsta ja tugevdada, aitab õpilasel teha põhjendatud valikuid tervisekäitumises.
	Austus looduse ning inimeste loodud materiaalsete väärtuste vastu soodustab keskkonda säästvat liikumist/sportimist.
	Abivalmis ja sõbralik suhtumine oma kaaslastesse ning ausa mängu põhimõtete tähtsustamine sportlikes tegevustes toetavad kõlbelise isiksuse kujunemist.
Sotsiaalne ja kodanikupädevus	Kehakultuur kujundab viisakat, tähelepanelikku, abivalmis ja sallivat suhtumist kaaslastesse.
	Koostöö liikudes/sportides õpetab inimeste erinevusi aktsepteerima, neid suhtlemisel arvestama, ent ka ennast kehtestama.
	Koostöö liikudes/sportides õpetab inimeste erinevusi aktsepteerima, neid suhtlemisel arvestama, ent ka ennast kehtestama.
Enesemääratlus-pädevus	Oskus hinnata oma kehalisi võimeid ning valmisolek neid arendada
	Suutlikkus jälgida ja kontrollida oma käitumist
	Suutlikkus järgida terveid eluviise ning vältida ohuolukordi.
Õpipädevus	Õpilase oskus analüüsida ja hinnata oma liigutusoskuste ja kehaliste võimete taset ning kavandada meetmeid nende täiustamiseks.
	Koolis tekkinud huvi liikumise/sportimise vastu loob aluse õppida uusi ja sobivaid liikumisviise.
Suhtluspädevus	Spordi ja tantsu oskussõnavara kasutamine
	Eneseväljendusoskuse arendamisega
	Teabe- ja tarbetekstide lugemine/mõistmine
Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus	Sporditehniliste oskuste analüüs, kehalise töövõime näitajate ja sporditulemuste dünaamika selgitamine eeldavad õpilaselt matemaatikale omase keele, seoste, meetodite jms kasutamise oskust.
	Õpitakse analüüsima tervisespordiga seotud teavet ja tegema tõendus põhiseid otsuseid
	Õpitakse kasutama tehnoloogilisi abivahendeid.
Ettevõtlikkus-pädevus	Õpilase oskus näha probleeme ja leida neile lahendusi, seada eesmärgid, genereerida ideid ning leida sobivaid vahendeid ja meetodeid nende teostamiseks.
	Õpilane õpib analüüsima oma kehaliste võimete ja liigutusoskuste taset, kavandama tegevusi ning tegutsema sihipäraselt tervise tugevdamise ja töövõime parandamise nimel.
	Koostöö kaaslastega sportimisel/liikumisel kujundab toimetulekuoskust ja riskeerimisjulgust.

8.1.5. Lõiming teiste valdkonnapädevuste ja ainevaldkondadega

Keel ja kirjandus	Sporti ja tervist käsitlevate eriotstarbeliste ja eriliigiliste tekstide (nt võistlusprotokollid, spordiuudised, terviseteave jne) lugemise ja kuulamise
--------------------------	--

	kaudu arendatakse oskust mõista nii suulist kui ka kirjalikku teksti..
Võõrkeeled	Kujundatakse oskust väljendada ennast selgelt ja asjakohaselt, kasutades kohaseid keelevahendeid ja ainealast terminoloogiat
	Spordi- ja tervise teemaliste võõrkeelsete tekstide lugemine toetab võõrkeelte omandamist
Matemaatika	Kõikide kehalise kasvatuse osaoskuste arendamisel rakendatakse matemaatikas omandatud oskusi (arvutamine, loendamine, võrdlemine, mõõtmine) ja mõisteid (geomeetrilised kujundid, mõõtühikud, koordinaadid).
Loodusained	Keskkonna väärtustamine liikumisel/sportimisel. Kinnistuvad teadmised ja oskused, mis on omandatud inimeseõpetuses, bioloogias, füüsikas ja geograafias.
Sotsiaallained	Omandatud teadmised rahvuslikust ning rahvusvahelisest liikumis- ja spordikultuurist avardavad õpilase silmaringi. Tervist väärtustava eluviisi omaksvõtmine ja teadlikkus soodustavad õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kodanikuks.
Tehnoloogia	Teaduse ja tehnika saavutuste rakendamine erinevates spordialades/liikumisviisides (spordialade tehnika, spordivarustus ja -vahendid). Tervisliku toitumise põhitõdede järgimine.
Kunst Muusika	Spordialade/liikumisviiside isikupärane ja loominguiline käsitus, valmisolek leida erinevatele ülesannetele uusi ja omanäolisi lahendusi ning oskus märgata ümbritsevas ilu.
	Spordi ja kehakultuuri kujutamise- ning avaldumisvõimalused kujutavas kunstis ja muusikas

8.1.6. Läbivad teemad

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	Õpilaste innustamine olema terve ning kandma muutuvat õpi-, elu- ja töökeskkonnas hoolt oma töövõime suurendamise eest. Võimekuse ja huvi ilmnemise korral mõne spordi- ja/või liikumisharrastuse vastu juhitakse õpilast selle alaga süvendatult tegelema.
	Kujundatakse arusaama, kuidas mõjutab inimese füüsiline tervis tema edasist tööelu.
	Tutvutakse tervise ja kehakultuuri valdkonnaga seotud töömaailmaga
	Võimekuse ja huvi ilmnemise korral mõne spordiala ja/või liikumisharrastuse vastu suunatakse õpilasi sellega süvendatult tegelema.
	Tutvustatakse ainevaldkonnaga seotud erialasid, elukutseid, ameteid ja edasiõppimise võimalusi.
Keskkond ja jätkusuutlik areng	Väljas (looduses) harrastatavate spordialadega tegelemine väärtustab ümbritsevat ning soodustab õpilase kujunemist keskkonnateadlikuks liikumise harrastajaks.
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	Õpilaste organiseeritud tunniväline liikumisharrastus (omaalgatuslikud spordi- ja tantsuüritused, võistlused, õpilaste juhendamisel tegutsevad liikumis- ja treeningrühmad jms).
Kultuuriline identiteet	Spordialad/liikumisviisid, mis tutvustavad rahvuslikku ja teiste maade liikumiskultuuri ning aitavad õpilasel kujuneda kultuuriteadlikuks (omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust väärtustavaks) ühiskonnaliikmeks.
	Kultuurilise identiteedi kujundamisel on oluline väärtustada Eesti tantsupidude traditsiooni ja osaleda tantsupidudel.

Teabekeskond Tehnoloogia ja innovatsioon	Kehalises kasvatuses kasutatakse spordiinfot hankides erinevaid teabeallikaid, sh internetti.
	Kehalises kasvatuses kasutatakse spordiinfot hankides erinevaid teabeallikaid, sh internetti.
Tervis ja ohutus	Tervislikuks eluviisiks vajalike teadmiste, arusaamade, oskuste ja kogemuste omandamist toetatakse nii aineõppes kui ka tunnivälises tegevuses, samuti füüsilise ja sotsiaalse õpikeskkonna loomise kaudu.
Väärtused ja kõlblus	Ausa mängu põhimõtete järgimine kehalises kasvatuses ning tunnivälises sportlikus tegevuses. Sportlikus tegevuses kehtivate reeglite mõistmine ja nende järgimine toetab õpilase kujunemist kõlbeliseks isiksuseks.

8.1.7. Hindamine.

Hindamisel lähtutakse kooli õppekava üldosas olevast hindamise korraldusest ja hindamise kriteeriumidest.

Hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi, aktiivsust ja tunnis kaasatöötamist, tegevuse/harjutuse omandamiseks tehtud pingutust ning püüdlikkust kirjalike ja/või praktiliste tööde ning tegevuste puhul, arvestades õpilaste iseärasusi.

Hinnatakse õpilaste teadmisi spordist, liikumisest ja kehaliste harjutuste tegemisest. Praktilisi oskusi hinnates lähtutakse õpilaste tervises seisundist. Juhul kui õpilaste tervises seisund ei võimalda kehalise kasvatusaainekava täita, koostatakse neile individuaalne õppekava. Hoiakutele (nt huvi tundmine, tähtsuse mõistmine, väärtustamine, vajaduste arvestamine, kokkulepitud reeglite järgimine) antakse hinnanguid.

I kooliastmes hinnatakse õpilaste tegevust tundides (aktiivsus, kaasatööamine, püüdlikkus, reeglite, hügieeni- ja ohutusnõuete järgimine jm). Õpitulemustena esitatud liigutuoskusi hinnates arvestatakse nii saavutatud taset kui ka tööd, mida õpilased tegid tegevuse/harjutuse omandamiseks.

II kooliastmes hinnatakse teadmiste ja oskuste omandamist, teadmiste rakendamist ning õpilaste koostööoskust. Kehalistele võimetele hinnangut andes arvestatakse tulemuse kõrval ka õpilaste arengut ning tulemuse saavutamise nimel tehtud tööd. Hinnatakse õpilaste tunnivälisel kehalisel aktiivsust ning oma klassi ja/või kooli esindamist spordivõistlustel, tantsuüritustel jm.

III kooliastmes hinnatakse teadmiste ja oskuste omandamist ning nende seostamist kehalise aktiivsusega kehalise kasvatusaainetundides ning tunnivälises tegevuses. Teadmiste hinnangut andes arvestatakse eelkõige õpilaste võimet rakendada omandatud teadmisi praktilises tegevuses. Kehalistele võimetele hinnangut andes arvestatakse tulemuse kõrval õpilaste arengut ning tulemuse saavutamise nimel tehtud tööd. Kehalisele võimekusele hinnangut andes rakendatakse ka õpilase enesehindamist

8.1. 8. Füüsiline õppekeskkond.

Kool korraldab:

- 1) alates II kooliastmest toimuvad poiste ja tüdrukute kehalise kasvatusaainetunnid eraldi;
- 2) kehalise kasvatusaainetunnid toimuvad spordirajatistes (võimlas, staadionil, ujulas, aeroobikaruumis), kus on vajalik sisseseade ainekavakohasteks õppetegevusteks.

Kool võimaldab:

- 1) kasutada suusarada ja/või uisuväljakut, terviserada ja ujulat;
- 2) kasutada hügieeniharjumuste kujundamiseks rõivistuid ning pesemisruume.

8.2. KEHALINE KASVATUS

8.2.1. I kooliaste

Kehalise kasvatus õppe- ja kasvatusesmärgid I kooliastmes

3. klassi lõpetaja:

- 1) kirjeldab regulaarse liikumise/sportimise tähtsust tervisele, nimetab põhjusi, miks peab olema kehaliselt aktiivne;
- 2) omandab kooliastme ainekavva kuuluvate liikumisviiside / kehaliste harjutuste tehnika (vt alade õpitulemusi õppesisu alt), sooritab põhiliikumisviise liigutusoskuste tasemel;
- 3) teab/kirjeldab, kuidas tuleb käituda kehalise kasvatus tunnis (võimlas, staadionil, maastikul jne), täidab õpetaja seatud ohutusnõudeid ja hügieenireegleid, loetleb ohuallikaid liikumis- /sportimispaikades ja kooliteel ning kirjeldab ohutu liikumise, sportimise ja liiklemise võimalusi;
- 4) sooritab õpetaja juhendamisel kontrollharjutusi, annab hinnangu oma sooritusele ja kogetud kehalisele koormusele (kerge/raske);
- 5) teab, kuidas käituda kehalisi harjutusi sooritades (on viisakas, sõbralik ja abivalmis, täidab kokkulepitud (mängu)reegleid, kasutab heaperemehelikult kooli spordivahendeid ja -inventari);
- 6) loetleb spordialasid ja nimetab Eesti tuntud sportlasi, nimetab Eestis toimuvaid spordivõistlusi ning tantsuüritusi;
- 7) harjutab aktiivselt kehalise kasvatus tundides, oskab iseseisvalt ja koos kaaslastega ohutult mängida liikumismänge, tahab õppida uusi kehalisi harjutusi ja liikumisviise.

- 1. klass - 3 tundi nädalas, 105 tundi õppeaastas**
- 2. klass - 3 tundi nädalas, 105 tundi õppeaastas**
- 3. klass – 2 tundi nädalas, 70 tundi õppeaastas.**

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
1. Teadmised spordist ja liikumisviisidest	1. - 3. klass
3. klassi õpilane: - kirjeldab regulaarse liikumise/sportimise tähtsust tervisele; nimetab põhjusi, miks ta peab olema kehaliselt aktiivne; - annab hinnangu oma sooritusele ja kogetud kehalisele koormusele (kerge/raske); - oskab käituda kehalise kasvatuses tunnis, liikudes/sportides erinevates sportimispaikades ning liigeldes tänaval; järgib õpetaja seatud reegleid ja ohutusnõudeid; täidab mängureegleid; teab ja täidab (õpetaja seatud) hügieeninõudeid; - loetleb spordialasid ja nimetab tuntud Eesti sportlasi.	- Liikumise ja sportimise tähtsus inimese tervisele. - Liikumissoovitused I kooliastme õpilasele - Liikumine/sportimine üksi ja koos kaaslasega, oma kaaslase soorituse kirjeldamine ning hinnangu andmine. - Ohutu liikumise/liiklemise juhised õpilasele, käitumisreeglid kehalise kasvatuses tunnis; - Ohutu ja kaaslase arvestav käitumine erinevate harjutuste ja liikumisviisidega tegeldes; - Ohutu liiklemine sportimispaikadesse ja kooliteel. - Hügieenireeglid kehalise harjutuse tehes. - Teadmised ilmastikule ja spordialadele vastavast riietumisest. - Pesemise vajalikkus kehaliste harjutuste tegemise järel. - Elementaarsed teadmised spordialadest, Eesti sportlastest ning Eestis toimuvatest spordivõistlustest ja tantsuüritustest.

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU		
2. Võimlemine	1. klass (10-12t.)	2. klass (15 -18 t.)	3. klass (15 -18 t.)
3. klassi õpilane - oskab liikuda, kasutades rivisammu (P) ja võimlejasammu (T); - sooritab põhivõimlemise harjutuste kombinatsiooni (16 takti) muusika või saatelugemise saatel; - sooritab tireli ette, turiseisu ja (kaldpinnalt –võimaluse korral) tireli taha;	Rivikorra harjutused		
	tervitamine, rivistumine viirgu ja kolonni. Kujundliikumised. Pöörde paigal hüppega.	harvenemine ja koondumine. Hüppega pöörded paigal. Kujundliikumised.	pöörded paigal, kujundliikumised.
	Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutused:		
	päkkkõnd, kõnd kandadel, liikumine juurdevõtusammuga kõrvale. Üldkoormavad hüplemisharjutused. Harki- ja käärihüplemine.	rivisamm (P) ja võimlejasamm (T). hüplemine hüpitsa tiirutamisega ette. Koordinatsiooniharjutused.	rivisamm (P), võimlejasamm (T). hüplemine hüpitsa tiirutamisega ette jalalt jalale, koordinatsiooniharjutused
	Põhivõimlemine ja üldarendavad harjutused:		
	vahendita ja vahenditega saatelugemise ning muusika saatel. Matkimisharjutused	Üldarendavad võimlemisharjutused käte, kere ja jalgade põhiasenditega,	üldarendavad võimlemisharjutused käte, kere ja jalgade põhiasenditega,

hüpleb hübitsat tiirutades ette (30 sekundi jooksul järjest).		harjutused vahendita ja vahenditega saatelugemise ning muusika saatel. Lühike põhivõimlemise kombinatsioon.	harjutused vahendita ja vahenditega. Põhivõimlemise kombinatsioon saatelugemise või muusika saatel.
	Rakendusvõimlemine:		
	ronimine varbseinal, kaldpingil, üle takistuste ja takistuste alt.	rippseis ja ripped; ronimine varbseinal, üle takistuste ja takistuste alt.	ronimine varbseinal, kaldpingil, üle takistuste ja takistuste alt, rippseis, ripped ja toengud.
	Akrobaatilised harjutused:		
	veered kägaras ja sirutatult, juurdeviivad harjutused turiseisuks ja tireliks, trel ette ja veere taha turiseisu.	veered kägaras ja sirutatult, juurdeviivad harjutused turiseisuks ja tireliks, trel ette, veere taha turiseisu, turiseis, toengkägarast sirutushüpe maandumisasendi fikseerimisega.	veered kägaras ja sirutatult, juurdeviivad harjutused turiseisuks ja tireliks, trel ette, kaldpinnalt trel taha, veere taha turiseisu, kaarsild, toengkägarast ülesirutushüpe maandumisasendi fikseerimisega.
	Tasakaaluharjutused:		
	liikumine joonel ja pingil kasutades erinevaid kõnni- ja jooksumasse, tasakaalu arendavad liikumismängud	päkk-kõnd joonel, pingil ja poomil; pöörded päkkadel pingil. Tasakaalu arendavad mängud.	liikumine joonel, pingil ja poomil, kasutades erinevaid kõnni- ja jooksumasse, päkkkõnd ja pöörded päkkadel, võimlemispingil kõnd kiiruse muutmise, takistuste ületamise ja peatumisega, tasakaalu arendavad mängud.
Ettevalmistavad harjutused toenghüppeks:			
	sirutushüpe.	mahahüpe kõrgemalt tasapinnalt maandumisasendi fikseerimisega, harjutused äratõuke õppimiseks hoolaualt.	sirutus-mahahüpe kõrgemalt tasapinnalt maandumisasendi fikseerimisega, harjutused äratõuke õppimiseks hoolaualt.
3. Jooks, hüpped, visked	1. klass (10-12t.)	2. klass (15 -18 t.)	3. klass (15 -18 t.)
3. klassi õpilane: - jookseb kiirjooksu püstistardist stardikäsklustega; - läbib joostes võimetekohase tempoga 1 km distantisi;	Jooks		
	Jooksuasend, jooksu alustamine ja lõpetamine. Jooks erinevatest lähteasenditest, mitmesugused jooksharjutused. Püstistart koos stardikäsklustega. Teatevahetuse	Jooksuasend, jooksuliigutused, jooks erinevas tempos. Võimetekohase jooksumassi valimine. Pendelteatejooks teatepulgaga.	Jooksuasendeid ja liigutusi korrigeerivad harjutused. Kiirendusjooks. Jooksu alustamine ja lõpetamine. Püstilähe. Kiirjooks. Kestvusjooks. Pendelteatejooks.

- sooritab õige teatevahetuse teatevõistlustes ja pendelteatejooksus; - sooritab palliviske paigalt ja kolmesammulise hooga; - sooritab hoojooksult kaugushüppe paku tabamiseta.	õppimine lihtsates teatevõistlustes.		
	Hüpped.		
	Takistustest ülehüpped. Hüpped paigalt ja hoojooksult vetruva maandumisega.	Paigalt kaugushüpe, maandumine kaugushüppes. Hüpped hoojooksult, et omandada jooksu ja hüppe ühendamise oskus. Madalatest takistustest ülehüpped parema ja vasaku jalaga.	Kaugushüpe hoojooksuga paku tabamiseta. Madalatest takistustest ülehüpped parema ja vasaku jalaga. Kõrgushüpe otsehoolt
	Visked.		
	Palli hoie. Täpsusvisked ülalt (tennis) palliga. Pallivise paigalt.	Tennispallivise ülalt täpsusele ja kaugusele. Pallivise paigalt.	Viskepalli hoie, viskeliigutus. Pallivise kahesammulise hooga.
4. Liikumismängud	1. klass (15 - 18 t.)	2. klass (21-24 t.)	3. klass (21 -24 t.)
3. klassi õpilane: - sooritab harjutusi erinevaid palle põrgatades, vedades, söötes, visates ja püüdes ning mängib nendega liikumismänge; - mängib rahvastepalli lihtsustatud reeglite järgi, on kaasmängijatega sõbralik ning austab kohtuniku otsust.	Jooksu- ja hüppemängud. Liikumismängud ja teatevõistlused erinevate vahenditega. Liikumine pallita: jooksud, pidurdused, suunamuutused. Põrgatamisharjutused tennis-, käsi- ja minikorvpalliga. Liikumismängud väljas/maastikul.	Jooksu-, hüppe- ja viskemängud. Palli käsitlemisharjutused, viskamine ja püüdmine. Sportmänge ettevalmistavad liikumismängud ja teatevõistlused pallidega. Rahvastepall. Maastikumängud.	Jooksu- ja hüppemängud. Mängud (jõukohaste vahendite) viskamise, heitmise ja püüdmisega. Palli käsitlemisharjutused, põrgatamine, vedamine, heitmine, viskamine, söötmine ja püüdmine. Sportmänge (korv-, käsi-, võrk-, jalgpall ja saalihoki) ettevalmistavad liikumismängud, teatevõistlused pallidega. Rahvastepallimäng reeglite järgi. Maastikumängud.
5. Taliala (vastavalt õpilaste ja ilmastikuolude võimalustele)	1. klass (10 – 12 t.)	2. klass (15 – 18 t.)	3. klass (15 -18 t.)
3. klassi õpilane: - suusatab paaristõukelise sammuta sõiduviiisiga ja vahelduvtõukelise kahesammulise sõiduviiisiga; - laskub mäest põhiasendis; - läbib järjest suusatades 2 km (T) / 3 km (P) distantsi.	Suusatamine		
	Suuskade kinnitamine, pakkimine ja kandmine, allapanek. Suuskade transport. Õige kepihoie, suusarivi. Kukkumine ja tõusmine paigal ning liikudes, tasakaaluharjutused suuskadel. Lehvikpööre e. astepööre eest. Astesamm, libisamm. Trepptõus. Laskumine laugelt nõlvalt põhiasendis	Lehvikpööre tagant. Tasakaalu- ja osavusharjutused suuskadel. Kukkumine ja tõusmine paigal ning liikudes. Libisamm. Vahelduvtõukeline kahesammuline sõiduviiis. Paaristõukeline sammuta sõiduviiis laugel nõlval. Käärtõus. Laskumine kõrgasendis.	Tasakaalu- ja osavusharjutused suuskadel. Vahelduvtõukeline kahesammuline sõiduviiis. Paaristõukeline sammuta sõiduviiis. Laskumine põhiasendis. Sähkpidurdus. Mängud suuskadel.

3. klassi õpilane: - libiseb jalgade tõukega paralleelsetel uiskudel; - oskab sõitu alustada ja lõpetada; - uisutab järjest 4 minutit.	Uisutamine Uiskude kandmine. Uisurivi. Kõnd ja libisemine uiskudel; uisutaja kehaasend. Käte ja jalgade tõuge ja libisemisel. Jalgade tõuge ja libisemine paralleelsetel uiskudel. Sõidu alustamine ja lõpetamine (pidurdamine). Sähkpidurdus. Sõidutehnika: käte ja jalgade töö uisutamisel. Sõidu alustamine ja pidurdamine. Mängud jääl.		
6. Tantsuline liikumine 3. klassi õpilane: - mängib/tantsib õpitud eesti laulumänge; - liigub vastavalt muusikale, rütmile, helile.	1. klass (5 -6. t.) Eesti traditsioonilised laulumängud paarilise valimisega. Lihtsamad tantsuvõtted ja tantsusammud. Sammud ja liikumised, rütmi- ja koordinatsiooniharjutused vastavalt muusika iseloomule.	2. klass (6 – 8 t.) Eesti traditsioonilised laulumängud ja pärimustantsud. Lihtsamad tantsuvõtted ja tantsusammud. Liikumine ruumis, kasutades erinevaid suundi, tasandeid ja tantsujooniseid üksi, paaris ja grupis. Sammud ja liikumised, rütmi- ja koordinatsiooniharjutused vastavalt muusika iseloomule.	3. klass (15 -18 t.) Eesti traditsioonilised laulumängud ja pärimustantsud. Lihtsamad tantsuvõtted ja tantsusammud. Liikumine ruumis, kasutades erinevaid suundi, tasandeid ja tantsujooniseid üksi, paaris ja grupis. Sammud ja liikumised, rütmi- ja koordinatsiooniharjutused vastavalt muusika iseloomule.
7. Ujumine Ujumise algõpetuse kursuse läbinud õpilane: ujub vabalt valitud stiilis 25 meetrit.	1. klass -	2. klass (10 t.) Ohutusnõuded ja kord basseinis ja ujumisaigas. Hügieeninõuded ujumisel. Veega kohanemise harjutused. Rinnuli- ja seliliujumine.	3. klass -

8.2.2. II kooliaste

Kehalise kasvatus õppe- ja kasvatusesmärgid II kooliastmes.

6. klassi lõpetaja:

- 1) selgitab kehalise aktiivsuse ja hea rühi tähtsust inimese tervisele ning kirjeldab kehalise aktiivsuse rolli tervislikus eluviisis, kirjeldab oma kehalist aktiivsust/liikumisharrastust;
- 2) omandab kooliastme ainekavva kuuluvate kehaliste harjutuste (spordialade/liikumisviiside) tehnika (vt alade õpitulemusi õppesisu alt), teab, kuidas õpitud alasid iseseisvalt sooritada, sooritab põhiliikumisviise liigutusvilumuste tasemel;
- 3) selgitab kehalise kasvatus tundides kehtivate ohutus- ja hügieeninõuete ning iseseisva ohutu liikumisharrastuse/liiklemise vajalikkust, järgib ohutus- ja hügieenireegleid kehalise kasvatus tundides ning tunnivälistel spordiüritustel;
- 4) sooritab kontrollharjutusi ja kehalise võimekuse katseid, võrdleb saavutatud tulemusi varasemate tulemustega, valib õpetaja juhendusel rühti ja kehalist võimekust parandavaid harjutusi ja sooritab neid;
- 5) mõistab hea käitumise, reeglite järgimise, keskkonda säästva suhtumise ja koostöö tegemise vajalikkust sportimisel/liikumisel, täidab reegleid ja võistlusmäärusi kehalisi harjutusi õppides ning liikudes, on valmis tegema koostööd (sooritama koos harjutusi, kuuluma ühte võistkonda jne) kõigi kaaslastega, kirjeldab ausa mängu põhimõtete realiseerimist spordis ja teistes tegevustes;
- 6) kirjeldab sobivaid oskussõnu kasutades nähtud spordivõistlust ja/või tantsuüritust ning oma muljeid sellest, nimetab Eesti ja maailma tuntud sportlasi ning võistkondi, teab valdkonnaga seotud ameteid/elukutseid ja nende eripära, maailmas toimuvaid suurvõistlusi ja olulisemaid fakte antiikolümpiamängudest;
- 7) harjutab aktiivselt kehalise kasvatus tundides, tunneb huvi koolis toimuvate spordi- ja tantsuürituste vastu, võtab neist osa võistleja, osaleja või pealtvaatajana, oskab sportida/liikuda koos kaaslastega, jagada omavahel ülesandeid, kokku leppida mängureegleid jne, soovib õppida uusi kehalisi harjutusi ja liikumisviise ning omandada teadmisi iseseisvaks sportimiseks/liikumiseks, osaleb tervisespordiüritustel.

4. klass - 3 tundi nädalas, 105 tundi õppeaastas

5. klass - 3 tundi nädalas, 105 tundi õppeaastas

6. klass – 2 tundi nädalas, 70 tundi õppeaastas.

ÕPITULEMUSED		ÕPPESISU	
1. Teadmised spordist ja liikumisviisidest		4. - 6. klass	
6. klassi õpilane: - selgitab kehalise aktiivsuse ja hea rühi tähtsust tervisele, kirjeldab kehalise aktiivsuse rolli tervislikus eluviisis ning oma kehalist aktiivsust/liikumisharrastust; - mõistab ohutus- ja hügieeninõuete täitmise vajalikkust ning järgib neid kehalise kasvatuse tundides ja tunnivälises tegevuses; teab, kuidas vältida ohuolukordi liikudes, sportides ja liigeldes ning mida teha õnnetusjuhtumite ja lihtsamate sporditraumade korral; - suudab iseseisvalt sooritada üldarendavaid võimlemisharjutusi ja rühiharjutusi; oskab sportida/liikuda koos kaaslastega, jagada omavahel ülesandeid, kokku leppida mängureegleid jne; - sooritab kehaliste võimete testi ja annab tulemusele hinnangu võrreldes eelmistel aastatel saavutatuga; valib õpetaja juhtimisel harjutusi oma kehalise võimekuse arendamiseks ning sooritab neid; - tunneb õpitud spordialade/tantsustiilide oskussõnu, kasutab neid sündmuste kirjeldamisel ning oskab käituda spordivõistlustel ja tantsuüritustel; - teab, mida tähendab aus mäng spordis; - valdab teadmisi õpitud spordialadest/liikumisviisidest, nimetab Eestis ja maailmas toimuvaid suurvõistlusi, tuntud sportlasi ja võistkondi; teab tähtsamaid fakte antiikolümpiamängudest.		- Kehalise aktiivsuse tähtsus tervisele; - Kehaline aktiivsus kui tervisliku eluviisi oluline komponent. - Liikumissoovitused II kooliastme õpilasele. - Ohutus- ja hügieenireeglite järgimise vajalikkus liikudes, sportides ning liigeldes. - Ohutu ümbrust säästev liikumine harjutuspaikades ja looduses. - Teadmised käitumisest ohuolukordades. Lihtsad esmaabivõtted. - Teadmised iseseisvaks harjutamiseks: kuidas sooritada soojendusharjutusi ja rühiharjutusi; - Kuidas sooritada kehaliste võimete teste ning treenida (õpetaja toel valitud harjutusi kasutades) oma kehalisi võimeid ja rühti. - Õpitud spordialade/liikumisviiside oskussõnavara. - Õpitavate spordialade põhilised võistlusmäärused. - Käitumine spordivõistlusel ja tantsuüritustel - Ausa mängu põhimõtted spordis. - Teadmised spordialadest/liikumisviisidest, suurvõistlused ja/või üritused Eestis ning maailmas, tuntumad Eesti ja maailma sportlased jms. - Teadmised antiikolümpiamängudest.	
ÕPITULEMUSED		ÕPPESISU	
2. Võimlemine	4. klass (15- 18t.)	5. klass (15 -18 t.)	6. klass (10-12 t.)
4. kl. õpilane: - Hüpleb hüpitsat tiirutades paigal ja liikudes, - sooritab lihtsamaid iluvõimlemise elemente muusika saatel - sooritab harjutuskombinat-	Rivi- ja korra harjutused		
	ümberrivistumised viirus ja kolonnis.	kujundliikumised, pöörded sammlikumisel.	Kujundliikumised, pöörded sammlikumisel.
	Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutused:		
	hüplemine hüpitsa tiirutamisega ette paigal ja liikumisel.	liikumiskombinatsioonid; hüplemisharjutused hüpitsa ja hoonõoriga paigal ja liikudes.	kombinatsioonid. Hüplemisharjutused hüpitsa ja hoonõoriga paigal ja liikudes..

siooni akrobaatikas; - sooritab harjutuskombinatsiooni madalal poomil (T) - ronib köiel kahevõttelise ronimistehnikaga - sooritab õpitud toenghüppe (hark- või kägar) 5. klassi õpilane: - sooritab toenghüppe üle kitse - oskab koostada muusika saatel lihtsamat tantsulist või võimlemisharjutuste kompleks ning rühmatööna seda ette kanda. (T) - sooritab kooli poolt koostatud akrobaatikaelementidest koosneva harjutuse. (T ja P) 6. klassi õpilane: - hüpleb hübitsat ette tiirutades paigal ja liikudes; - sooritab põhivõimlemise harjutuskombinatsiooni (32 takti) saatelugemise või muusika saatel; - sooritab iluvõimlemise elemente hübitsaga (T); - sooritab harjutuskombinatsiooni rööbaspuudel (P) - sooritab harjutuskombinatsiooni madalal poomil (T) ja kangil (P); - sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas	Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused:		
	harjutuste kombinatsioonid saatelugemise ja/või muusika saatel.	saatelugemise ja/või muusika saatel vahendiga või vahendita; jõu-, venituse- ja lõdvestusharjutused.	saatelugemise ja/või muusika saatel vahendiga või vahendita. Jõu-, venituse- ja lõdvestusharjutused.
	Rühiharjutused:		
	kehatüve lihaseid treenivad ja sirutusoskust kujundavad harjutused.	kehatüve lihaseid treenivad ja sirutusoskust kujundavad harjutused	kehatüve lihaseid treenivad ja sirutusoskust kujundavad harjutused.
	Rakendus- ja riistvõimlemine:		
	kahe- ja kolmevõtteline ronimine; käte erinevad haarded ja hoided; upp-, tiri- ja kinnerripe.	kahe- ja kolmevõtteline ronimine, käte erinevad haarded ja hoided; upp-, tiri-, ja kinnerripe; hooglemine rippes; ees- ja tagatoengust mahahüpped; hooglemine rööbaspuudel toengus ja küünarvarstoengus (P); kangil jala ülehoog käärtõngusse ja tagasi; tireltõus ühe jala hoo ja teise tõukega; lihtsamad harjutuskombinatsioonid õpitud elementidest akrobaatikas, poomil (T), kangil (P) ja rööbaspuudel.	lihtsamad harjutuskombinatsioonid õpitud elementidest akrobaatikas, poomil (T), kangil (P) ja rööbaspuudel
	Akrobaatika:		
	tirel ette ja taha, kaarsild (T), juurdeviivad harjutused kätelseisuks.	pikk tirel ette, ratas kõrvale, kätelseis abistamisega, tiritamm (P).	Kaks ratast kõrvale (T), kätelseis abistamisega .
	Tasakaaluharjutused:		
	harjutuste kombinatsioonid võimlemispingil või madalal poomil.	-	-
	Toenghüpe:		
	hoojooksult hüpe hoolauale, äratõuge ja toengkägar (kitsel, hobusel), ülesirutusmahahüpe maandumisasendi fikseerimisega.	harkhüpe ja/või kägarhüpe.	harkhüpe ja/või kägarhüpe.
	Iluvõimlemine (T)		
	-	hüpitsa hood, ringid, kaheksad, tiirutamised; erinevad hüpped; lihtsad visked ja püüded.	põlvetõste-, põlvetõstevahetus- ja sammhüpe. Harjutused hübitsaga: hood, ringid, kaheksad, tiirutamised, hüpped, visked ja püüdmine –

- sooritab õpitud toenghüppe (hark- või kägarhüpe). - Sooritab toenghüppe üle kitse (kits piki) - Oskab koostada lihtsamat võimlemis- ja tantsukava ja seda esitada. (T) - sooritab kooli poolt koostatud akrobaatikaelementidest koosneva harjutuse.			
3. Kergejõustik	4. klass (15 -18 t.)	5. klass (15 -18 t.)	6. klass (10 -12 t.)
4. kl. õpilane:	Jooks		
- Sooritab stardikäsklustega kiirjooksu - Sooritab palliviske nelja sammu hooga - sooritab käärhüppe kõrgushüppes. - Suudab joosta järjepidevalt 1800 m.	Erinevad jooksuharjutused: põlve- ja sääretõstejooks. Pendelteatejooks. Kiirjooks stardikäsklustega. Kestvusjooks. Maastikujooks.	Jooksuasendi ja –liigutuste korrigeerimine. Põlve- ja sääretõstejooks. Jooksu alustamine ja lõpetamine. Kiirendusjooks. Kestvusjooks.	Kiirjooks ja selle eelsoojendus. Madallähte tutvustamine. Stardikäsklused. Ringteatejooks. Võistlusmäärused. Ajamõõtmine. Kestvusjooks.
5. klassi õpilane:	Hüpped		
- Sooritab kooli poolt valitud iseseisva harjutamise tulemina kehalise võimekuse testid(jõuharjutused kätele, kõhule, seljale), - Sooritab vastupidavuse testi – kestvusjooks 2000 m, testid kiiruslike võimete ja viskealade võimekuse arengu määramiseks.	Mitmesugused hüppe- ja hüplemisharjutused. Kaugushüpe paku tabamiseta. Kõrgushüpe üleastumistehnikaga.	Sammhüpped. Kaugushüpe paku tabamisega. Kaugushüppe tulemuse mõõtmine. Kõrgushüpe (üleastumishüpe) üle kummilindi ja lati. Käärhüppe tehnika ja hüpe.	Kaugushüpe täishoolt paku tabamisega. Kõrgushüpe (üleastumis-hüpe). Käärhüpe.
6. klassi õpilane:	Visked		
sooritab madallähte	Viskeharjutused: täpsusvisked vertikaalse märklaua pihta. Pallivise paigalt ja neljasammu hooga.	Täpsusvisked horisontaalse märklaua pihta. Pallivise nelja sammu hooga.	Pallivise hoojooksult.

stardikäsklustega ja õige teatevahetuse ringteatejooksus; - sooritab kaugushüppe paku tabamisega ja üleastumistehnikas kõrgushüppe; - sooritab hoojooksult palliviske; - jookseb kiirjooksu stardikäsklustega; - jookseb järjest 9 minutit. - sooritab kooli poolt koostatud akrobaatikaelementidest koosneva harjutuse. - Sooritab kooli poolt valitud iseseisva harjutamise tulemina kehalise võimekuse testid (jõuharjutused kätele, kõhule, seljale, vastupidavuse testi – kestvusjooks 2500 m, testid kiiruslike võimete ja viskealade võimekuse arengu määramiseks.			
4. Liikumis- ja sportmängud (kooli valikul kaks mängu kolmest)	4. klass (21-24 t.)	5. klass (A sportmäng 15 -18 t.) (B-sportmäng 9 -12 t.)	6. klass (A sportmäng 10 -12 t.) (B sportmäng 6 - 8 t.)
4.1.Liikumismängud	Liikumismängud		
4. klassi õpilane: - sooritab sportmänge ettevalmistavaid liikumismänge ja teatevõistlusi palliga; - mängib reeglite järgi rahvastepalli ning aktsepteerib kohtuniku otsuseid.	Palli hoie, palli põrgatamine ja söötmine liikumisel. Korv-, jalg- ja võrkpalli ettevalmistavad liikumismängud; teatevõistlused pallidega. Rahvastepalli erinevad variandid	Liikumismängud ja teatevõistlused palliga. Valitud sportmänge ettevalmistavad liikumismängud.	
4.2. Sportmängud	Korvpall		
5. klassi õpilane:	Mängu tutvustamine, põrgatus ühe-ja	Palli hoie söötmisel, püüdmisel ja	Palli põrgatamine, söötmine ja

- Mängib reeglite järgi rahvastepalli ja aktsepteerib kohtunike otsuseid. - suudab põrgatada palli takistuste vahelt, - sooritab sammudelt viske korvile. 6. klassi õpilane: - sooritab põrgatused takistuste vahelt ja sammudelt viske korvile korvpallis; - sooritab ülalt- ja altsöödud paarides ning alt-eest pallingu võrkpallis; - sooritab palli söötmise ja peatamise jalgpallis; - mängib kaht kooli valitud sportmängu lihtsustatud reeglite järgi.	teise käega. Täpsusvisked korvile.	pealeviskel. Palli põrgatamine, söötmine ja vise korvile. Sammudelt vise korvile.	sammudelt vise korvile. Mängija kaitseasend (mees-mehe kaitse). Korvpallireeglitega tutvustamine. Mäng lihtsustatud reeglite järgi
	Võrkpall		
	Mängu tutvustamine, tutvumine söödutehnika võtetega.	Ettevalmistavad harjutused võrkpalliga. Ülalt- ja altsööt pea kohale ja vastu sein. Pioneeripall. Ülalt-eest pallingu tehnika, mäng kaaslasega.	Ülalt- ja altsööt vastu sein ja paarides. Alt-eest palling. Kolme viskega võrkpall. Minivõrkpall. Mäng lihtsustatud reeglite järgi. Ülalt eest palling, mäng vähendatud võistkondade vahel.
	Jalgpall		
	-	Söödu peatamine jalapöia siseküljega ja löögitehnika õppimine	Söödu peatamine rinnaga (P) ja löögitehnika arendamine ja täiustamine. Mäng 4:4 ja 5:5. Mäng lihtsustatud reeglite järgi.
5. Talialad	4. klass (15 -18 t.)	5. klass (15 -18 t.)	6. klass (10 -12 t.)
	Suusatamine		
4. klassi õpilane: - Sooritab paigal suuskadel pöördeid - sooritab nõlval trepptõusu laskumisel astepööre suuskadel - oskab kasutada laskumise põhiasendit - suusatab vahelduvtõukelise kahesammulise sõiduviiisiga. 5. klassi õpilane: - suusatab paaristõukelise ühe-ja kahesammulise sõiduviiisiga	Pöörded paigal (hüppepööre). Õpitud tõusu-, laskumis- ja sõiduviiiside kordamine. Vahelduvtõukeline kahesammuline astesamm-tõusuviiis. Põikilaskumine. Laskumine põhi- ja puhkeasendis. Astepööre laskumisel. Ebataasuste ületamine. Sahkpäidurdus. Mängud suuskadel.	Paaristõukeline ühesammuline sõiduviiis. Uisusamm ilma keppideta. Pool-uisusamm laugel laskumisel. Sahkpöörde tutvustamine. Poolsahkpäidurdus. Päidurdamine laskumisel ennetava kukkumisega. Laskumine väljaseadeasendis. Mängud suuskadel, teatevõistlused.	Stardivariandid paaristõukelise sammuga ja paaristõukelise ühesammulise sõiduviiisiga. Paaristõukeline kahesammuline uisusamm-sõiduviiis. Laskumine madalasendis. Poolsahkpööre. Uisusamm-pööre laskumise järel muutes libisemissuunda. Mängud suuskadel. Teatesuusatamine

- oskab kasutada pidurdusvõtteid suuskadel, - oskab kasutada poolsahkpööret - suusatab järjest 2 km distantsti 6. klassi õpilane: - suusatab paaristõukelise ühesammulise sõiduviisiga, vahelduvtõukelise kaheammulise sõiduviisiga ja paaristõukelise kaheammulise uisusamm-sõiduviisiga; - sooritab laskumise põhi- ja puhkeasendis; - sooritab uisusamm- ja poolsahkpöörde; - sooritab teatevahetuse teatesuusatamises - läbib järjest suusatades 3 km (T) / 5 km (P) distantsti.			
	Uisutamine		
4. klassi õpilane: - Oskab läbida uiskudel etteantud takistusraja, - oskab kasutada pidurdust - uisutab kehtvalt 5 min. 5. klassi õpilane: - Oskab liikumisel muuta suunda - oskab ülejalasõitu paremale-vasakule, - suudab kehtvalt uisutada 6 minutit. 6. klassi õpilane: - sooritab uisutades ülejalasõitu	Käte ja jalgade töö täiustamine uisutamisel. Sahkpidurdus. Mängud uiskudel.	Sõidutehnika täiustamine. Uisutamine erinevate käteasenditega. Ülejalasõit vasakule ja paremale. Karussell. Sobiva tempo valimine kestvuisutamisel.	Uisutamine paarides, kolmikutes ja rühmas. Ülejalasõit vasakule ja paremale. Start, sõit kurvis ja finišeerimine. Kestvuisutamine. Mängud ja teatevõistlused uiskudel

vasakule ja paremale; ■ kasutab uisutades sahkpidurdust; ■ uisutab järjest 6 minutit.			
6. Orienteerumine	4. klass (4 - 6 t.)	5. klass (4 - 6 t.)	6. klass (4 - 6 t.)
4. klassi õpilane: ■ suudab orienteeruda ruumis ja vabas looduses tuttava lihtsama objektiplaani järgi. 5. klassi õpilane: ■ Oskab võrrelda maastikku ja kaarti ja liikuda joonorientiiride järgi. 6. klassi õpilane: ■ oskab orienteeruda kaardi järgi ja kasutada kompassi; ■ teab põhileppemärke (10-15); ■ orienteerub etteantud või enda joonistatud plaani ning silmapaistvate loodus- või tehisobjektide järgi etteantud piirkonnas; ■ arvestab liikumistempot valides erinevaid pinnasetüüpe, reljeefivorme ja takistusi; ■ oskab mängida orienteerumismänge plaaniga, kaardiga ja kaardita.	Orienteerumine ruumis ja vabas looduses tuttava objekti plaani järgi. Orienteerumine silmapaistvate loodus- ja tehisobjektide järgi etteantud piirkonnas. Orienteerumismängud.	Leppemärgid, maastikuobjektid. Maastiku ja kaardi võrdlemine ja seostamine. Lihtsa objekti plaani koostamine. Liikumine joonorientiiride järgi. Kompassi tutvustamine.	Kaardi mõõtkava, reljeefivormid, kauguse määramine. Suunaharjutused kompassiga seistes ja liikumisel. Õpperaja läbimine kaarti ja kompassi kasutades. Sobiva koormuse ja liikumistempo valimine vastavalt pinnasetüübile, reljeefivormidele, takistustele.
7. Tantsuline liikumine.	4. klass (6 - 8 t.)	5. klass (6 - 8 t.)	6. klass (5 - 6 t.)
6. klassi õpilane: ■ tantsib õpitud paaris- ja rühmatantse, sh Eesti ja teiste	Ruumitaju arendavad liikumised. Rütmitunnet ja koordineerimise arendavad tantsukombinatsioonid. Sise- ja välissõõr. Ahelsõõr.	Keha telg ja kehahoid. Tugijalg ja töötav jalg. Valsivõttes liikumine ja juhtimine. Põimumine ja kätlemine.	Ruumitaju ja koordineerimiseharjutused. Pöörlemistehnika. Valsi põhisamm. Cha-cha põhisamm.

rahvaste tantse; ▪ kasutab eneseväljendamiseks loovliikumist.	Polkasamm. Ruutrumba põhisamm. Liikumise alustamine ja lõpetamine, hoog ja pidurdamine. Eesti rahva- ja seltskonnatantsud, ka paarilise vahetusega. Poiste ja tüdrukute vahelduvtegevused. Loovtantsu põhielement keha. Tantsupidude traditsioon. Riietus, rahvarõivad. Rühma koostöö tantsimisel.	Polka pööreldes. Rock'i põhisamm. Eesti rahva- ja seltskonnatantsud. Õpitud sammude täpsustamine. Teiste rahvaste seltskonnatantsud, <i>line</i> -tants vm. Loovtantsu põhielement ruum. Tantsukultuur. Tants ja eetika.	Loovtantsu põhielement aeg ja jõud: dünaamika liikumisel (energilisus, jõulisus, pehmus jt). Jooniste, asendite, võtete ja sammude täpsustamine. Eesti rahva- ja seltskonnatantsud. Teiste rahvaste seltskonnatantsud, <i>line</i> -tants vm. Tantsustiilide erinevus
--	--	--	---

8.2.3. III kooliaste

Kehalise kasvatuse õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes

9. klassi lõpetaja:

- 1) kirjeldab kehalise aktiivsuse mõju tervisele ja töövõimele ning selgitab regulaarse liikumisharrastuse vajalikkust, analüüsib enda igapäevast kehalist aktiivsust, sh liikumisharrastust ning annab sellele hinnangu;
- 2) omandab põhikooli ainekavva kuuluvate spordialade/liikumisviiside tehnika, suudab õpitud spordialasid/liikumisviise iseseisvalt sooritada;
- 3) järgib ohutus- ja hügieeninõudeid kehalise kasvatuse tundides, tunnivälistel spordiüritustel ning iseseisvalt liikudes, sportides ja liigeldes, oskab vältida ohuolukordi ning teab, mida teha liikudes/sportides juhtuda võivate õnnetuste korral;
- 4) sooritab kontrollharjutusi ja kehaliste võimete testi harjutusi (sh lihtsamaid enesekontrolli teste) ning annab oma tulemustele hinnangu, teab, mis harjutused ja meetodid sobivad kehalise võimekuse parandamiseks, ning oskab neid iseseisvalt kasutada;
- 5) järgib sportides/liikudes reegleid ja võistlusmäärusi, liigub/spordib keskkonda hoides, oma kaaslasi austades ja nendega koostööd tehes, selgitab ausa mängu põhimõtete realiseerimist spordis ja elus;

- 6) kirjeldab oskussõnu kasutades erinevate spordialade võistlusi ja/või tantsuüritusi ning muljeid nendest, kirjeldab lemmikspordiala (või tantsustiili), loetleb sel alal toimuvaid võistlusi/üritusi ning ala tuntumaid esindajaid Eestis ja maailmas, teab olulisemaid fakte antiik- ja nüüdisolümpiamängudest ning Eesti sportlaste saavutustest olümpiamängudel, oskab nimetada Eesti üld- ja noorte tantsupidude tähtsamaid sündmusi, tunneb Eesti üld- ja noorte tantsupidude traditsiooni;
- 7) harjutab aktiivselt kehalise kasvatus tundides, tunneb huvi koolis ja/või väljaspool toimuvate spordi- ja tantsuürituste vastu, võtab neist osa võistleja, osaleja, pealtvaataja, kohtuniku või korraldajate abilisena;
- 8) harrastab liikumist/sportimist iseseisvalt ja/või koos kaaslastega, soovib õppida (sh iseseisvalt) uusi kehalisi harjutusi ja liikumisviise ning omandada iseseisvaks liikumisharrastuseks vajalikke teadmisi, hindab oma võimeid ja huvisid ning mõistab, kuidas huvi, võimed ja oskused võimaldavad kujundada püsiva harrastuse ning võivad tulla kasuks tulevikus ameti valikul;
- 9) teab tervise ja kehakultuuri valdkonnaga seotud ameteid/elukutseid, selle töö eripära ning edasiõppimisvõimalusi.

7. klass - 2 tundi nädalas, 70 tundi õppeaastas

8. klass - 2 tundi nädalas, 70 tundi õppeaastas

9. klass – 2 tundi nädalas, 70 tundi õppeaastas

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
1. Teadmised spordist ja liikumisviisidest	7. - 9. klass
9. klassi õpilane: ▪ selgitab kehalise aktiivsuse ning regulaarse liikumisharrastuse mõju tervisele ja töövõimele; ▪ järgib kehalisi harjutusi tehes hügieeni- ja ohutusnõudeid ning väldib ohuolukordi; teab, kuidas toimida sportides/liikudes juhtuda võivate õnnetusjuhtumite ja traumade puhul; oskab anda elementaarset esmaabi; ▪ liigub/spordib reegleid ja võistlusmäärusi järgides, kaaslaste austades ja abistades ning keskkonda säästes; ▪ oskab iseseisvalt trennida: analüüsib oma kehalise vormisoleku taset, seab liikumisharrastusele eesmärgi, leiab endale sobiva (jõukohase) spordiala/liikumisviisi, õpib uusi liikumisoskusi ja arendab oma kehalisi võimeid; ▪ osaleb aktiivselt kehalise kasvatus tundides, harrastab liikumist/sportimist iseseisvalt (tunniväliselt), käib spordi- ja tantsuüritustel ning jälgib seal toimuvat; oskab tegutseda	▪ Kehalise aktiivsuse mõju tervisele ja töövõimele, regulaarse liikumisharrastuse kui tervist ja töövõimet tagava tegevuse vajalikkus. ▪ Liikumissoovitused noorukitele ning täiskasvanutele.. ▪ Ohutu liikumine ja liiklemine. ▪ Loodust säästev liikumine. ▪ Tegutsemine (spordi)traumade ja õnnetusjuhtumite korral. ▪ Esmaabivõtted ▪ Õpitud spordialade ja liikumisviiside oskussõnad ning harjutuste ja tegevuste kirjeldamine; õpitud spordialade võistlusmäärused. ▪ Aus mäng - ausus ja õiglus spordis ning elus. ▪ Teadmised iseseisva liikumisharrastuse kohta (eesmärkide seadmine, spordiala/tegevuse valik, spordivarustuse valik, harjutamise põhimõtted jm). ▪ Kehalise töövõime arendamine: erinevate kehaliste võimete arendamiseks sobivad harjutused, harjutamise meetodika. ▪ Kehalise võimekuse testid ja enesekontrollivõtted, testitulemuste analüüs. ▪ Teadmised õpitud spordialade/tantsustiilide tekkest, peetavatest

abikohtunikuna võistlustel	(suur)võistlustest/üritustest ning tuntumatest sportlastest/tantsijatest Eestis ja maailmas. ▪ Teadmised olümpiamängudest (sh antiikolümpiamängudest) ja tuntumatest olümpiavõitjatest. ▪ Teadmised spordiüritustest ning neil osalemise võimalustest. ▪ Liikumine „Sport kõigile”.
----------------------------	---

ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU		
2. Võimlemine	7. klass (10-12 t.)	8.klass (10-12 t.)	9.klass (10-12 t.)
7. klassi õpilane: ▪ sooritab toenghüppe üle kitse (kits risti) ▪ oskab koostada lühikest võimlemis- ja tantsulist kava ning seda esitada (T) ▪ sooritab kooli poolt koostatud akrobaatikaelementidest koosneva harjutuse. ▪ Sooritab kooli poolt koostatud harjutuskombinatsiooni rööbaspuudel ja kangil (P), harjutuskombinatsiooni poomil (T)	Rivikorra harjutused		
	Riviharjutused ja kujundliikumised: jagunemine ja liitumine, lahknemine ja ühinemine, ristlemine.	-	-
	Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutused:		
	koordinatsiooniharjutused.	koordinatsiooniharjutused.	Kombinatsioonid. Koordinatsiooniharjutused.
	Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused:		
8. klassi õpilane: ▪ Sooritab toenghüppe (hark- ja kägar) üle kitse (kits risti+kits piki) ▪ oskab koostada lühikest võimlemis- ja tantsulist kava ning seda esitada	harjutused vahenditega, harjutused muusika saatel. Üldarendavad võimlemisharjutused erinevatele lihasrühmadele (harjutuste valik ja toime).	vahendita ja vahenditega, harjutused muusika saatel. Üldarendavate võimlemisharjutuste komplekside koostamine (harjutuste valik ja järjekord).	vahendita ja vahenditega harjutused erinevate lihasrühmade treenimiseks, harjutuste valimine ja harjutuskomplekside koostamine, üldarendavate võimlemisharjutuste kirjeldamine ning kasutamine teiste spordialade eelsoojendusharjutustena.
	Rühi arengut toetavad harjutused:		
	harjutused lülisamba vastupidavuse arendamiseks; jõuharjutused selja-, kõhu, tuhara- ja abaluulähendajatele lihastele; venitusharjutused öla- ja puusaliigese	harjutused lülisamba vastupidavuse arendamiseks; jõuharjutused selja-, kõhu, tuhara- ja abaluulähendajatele lihastele; venitusharjutused öla- ja	harjutused lülisamba vastupidavuse arendamiseks; jõuharjutused selja-, kõhu, tuhara- ja abaluulähendajatele lihastele, venitusharjutused öla- ja

(T) - sooritab kooli poolt koostatud akrobaatikaelementidest koosneva harjutuse. - Sooritab kooli poolt koostatud harjutuskombinatsiooni rõõbaspuudel ja kangil (P), harjutuskombinatsiooni poomil (T) 9. klassi õpilane: - sooritab õpitud vaba- või vahendiga harjutuskombinatsiooni muusika saatel; - Sooritab toenghüppe (hark- ja kägar) üle kitse (kits risti+kits piki) - Oskab koostada kooli ainekavas läbitud võimlemisvahendiga või vahendita võimlemis- ja tantsukava ning seda esitada. (T) - sooritab kooli poolt koostatud akrobaatikaelementidest koosneva harjutuse. - Sooritab kooli poolt koostatud harjutuskombinatsiooni rõõbaspuudel ja kangil (P), harjutuskombinatsiooni poomil (T)	liikuvuse arendamiseks.	puusaliigese liikuvuse arendamiseks	puusaliigese liikuvuse arendamiseks
	Riistvõimlemine:		
	Harjutused rõõbaspuudel: tireltõus ühe jala hoo ja teise tõukega (T) ning küünarvarstoengust hoogtõus taha (P). Harjutused kangil: Tireltõus jõuga (P).	Harjutused rõõbaspuudel: tireltõus ühe jala hoo ja teise tõukega (T) ning harkistest trel ette (P). Harjutused kangil: tireltõus jõuga, käärhöör (P).	harjutuskombinatsioonid akrobaatikas, rõõbaspuudel, poomil (T) ja kangil (P).
	Akrobaatika:		
	ratas kõrvale.	harjutuste kombinatsioonid; püramiidid	
	Tasakaaluharjutused poomil (T):		
	Erinevad sammukombinatsioonid; sammuga ette 180° pööre; jala hooga taha 180°; poolspagaadist tõus taga oleva jala sammuga ett; erinevad mahahüpped.	erinevad sammukombinatsioonid; sammuga ette 180° pööre; jala hooga taha 180°; poolspagaadist tõus taga oleva jala sammuga ett; erinevad mahahüpped.	-
	Toenghüpe:		
	: harkhüpe ja/või kägarhüpe.	hark- ja/või kägarhüpe.	hark- ja/või kägarhüpe.
	Iluvõimlemine (T)		
	harjutused rõngaga: hood ja hooringid, kaheksad, ringitamine, pöörded, vurr, veered ja visked. -	harjutused palliga: hood, ringid, kaheksad, väänakud, visked ja püüded (T).	harjutused lindiga: hood, ringid, kaheksad, sakid, spiraalid, visked ja püüdmine (T).
	Aeroobika		
	-	-	tervisespordialana. Aeroobika põhisammud.
3. Kergejõustik	7. klass (10 -12 t.)	8. klass (10 -12 t.)	9. klass (10 -12 t.)
- sooritab täishoolt kaugushüppe ja üleastumistehnikas kõrgushüppe; - sooritab hoojooksult palliviske (7. kl) ning paigalt ja hooga	Jooks		
	Sprindi eelsoojendusharjutused. Ringteatejooks. Kestvusjooks.	Kiirjooksu tehnika. Ringteatejooks. Kestvusjooks.	. Kiirjooks. Kestvusjooks.
	Hüpped		
	Kaugushüppe eelsoojendusharjutused.	Kaugushüpe. Kõrgushüppe	Kaugushüpe. Kõrgushüpe: flopptehnika

kuulitõuke; ▪ jookseb kiirjooksu stardikäsklustega; ▪ suudab joosta järjest 9 minutit (T) / 12 minutit (P).	Kaugushüpe. Kõrgushüpe (üleastumishüpe) Käärhüpe	eelsoojendusharjutused. Flopphüpe (3- ja 5-sammuliselt hoojooksult) tutvustamine. Käärhüpe.	täishoolt (tutvustamine). Käärhüpe.
	Visked	Heited, tõuked	
	Palliviske eelsoojendus-harjutused Pallivise hoojooksult.	Kuulitõuke juurdeviivad harjutused. Kuulitõuge paigalt ja hooga.	Kuulitõuke eelsoojendusharjutused. Kuulitõuge hooga.
4. Sportmängud (Kooli valikul kaks sportmängu)	7. klass (A sportmäng 10-12 t.) (B sportmäng 6 – 8 t.)	8. klass (A sportmäng 10 - 12 t.) (B-sportmäng 6- 8 t.)	9. klass (A sportmäng 10 -12 t.) (B sportmäng 6 - 8 t.)
9. klassi õpilane: ▪ Sooritab tundides õpitud sportmängude tehnikaelemente; ▪ Sooritab läbimurded paigalt ja liikumiselt ning petted korvpallis; ▪ Sooritab ülalt pallingu, ründelöögi ja nende vastuvõtu võrkpallis; ▪ Mõistab erinevatel positsioonidel mängivate jalgpallurite ülesandeid ja täidab neid mängus; ▪ Mängib kahte õpitud sportmängu reeglite järgi.	Korvpall		
	Palli põrgatamine, söötmine ja vise korvile liikumiselt. Petted. Läbimurded paigalt ja liikumiselt. Algteadmised kaitsemängust. Mäng lihtsustatud reeglite järgi.	Palli põrgatamine, söötmine ja vise korvile liikumiselt. Vise söödule vastuliikumisel. Katted. Mäng 3:3 ja 5:5.	Harjutused põrgatamise, söötmise, püüdmise ja pealeviske tehnika täiustamiseks. Algteadmised kaitsemängust. Mäng reeglite järgi
	Võrkpall		
	Sööduharjutused paarides ja kolmikutes lisaülesannetega; sööduharjutused juhtmängijaga. Ülalt pallingu. Mängijate asetus platsil ja liikumine pallingu sooritamiseks. Punktide lugemine. Mäng lihtsustatud reeglite järgi Ülalt eest pallingu, mäng vähendatud võistkondade vahel. Ründelöögi hoovõtu- üleshüppe tehnika ja palli tabamine õhus. Mäng vähendatud võistkondade vahel.	Ülalt pallingu. Pallingu vastuvõtt. Ründelöök hüppeta ja kaitsemäng paarides. Mängutaktika: kolme puute õpetamine. Ülalt eest pallingu. Ründelöögi hoovõtu- üleshüppe tehnika ja palli tabamine õhus. Mäng võistkondade vahel.	Harjutused söödutehnika, ründelöögi ja pallingu vastuvõtu tehnika täiustamiseks. Ülalt pallingu. Ründelöök hüppeta (P).. Pallingu vastuvõtt. Mäng reeglite järgi. Ülalt eest pallingu, ründelöögi sooritamine. Sulustamise tehnika. Mäng võistkondade vahel.
	Jalgpall		
	Jalgpallitehnika elementide täiustamine erinevate harjutuste abil. Jalgpalluri erinevate positsioonide <i>kaitsja</i> , <i>poolkaitsja</i> ja <i>ründaja</i> ja nende ülesannete mõistmine. Mäng lihtsustatud reeglite järgi.	Harjutused söödu- ja löögitehnika täiustamiseks. Tehnika täiustamine mängus.	Harjutused söödu- ja löögitehnika täiustamiseks. Jalgpallis mäng erinevatel positsioonidel ning nende ülesannete mõistmine. Mäng reeglite järgi.

5. Talialad	7. klass (10 -12 t.)	8. klass (10 -12 t.)	9. klass (10 -12 t.)
	Suusatamine		
9.klassi õpilane: ▪ suusatab paaristõukelise ühe- ja kahesammulise sõiduviiisiga; ▪ suusatab kepitõuketa uisusamm-sõiduviiisiga tempovarianti; ▪ läbib järjest suusatades 5 km (T) / 8 km (P) distantsti.	Paaristõukeline kahesammuline uisusamm-sõiduviiis. Vahelduvtõukeline kahesammuline uisusamm-tõusuviiis. Poolsahkpöörde kasutamine slaalomirajal. Jooksusamm-tõusuviiis. Laskumine üle ebatasasuste (kühmu ületamine, lohu läbimine, üleminek vastasnõlvale laskumine, järsemaks muutuv nõlv).	Paaristõukeline ühesammuline uisusamm-sõiduviiis. Üleminek sõiduviiisilt tõusuviiisile nii klassikalises kui uisusamm tehnikas. Poolsahk-paralleelpööre. Lihtsa slaalomiraja läbimine poolsahk-paralleelpööretega. Teatesuusatamine (võistlusmäärused). Mängud suuskadel. Teatesuusatamine	Eelnevates klassides õpitu kinnistamine. Uisusamm-sõiduviiisi täiustamine. Üleminek ühelt sõiduviiisilt teisele (klassikalises ja uisutehnikas) olenevalt raja reljeefist. Lihtsa slaalomiraja läbimine. Teatesuusatamine.
	Uisutamine		
▪ uisutab tagurpidi ning tagurpidi ülejalasõitu; ▪ suudab uisutada järjest 9 minutit; ▪ mängib <i>ringette</i>'i ja/või jäähokit	Paralleelpidurdus. Tagurpidisõit. Kestvusuisutamine	Tagurpidisõit. Kestvusuisutamine. <i>Ringette</i> ja jäähoki mäng lihtsustatud reeglite järgi.	Uisutamistehnika täiustamine. Tagurpidi ülejalasõit. Kestvusuisutamine. <i>Ringette</i> ja jäähoki mäng reeglite järgi.
6. Orienteerumine.	7. klass (4 - 6 t.)	8. klass (4 -6 t.)	9. klass (4 - 6 t.)
9. klassi õpilane: ▪ läbib orienteerumisraja oma võimete kohaselt; ▪ oskab määrata suunda kompassiga, lugeda kaarti ja maastikku; ▪ oskab valida õiget liikumistempot ja -viisi ning teevarianti maastikul; ▪ oskab mälu järgi kirjeldada läbitud orienteerumisrada.	Üldsuuna ja täpse suuna (asimuut) määramine. Orienteerumisharjutused kaardi ja kompassiga. Orienteerumine lihtsal maastikul kaardi ja kompassi abil, kaardi ja maastikku võrdlemine, asukoha määramine.	Kaardi peenlugemine: väikeste objektide lugemine ja meeldejätmine. Sobivaima teevariandi valik. Sobivaima teevariandi valik. Orienteerumisraja iseseisev läbimine kaardi ja kompassiga.	Orienteerumistehnikate kompleksne kasutamine: kaardi- ja maastiku-lugemine, suuna määramine, kompassi kasutamine, õige liikumisviisi, tempo ja tee valik. Orienteerumisraja iseseisev läbimine. Läbitud tee ja kontrollpunktide mälu. järgi kirjeldamine. Erinevate orienteerumisalade tutvustamine: pargi-, suund- ja valikorienteerumine.
7. Tantsuline liikumine.	7. klass (5 - 6 t.)	8. klass (5 -6 t.)	9. klass (5 – 6 t.)
9. klassi õpilane: ▪ tantsib õpitud paaris- ja rühmatantse ning kombinatsioone autoritantsudest;	Tantsuoskuse arendamine õpitud tantsude baasil. Tantsualase oskussõnavara täiustamine. Labajalavalss. Jive'i põhisamm.	Tantsu karaktersus ja väljenduslikkus sh arvestades soolisi erinevusi. Aeglane valss. Samba põhisamm. Valsisammu täiustamine.	Õpitud tantsurütmide ja –stiilide eristamine. Eesti ja teiste rahvaste tantsude võrdlemine. Eesti tantsupidude traditsiooni

▪ arutleb erinevate tantsustiilide üle. ▪ teab Eesti tantsupidude ja tantsukultuuri traditsioone.	Poiste ja tüdrukute rollid tantsus. Rahvaste ja seltskonnatantsud sh kontratantsud, <i>line</i>-tants vm. Loovtantsu elementide kasutamine. Tants kui kunst, sport ja kultuur.	Rahva- ja seltskonnatantsud. Loovtantsu elementide kasutamine. Tantsu traditsioonilisus ja kaasaegsus.	mõtestamine. Riietumine - rahvarõivad jm. Tants kui sotsiaalse, kunstilise, kultuurilise ja tervisliku liikumisala väljendus. Rahva- ja seltskonnatantsud. Õpitud tantsude täiustamine.
--	--	---	---

9. INFORMAATIKA (valikaine)

9.1. Üldalused

9.1.1. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli informaatikaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) valdab peamisi töövõtteid arvutil igapäevases õppetöös eelkõige infot otsides, töödeldes ja analüüsides ning tekstidokumente ja esitlusi koostades;
- 2) teadvustab ning oskab vältida info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (edaspidi *IKT*) kasutamisel tekkida võivaid ohte oma tervisele, turvalisusele ja isikuandmete kaitsele;
- 3) koostab IKT vahendeid kasutades toimiva ja efektiivse õpikeskkonna;
- 4) osaleb virtuaalsetes võrgustikes ning kasutab veebikeskkonda digitaalsete materjalide avaldamiseks kooskõlas intellektuaalomandi kaitse heade tavadega.

9.1.2. Valikaine tunnijaotus.

I kooliaste

Info- ja kommunikatsioonitehnoloogiaga seonduvaid teemasid käsitletakse lõimituna teiste õppeainetega;

II kooliaste

Valikaine esimene kursus „Arvuti töövahendina“.

4. klass – 1 nädalatund

5. klass – 1 nädalatund

III kooliaste

Valikaine teine kursus „Infoühiskonna tehnoloogiad“

2015/2016 – 8. klass 1.- 4. õppeveerand

Õppeaast a	Poolaasta	4. kl.	5.kl.	8. kl.	9. kl.
2014/2015	I, II				
2015/2016	I, II				

9.1.3. Õppeaine kirjeldus

Informaatika õpetamise üldeesmärk on tagada põhikooli lõpetaja info- ja kommunikatsioonivahendite rakendamise pädevused igapäevase töö- ja õpikeskkonna kujundamiseks koolis. Põhikooli informaatikaõpetuses lähtutakse igapäevase arvuti- ning internetikasutaja vajadustest.

Informaatika õpetamise põhimõtted põhikoolis on:

- *elulähedus*: näited, ülesanded jm võetakse õpilasele tuttavast igapäevaelust (kool, kodu, huvitegevus, meedia);
- *aktiivõpe ja loomingulisus*: eelistatakse õpilaste aktiivset osalemist nõudvaid ja nende loovust esiletoovaid õppemeetodeid;
- *uuenduslikkus*: läbiva teema „Tehnoloogia ja innovatsioon“ vaimus eelistatakse uuenduslikke tehnoloogiaid ning lahendusi;
- *ühisõpe*: nii informaatikatundides kui ka kodutööde puhul on eelistatud koostöös õppimise

- meetodid;
- *teadmusloome*: uut teadmust õpitakse üheskoos luues, mitte vananenud infot meelde jättes;
 - vaba tarkvara ja avatud sisu: võimaluse korral eelistatakse kommertstarkvarale vaba tarkvara;
 - *turvalisus*: kool tagab õpilastele turvalise veebipõhise töökeskkonna ning propageerib ohutuid käitumisviise võrgukeskkonnas;
 - *lõimitus*: õpiülesannetes (nt referaatides, esitlustes) kasutatakse teiste õppeainete teemasid;
 - *sõltumatus tarkvaratootjast*: õpe ei tohi olla üles ehitatud üksnes ühe tarkvaratootja või platvormi kasutamisele; koolil on kohustus tutvustada ka alternatiive.

9.1.4. Üldpädevuste kujundamine ainevaldkonna õppeainetes

Kultuuri ja väärtuspädevus	väärtustada eneseväljendust ja loomingut digitaalsete vahendite abil, võimaldades õpilastel informaatikatundide raames arendada enda huvialadega seonduvaid IKT pädevusi (nt grafiti, elektrooniline muusika, veebidisain);
	propageerida jagamise kultuuri, avatud sisulitsentside kasutamist ja oma loomingut avaldamist virtuaalsetes kogukondades, samas teadvustades liigsest avatusest tingitud ohte privaatsusele
	õpetada ära tundma ksenofoobia ja küberkiusamise ilminguid veebisuhtluses, kujundada nende suhtes negatiivne hoiak.
	rahvusvaheliste projektide ja heterogeensete tööühkade kaudu väärtustada multikultuurilisust ühiskonnas, kogukonnas, tööühkades, klassis
	teadvustada vajadust erinevate vaatenurkade leidmise ja kriitilise suhtumise järele internetiallikate kasutamisel;
	teadvustada kultuuripärandi digitaliseerimise, dokumenteerimise ja veebi teel kättesaadavaks muutmise vajadust (sh oma suguvõsa lugu ja kohalikud koduloolised uurimused).
Sotsiaalne ja kodanikupädevus	Veebiaruteludes kooli/klassi asjades kaasa rääkimine, sealhulgas kooli infosüsteeme kasutades.
	Arvutiklassi kodukorra ja kooli arvutivõrgu eeskirjade järgimine.
	Infosüsteemide (nt e-kooli) aktiivne ja korrektne kasutamise tagamine kõigi õpilaste poolt.
	Oskus ja tahe osaleda ajurünnakutes, aruteludes, oma klassi ja kooli puudutavate otsuste ettevalmistamises
	Suhtlusoskuste arendamine väljaspool „ametlikku sfääri”
Enesemääratlus-pädevus	Õpilase digitaalse identiteedi kujundamine
	informatiivsete kasutajaprofiilide loomine eri veebikeskkondades, turvaliste salasõnade valimine, isikuandmete kaitse, enda digitaalse jalajälje teadvustamine/jälgimine
	tervete eluviiside järgimise propageerimine informaatikatundides – õpilasi tuleks juhendada enda arvutikasutamise mustreid ja viise jälgima (sh kehaasend ja valgustus, arvutimängu- või internetisõltuvuse vältimine
Õpipädevus	Kaasaegse õpipädevuse kujundamine digitaalses keskkonnas. Info otsimise, töötlemise, analüüsi ja esitlemise oskused kui ka koostöös teadmusloome,

	oma õppimise kavandamise ja hindamise, formaalse ja mitteformaalse õppe sidumise jpm oskused.
	Personaalse veebipõhise õpikeskkonna kujundamine iga õpilase poolt. Olulisima osa sellest personaalsest õpikeskkonnast moodustab õpilase isiklik e-portfoolio, mille abil ta oma õppimist kavandab, dokumenteerib ja reflekteerib.
Suhtluspädevus	Korrektne informaatikaalase terminoloogia valdamine ja kasutamine õpilaste omavahelises suhtluses ja koolitöös
	Antud formaadi jaoks sobivate väljendusstiilide kasutamine – esitluste puhul kasutada pikkade täislausetega asemel kompaktsamate tekstilõikude, loetelude ja skeemide kasutamine.
Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiline pädevus	Statistilise analüüsi, diagrammide ja valemitega seonduvate oskuste kujundamine tabelarvutuse teemade käsitlemisel.
Ettevõtlikkuspädevus	Arvutite ja interneti abil väikeste arendusprojektide läbiviimine innovatsiooni eesmärgil
	Õpilased oskavad ja tahavad leida oma IKT pädevustele rakendusvõimalusi ka väljaspool informaatikatunde

9.1.5. Lõiming teiste ainevaldkondadega.

Informaatika on kergesti lõimitav kõigi teiste õppeainetega, kuna info- ja kommunikatsioonitehnoloogia moodustab loomuliku osa tänapäevasest õpikeskkonnast. Lõiming toimub mõlemal suunal: ühelt poolt kasutatakse informaatika õppeülesandeid koostades teiste õppeainete teemasid, et luua mõtestatud õppimine, ning teiselt poolt kujundatakse IKT pädevusi teistes õppeainetes referaate ja esitlusi tehes, andmeid kogudes ning analüüsides.

Lõiming ühiskonnaõpetuse ja informaatika ainekava vahel, käsitledes e-riigi, e-kaasamise ja virtuaalsete kogukondade teemasid. Informaatika ainekavaga luuakse eeldused integreerida tehnoloogiat ja uuenduslikkust läbiva teemana teistesse õppeainetesse.

Informaatika ainekäsitus on tavapäraselt kontsentriline, varem õpitu juurde tullakse igas järgmises kooliastmes uuesti tagasi süvendatult. Põhirõhk on praktilisel arvutikasutusel erinevaid õppeaineid õppides.

9.1.6. Läbivad teemad:

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	suhtlusoskused e-keskkonnas, enesekontroll, kutsevalik, uued õpi ja töömeetodid
Keskkond ja jätkusuutlik areng	tööharjumused ja keskkond, kodukoha, maailma probleemid
Kultuuriline identiteet	erinevad maad ja rahvad, identiteet, õpikeskkonnad jms.
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	arendusprojekti korraldamine
Teabekeskkond	internetis käitumine, teabe leidmine internetist, isiklik ja avalik keskkond
Tervis ja ohutus	väärtushinnangud internetis erinevates keskkondades tegutsemisel, avatus, internetis kiusamise vähendamine
Väärtused ja kõlblus	lugupidamine ja sobilik käitumine internetis, sobilike keskkondade valimine õpitegevuseks

9.1.7. Füüsiline õppekeskkond

Informaatikaklassis on õpilasele tagatud järgmiste vahendite kasutamine:

- 1) üldjuhul on igal õpilasel eraldi arvutitöökoht, erandjuhul on kaks õpilast ühe arvuti taga;
- 2) dataprojektor;
- 3) failide salvestamise võimalus võrgukettale või kooli pakutavasse/toetatud veebikeskkonda;
- 4) lisaseadmete (printer, mälupulga) kasutamise võimalus;
- 5) juurdepääs infosüsteemidele (e-kool, intranet või veebipõhine sisuhaldussüsteem, rühmatöökeskkond);
- 6) arvutitöökohtadel on reguleeritavad toolid, arvutilauad, sundventilatsioon, aknakatted;
- 7) erineva operatsioonisüsteemiga arvutid (nt lisaks MS Windowsile ka Mac OS või Linux);
- 8) isikutunnistuse kasutamise võimalus (kaardilugejad);
- 9) kõrvaklapid ja mikrofonid;
- 10) digitaalne foto- ja videokaamera.

9.1.8. Hindamine

Hindamisel lähtutakse kooli õppekava üldosas olevast hindamise korraldusest ja hindamise kriteeriumidest.

Informaatika valikaine õpitulemusi hinnatakse jooksvalt õpiülesannete järgi ja kokkuvõtvalt kursuse lõpul üldjuhul e-portfoolio abil. E-portfoolio on personaalne veebipõhine keskkond, millesse õpilane kogub pikema perioodi jooksul enda tehtud tööd ja refleksioonid oma õpikogemustest. Kursuse lõpul koostab õpilane e-portfooliosse kogutud materjalidest oma pädevusi kõige paremini tõendava valiku ning kaitseb seda võimaluse korral avalikult. Õpiülesanded ja e-portfoolio võivad olla tehtud kas üksi või rühmatööna. Portfoolio kaitsmise põhjal saadud hinne on kursuse kokkuvõtvaks hindeks.

Nii jooksvate õpiülesannete lahendamise kui ka e-portfoolio esitluse puhul hinnatakse:

- õppe plaanipärasust, loomingulisust ja ratsionaalsust;
- õppekavas ettenähtud õpitulemuste saavutamist ning seonduvate pädevuste olemasolu
- veenvat tõendamist õpilase poolt;
- arvutiga loodud materjalide tehnilist teostust, esteetilisust ning originaalsust;
- õpilasepoolset praktilise tegevuse mõtestamist;
- õpilase arengut.

9.2. Ainekava

1.2. II kooliaste

1.2.1. Õpitulemused ja õppesisu

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) vormindab arvutiga lühemaid ja pikemaid tekste (nt kuulutusi, plakateid, referaate), järgides tekstitöötamise põhireegleid (suur ja väike algustäht; kirjavahemärgid, reavahetused ja tühikud; poolpaks, kald- ja allajoonitud kiri; üla- ja alaindeks; sõna-, rea-, lõiguvahe; teksti joondamine; laadid ja dokumendimallid; loetelud; värvid, joonised, pildid, diagrammid, tabelid);
- 2) leiab internetist ja kopeerib tekstifaili või esitluse erinevas formaadis algmaterjali (tekst, pilt, tabel, diagramm) ning töötleb neid vajaduse korral, pidades kinni intellektuaalomandi kaitse headest tavadest;
- 3) viitab ja taaskasutab internetist ning muudest teabeallikatest leitud algmaterjali korrektselt, hoidudes plagiaadist;

- 4) mõistab internetist leitud info kriitilise hindamise vajalikkust, hindab teabeallikate objektiivsust ning leiab vajaduse korral sama teema kohta alternatiivset vaatenurka esindavaid allikaid;
- 5) kasutab vilunult operatsioonisüsteemi graafilist kasutajaliidest (muudab akende suurust, töötab mitmes aknas, muudab vaateid, sordib faile, otsib vajalikku);
- 6) salvestab tehtud tööd ettenähtud kohta, leiab ja avab salvestatud faili uuesti, salvestab selle teise nime all, kopeerib faile ühest kohast teise ning võrdleb faili suurust vaba ruumiga andmekandjal;
- 7) koostab teksti, diagramme, pilte, audiot, videot ja tabeleid sisaldava esitluse etteantud teemal;
- 8) kujundab esitluse loetavalt ja esteetiliselt, lähtudes muu hulgas järgmistest kriteeriumidest: optimaalne info hulk slaidil, märksõnad sidusa teksti asemel, allikatele viitamine, kujunduse säästlikkus;
- 9) koostab etteantud andmestiku põhjal andmetabeli, sagedustabelid ja sobivat tüüpi diagrammid (tulp-, sektor- või joondigrammi);
- 10) vormindab korrektselt referaadi järgmised osad: tiitelleht, automaatselt genereeritud sisukord, sissejuhatus, peatükid, alampeatükid, joonised, tabelid, päis, jalus, kokkuvõte, kasutatud kirjandus ja lisad;
- 11) salvestab valmis referaadi eri formaatides (doc, odt, pdf), pakib faili kokku, saadab selle e-posti teel manusena õpetajale, laeb veebikeskkonda ja prindib selle paberile;
- 12) selgitab arvuti väärast kasutamisest tekkida võivaid ohte oma tervisele (sõltuvus, liigese ja rühivead, silmade kaitse) ning oskab oma igapäevatöös arvutiga neid ohte vältida, valides õige istumisasendi, jälgides arvuti kasutamise kestust, tehes võimlemisharjutusi silmadele ja randmetele jne;
- 13) kaitseb enda virtuaalset identiteeti väärkasutuse eest, valides igale keskkonnale uue tugeva parooli ning vahetades paroole sageli, ega avalda sensitiivset infot enda kohta avalikus internetis;
- 14) kannab arvutisse fotosid, videoid ja helisalvestisi;
- 15) ühendab turvaliselt arvuti külge erinevaid lisaseadmeid (mälopulk, hiir, printer, väline kõvaketas).

4. klass

Õppetundide maht 35 õppeaastas (1 tund nädalas)

ÕPPESISU	TA *	PÕHIMÕISTED JA ALATEEMAD.	ÕPITULEMUSED
Sissejuhatus	1	▪ Arvuti mõiste, ehitus. ▪ Ohutustehnika ja käitumisreeglid arvutiklassis.	▪ teab, mida arvuti endast kujutab ja oskab sellega ohutult töötada ▪ tunneb arvutiklassi käitumisreegleid
Infotehnoloogia mõiste ja vajalikkus, ohud Arvuti klassifikatsioon	1	▪ Infotehnoloogia erinevad võimalused õppimise tõhustamiseks. ▪ Ohud tervisele. ▪ IKT mõisted, arvuti ja tervis jms. Riistvara ja tarkvara.	▪ teab, kuidas arvutiga õppimist tõhustada ▪ tunneb ohte tervisele, kui liigselt arvuti taga töötada. ▪ teab IKT mõistet ▪ teeb vahet arvuti riist –ja tarkvaral

ÕPPESISU	TA *	PÕHIMÕISTED JA ALATEEMAD.	ÕPITULEMUSED
eKool	1	- eKooli kasutamine. - Paroolide valimine, - ID-kaart	- loob eKooli kasutajakonto - teab, kuidas genereerida turvalist parooli - teab, mis on ID-kaart
Klaviatuur, hiir Töölaud Peamenüü ja Start	2	- Klaviatuuri klahvide otstarve, hiire kasutamine. - Käelised harjutused, kasutades erinevaid joonistusprogramme. - Desktopi mõiste, ikoonid, nende eripära ja paigutus ekraanil.	- oskab kasutada hiirt ja klaviatuuri - tunneb klaviatuuri klahve ja oskab neid kasutada - teab, mis on töölaud, ikoonid ja kuidas neid paigutada. oskab avada ja sulgeda programme.
Joonistusprogramm id	1	Tööd joonistusprogrammidega.	oskab kasutada lihtsamaid joonistusprogramme n. MS paint
Peamenüü ja Start	1	- Peamenüü tutvustamine. - Alammenüüd. - Programmide avamine-sulgemine.	- oskab kasutada MS windowsi peamenüüd koos alammenüüdega - oskab programme korralikult avada ja sulgeda
Programmi aken	1	- Oma töö avamine, salvestamine. - Tööpinna kasutamine.	- oskab kasutada oma tööpinda - teab, kuidas oma töid salvestada ja avada.
Klaviatuur	1	Teadmisi masinakirja põhimõtetest.	tunneb masinakirja põhimõtteid
Ohud arvutimaailmas	2	- Internet ja sellega kaasnevad ohud. - E-post. - Suhtlusprogrammid	- teab, mida kujutab endast internet ja mis ohud sellega kaasneda võivad - oskab luua endale e-posti aadressi ja kasutada erinevaid suhtlusprogramme n. Skyle, fb-messenger.
Tööaknad, failisüsteemi alged, orienteerumine kataloogides Tasuta tarkvara ja tasuline tarkvara	1	- Tööakna elemendid. - Oma failide loomine. - Mõisted – legaalne ja illegaalne tarkvara.	- tunneb tööakna elemente - oskab luua enda faile. - teab, kuidas failisüsteemis ringi liikuda. - teeb vahet tasulise ja tasuta tarkvaral
Failide haldamine	1	- Failiformaadi valik. - Salvestamine arvutisse, mälupulgale.	- oskab valida salvestamisel sobiva failiformaadi - teab, kuidas oma tööd salvestada erinevatesse kohtadesse n. mälupulgale
Tekstitöötlus	1	- Teksti sisestamine, tekstisisestamise reeglid. - Programmi tutvustus, menüüriba, nupud.	- tunneb tekstisisestamise reegleid - teab, millist tekstiredaktorit kasutatakse ja selle lihtsamaid funktsioone
Tekstitöötlus	1	Töö salvestamine, avamine jms.	oskab oma tööga ringi käia-salvestada, muuta, avada jne.

ÕPPESISU	TA *	PÕHIMÕISTED JA ALATEEMAD.	ÕPITULEMUSED
		Mälupulga kasutamine.	teab kuidas kasutada erinevaid salvestusseadmeid n. mälupulki
Tekstitöötlus	1	Teksti kujundamine, käekirja muutmine, värvide valik, allajoonimine, joondamine.	oskab kasutada erinevaid meetodeid, kuidas teksti välimust muuta n. erinev font, värv, suurus, ...
Töö erinevate programmidega	2	- Käsud: lõika, kopeeri ja kleebi (Cut, Copy ja Paste) - Printimine	- tunneb käske lõika, kopeeri ja kleebi - oskab kasutada printi eelvaadet ka dokumenti printida
Internet	2	- Netikett, vajaliku info otsimine - Miksike	- teab, mis on netikett ja selle reegleid - oskab internetikeskkonnas infot otsida n. miksike.ee'st
Koostöö erinevate programmidega	2	- Teksti lisamine joonistustööle. - Loetelude moodustamine.	- oskab erinevatest keskkondadest infot üle tuua. - teab, kuidas koostada loetelusid
Tekstitöötlus	1	- Teksti kujundamine. - Internetist vajaliku teksti ületoomine. - Teksti õigekirja kontroll	- oskab internetist vajaliku teksti üle tuua ja selle korralikult vormistada. - teab, kuidas teostada õigekirjakontrolli
Tekstitöötlus	1	Tabelite koostamine.	oskab koostada lihtsamaid tabelleid
Tekstitöötlus	1	Tabelite korrigeerimine.	oskab tabelleid vastavalt vajadusele korrigeerida
Tekstitöötlus	1	Tabelite praktiline kasutamine.	teab, kus ja kuidas oleks hea tabelleid kasutada.
Tekstitöötlus	4	- Lühikese referaadi koostamine. - Piltide lisamine, piltidele õigete joonduste lisamine.	oskab koostada kergemat referaati, mis sisaldab mõnda pilti ja on vormistatud vastavalt etteantud nõuetele
Internet	4	- Sõnastike kasutamine. - Mõistetele selgituste leidmine. - Viktoriinid internetis. - Kirjavahetus ja sellega seotud ohud	- oskab kasutada erinevaid veebis leiduvaid sõnastikke - oskab leida etteantud mõistetele selgitusi - teab, mis ohud võivad e-postiga kaasneda.

5. klass

Õppetundide maht 35 õppeaastas (1 tund nädalas)

ÕPPESISU	TA *	PÕHIMÕISTED JA ALATEEMAD	ÕPITULEMUSED
Eelmise aasta kordamine. eKool	3	- Arvuti mõiste, ehitus, ohutustehnika ja käitumisreeglid arvutiklassis. - eKooli uuendused. - Tekstitöötlus, väike jutuke, salvestamine. - Teksti kujundamine. - Infotehnoloogia erinevad võimalused õppimise tõhustamiseks. - Ohud tervisele - Klaviatuur ja hiir – otstarve, erinevad märgid klaviatuuril. - Klaviatuuri klahvide jaotus ja otstarve.	- kinnistab teadmisi arvuti olemuse, ohutustehnika ja käitumisreeglite kohta - saab teada eKooli uuendustest - teab lihtsamaid tekstikooste võimalusi - kinnistab teadmisi erinevate sisendseadmete tööpõhimõtetele ja otstarbetele.
Mälud, mäluseadmed	1	- ROM ja RAM. - Mõõtühikud	- teeb vahet ROM ja RAM - oskab hinnata erinevate arvutikomponentide mõõtühikuid
Joonistusprogramm GIMP	5	- Joonistusprogramm GIMP algteadmiste omandamine. - Joonistusvõistlustööst osavõtmine.	- oskab teostada lihtsamaid joonistustöid programmis GIMP - valib etteantud teemadest ühe ja loob selle teema põhjal ühe joonistustöö programmis GIMP
Mahuühikud	2	Bitid ja Baidid.	teab arvuti mahuühikuid ja oskab nendega arvutusülesandeid sooritada.
Arvutitarkvara	1	- Erinevad programmid ja nende ülesehitusega tutvumine. - Legaalne ja illegaalne tarkvara.	- tunneb erinevate programmide funktsionaalsust ja kasutusvaldkondi - teeb vahet legaalse ja illegaalsel- ehk piraattarkvaral
Mõisteid	1	Kaasaegne elustiil, mille üheks osaks on arvutiside.	teab, kuidas arvuti mõjutab ühiskonda ja kuidas inimesed nendest sõltuvad.
Arvuti töökeskkond	1	Operatsioonisüsteemid (Windows ja teised)	oskab vahet teha erinevatel operatsioonisüsteemidel
Tekstitöötlus, kordame möödunud aasta materjali	1	- Programmi tutvustus, menüüriba, nupud. Lk nr. lisamine. - Lehekülje piirid.	- tunneb edaspidise töö jaoks kasutatavat tekstiredaktori - teab kuidas kasutada programmi menüüriba.

ÕPPESISU	TA *	PÕHIMÕISTED JA ALATEEMAD	ÕPITULEMUSED
Tekstitöötlus, tasuta ja tasuline tarkvara	1	▪ Tekstisisestamise reeglid. ▪ Oma kausta loomine, teksti salvestamine, uuesti avamine.	▪ teab tekstisisestuse reegleid ▪ oskab luua endale kausta etteantud kohta ▪ oskab enda kausta dokumente salvestada
Tekstitöötlus	1	▪ Enamkasutatavad käsud-ava, kopeeri, kleebi ja salvesta (Open, Copy, Paste, Save)	▪ kinnistab peamisi käske n. copy, paste.
Internet. Internetist leitud materjali töötlus	2	▪ Materjali otsing WWW-s, netikett ja internetis oleva info analüüsimine ▪ Käitumisreeglid internetis. ▪ Internetist leitud sobiva materjali ületoomine programmi, selle töötlemine ja kontrollimine.	▪ oskab internetist infot leida ja seda analüüsida ja vajaliku info programmi üle tuua ▪ kinnistab käitumisreegleid internetis
Tekstitöötlus	5	▪ Teksti joondamine, värvimine, teksti märgistamine ja parandamine. ▪ Teksti kujundamine – Format – Font, üla ja alaindeksid. ▪ Ilukirja kasutamine, ▪ Pildi lisamine teksti ja pildi töötlus. ▪ Joonistuselementide kasutamine teksti kujundamisel ▪ Pildi töötlus Automaatkujundid. ▪ Koomiks. ▪ Tabelid. ▪ Ristsõna koostamine ja tabeli vorming.	▪ oskab teksti joondada, värvida, märgistada ja parandada ▪ oskab teksti kujundada ja paigutada, kasutades tööriistu Format ja Font ▪ teab, kuidas kasutada ilukirja ▪ oskab lisada pilte ja neid vajadusel töödelda n. suurus, kärpimine jne... ▪ oskab kasutada etteantud automaatkujundeid ▪ teab, kuidas luua erinevaid tabeleid ja oskab neid vajadusel vormistada n. koomiksi või ristsõna loomisel
Tekstitöötlus	3	▪ Referaadi või mõni uurimustöö vabal valikul koostöös aineõpetajaga ▪ Prindi eelvaatus ja töö lõplik korrastamine.	▪ oskab etteantud reeglite põhjal koostada kas referaadi või uurimustöö vabal valikul.
Tekstitöötlus	2	▪ Referaadi vormistamine, lõigud, joondused, päised-jalused. ▪ Referaadi vormistamine, sisukord.	▪ oskab referaadi või uurimustöö etteantud reeglite põhjal vormistada; lõigud, joondused, päised-jalused, pealdised, automaatne sisukord
Tutvumine esitlustarkvara programmidega	1	▪ Ettekande valmistamise põhitõed.	▪ teab ettekande valmistamise põhitõdesid

ÕPPESISU	TA *	PÕHIMÕISTED JA ALATEEMAD	ÕPITULEMUSED
		- Mallide kasutamise võimalused. - Kutse valmistamine vabalt valitud programmiga.	oskab kasutada etteantud malle n. kutsete valmistamiseks
Töö esitlustarkvara programmiga	4	- Ettekande koostamine referaadi põhjal. - Nõuded pildi lisamisel slaidile. - Ettekande lõplik vormistamine ja ettekandmine.	- oskab koostada ettekannet referaadi põhjal - teab nõudeid, kuidas pilte slaididele lisada - oskab kasutada erinevaid esitlustarkvara tööriistu, et ennekanne lõplikult vormistada ja ette kanda.
Kokkuvõte	1	Õppeaasta kokkuvõte	teab, mida õppeaasta jooksul on õpitud ja vajadusel kinnistab mõningaid teadmisi

1.3. III kooliaste

1.3.1. Õpitulemused

Õpilane:

- 1) leiab internetist teda huvitavaid kogukondi ja liitub nendega; vajaduse korral algatab ise uue virtuaalse kogukonna ning loob sellele veebipõhise koostöökeskkonna;
- 2) kasutab etteantud või enda valitud veebipõhist keskkonda sihipäraselt ja turvaliselt; liitub keskkonnaga, valib turvalise salasõna, loob kasutajaprofiili ning lisab materjale;
- 3) koostab koostöös kaasõpilastega hüpertekstidokumente Wikipedia abil;

- 4) kasutab ratsionaalselt valitud märksõnu ning ühisjärjehoidjaid omaloodud või internetist leitud sisu märgendades;
- 5) kasutab kooli, kohaliku omavalitsuse ja riigi pakutavaid infosüsteeme ning noorte e-teenuseid;
- 6) võrdleb kaht etteantud veebipõhist teabeallikat sobivuse, objektiivsuse/kallutatuse ja ajakohasuse aspektist;
- 7) kasutab turvaliselt ja eetiliselt virtuaalset identiteeti: kaitseb enda identiteeti, on ettevaatlik võõrastega virtuaalselt suheldes (libaidentiteet), hoidub kasutamast teiste inimeste identiteeti.

8. klass

ÕPPESISU	TA *	PÕHIMÕISTED JA ALATEEMAD	ÕPITULEMUSED
Turvalise ja eetilise interneti-käitumise alused	1	- Arvuti mõiste, ehitus, ohutustehnika. - Käitumisreeglid arvutiklassis, internetis, netikett ja etikett.	kinnistab teadmisi arvuti olemuse, ehituse, ohutustehnika ja käitumisreeglite kohta
Arvuti mõisted	1	- Riistvara ja tarkvara. - Mälud, mäluseadmed. - Arvuti osad ja nende funktsioonid, töö põhimõtted.	tunneb arvuti erinevaid riistvara mooduleid ja nende tööpõhimõtteid.
Töö programmidega . Eesti e-riik ja e-teenused	2	- Dokumentide vormistamine (näit. avalduse esitamine). - Nõuded referaadile või uurimustööde vormistamisel. - ID kaardi kasutamine kodanikuportaali kasutamisel. (www.eesti.ee)	- teab, kuidas vormistada erinevaid dokumente - oskab kasutada id kaarti kodanikuportaalis
Erinevad pilveteenused	6	- Google Drive - Microsoft Onedrive - Dropbox	- Oskab kasutada erinevaid pilvetehnoloogia võimalusi - Oskab luua küsimustikke ja neid pilves analüüsida
IKT vahendid õppeprotsessis	1	- Võimalusi oma tööde vormistamiseks ja esitamiseks, õppetöös vajamineva informatsiooni leidmiseks ja süstematiseerimiseks. - Esitluste, fotode, videote ja andmefailide säilitamine. - Failide pakkimine.	- teab erinevaid võimalusi oma tööde vormistamiseks ja esitamiseks, samuti õppetöös vajamineva informatsiooni leidmiseks ja süstematiseerimiseks - oskab faile pakkida ja lahti pakkida.
IT uudis	3	Veebisisu loomine, taasloomine, intellektuaalne	1. mõistab info viitamise vajalikkust, jagamisvõimalusi

ÕPPESISU	TA *	PÕHIMÕISTED JA ALATEEMAD	ÕPITULEMUSED
		omand, litsents, kriitiline allika hindamine	2. oskab koostada korrektselt viidetud lühiülevaadet 3. taastoodab veebisisu, lähtub headest tavadest 4. vitsutab veebilehele meediat 5. mõistab kriitilise suhtumise vajadusest meedias toimuvasse
Töö programmidega (Word)	4	- Tekstitöötlus vahendid ja võimalused. - Failisüsteemi kasutamine ja korrashoid. - Põhioperatsioonid failidega.	- kinnistab teadmisi tekstitöötluse valdkonnas - oskab läbi käia failisüsteemidega ja neid vajadusel korrastada.
Töö programmidega (Excel)	4	- Tabelarvutusprogrammid, nende võimalused, kasutamine. - Tabeltöötlus, graafikud, diagrammid, sorteerimised, andmete töötlemine tabelites. - Tabelitevahelised seosed, töö mitme programmiga.	- teab erinevaid tabeliarvutusprogramme - oskab kasutada tabeliarvutusprogramme - teab, kuidas luua graafikuid, diagramme - oskab andmeid sorteerida ja töödelda - teab, kuidas programmide osi ja andmeid omavahel siduda
Töö programmidega (Powerpoint)	4	Esitlusprogrammid ja nende võimalused.	- teab erinevaid esitlusprogramme - oskab kasutada esitlusprogramme - teab, kuidas luua erinevaid slaide ja nende kujundus/üleminek määrata - teab, kuidas programmide osi ja andmeid omavahel siduda
Nutikas koolis	2	Nutitelefoni ohutu kasutamine, õpiprogrammid mobiiltelefonis, analüüs ja hindamine	1. oskab leida turvalisi õpiprogramme telefoni (ja alla laadida) 2. oskab leitud programmide vajalikkust hinnata ja põhjendada
E-ohutus	2	Ohutu käitumine keskkondades, parool, digitaalne reputatsioon, sotsiaalvõrgustikud jms	1. mõistab privaatsust kui ka vastutustundlikku käitumist internetis (privaatsus vs avatus) 2. mõistab sotsiaalvõrgustikes toimimise plusse ja miinuseid 3. mõistab kuidas vajadusel enda kohta infot internetist eemaldada (või vähemalt püüda seda teha)
Reisiplaani koostamine rühmatööna	4	Koostöökeskkonna kasutamine, ajahaldus, infootsing, ühisjärjehoidjad, tabelarvutusprogrammi kasutamine	1. oskab koostada digitaalset dokumenti ja seda teistega ühistöös kasutada 2. oskab kasutada ajahaldustarkvara

ÕPPESISU	TA *	PÕHIMÕISTED JA ALATEEMAD	ÕPITULEMUSED
			▪ 3. kordamine (otsimine, viitamine) ▪ 4. saab hakkama töötamisega rühmatöös (ülesannete jagamine, kokkulepete tegemine) ▪ 5. oskab kasutada info leidmiseks erinevaid allikaid ja keskkondi ▪ 6. oskab kasutada ühisjärjehoidjat ▪ 7. oskab tabelarvutusprogrammis koostada ja arvutada eelarvet
Kokkuvõte	1	▪ Õppeaasta kokkuvõte	▪ teab, mida õppeaasta jooksul on õpitud ja vajadusel kinnistab mõningaid teadmisi

10. KARJÄÄRIÕPETUS (valikaine)

10.1. Üldalused

10.1.1. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Aineõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) teadvustab oma huvisid, võimeid ja oskusi, mis võimaldavad adekvaatse enesehinnangu kujunemist ning konkreetsete karjääriplaanide tegemist;
- 2) arendab oma õpioskusi, suhtlemisoskusi, koostöö-, otsustamis- ja infoga ümberkäimise oskusi;
- 3) arendab soovi ja oskust endale eesmärgi seada ja nendeni jõudmiseks süsteemselt tegutseda;
- 4) kujundab soovi ja valmisolekut elukestvaks õppimiseks ja iseseisvaks karjääriotsuste tegemiseks;
- 5) tutvub erinevate ametite/elukutsetega, õppides tundma haridus- ja koolitusvõimalusi, töösuhteid reguleerivaid õigusakte ning kohalikku majanduskeskkonda.

10.1.2. Õppeaine kirjeldus

Aines „Karjääriõpetus” käsitletakse teemasid, mis kujundavad õpilastes valmisolekut tööjõuturul parema rakendatavuse saavutamiseks, iseseisva otsustamisvõime arendamiseks, erinevate elurollide täitmiseks ja elukestvaks õppeks. Karjääriõpetus võimaldab ühiskonna inimressurssi tööturul

paremal viisil rakendada, viies inimeste oskused ja huvid kokku töö- ja õppimisvõimalustega. Aine koosneb kolmest osast:

1. **Enesetundmine** aitab kujundada enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi. Õpilane õpib ennast tundma. Arenevad suhtlemis- ja õpioskused. Omandatud teadmised ja oskused aitavad ennetada koolist väljalangevust.

2. **Õppimisvõimaluste ja töömaailma tundmine** soodustab sobivate valikute tegemist pärast põhikooli lõpetamist. Õpilane oskab märgata muutusi töömaailmas ja väärtustada elukestvat õpet.

3. **Planeerimine ja otsustamine.** Õpilasel arenevad planeerimisoskus ja teadlikkus otsuste vastuvõtmisel. Kujuneb oskus kasutada karjääriinfo materjale. Õpilane tunnetab oma vastutust karjääritee kujundamisel ja elus toimetulemisel.

Karjääriõpetus keskendub õpilase isiksuse omaduste teadvustamisele ning esmaste karjäärivalikutega seostamisele. Õpilased õpivad hindama elukestva õppe tähtsust: saavad teavet erinevatest edasiõppimisvõimalustest ja oskavad seda kasutada oma plaanide elluviimisel. Õpilaste avitatakse erinevatest tööharjutamiste võimalustest ning julgustatakse neid kasutama.

Põhikooli karjääriõpetuse ainekava koosneb ühest 35tunnisest kursusest. Karjääriõpetus toetab õpilase karjääri planeerimist ja valmisolekut elukestvaks õppeks, lõimides teistes õppeainetes omandatud teadmised.

10.1.3. Õppetegevust kavandades ja korraldades:

1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;

2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks;

- 3) võimaldatakse õppida üksi ning üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) laiendatakse õpikeskkonda: ettevõtted, järgmise taseme õppeasutused, arvutiklass, looduskeskkond, muuseumid, näitused jne;
- 7) võimaldatakse saada ülevaade erinevatest töövaldkondadest, sh vahetult töökeskkondadega tutvuda;
- 8) kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh eelistatuna aktiivõpet: rollimängud, arutelud, väitlused, probleemülesannete lahendamine, projektõpe, õpimapi ja uurimistöö koostamine;
- 9) õpilased võivad projektide ja uurimistöö teemad valida ise lähtuvalt oma huvist (ameti-, kutse- või eriala eelistusest lähtuvalt) või lapsevanemate, kohalike ettevõtjate, karjäärispetsialistide jt soovitustest;
- 10) luuakse tingimused õpilaste teadlikke karjäärivalikuid soodustavate hoiakute kujunemiseks;
- 11) õpitavad teemad seotakse ja ajastatakse aineõpetajatega koostöös inimeseõpetuse, ühiskonnaõpetuse, emakeeleõpetuse jt ainetega ning arenguveestlusega.

10.1.4. Füüsiline õpikeskkond

Õpilastele on tagatud järgmised tingimused ja vahendite kasutamine:

- 1) erinevad töölehed, küsimustikud;
- 2) karjääriplaneerimisalase kirjanduse kättesaadavus kooli raamatukogus;
- 3) arvutiklassi kasutamine ja arvuti veebist karjääriplaneerimisalase info otsimiseks (rajaleidja.ee jt);
- 4) karjäärispetsialisti personaalne tugi, erapooletu ja usalduslik nõu vastavalt õpilase vajadustele.

10.1.5. Hindamine

Hindamisel lähtutakse kooli õppekava üldosas olevast hindamise korraldusest ja hindamise kriteeriumidest.

Hinnatakse õpilase teadmisi ja nende rakendamise oskust, üldpädevuste saavutatust suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega.

Karjääriõpetuse käigus ei hinnata õpilase hoiakuid ega väärtusi, vajaduse ja võimaluse korral antakse õpilasele nende kohta tagasisidet. Hindamisel väärtustatakse õpilaste isikupära ja toetatakse arengut. Õpilane peab olema hindamises aktiivne partner, kuna see toetab eneseanalüüsi oskuste kujunemist.

Hinnatakse:

- 1) praktilisi töid: CV koostamine; essee; ettevõtte külastuse ja töövarjupäeva konspekt või kokkuvõte, isiklik karjääriplaan (õpiplaan) jms;
- 2) praktilise tegevuse mõtestamise oskust;
- 3) oskust asjakohast infot otsida ja analüüsida;
- 4) loomingulisust ja ratsionaalsust;
- 5) teadlikkust peamistest karjääriotsust mõjutavatest teguritest;
- 6) õppekavas ettenähtud õpitulemuste saavutamist, mida õpilane tõendab arutelude, rühmatööde õpimapi esitlemise jt tegevuste käigus.

10.2. Ainekava

1.2. III kooliaste

8. klass – 15 tundi õppeaasta jooksul

1. SISSEJUHATUS AINESSE (2 t.)			
ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED	ÜLDPÄDEVUSED	LÕIMING LÄBIV TEEMA
- Ülevaade karjääriõppe peateemadest, õpitulemustest, hindamise põhimõtetest ja õppekorraldusest. Põhimõisted: - karjäär; - karjääri planeerimine; - karjääriteenused: karjäärinõustamine, karjääriinfo; - karjäärikoordinaator; - karjääri õpimapp; - karjääriplaan.	Õpilane - tunneb ja defineerib peamisi karjääri planeerimise mõisteid ning kasutab neid karjääriteemal arutledes; - mõistab karjääri õpimapi koostamise põhimõtteid ja valdab vastavaid töövõtteid; - seostab karjääriõpetust igapäevaeluga ning mõistab karjääri planeerimise olulisust enda tuleviku kujundamisel;		Õpimapi loomine ja kasutamine: -koostöö aineõpetajatega läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine” kaudu; - koostöö klassijuhatajaga, arenguvestlusel võimalus kasutada õpimappi (või selle osi). Koostöö karjäärspetsialistidega: infoloeng, seminar tunnivälisel ajal. Karjäärisündmused koolis: karjääriviktoriin rühmadevahelise võistlusena jms. Karjääriõpetuse sissejuhatavate tundide järgsesse perioodi võiks ajastada eesti keele ja kirjanduse tunnis toimuva karjääri planeerimise teemalise essee kirjutamise: tänu sellele kinnistuvad terminid jne. Koostöö karjäärinõustajaga: eelistuste, võimete või isiksuse testimine.
- Karjääriinfo: elukutsed, ametid, õppimisvõimalused, karjääriteenused. - Karjääriinfo allikad.	Õpilane teab, millised on põhilised karjääriinfo allikad (infostendid, raamatukogu, kooli koduleht, Rajaleidja portaal jm) ja oskab neid kasutada.		
2. ENESETUNDMINE JA SELLE TÄHTSUS KARJÄÄRI PLANEERIMISEL (12 t.)			
ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED	ÜLDPÄDEVUSED	LÕIMING LÄBIV TEEMA
2.1.Temperament ja iseloom (3 t.)			
Enesetundmise tähtsus karjääri	Õpilane analüüsib enda isiksuseomadusi;	Väärtuspädevus – Õpilane teadvustab	Koostöö karjäärinõustajaga: kutsesobivustest või individuaalse nõustamise võimaluste tutvustamine.

planeerimisel. ■ Seosed isiksuseomaduste ja karjäärivalikute vahel. ■ Põhimõisted: - isiksus; - temperament; - sangviinik, flegmaatik, koleerik, melanhoolik; - introvertsus, ekstraversus; - iseloom. ■ Elurollid ja -stiilid. ■ Karjääri planeerimine.	■ teab enda temperamenditüüpi; ■ omab motivatsiooni vajaduse korral osaleda individuaalsel nõustamisel; ■ teab isiksuseomadusi (võimed, intelligentsus, oskused, temperament, huvid, hovid); ■ omab ülevaadet elurollidest ja -stiilidest	oma väärtushinnanguid ja oskab neid põhjendada Sotsiaalne pädevus – Õpilasel on adekvaatne enesehinnang. Õpilane mõistab, miks inimesed on erinevad ja käituvad erinevalt, ning aktsepteerib seda.	Lõimingu aspekt: ametite tundmaõppimine eri õppeainetes on siinkohal oluline eeldus (juba alates I kooliastmest).
2.2. Väärtused, vajadused, emotsioonid. (3 t.)		Enesemääratluspädevus Õpilane mõistab, miks ja millistes situatsioonides on oluline osata ennast analüüsida.	
■ Inimese väärtussüsteemi kujunemine, seda mõjutavad tegurid. ■ Põhiväärtused, hoiakute kujunemine, väärtuste muutumine vastavalt eale, elusündmustele jne. ■ Väärtustest lähtuv või väärtustega seonduv ametivalik.	Õpilane ■ tunneb inimeste peamisi põhiväärtusi ja -vajadusi; ■ teadvustab, et inimesed peavad oluliseks erinevaid väärtusi; ■ tunnustab enda omadest erinevaid väärtusi;		Seos II ja III kooliastmes inimeseõpetuses omandatuga (Maslow vajaduste püramiid, väärtused jm). Läbiv teema: väärtused ja kõlblus.
■ Vajadus kui motiveeriv jõud. ■ Vajadus – saavutusvajadus. ■ Sisemise ja välise motivatsiooni erinevus ning neid käivitav jõud. ■ Emotsioonid, emotsionaalsed seisundid ning nendega toimetulek. Pean – tahan! Põhimõisted: - väärtused; - vajadused kui motiveeriv jõud (positiivsed, negatiivsed); - emotsioonid ehk tunded; - emotsionaalne seisund (meeleolu, afekt, kirm, frustratsioon, ärevus ja stress);	Õpilane ■ mõistab ning oskab põhjendada vajadustest lähtuvaid valikuid ning eelistusi; ■ oskab enda ja teiste emotsioone ära tunda ja eakohaselt juhtida;	Õpipädevus- Õpilane oskab ja tahab juhtida oma õpiprotsessi, tuginedes eneseanalüüsile Suhtluspädevus- Õpilane oskab ennast esitleda ja adekvaatselt iseloomustada Matemaatikapädevus	

- saavutusvajadus; - eneseteostus.	
▪ Väärtuste seos tööeluga. ▪ Olulised märksõnad: eetilisus, empaatia, mõistmine ja kaaslaste väärtustamine.	Õpilane: ▪ Analüüsib inimese väärtuste, vajaduste ja emotsioonide seoseid ametite/elukutsetega.
2.3. Võimed, huvid ja oskused (3 t.)	
▪ Võimed, nende liigid ja inimese võimalus tegevuse kaudu võimeid arendada. ▪ Materiaalsed, vaimsed ja sotsiaalsed huvid. ▪ Huvide seos ametitega. ▪ Hobidega tegelemine kui enesearendamine. ▪ Põhimõisted: - võimed, erioskused, üldoskused; - huvid, hovid; - oskused.	Õpilane ▪ analüüsib oma tugevaid külgi (võimeid, oskusi, võimalusi); ▪ seostab huvidega tegelemist elukutsevalikuga; ▪ väärtustab õppimise ja harjutamise tähtsust ning seost tulevikuga;
	Õpilane ▪ tunneb suhtlemisoskuste põhitõdesid; ▪ oskab arvestada teiste inimeste arvamusega enda kohta; ▪ teab peamisi õpioskusi ja analüüsib neid iseenda juures.
2.4. Minapilt ja enesehinnang (3 t.)	
▪ Minapilt. ▪ Enesehinnangu kujunemine. ▪ Adekvaatne enesehinnang. ▪ Põhimõisted: - adekvaatne enesehinnang; - minapilt; - eneseaustus; - elurollid.	Õpilane ▪ oskab analüüsida enda isiksust ja põhjendada endale iseloomulikke käitumisviise, omadusi ja tundeid; ▪ seostab enda tugevusi eelistustega ja analüüsib, milliseid takistusi loovad nõrkused; ▪ oskab analüüsida kaaslaste

–
Õpilane mõistab, miks ja kuidas haridustee jätkamise võimalused olenevad tema matemaatikaoskustest ning –teadmistest

Ettevõtlikkuspädevus-
Õpilane teadvustab eneseanalüüsi kasutades ettevõtlikkust toetavad isikuomadused

Läbiv teema: väärtused ja kõlblus.
Uurimistöö teema: suguvõsa huvid ja hovid.
Lõiming üldpädevuste (õpipädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus, sotsiaalne pädevus) kujunemise toetuseks. Õpilane kujundab ja hindab oma õpioskusi õppimise käigus pidevalt.

	isikuomadusi;		
- Elurollid ja rollidega seotud kohustused. - Rollivastutus.	- mõistab elurollide mitmekesisust ja seostab praeguseid ning tulevase elurolle; - mõistab rollile seatud ootusi, rollile kohast käitumist ja vastutust		

9. klass

Õppetundide maht 35 õppeaastas (1 tund nädalas)

1. ÕPPIMISVÕIMALUSTE JA TÖÖMAAILMA TUNDMINE NING SELLE TÄHTSUS KARJÄÄRIPLANEERIMISEL (11 TUNDI)			
ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED	ÜLDPÄDEVUSED	LÕIMING LÄBIV TEEMA
1.1.Muutuv tööturg. Muutuv tööjõuturg			
- Tööturg ja selle pidev muutumine (rahvusvaheline tööturg). - Pakkumine, nõudlus, konkurents. - Töösuhted. - Värbamine. Põhimõisted: - töö- ja tööjõuturg; - tööandja, töövõtja; - hõivatu; - töötü; - karjäär (vertikaalne, horisontaalne, ametisisene, kannapöördega). - Tööandjate ootused.	Õpilane - teadvustab tööturgu mõjutavaid tegureid; - mõistab elukestva õppimise vajalikkust; - tunneb kohaliku tööturu olukorda;	Väärtuspädevus- Õpilane väärtustab ennast tulevase töötajana. Õpilane oskab seostada üldkehtivaid moraalinorme töötajatele esitatavate nõuetega. Sotsiaalne pädevus- Õpilane väärtustab koostööoskusi.	Läbiv teema: kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Loovtöö: õpilasfirma, õpilaslaad, -kohvik, heategevusprojektid jmt. Koostöö arendus- ja ettevõtluskeskuse ning töötukassa spetsialistidega ja/või kohaliku omavalitsuse ametnikega: ühisürituste ja loengute korraldamine.
- Karjääriinfo allikatega tutvumine, info otsimine ja kasutamine. - Kandideerimine. - Kandideerimisdokumendid.	- oskab leida ja kasutada tööturgu puudutatavat informatsiooni karjääriotsuste langetamiseks; - oskab leida ja analüüsida töökuulutusi ning seostada neid oma huvide ja vajadustega;	Enesemääratluspädevus- Õpilane mõistab tulevase töötajana enesetundmise tähtsust.	Koostöö karjääriinfo spetsialistiga: võimalus tellida temaatilisi loenguid, seminare jms.

▪ Karjäär. Soorollid ja ametid, müüdid. ▪ Sallivus ja valikuvabadus. ▪ Elurollide samaaegsus.	▪ on teadlik erinevate ametite ja rollidega kaasnevast vastutusest ▪ oskab seostada neid oma isiksuse tüübiga.	Õpipädevus – Õpilane mõistab tööturu võimalusi ning on huvitatud järjepidevast ja asjakohasest enesetäiendamisest. Suhtluspädevus- Õpilane oskab koostada õpingutele ja tööle kandideerimiseks vajalikke dokumente. Ettevõtlikkuspädevus - Õpilane mõistab ettevõtlikkuse tähtsust tänapäeva maailmas, sh tööturul.	Lõiming teiste õppeainetega.
1.2. Majandustegevusalad, kutse, ametid, kutsestandardid, elukutsete ja ametite liigitamine. (4 tundi)			
▪ Tegevusalad, kutsed, ametid, ametite andmebaasid. Põhimõisted: - majandusruum; - kutse; - amet; - ametikoht. ▪ Töösuhe, lepingud. ▪ Tööalane info. ▪ Õigusaktid. ▪ Kandideerimine. ▪ Läbirääkimised. ▪ Tööpäev.	Õpilane ▪ analüüsib ameteid ja ametitele esitatud nõudeid seoses oma eeldustega; ▪ oskab leida ja kasutada infoallikaid (Rajaleidja, kutsekoda, majandusministeeriumi koduleht, tööturuameti koduleht, raamatukogud, ajakirjandus, ärikataloogid jmt); ▪ teadvustab eduka töövestluse võtteid ja oskab neid kasutada;		Koostöö karjääriinfo ja tööturuameti spetsialistidega.
	▪ on teadlik töölepingu vajalikkusest ja teab lepingu puudumisest või ebatäpsusest tulenevaid ohte; ▪ kirjeldab ühe ameti esindaja tööpäeva ning nimetab selle ameti plussid ja miinused.		Koostöö ettevõtete, lapsevanemate, vilistlaste ning kohaliku omavalitsuse ametnikega. Läbiv teema: kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Karjääripäevad (erinevad töötoad), „Elav raamatukogu”. Töövarjupäev (üleriigiline).
1.3. Haridustee:erialad, haridussüsteem, formaalne ja mitteformaalne haridus, hariduse ja tööturu vahelised seosed.(4t.)			
▪ Elukestev õpe. ▪ Haridussüsteem ja haridustasemed.	Õpilane ▪ tunneb Eesti hariduspuud, teab		Läbiv teema: kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Koostöö karjääriinfo spetsialistiga: temaatilised

- Millest on tingitud mõne eriala suur populaarsus ja teise ebapopulaarsus (muutuv töö- ja tööjõuturg). - Hariduse ja tööturu seos. - Õppimisvõimaluste infoallikad - Kuidas praegused õpitulemused mõjutavad tulevast tööd. - Meistri käe all õppimine. Põhimõisted: - eriala; - üldharidus; - formaal- ja mitteformaalharidus; - tööalane koolitus; - tasemeharidus; - hariduspuu; - elukestev õpe.	- haridustee jätkamise võimalusi; - eristab formaalharidussüsteemi õppekava tasemeid ja struktuuri mitteformaalharidusest, saab aru mõlema vajalikkusest; - teadvustab hariduse ja tööturu vahelisi seoseid; - oskab leida asjakohast informatsiooni ja seda kasutada haridustee kavandamisega seotud otsuste langetamisel; - teab, kus on võimalus õppida teda huvitaval erialal.		seminarid tunnivälisel ajal, võimalus personaalset tuge saada infootsingul ja infootsioste kujundamisel (TKN-s kohapeal). Koostöö vilistlastega: kohtumiste korraldamine tunnivälisel ajal. Lõiming: eesti keel. Koostöö teiste haridusasutustega (kutsekoolid, rakenduskõrgkoolid, ülikoolid): kooli esindaja kooli tutvustamas; koolide lahtiste uste päeval osalemine.
2. PLANEERIMINE JA OTSUSTAMINE			
ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED	ÜLDPÄDEVUSED	LÕIMING LÄBIV TEEMA
2.1. Karjääriplaneerimine kui elukestev protsess.			
- Karjääri planeerimine kui elukestev protsess ning kutsevalik selle ühe osana. - Õpioskused, õpimotivatsioon, ajaplaneerimine. Põhimõisted: - õpimotivatsioon; - karjääriteenused; - karjääri planeerimine; - karjäärinõustamine; - planeerimine; - otsustamine.	Õpilane - oskab koondada ja süstematiseerida informatsiooni iseendast ning eristada olulist ebaolulisest; - teab otsuseid mõjutavaid tegureid ning oskab nendega arvestades parimaid otsuseid langetada; - oskab oma tegevustes prioriteete seada; - oskab analüüsida enda ja teiste ajakasutust; - väärtustab õppimist ja kasutab	Väärtuspädevus- Õpilane oskab karjäärivalikute langetamisel arvestada oma väärtushinnangutega. Sotsiaalne pädevus- Õpilane oskab vastutustundliku kodanikuna seada ja saavutada oma eesmärgi Enesemääratluspädevus - Õpilane on huvitatud	Läbiv teema: väärtused ja kõlblus. Koostöö karjäärinõustaja või infospetsialistiga.

- Julgustada õpilasi, et karjääri planeerimine on elukestev protsess ja muutused ning alternatiivide kaalumise selle loomulik osa. Uute võimaluste ja teadmiste lisandumisel võime ka uusi teadlikke otsuseid vastu võtta. - Otsustamine ja otsuseid mõjutavad tegurid. - Kiired ja kaalutletud otsused.	õpioskusi teadlikult.	eneseanalüüsist ja soovib oma teadmisi ning oskusi arendada. Õpipädevus- Õpilane mõistab, miks ja kuidas mõjutab õpimotivatsioon tema elu, haridusteed ning töövõimalusi.	
2.2. Isikliku karjääriplaani koostamine (4 t.)			
- Milline tulevane elulaad on see, mida õpilane väärtustab ja endale soovib? - Mis on tema jaoks edu kriteeriumiteks? - Vastutus oma karjääri planeerimisel. Põhimõisted: - elulaad, elurollid; - CV; - motivatsioonikiri; - töövestlus; - isiklik karjääriplan.	Õpilane - saab aru oma vastutusest karjääri planeerimisel; - oskab põhjendada erinevate elusündmuste väärtust ja nende mõju karjäärivalikutele; - oskab enda kohta käivat informatsiooni süstematiseerida ning tulevikuplaanidega seostada;	Suhtluspädevus - Õpilane oskab loogiliselt põhjendades selgitada oma karjääriplane. Ettevõtlikkuspädevus - Õpilane arendab endas ettevõtlikkust.	Läbiv teema: väärtus ja kõlblus.
- Motivatsioonikiri, CV. - Ametikirjad, avaldus.	- koostab oma CV; - oskab kirjutada motivatsioonikirja;		Seos: eesti, inglise ja vene keel (ametikirjad, avaldus, CV).
Karjääriplan.	koostab karjääriplaani ja tegevuskava selle teostamiseks.		
2.3. Kokkuvõte ja tagasiside.			
- Enesetundmise tähtsus karjääri planeerimisel. - Õppimisvõimaluste ja töömaailma tundmine ning selle tähtsus karjääri	Õpilane - on teadlik iseendast ja oma karjäärivõimalustest; - suudab iseseisvalt langetada		Seos arenguveestlusega. Koostöö karjäärispetsialistidega: vajaduse korral suunata õpilane nende poole täiendava nõu ja abi järele.

planeerimisel. Planeerimine ja otsustamine.	karjääriotsuseid; teab, kust saada vajaduse korral täiendavat infoabi ning nõustamist.		
--	--	--	--

